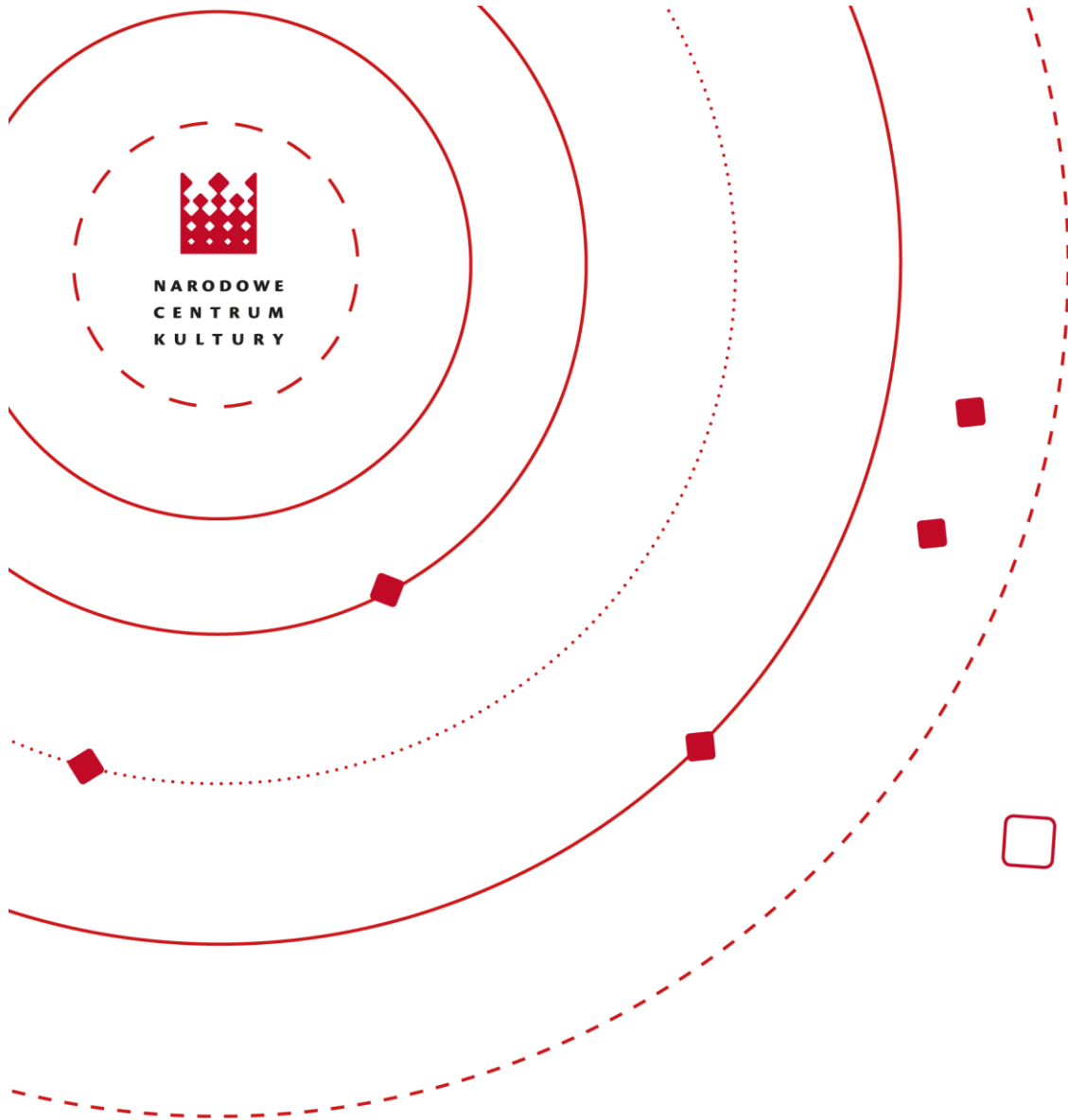

Raport z ewaluacji Programu Narodowego Centrum Kultury Bardzo Młoda Kultura 2019-2021 województwo podkarpackie

Autor:
dr Wojciech Broszkiewicz
na zlecenie Centrum Kulturalnego w Przemyślu
– Operatora regionalnego BMK w województwie podkarpackim

– Przemyśl, 2021 r. –

Spis treści

Wstęp	4
Ogólne ustalenia badawcze.....	5
Rozdział 1. Szkolenia i regranting – aspekty organizacyjne.....	7
1.1 Realizacja warsztatów – aspekty merytoryczne i organizacyjne	7
1.2 Przeprowadzenie procedury konkursowej.....	10
1.3 Wyniki procedury konkursowej	17
Rozdział 2. Działania Operatora regionalnego w opinii Beneficjentów	24
2.1 Charakterystyka odbiorców oferty szkoleniowej uczestniczących w badaniach CAWI.....	24
2.2 Sieć BMK w województwie podkarpackim w opinii odbiorców oferty szkoleniowej.....	34
2.3 Oferta szkoleniowa w opinii uczestników badań	37
2.3.1 Zakres i motywy uczestnictwa respondentów w poszczególnych warsztatach	37
2.3.2 Opinia odbiorców oferty szkoleniowej na temat organizacji warsztatów	39
2.3.3 Wzrost wiedzy i kompetencji w efekcie udziału w poszczególnych warsztatach w opinii respondentów	40
Rozdział 3. Realizacja projektów z perspektywy Wnioskodawców.....	43
3.1 Charakterystyka projektów – w zarysie.....	43
3.1.1 Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych.....	43
3.1.2 Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	43
3.1.3 Dźwięki kolorów	44
3.1.4 Ilustrowany Alfabet Krosna	44
3.1.5 Izba łemkowska	45
3.1.6 Karpackie RękoCZYNY.....	46
3.1.7 Korzenie.....	46
3.1.8 Między nami w Międzyczasie	47
3.1.9 Poczet dawnych Jarosławian	48
3.1.10 Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction.....	49
3.1.11 W poszukiwaniu fraktali	49
3.2 Docelowe grupy odbiorców	51
3.3 Potrzeby zaspokajane przez zrealizowane projekty	52
3.4 Metody realizacji projektów	56
3.5 Kompetencje kluczowe we wnioskach projektowych w kontekście wymogów regulaminowych ..	59
3.6 Wsparcie ze strony Operatora regionalnego w opinii realizatorów projektów.....	70
3.7 Okres realizacji projektów i trwałość uzyskanych w nich efektów.....	72

Rozdział 4. Efektywność projektów w ocenie uczestników projektów	80
4.1 Charakterystyka Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży), doboru próby oraz sieci relacji	80
4.2 Opinia <i>ex ante</i> i <i>ex post</i> Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży) na temat projektów oraz ich efekty wskazane przez młodych uczestników badań	88
4.3 Kluczowe kompetencje nabyte lub wzmocnione w efekcie realizowanych projektów wśród Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży)	94
4.4 Oczekiwania Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży) w kontekście trwałości efektów projektowych	100
Wnioski i rekomendacje	104
Uwagi metodologiczne	114
Aneks	115
Spis map, schematów, tabel wykresów i zestawień	121

Wstęp

Program Bardzo Młoda Kultura był prowadzony przez Narodowe Centrum Kultury i był realizowany na Podkarpaciu przez Centrum Kulturalne w Przemyślu, które znalazło się wśród 16 jego beneficjentów. Program był wdrażany w latach 2019-2021, a jego celem było wzmacnianie roli edukacji kulturowej w Polsce oraz polepszanie współpracy pomiędzy sektorami kultury i edukacji.

Strategiczny cel Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-2021, tj. wzmacnianie roli edukacji kulturowej w Polsce był wprowadzany w życie poprzez pobudzenie i wykorzystanie edukacyjnego potencjału kultury. Program miał budować i wspierać system, w ramach którego działania podejmowane w sferze kultury przyczyniały się do kształtowania cenionych społecznie umiejętności i postaw, m.in. kreatywności, innowacyjnego działania, współpracy, zaufania, kompetencji medialnych oraz komunikacyjnych. Podstawowym środkiem realizacji tych założeń było stworzenie i rozwijanie organizacyjnych i merytorycznych podstaw współpracy pomiędzy sferami kultury i edukacji, a więc tymi sektorami życia społecznego, które odpowiedzialne są za kształtowanie różnorodnych kompetencji jednostek.

Na Program Bardzo Młoda Kultura składały się następujące działania:

- 1) Prowadzenie spotkań organizacyjnych, informacyjnych i integracyjnych skierowanych do animatorów kultury, przedstawicieli instytucji kultury i placówek oświatowo-edukacyjnych;
- 2) Organizowanie szkoleń i warsztatów dla wymienionych wcześniej przedstawicieli;
- 3) Prowadzenie tzw. konkursów regrantingowych skierowanych do osób biorących udział we wcześniejszych działaniach;
- 4) Przeprowadzenie diagnozy regionalnego środowiska zajmującego się edukacją kulturową (identyfikacja podmiotów zajmujących się tego typu działalnością w regionie, określenie relacji występujących pomiędzy nimi, potencjałów i ograniczeń) oraz prezentowanie ich wyników;
- 5) Utworzenie portalu związanego z edukacją kulturową w regionie.

Dzięki Programowi jego uczestnicy, wyłonieni w ramach konkursu, mogli realizować swoje autorskie projekty z zakresu edukacji kulturowej. Warunkiem przystąpienia do wspomnianego konkursu regrantingowego było uczestnictwo w spotkaniu informacyjnym oraz w dwóch warsztatach. Zestaw powyższych komponentów był realizowany w każdym roku trwania zadania.¹

Niniejsze opracowanie wpisuje się w działania dotyczące podnoszenia poziomu samowiedzy uczestników i organizatorów Programu, a także określenia czynników wpływających jego na trafność, skuteczność, adekwatność i trwałość. Poruszone zostały w nim takie aspekty jak: sieciowanie, szkolenia i regranting, postrzeganie działań Operatora regionalnego przez Beneficjentów projektu, doświadczenia w realizacji poszczególnych projektów autorskich (które zostały wyłonione w procedurze konkursowej), a także kwestia efektywności projektów w opinii Beneficjentów ostatecznych, czyli dzieci i młodzieży.

Warto tu podkreślić bardzo duże zaangażowanie przedstawicieli Operatora regionalnego w pomoc przy powstaniu tego dokumentu, a w tym szczególnie mowa jest o udostępnianiu dokumentacji oraz nieocenionym wsparciu w odniesieniu do gromadzenia danych z terenu badań.

¹ Centrum Kulturalne w Przemyślu, <http://www.bmk-ck.pl/o-programie> (Dostęp: 06.10.2019)

Ogólne ustalenia badawcze

Problematyka badawcza sformułowana w niniejszym opracowaniu, a także dobór prób badawczych, zastosowane techniki badań oraz przeprowadzone analizy standardowo miały na celu odniesienie się do takich aspektów realizacji Programu BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim jak: trafność, efektywność, skuteczność i użyteczność. Należy tu również wspomnieć, że w badaniu uwzględnione zostały dwie perspektywy, tj. animatorów i edukatorów kulturowych (tzw. Beneficjentów) oraz młodych uczestników projektów (tzw. Beneficjentów ostatecznych).

Ocena trafności oznacza dążenie do uzyskania odpowiedzi na pytanie: *w jakim stopniu cele programu odpowiadają potrzebom i priorytetom danego sektora lub regionu?* W tym kontekście można zauważyć, iż w bieżącym roku Operator regionalny bazując na swoim doświadczeniu (w tym pięcioletnim związanym z realizacją BMK w województwie podkarpackim) zaproponował animatorom i edukatorom kulturowym szereg warsztatów, których dobór, poziom merytoryczny i organizacja zostały dobrze ocenione przez ich uczestników. Osoby te przyznały, że szkolenia te stanowiły dla nich źródło cennej wiedzy, którą będą oni mogli wykorzystać w ramach swojej codziennej aktywności zawodowej, a także przy okazji realizacji projektów. Ponadto rekordowa liczba nadesłanych wniosków z propozycjami inicjatyw z zakresu animacji i edukacji kulturowej niewątpliwie świadczy o bardzo dużym zapotrzebowaniu na tego typu działania. Z diagnozą potrzeb mamy także do czynienia w przypadku Wnioskodawców (i tym samym późniejszych realizatorów) inicjatyw przeprowadzonych w ramach BMK. Jak wynika z analizy poszczególnych aplikacji ich autorzy konsultowali z dziećmi i młodzieżą tematykę projektów, a także formę ich realizacji. Można tu więc mówić o mniej lub bardziej profesjonalnych, mniej lub bardziej dogłębnych zabiegach diagnostycznych i analizach potrzeb młodych ludzi dotyczących kwestii uczestnictwa w kulturze. Ponadto trafność pomysłów na działania z zakresu animacji i edukacji kulturowej została zweryfikowana najpierw „teoretycznie” przez Komisję konkursową, a następnie praktycznie poprzez informacje zwrotne ze strony młodych uczestników tychże przedsięwzięć. Ogólnie należy więc podkreślić, że działania te były zgodne z założeniami Programu BMK.

Ocena użyteczności to próba uzyskania odpowiedzi na pytanie: *do jakiego stopnia oddziaływanie projektu lub programu odpowiada potrzebom grupy docelowej?* W przypadku animatorów i edukatorów kulturowych można stwierdzić, że zarówno oferta szkoleniowa, jak i wsparcie finansowe, a także merytoryczne i organizacyjne ich inicjatyw ze strony Operatora regionalnego spotkały się z dużą dozą przychylności i aprobatą. Działania te zostały wysoko ocenione i bardzo docenione. Także dzieci i młodzież, która wzięła udział w projektach w przeważającej większości bardzo dobrze oceniła je pod względem formuły organizacyjnej oraz zawartości merytorycznej. Część młodych respondentów przyznała, że bardzo chętnie wzięłaby ponowny udział w tego rodzaju projektach, takich samych albo nieco zmodyfikowanych, co również dobrze świadczy o tegorocznej ofercie. Ponadto projekty zostały równie dobrze odebrane przez ich młodych uczestników pod względem przydatności kompetencji nabytych w ich trakcie dla dalszego osobistego rozwoju.

Efektywność to ocena tzw. „ekonomiczności” danego projektu albo programu, czyli określenie stosunku poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, poświęcony czas) do uzyskanych produktów, rezultatów oraz oddziaływania. W tym kontekście analizie została poddana procedura konkursowa, której efektem było wyłonienie wykonawców projektów w zakresie animacji i edukacji kulturowej, co wiązało się z przyznaniem im określonych środków finansowych na zrealizowanie ich autorskich inicjatyw. Faktem wartym szczególnego podkreślenia jest to, że pomimo dużych trudności wywołanych epidemią zdecydowano o przeznaczeniu środków na realizację aż 11 projektów, tj. o 2 więcej, niż w ubiegłym roku i najwięcej od początku funkcjonowania BMK.

Nakłady finansowe (rekordowe w tym roku) jakimi wsparto działania podjęte przez podkarpackich animatorów i edukatorów były ważnym, ale nie jedynym czynnikiem, który doprowadził do osiągnięcia rezultatów w postaci przeprowadzonych z sukcesem projektów. Istotne były tu też takie aspekty jak determinacja autorów tych inicjatyw w dążeniu do wcielenia ich w życie, ich zaangażowanie i wysokie kompetencje. Tym samym można stwierdzić, że była to istotna choć niematerialna wartość dodana, która została zainwestowana w osiągnięcie celów, jakie postawili sobie animatorzy i edukatorzy kulturowi w związku z podjętymi działaniami na rzecz dzieci i młodzieży. W rezultacie tych zabiegów zostało uzyskanych szereg efektów materialnych oraz niematerialnych o zróżnicowanym poziomie trwałości. Zastosowane zostały przy tym bardzo różnorodne narzędzia pracy, które umożliwiły osiągnięcie założonych celów i zadecydowały o atrakcyjności zrealizowanych przedsięwzięć. Tym samym należy stwierdzić, iż zestawienie finansowych kosztów projektów, z energią ludzką jaką została wyzwolona poprzez ich realizację, zaangażowanie wszystkich ich uczestników oraz osiągnięte efekty daje bardzo pozytywny bilans.

Skuteczność jest tu rozumiana jako odpowiedź na pytanie: *do jakiego stopnia cele projektu lub programu zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte?* W kontekście wzmacniania edukacji kulturowej poprzez eliminowanie barier pomiędzy sferą edukacji i kultury wymogiem jaki stawiano przed autorami inicjatyw było podejmowanie współpracy pomiędzy przedstawicielami sektorów kultury i edukacji. W odpowiedzi na oczekiwania wobec rozwijania sieci współpracy instytucji, organizacji i osób prywatnych, zajmujących się animacją i edukacją kulturową należy podkreślić, że w przypadku wszystkich projektów została podjęta kooperacja pomiędzy różnorodnymi podmiotami działającymi w tej sferze (mowa tu m.in. o instytucjach kultury, placówkach oświaty, NGO-sach). Natomiast w odniesieniu do kwestii budowania podstaw dla zintegrowanych działań z zakresu animacji i edukacji kulturowej na poziomie lokalnym i ogólnopolskim zostały rozdysponowane środki w wysokości 140 tys. zł na realizację aż 11 projektów, co skądinąd było reakcją na rekordową liczbę nadesłanych wniosków o dofinansowanie współorganizacji inicjatyw. Realizując postulat dotyczący wzmacniania zawodowych kompetencji osób zajmujących się animacją i edukacją kulturową Operator regionalny zaproponował w bieżącym roku ofertę szkoleniową atrakcyjną pod względem merytorycznym i bezpieczną pod kątem organizacyjnym. Biorąc powyższe pod uwagę, można stwierdzić, że działania Operatora regionalnego podjęte w ramach BMK w województwie podkarpackim były ze wszech miar skuteczne.

Rozdział 1. Szkolenia i regranting – aspekty organizacyjne

1.1 Realizacja warsztatów – aspekty merytoryczne i organizacyjne

Zgodnie z założeniami Programu BMK podkarpackim animatorom i edukatorom kulturowym Operator regionalny zaproponował uczestnictwo w szkoleniach. Podobnie jak w latach ubiegłych w 2021 r. Regulamin przewidywał możliwość składania wniosków o dofinansowanie własnych inicjatyw pod warunkiem udziału w minimum jednym szkoleniu. Oferta szkoleniowa zawierała 7 kursów:

- *Edukacja filmowa – praktyczne wykorzystanie filmów w pracy wychowawczej i dydaktycznej* – dr Rafał Opulski²;
- *Gry planszowe i fabularne w edukacji* – Joanna Lasoń³;
- *Jak się uczy mózg, czyli podstawy neurologii uczenia się i neurodydaktyki* – dr hab. Marzena Błasiak-Tytuła⁴;
- *Metody pracy z kartami MASTPI* – Magdalena Stręk-Pióro⁵;
- *Od deski do deski – animacja tekstów literackich metodami pedagogiki zabawy* – Elżbieta Hornowska⁶;
- *Teatr wyobraźni* – Anna Jadwiga Nowak⁷;

² Rafał Opulski – doktor nauk społecznych, nauczyciel akademicki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, certyfikowany trener, wieloletni nauczyciel j. niemieckiego, etyki i edukacji filmowej, mentor w programie obywatelskim „Szkoła Demokracji”, Centrum Edukacji Obywatelskiej. Prowadzi szkolenia z zakresu filmoznawstwa, wykorzystania technologii informacyjnych na lekcjach historii i WOS-u, przeciwdziałania agresji u uczniów, protokołu dyplomatycznego i etykiety. Źródło: dokumenty Operatora regionalnego.

³ Joanna Lasoń – pedagog, socjoterapeutka, trenerka twórczego myślenia i szybkiego czytania, terapeutka kinezylogii edukacyjnej, terapeuta EEG – biofeedback, ambasadorka The Butterfly Universe Project w Polsce. Pasjonatka zagadnień związanych z pracą mózgu i zwiększaniem efektywności uczenia się. Od wielu lat prowadzi różnego rodzaju stałe zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych w tym dla nauczycieli z zakresu neurodydaktyki. Warsztaty rozwijające możliwości mózgu, pamięci, w tym mnemotechniki, przyspieszające tempo czytania, kreatywnego rozwiązywania problemów, poprawiające jakość uczenia się. Realizowała szkolenia dla młodzieży i dorosłych w ramach programów i projektów m.in. „Dołącz do najlepszych”, Letnia Szkoła Młodych Talentów, Diament, Uniwersytet Trzeciego Wieku. Źródło: dokumenty Operatora regionalnego.

⁴ Marzena Błasiak-Tytuła – doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa. Specjalistka neuronauki, zaburzeń poznawczych dzieci dwujęzycznych, wielojęzyczności i wielokulturowość, rozwoju poznawczego dziecka, rozwoju systemu językowego dzieci z zaburzeniami komunikacji językowej. Logopeda zajmują się m.in. wczesną interwencją logopedyczną. Autorka wielu artykułów publikacji naukowych z zakresu językoznawstwa, nauczania języka polskiego jako obcego. Źródło: dokumenty Operatora regionalnego.

⁵ Magdalena Stręk-Pióro – trener II stopnia PSPiA KLANZA. Z wykształcenia oligofrenopedagog, tyflopedagog, surdopedagog. Posiada kwalifikacje terapeuty Integracji Sensorycznej. Zawodowo od ponad 20 lat związana z pracą z osobami niepełnosprawnymi oraz rozwijająca swoje kompetencje trenerskie w Stowarzyszeniu KLANZA. W pracy trenerskiej, obok tematyki zawodowej, pasjonatka rozwoju osobistego, zwłaszcza w dziedzinie komunikacji interpersonalnej. Od kilku lat jako trener realizuje swoje zainteresowania związane z rozwojem osobistym. Ukończyła Szkołę Trenerów Biznesu i Rozwoju Osobistego oraz szereg szkoleń z zakresu kompetencji miękkich. Źródło: dokumenty Operatora regionalnego.

⁶ Elżbieta Hornowska – trener II stopnia i superwizor PSPiA KLANZA, Od 1981 roku pracuje w nauczaniu zintegrowanym. Nauczyciel dyplomowany – pracuje w Szkole Podstawowej nr 336 w Warszawie. Wpisana na listę ekspertów MENiS. Autorka warsztatu „Integracja treści programowych w nauczaniu początkowym” oraz współautorka warsztatów „Radość tworzenia i działania, czyli metody pedagogiki zabawy w pracy z tekstem literackim”. Działa aktywnie w sekcji „Książka – terapia – zabawa”. Współautorka projektów animacji środowiskowej realizowanych przez Oddział Warszawski, Warsztaty autorskie Elżbiety Hornowskiej trenerki PSPiA KLANZA OW. Źródło: dokumenty Operatora regionalnego.

⁷ Anna Jadwiga Nowak – instruktor teatralny, animator kultury, arteterapeutka. Od ponad 15 lat prowadzi zajęcia teatralne i działania animacyjne. Inicjatorka i koordynatorka ponad 35 projektów edukacyjno-społecznych adresowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych (m.in. „Lato w teatrze” w Tomaszowie Maz., Będzinie i Katowicach, „Superbohaterowie”, „Twarze i Maski”). Stypendystka Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dziedzinie edukacji i animacji kultury. Zaangażowana w pracę na rzecz grup zagrożonych

– *Umuzycznianie dzieci metoda Carla Orffa* – Michał Sternicki⁸ – por. Zestawienie 1.

Zestawienie 1. Wykaz szkoleń zrealizowanych w ramach BMK (woj. podkarpackie) w 2021 r.

Lp.	Data	Godz.	Temat główny	Afiliacja	Trener / Wykładowca	Liczba zgłoszonych uczestników
1.	19.04.2021	16:30-19:30	Gry planszowe i fabularne w edukacji	KIRE*	Joanna Lasoń	25
2.	23.04.2021	16:00-19:00	Od deski do deski – animacja tekstów literackich metodami pedagogiki zabawy	KLANZA**	Elżbieta Hornowska	14
3.	28.04.2021	16:00-19:00	Edukacja filmowa – praktyczne wykorzystanie filmów w pracy wychowawczej i dydaktycznej	KIRE*	dr Rafał Opulski	27
4.	29.04.2021	16:00-19:00	Umuzycznianie dzieci metoda Carla Orffa	KANGUR***	Michał Sternicki	21
5.	07.05.2021	16.30-19.30	Teatr wyobraźni		Anna Jadwiga Nowak	14
6.	13.05.2021	16:00-19:00	Jak się uczy mózg, czyli podstawy neurologii uczenia się i neurodydaktyki	KIRE*	dr hab. Marzena Błasiak-Tytuła	21
7.	14.05.2021	17:00-19:00	Metody pracy z kartami MASTPI	KLANZA**	Magdalena Stręk-Pióro	8

*Krakowski Instytut Rozwoju Edukacji. ** Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA w Lublinie.

*** Małopolski Niepubliczny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Grupa OTE Kangur w Krakowie

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Operatora regionalnego oraz Autorów szkoleń.

Zakres treściowy poszczególnych szkoleń stanowiły następujące zagadnienia⁹:

- 1) *Edukacja filmowa – praktyczne wykorzystanie filmów w pracy wychowawczej i dydaktycznej* (dr Rafał Opulski) – szkolenie dotyczyło takich aspektów jak: (1) film jako recepta na atrakcyjne zajęcia edukacyjne; (2) praktyczne zastosowanie filmów w pracy wychowawczej i dydaktycznej; (3) budowa dzieła filmowego; (4) kroki w efektywnej analizie filmu; (5) lista projektów i portali zajmujących się wykorzystaniem filmu w edukacji (6) stosowanie skutecznych narzędzi w dyskusji (pytania otwarte, aktywne słuchanie, parafrazowanie, klasyfikowanie, podsumowanie).
- 2) *Gry planszowe i fabularne w edukacji* (Joanna Lasoń) – w ramach szkolenia zostały omówione takie kwestie jak: (1) rola zabawy w procesie uczenia, tj. zasady działania mózgu oraz sposoby wykorzystania jego potencjału dzięki użyciu gier w pracy z uczniami; (2) rodzaje gier wykorzystywanych w pracy z grupą; (3) funkcje gier i cele realizowane przy ich pomocy w pracy z grupą; (4) cechy dobrej gry; (5) sposoby grania, tj. instrukcje itp.; (6) baza gier i gry przykładowe.

marginalizacją (m.in. niepełnosprawni, uchodźcy, dzieci ze świetlic środowiskowych). Specjalista ds. edukacji w Śląskim Teatrze Lalki i Aktora „Ateneum”. Absolwentka m.in. filologii polskiej o specjalności teatrologicznej i nauczycielskiej (UMK Toruń), Reżyserii Teatru Dzieci i Młodzieży (AST Wrocław), Podyplomowych studiów emisji głosu (UMCS Lublin), kursu „Arteterapia – kultura przeciwko wykluczeniu” (Centrum Łowicka). Uczestniczka podyplomowego kursu „Arteterapia” realizowanego przez Polski Instytut Ericksonowski w Łodzi. Źródło: dokumenty Operatora regionalnego.

⁸ Michał Sternicki polski muzyk, harcmistrz, od 2006 do 2010 Naczelnik Harcerzy ZHR. Z zawodu i zamiłowania skrzypek, absolwent Akademii Muzycznej w Krakowie. Występował w Orkiestrze Opery Krakowskiej. Od 2009 r. członek Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. Źródło: dokumenty Operatora regionalnego.

⁹ Źródło: Dokumenty Operatora regionalnego.

3) *Jak się uczy mózg, czyli podstawy neurologii uczenia się i neurodydaktyki* (dr hab. Marzena Błasiak-Tytuła) – w zakresie szkolenia poruszono takie tematy jak: (1) podstawy działania mózgu; (2) uczenie się w wymiarze neurobiologicznym; (3) po co się uczymy, czyli ewolucyjna rola mózgu; (4) podstawy neurodydaktyki i krytyczne podejście do niej; (5) mózgowa organizacja procesów pamięci; (6) czynniki wpływające na uczenie się (tj. m.in. motywacja, uwaga, emocje, stres); (7) nauczanie polisensoryczne; (8) nowe technologie a neurodydaktyka.

4) *Metody pracy z kartami MASTPI* (Magdalena Stręk-Pióro) – w której wykorzystywane są autorskie zestawy kart (np. zawierające 100 sztuk), na których widnieją zdjęcia przedstawiające obrazy z różnych zakresów pojęciowych. Kryterium ich doboru stanowi zbudowanie „łańcucha”, w którym ostatnia głoska nazwy dowolnie wybranego obrazu stanowi pierwszą głoskę kolejnego. Łańcuch ten może zamknąć się przy użyciu losowej ilości kart, zależnie od ich zestawienia. Istnieje też możliwość podzielenia zestawu na kilka krótszych łańcuchów. Jest to pomoc dydaktyczna do zastosowania w pracy grupowej oraz indywidualnej mająca na celu pobudzenie kreatywnego myślenia dzieci i młodzieży.

5) *Od deski do deski – animacja tekstów literackich metodami pedagogiki zabawy* (Elżbieta Hornowska) – szkolenie było przeznaczone dla nauczycieli przedszkoli, świetlic, edukacji wczesnoszkolnej, bibliotekarzy. Celem warsztatów było przedstawienie różnych pomysłów animacyjnych z wykorzystaniem tekstów literackich, wspólne z grupą planowanie scenariusza zajęć oraz rozwijanie zainteresowań czytelniczych, poszukiwania nowości literackich i wykorzystanie do pracy z grupą. W Programie szkolenia zostały zrealizowane m.in. takie kwestie jak: prezentacja opowieści baśniowej oraz bloki zabaw wykorzystujących teksty literackie „Zima w Dolinie Muminków”, teksty Danuty Wawiłow, Doroty Terakowskiej, J.Ch Andersena, wiersze dla dzieci Doroty Gellner. Zajęcia były prowadzone w formie interaktywnej. Jak podkreśla autorka szkolenia idea pedagogiki zabawy przybyła do Polski z Austrii – ze Stowarzyszenia Arbeitsgemeinschaft fur Gruppen- Beratung. Od 1990 roku była rozpowszechniana i propagowana, początkowo przez Klub Animatora Zabawy KLANZA pod kierunkiem dr Zofii Zaorskiej, a obecnie przez Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA. Pedagogika zabawy jest metodyką, która proponuje działanie stwarzające uczestnikom grupy (klasy) możliwość rozwoju w atmosferze akceptacji i zaufania, bez względu na wiek i umiejętności. Zabawa ułatwia kontakty między ludźmi, wyzwala aktywność twórczą, stymuluje do podejmowania działań.

6) *Teatr wyobraźni* (Anna Jadwiga Nowak) – warsztaty miały na celu przybliżenie wybranych gry i zabaw twórczych, które instruktorzy i nauczyciele mogą wykorzystać w pracy z grupami teatralnymi oraz podczas zajęć szkolnych. W trakcie spotkania w sposób praktyczny zostały pokazane, jak wraz z uczestnikami w twórczy sposób kreować sceny oparte na ekspresji ruchu, wykorzystaniu gier i zabaw aktorskich oraz elementów teatru lalek. Celem spotkania było pobudzenie wyobraźni uczestników i twórcze wykorzystanie potencjału, jaki niesie z sobą praca z grupą amatorską. W tym kontekście za pomocą aktywnych metod pracy teatralnej (tj. m.in. elementy dramy i improwizacji aktorskiej, proste zabawy z zakresu animacji formy, zabawy ruchowe) starano się udzielić odpowiedzi na takie pytania jak: W jaki sposób stworzyć oryginalną oprawę plastyczną bazując na kilku elementach? Jak zaangażować całą grupę w budowanie scen? W jaki sposób stworzyć teatr lalkowy z grupą, która nie posiada umiejętności plastycznych?

7) *Umuzycznianie dzieci metoda Carla Orffa* (Michał Sternicki) – celem szkolenia było przedstawienie możliwości wykorzystania metody Carla Orffa w procesie dydaktycznym podczas prowadzenia zajęć z muzyki oraz ćwiczenie umiejętności wykorzystania metody Carla Orffa. Szkolenie to jest szczególnie polecane nauczycielom przedszkola oraz nauczania zintegrowanego. W jego ramach zostały poruszone takie kwestie jak: (1) zabawy z głosem i oddechem – według metody C. Orffa; (2) muzykowanie na instrumentach perkusyjnych; (3) aktywne słuchanie metoda Batii Strauss; (4) tworzenie tekstów do muzyki; (5) zabawy z rytmizowaniem tekstów.

1.2 Przeprowadzenie procedury konkursowej

Zgodnie z przyjętym Regulaminem procedura konkursowa przewidywała następujące działania i terminy:

- ogłoszenie Regulaminu konkursu 2021 r. oraz terminu rozpoczęcia naboru wniosków konkursowych na współorganizację inicjatyw z zakresu edukacji i animacji kulturowej – 19.02.2021 r. na stronie internetowej Bardzo Młodej Kultury w województwie podkarpackim <http://bmk-ck.pl>,¹⁰

- aplikowanie o dofinansowanie inicjatyw – od 15.03.2021 r. do 30.04.2021 r. (do godz. 23.59) (przy czym w tym roku podobnie jak w poprzednim zgłoszenia można było przysyłać wyłącznie drogą elektroniczną na adres bmk2.ck@gmail.com); przewidziane dofinansowanie projektów powinno być mieścić się w przedziale od 5 000 zł. do 15 000 zł brutto i mogło być ono przeznaczone na takie przedsięwzięcia jak np. warsztaty, projekcje, inscenizacje, plenery malarskie, koncerty, wystawy, taniec, muzykę, literaturę, dziedzictwo kulturowe, teatr, film, folklor, ekologię, spotkania z twórcami, media, street art; przewidziano przy tym również taką możliwość, aby wszystkie te działania mogły być realizowane także *on-line*;

- ogłoszenie wyników I etapu konkursu miało miejsce na stronie internetowej BMK na portalu Operatora regionalnego w dniu 07.05.2021 r. – do II etapu zakwalifikowano 30 wniosków¹¹;

- ogłoszenie wyników II etapu konkursu – a tym samym jego rozstrzygnięcie – miało miejsce na stronie internetowej BMK na portalu Operatora regionalnego w dniu 28.05.2021 r.¹²

- realizację projektów przewidziano w terminach od 01.06.2021 r. do 15.10.2021 r.

W 2021 r. na wzór lat ubiegłych ponownie wprowadzono dwuetapowość procedury konkursowej, co okazało się bardzo trafnym rozwiązaniem z uwagi na fakt, iż w tym roku do pierwszego etapu zgłosiło się rekordowo dużo animatorów i edukatorów kulturowych z Podkarpacia. W regulaminowym terminie na adres CK w Przemyślu nadesłano bowiem aż 68 wniosków.

Należy tu również podkreślić, że w celu osiągnięcia jak największego zasięgu oddziaływania Programu Bardzo Młoda Kultura poprzez realizację projektów w jak największej liczbie miejscowości i Podkarpacia i zaangażowania jak największej liczby podkarpackich animatorów i edukatorów kulturowych w Regulaminie konkursu w bieżącym roku znalazł się zapis, iż w procedurze konkursowej mogą wziąć udział „wszystkie [osoby] zainteresowane udziałem w projekcie, działając w sferze edukacji i kultury, które do tej pory nie miały styczności z Bardzo Młodą Kulturą. Wyjątek stanowią osoby, które dwa lata pod rząd, czyli 2019 r. i 2020 r. zrealizowały dofinansowaną inicjatywę”.¹³

Ponadto w 2021 r. zrezygnowano ze spotkań informacyjnych na rzecz indywidualnych konsultacji. Regulamin konkursu zawierał zapis, w myśl którego: „w trakcie naboru uczestnikom konkursu sugeruje się odbycie konsultacji wniosku z przedstawicielem organizatora telefonicznie lub mailowo”¹⁴. Za decyzją tą w bieżącym roku przemawiały co najmniej dwa argumenty, tj. szósty rok realizacji BMK na Podkarpaciu i w związku z tym założenie o znajomości idei Programu oraz jego wymogów proceduralnych, a także aktualna sytuacja pandemiczna w naszym kraju.

¹⁰ BMK w woj. podkarpackim, <https://bmk-ck.pl/regulamin-konkursu-2021/> (Dostęp: 20.10.2021).

¹¹ BMK w woj. podkarpackim, <https://bmk-ck.pl/wyniki-i-etapu-konkursu/> (Dostęp: 20.10.2021).

¹² BMK w woj. podkarpackim, <https://bmk-ck.pl/wyniki-ii-etapu-konkursu/> (Dostęp: 20.10.2021).

¹³ Regulamin konkursu o współorganizację inicjatyw w ramach Projektu Bardzo Młoda Kultura 2021, Rozdział 3 Kto może ubiegać się o przyznanie środków?, pkt. 2 c), s. 4.

¹⁴ Regulamin konkursu o współorganizację inicjatyw w ramach Projektu Bardzo Młoda Kultura 2021, Rozdział 7 Jak ubiegać się o przyznanie środków?, pkt. 7.2 g), s. 7.

Skład komisji konkursowej stanowiły następujące osoby¹⁵:

- Katarzyna Kuczmenda – Zastępca Dyrektora Departamentu Edukacji, Nauki i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego;
- Kinga Bielec – Animatorka kultury, dziennikarka; Prezes Fundacji SOS Życie, stypendystka Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- Paweł Kamiński – Koordynator projektu Bardzo Młoda Kultura w województwie dolnośląskim, Dyrektor Ośrodka Postaw Twórczych we Wrocławiu;
- dr Robert Godek – Dyrektor Departamentu Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego województwa podkarpackiego;
- Janusz Czarski – Dyrektor Centrum Kulturalnego w Przemyśle.

Oprócz merytorycznych aspektów związanych z powołaniem członków Komisji konkursowej, można stwierdzić, iż Operator regionalny dba o to pewną rotację w składzie osób oceniających wnioski, przy jednoczesnej dbałości o pewną trwałość tego grona w ramach jednej edycji Programu. Tym samym jedynie dwie osoby pracowały w Komisji we wszystkich konkursach od początku realizacji Programu BMK na Podkarpaciu, tj. Janusz Czarski – dyrektor Centrum Kulturalnego w Przemyśle, który w tym gronie jest przedstawicielem Operatora regionalnego oraz Katarzyna Kuczmenda – przedstawicielka Urzędu Marszałkowskiego – por. Zestawienie 2.

Zestawienie 2. Uczestnictwo w składzie jury konkursu realizowanego w ramach BMK w latach 2016-21 w województwie podkarpackim

Lp.	Imię	Nazwisko	I edycja BMK				II edycja BMK				Ogółem
			2016	2017	2018	Razem	2019	2020	2021	Razem	
1.	Janusz	Czarski	1	1	1	3	1	1	1	3	6
2.	Katarzyna	Kuczmenda	1	1	1	3	1	1	1	3	6
3.	Kinga	Bielec	0	1	1	2	1	1	1	3	5
4.	Aleksander	Konopek*	1	1	1	3	1	0	0	1	4
5.	Paweł	Kamiński	0	0	0	0	1	1	1	3	3
6.	Karolina	Opałko**	0	1	1	2	0	0	0	0	2
7.	Robert	Godek	0	0	0	0	0	1	1	2	2
Ogółem			3	5	5	X	5	5	5	X	X

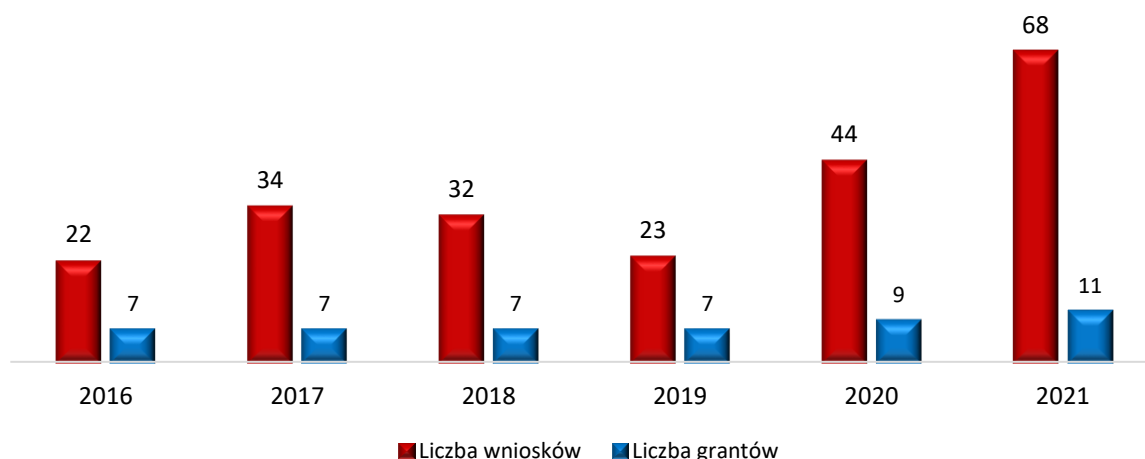
Uwaga! Znaczenie cyfr w przypadku poszczególnych lat: uczestnictwo w komisji – 1; nieuczestniczenie – 0;

*Ówczesny Dyrektor Departamentu Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego województwa podkarpackiego; **Współkoordynatorka projektu „Świętokrzyska Akademia Edukacji Kulturowej” realizowany w ramach BMK w latach 2016-18, pracownik Wojewódzkiego Domu Kultury w Kielcach.
Źródło: opracowanie własne.

W 2021 r. – jak już wspomniano – złożono rekordową liczbę 68 wniosków o realizację inicjatywy w ramach BMK w województwie podkarpackim. Było to około trzy razy więcej niż w latach 2016 i 2019 i około dwa razy więcej niż w latach 2017 i 2018. Także w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano znaczący wzrost liczby aplikacji, których w 2021 r. było o ponad 1/3 więcej niż w 2020 r. Taka sytuacja nie pozostała bez reakcji ze strony Operatora regionalnego, który istotnie zwiększył liczbę dofinansowanych przedsięwzięć, tj. o 2 w porównaniu z rokiem ubiegłym (do 11 inicjatyw), i aż o 4 w porównaniu z latami 2016-2017. Na uwagę zasługuje fakt, iż przyrost liczby realizowanych przedsięwzięć w latach 2019-2021, tj. w drugiej trzyletniej turze Programu Bardzo Młoda Kultura miał miejsce w takich samych – jak w każdym roku w tej edycji – ramach finansowych – por. Wykres 1.

¹⁵ Protokół z posiedzenia Komisji oceniającej projekty złożone w konkursie o współorganizację inicjatyw zorganizowanych w ramach Projektu Bardzo Młoda Kultura w 2021 r., realizowanego w ramach Programu Bardzo Młoda Kultura 2019-21, Przemyśl, 25 maja 2021r.; <https://bmk-ck.pl/wyniki-ii-etapu-konkursu/> (Dostęp: 20.10.2021).

Wykres 1. Liczba złożonych wniosków i zrealizowanych inicjatyw w ramach BMK w województwie podkarpackim w latach 2016-21

Uwaga! W latach 2016-19 oraz w 2021 r. mowa o wnioskach złożonych do I etapu procedury konkursowej.
Źródło: opracowanie własne.

Różnorodność tematyczna treści wniosków nadesłanych w 2021 r. w ramach BMK przez podkarpackich animatorów i edukatorów kulturowych świadczy niewątpliwie o ich dużej kreatywności oraz o szerokim spektrum zainteresowań związanych ze sferą kultury. Projekty dotyczyły bardzo wielu dziedzin związanych z kulturą, a w tym takich jak na przykład: teatr, poezja, literatura, fotografia, kulinaria, muzyka, śpiew, audycje muzyczno-edukacyjne, taniec, folklor, dziedzictwo kulturowe regionu, malarstwo, rzemiosła dawne, architektura, a także sport oraz przyroda i ochrona środowiska. Należy tu podkreślić, iż znaczna część z tych projektów miała charakter interdyscyplinarny. Ponadto odwoływały się one do tradycji, ale również do nowoczesności często twórczo łącząc te dwie perspektywy. W projektach tych przewidywano uczestnictwo przede wszystkim dzieci lub młodzieży, ale w niektórych zaplanowano także udział osób dorosłych, a w tym seniorów. Część z nich skupiała się na konkretnych, niewielkich miejscowościach i zamieszkujących je społecznościach, inne swoim zasięgiem obejmowały duże obszary, w tym duże miasta i ich mieszkańców. Zajęcia z tzw. Beneficjentami ostatecznymi projektu BMK były planowane m.in. w świetlicach, domach kultury, galeriach sztuki, salach teatralnych, pracowniach artystycznych, a także w plenerze. W ramach swych działań edukatorzy i animatorzy kulturowi zamierzali posługiwać się narzędziami odwołującymi się do dawnych tradycji rzemieślniczych, a także współczesnymi środkami wyrazu artystycznego, w tym również wykorzystującymi najnowocześniejsze technologie informatyczne. Ponadto inicjatorzy projektów dbali o to, aby efekty ich pracy były upowszechnione za pomocą tak tradycyjnych, jak i nowoczesnych środków komunikacji społecznej, a w tym m.in. tzw. mediów społecznościowych – por. Zestawienie 3.

Zestawienie 3. Wykaz wniosków projektowych zgłoszonych do konkursu regrantingowego przeprowadzonego w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim

Lp.	Imię	Nazwisko	Miejscowość	Gmina	Powiat	Nazwa projektu
1.	Agnieszka	Adamczyk	Górki	Borowa	mielecki	Bez szablonu
2.	Elżbieta	Augustyn-Gruszka	Rzemień	Przeclaw	mielecki	Bardzo Młody Teatr...od warsztatów do przedstawienia
3.	Paweł	Batycki	Brzostek	Brzostek	dębicki	Warsztaty Fotograficzne W kulturalnym obiektywie
4.	Marzena	Baum-Gruszowska	Grabiny	Czarna	dębicki	Tych najważniejszych 20 lat! Pilno w dobie dwudziestolecia międzywojennego
5.	Katarzyna	Bernat	Rzeszów	Rzeszów	Rzeszów	Folklor w codzienności
6.	Ksenia	Bołd	Kobylany	Chorkówka	krośnieński	Ilustrowany Alfabet Krosna
7.	Mariusz	Bożek	Mielec	Mielec	mielecki	Czerwińskie odnajdywania - poezja, sztuka, historia
8.	Teresa	Brochowiec-Gończ	Orły	Orły	przemyski	Od ziarenka do bochenka...
9.	Elżbieta	Brynecka	Krosno	Krosno	Krosno	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw
10.	Agata	Bury	Łowce	Chłopice	jarosławski	Ptasi ekosystem
11.	Magdalena	Chmura	Wiśniowa	Wiśniowa	strzyżowski	Sercem malowane
12.	Krystyna	Czura	Lubaczów	Lubaczów	lubaczowski	Teatr cieni
13.	Zofia	Dąbrowska	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	Lasowiackie rzemiosło dawniej i dziś. (Drewno - glina; skóra – lina)
15.	Katarzyna	Dereń	Koprzywnica	Koprzywnica	sandomierski	Fabryka Wyobraźni czyli poszukiwanie obrazu w dźwiękach
14.	Dominik	Długosz, ks.	Rokietnica	Rokietnica	jarosławski	Aktywna Młodość
16.	Renata	Domka	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	Chodź, opowiem ci, kto tu żył
17.	Grzegorz	Dudek	Wola Zgłobieńska	Boguchwała	rzeszowski	Audycje muzyczno-edukacyjne z udziałem dzieci i młodzieży
18.	Anna	Duliban	Jarosław	Jarosław	jarosławski	Tydzień "gier bez prądu"
19.	Mirosław	Dyjak	Stalowa Wola	Stalowa Wola	stalowowolski	W naszym ogródeczku rośnie lilija... (czyli dobra muza i coś jeszcze)
20.	Magdalena	Falandys	Medynia Głogowska	Czarna	łańcucki	EKOartyści w przedszkolu
21.	Krystyna	Galik-Harhaj	Komańcza	Komańcza	sanocki	Karpackie RękoCZYNY
22.	Dominika	Garncarska	Widna Góra	Pawłosiów	jarosławski	W fredrowskiej krainie
23.	Katarzyna	Grabka	Nehrybka	Przemyśl	przemyski	Bajki robotów – terażniejszość do przyszłości opowieść młodych
24.	Sylwia	Grygier	Bircza	Bircza	przemyski	Pałac Humnickich odkrywa swoje tajemnice
25.	Anna	Gryniewicz	Oleszyce	Oleszyce	lubaczowski	Z podkarpackim przytupem
26.	Katarzyna	Guła	Ulanów	Ulanów	niżański	Uwolnić Edka
27.	Aneta	Jakubowska	Rudnik nad Sanem	Rudnik nad Sanem	niżański	W zgodzie z naturą
28.	Dominika	Jędrzejczyk-Wielgosz	Nowy Żmigród	Nowy Żmigród	jasielski	Izba Łemkowska
29.	Barbara	Kalińska	Kańczuga	Kańczuga	przeworski	Piernikowe Bajania
30.	Piotr	Kaplita	Jarosław	Jarosław	jarosławski	Poczet dawnych Jarosławian
31.	Piotr	Kisala	Oleszyce	Oleszyce	lubaczowski	Jak pędzlem malowane
32.	Bernadeta	Korczewska	Jarosław	Jarosław	jarosławski	Architektura miasta ze styku kultur – plener architektoniczny
33.	Katarzyna	Kos	Jodłowa	Jodłowa	dębicki	Jodłowa z perspektywy młodych dziennikarzy
34.	Natalia	Koza	Rzeszów	Rzeszów	Rzeszów	Przedmioty nie gęsi, swój język mają
35.	Janina	Kozorowska	Sieniawa	Sieniawa	przeworski	Moda na historię
36.	Janusz	Krasicki	Jarosław	Jarosław	jarosławski	Bardzo Młody Teatrzyk BMT
37.	Małgorzata	Leja	Kuryłówka	Kuryłówka	leżański	Między nami w Międzyczasie
38.	Anna	Lorentz-Filip	Błażowa	Błażowa	rzeszowski	Teatralnie zakręcenie!
39.	Małgorzata	Machnicka	Radawa	Wiązownica	jarosławski	Młodzież i seniorzy działają
40.	Monika	Maj-Lichończak	Jarosław	Jarosław	jarosławski	Sportowe kadry z przeszłości
41.	Katarzyna	Mazurkiewicz	Łańcut	Łańcut	łańcucki	Wracamy do gry
42.	Dominika	Migoń	Żyraków	Żyraków	dębicki	Historia pewnych miłości

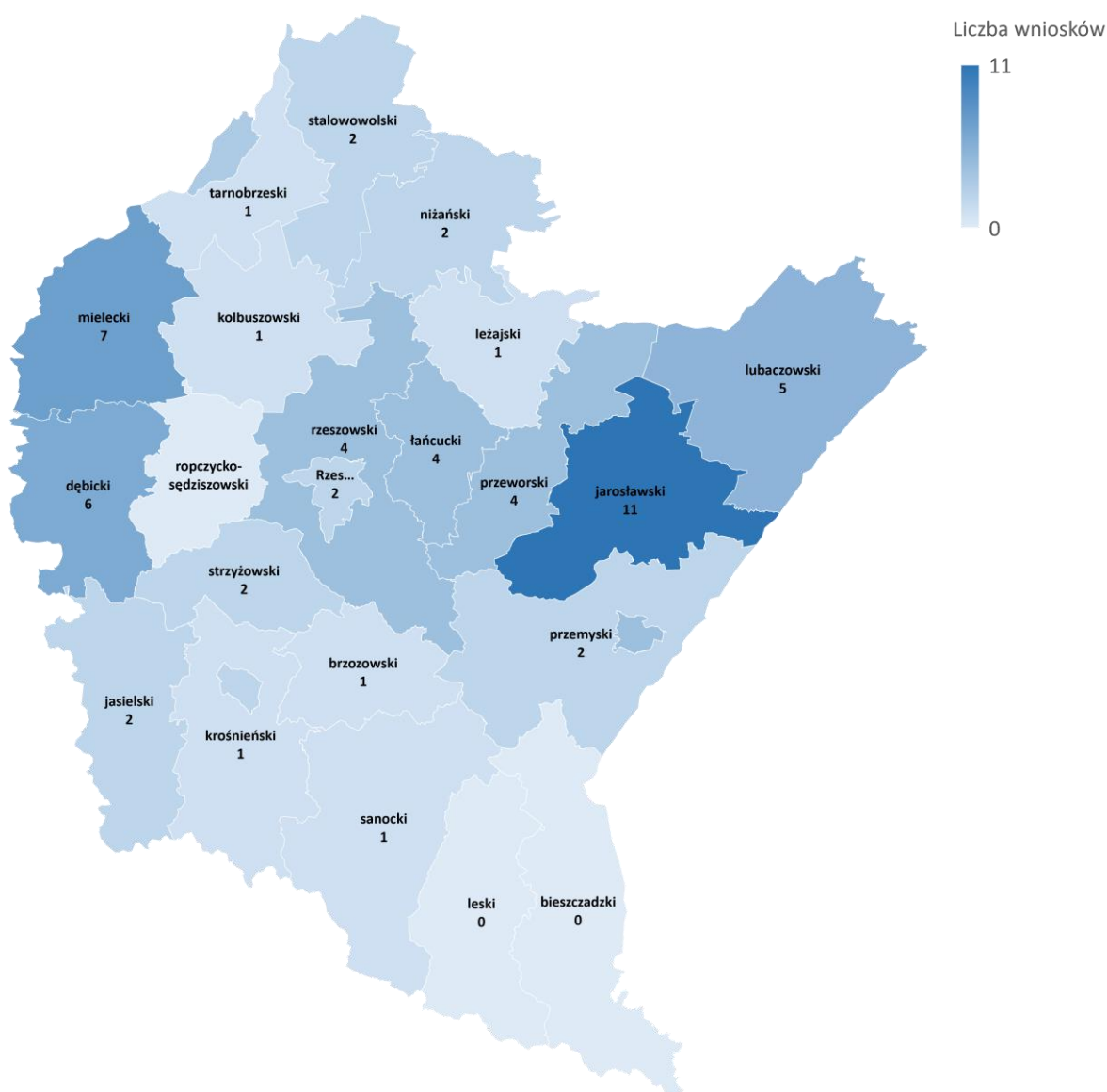
Lp. c.d.	Imię c.d.	Nazwisko c.d.	Miejscowość c.d.	Gmina c.d.	Powiat c.d.	Nazwa projektu c.d.
43.	Iwona	Mytek	Chłopice	Chłopice	jarosławski	Poczuj, zobacz, doświadcz...
44.	Nina	Nowak	Przemyśl	Przemyśl	Przemyśl	Muzyka jest wszystkim
45.	Zbigniew	Pałka	Czudec	Czudec	strzyżowski	Nasza mała Ojczyzna - kultywowanie lokalnych tradycji i rzemiosła na Podkarpaciu
46.	Joanna	Pietrzycka	Brzostek	Brzostek	dębicki	Rozkminimy to
47.	Anna	Piękoś	Mielec	Mielec	mielecki	Na tropie mieleckiej kulturowości
48.	Anna	Pracało	Oleszyce	Oleszyce	lubaczowski	Na początku było słowo
49.	Renata	Pryga	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	Moc kultury i natury - twórcze warsztaty dla dzieci
50.	Jakub	Przerwa	Przemyśl	Przemyśl	Przemyśl	Ekologiczna kultura po przemysku
51.	Dagmara	Pszeniczna	Chorzeliów	Mielec	mielecki	Mała pantomima
52.	Janina	Puchalik	Żołynia	Żołynia	łańcucki	Zmalujmy coś razem
53.	Barbara	Rubach	Dębica	Dębica	dębicki	Kiedyś Dembicha dziś Dębica – historia i tradycje mojej małej ojczyzny
54.	Bernadeta	Rzeszutek	Raniżów	Raniżów	kolbuszowski	Niteczka do niteczki warsztaty haftu krzyżkowego dla dzieci i młodzieży
55.	Jolanta	Sagan-Thomas	Przeworsk	Przeworsk	przeworski	W ogrodach historycznych Książąt Lubomirskich - edukacja przyrodniczo-kulturowa
56.	Kamila	Starościak	Mielec	Mielec	mielecki	Dźwięki kolorów
57.	Karolina	Suchy	Łowce	Chłopice	jarosławski	DESKowanie czyli Moje biurko pod chmurką
58.	Barbara	Szczygieł	Przeworsk	Przeworsk	przeworski	Integracja malowana obrazem i dźwiękiem
59.	Irena	Szczypek	Chmielnik	Chmielnik	rzeszowski	W poszukiwaniu fraktali
60.	Anna	Szot-Warzocho	Sokołów Małopolski	Sokołów Małopolski	rzeszowski	Implikacje Artystyczne
61.	Monika	Szwed	Lubaczów	Lubaczów	lubaczowski	Roztocze oczami dzieci i młodzieży
62.	Anna	Szydełko	Przemyśl	Przemyśl	Przemyśl	Za górami, za lasami, za siedmioma rzekami.... Bajkopisarstwo jako terapia dla dzieci
63.	Zbigniew	Wawer	Mielec	Mielec	mielecki	Małe Filmolaki
64.	Alina	Woś	Pogwizdów	Czarna	łańcucki	Garncarski świat naszych przodków
65.	Danuta	Zarzyka	Obarzym	Dydnia	brzozowski	Korzenie
66.	Damian	Ziemia	Krosno	Krosno	Krosno	Tropy do Franciszka Mirandoli - polskie weird fiction
67.	Sonia	Zwoleńska	Jasło	Jasło	jasielski	Dźwiękowa historia - podcastowe warsztaty dziennikarskie dla młodzieży
68.	Kamil	Żurawski	Stalowa Wola	Stalowa Wola	stalowowolski	Fabrykarnium - osiedlowy rozruch

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Operatora regionalnego.

Biorąc pod uwagę miejsce aktywności edukatorów i animatorów kulturowych z Podkarpacia można zauważyć, iż w 2021 r. nie złożono wniosków jedynie trzech powiatów. Były to powiaty takie jak: bieszczadzki, leski oraz ropczycko-sędziszowski. Najwięcej wniosków konkursowych zostało złożonych przez reprezentantów powiatu jarosławskiego (11 wniosków). Dużo aplikacji napłynęło również z takich powiatów jak mielecki (7 wniosków), dębicki (6 wniosków) oraz lubaczowski (5 wniosków). W omawianym kontekście dużą aktywnością wykazali się także przedstawiciele takich powiatów jak: miasto Przemyśl, a także łańcucki, przeworski oraz rzeszowski (po 4 wnioski). Trzy wnioski zostały przygotowane przez edukatorów i animatorów z Tarnobrzega. Ponadto po dwa wnioski nadesłano z takich powiatów jak: miasta Krosno oraz Rzeszów, a także jasielski, nizański, przemyski, stalowowolski i strzyżowski. Natomiast pojedyncze wnioski pochodziły z takich powiatów jak: brzozowski, kolbuszowski, krośnieński, leżajski oraz sanocki. Jeden wniosek pochodził od osoby mieszkającej w województwie świętokrzyskim, ale projekt miał być realizowany w Tarnobrzegu.

W tym miejscu ponownie podkreślenia wymaga bardzo duża skala zainteresowania Programem BMK w 2021 r., co może wynikać z jednej strony z warunków jakie tworzy pandemia (obostrzenia, kwarantanny, zaburzone funkcjonowanie społeczności lokalnych, poczucie braku stabilizacji i atmosfera zagrożenia), jak również fakt, iż jest to ostatni rok Programu. Liczba wniosków jednoznacznie wskazuje na bardzo duże zapotrzebowanie wśród animatorów i edukatorów z województwa podkarpackiego dotyczące działań mających na celu wsparcie ich aktywności w sferze kultury (szczególnie w tak trudnych okolicznościach z jakimi mamy do czynienia w związku ze wspomnianą już pandemią spowodowaną przez koronawirusa Covid-19) – por. Mapa 1.

Mapa 1. Miejsca działalności edukatorów i animatorów kulturowych wnioskujących o dofinansowanie inicjatywy w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r.
– mapa pogładowa

Legenda:

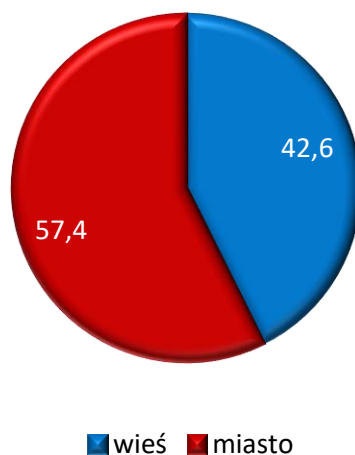
Lp.	Powiat	Gmina	Miejscowości	Ogółem
1.	jarosławski	Chłopice	Chłopice	11
			Łowce (2)	
		Jarosław (5)	Jarosław (5)	
		Pawłosiów	Widna Góra	
		Rokietnica	Rokietnica	
2.	mielecki	Wiązownica	Radawa	7
		Borowa	Górki	
		Mielec (5)	Chorzeliów	
			Mielec (4)	
3.	dębicki	Przecław	Rzemień	6
		Brzostek (2)	Brzostek (2)	
		Czarna	Grabiny	
		Dębica	Dębica	
		Jodłowa	Jodłowa	
4.	lubaczowski	Żyraków	Żyraków	5
		Lubaczów (2)	Lubaczów (2)	
		Oleszyce (3)	Oleszyce (3)	
5.	łańcucki	Czarna (2)	Medynia Głogowska	4
			Pogwizdów	
		Łańcut	Łańcut	
		Żołynia	Żołynia	
6.	Przemyśl	Przemyśl (4)	Nehrybka	4
			Przemyśl (3)	
7.	przeworski	Kańczuga	Kańczuga	4
		Przeworsk (2)	Przeworsk (2)	
		Sieniawa	Sieniawa	
8.	rzeszowski	Błazowa	Błazowa	4
		Boguchwała	Wola Zgłobieńska	
		Chmielnik	Chmielnik	
		Sokołów Małopolski	Sokołów Małopolski	
9.	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg (3)	Tarnobrzeg (3)	3
10.	jasielski	Jasło	Jasło	2
		Nowy Żmigród	Nowy Żmigród	
11.	Krosno	Krosno (2)	Krosno (2)	2
12.	niżański	Rudnik nad Sanem	Rudnik nad Sanem	2
		Ulanów	Ulanów	
13.	przemyski	Bircza	Bircza	2
		Orły	Orły	
14.	Rzeszów	Rzeszów (2)	Rzeszów (2)	2
15.	stalowowolski	Stalowa Wola (2)	Stalowa Wola (2)	2
16.	strzyżowski	Czudec	Czudec	2
		Wiśniowa	Wiśniowa	
17.	brzozowski	Dydnia	Obarzym	1
18.	kolbuszowski	Raniżów	Raniżów	1
19.	krośnieński	Chorkówka	Kobylany	1
20.	leżajski	Kuryłówka	Kuryłówka	1
21.	sanocki	Komańcza	Komańcza	1

*W jednym przypadku wnioskodawca jest mieszkańcem Koprzywnicy (powiat sandomierski, gmina Koprzywnica), ale projekt miał być realizowany w Tarnobrzegu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Operatora regionalnego.

Uwzględnienie miejsca zamieszkania wnioskodawców pokazuje, że miasta i wsie były w 2021 r. w miarę równomiernie reprezentowane, przy nieco większym udziale wniosków nadesłanych przez animatorów i edukatorów kulturowych z podkarpackich miast (ok. 57% wnioskodawców) – por. Wykres 2.

Wykres 2. Struktura miejscowości reprezentowanych przez wnioskodawców
(Dane w %, N=68)

Źródło: badania własne.

1.3 Wyniki procedury konkursowej

Biorąc pod uwagę kryteria regulaminowe, ocenę punktową i wspólną dyskusję, Komisja konkursowa wyłoniła spośród 30 projektów zakwalifikowanych do II etapu oceny, aż 11 zwycięskich przedsięwzięć – por. Zestawienie 4.

Zestawienie 4. Lista rankingowa zwycięskich projektów w 2021 r. – BMK w woj. podkarpackim
według liczby punktów uzyskanych w ramach procedury konkursowej

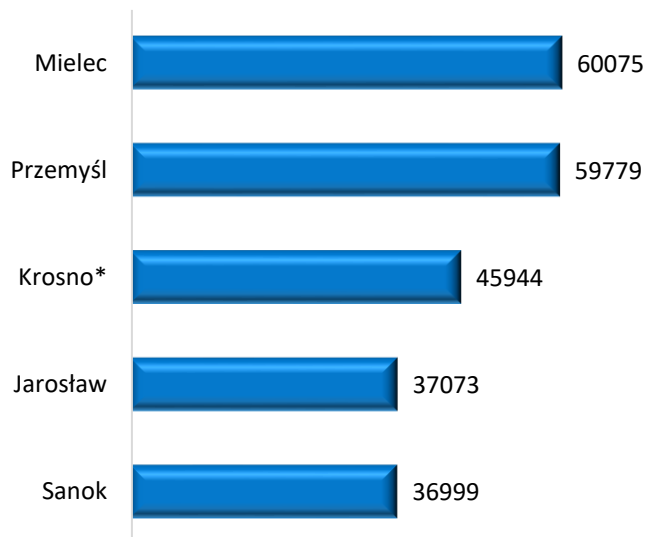
Lp.	Imię	Nazwisko	Miejsce realizacji projektu	Tytuł projektu	Liczba punktów
1.	Elżbieta	Brynecka	Krosno	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	147
2.	Danuta	Zarzyka	Obarzym	Korzenie	146
3.	Damian	Ziemba	Krosno	Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction	145
4.	Katarzyna	Grabka	Przemyśl	Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych	144
5.	Piotr	Kaplita	Jarosław	Poczet dawnych Jarosławian	143
6.	Krystyna	Galik-Harhaj	Komańcza	Karpackie RękoCZYNy	143
7.	Dominika	Jędrzejczyk-Wielgosz	Nowy Żmigród	Izba łemkowska	143
8.	Irena	Szczypek	Chmielnik	W poszukiwaniu fraktali	142
9.	Kamila	Starościak	Mielec	Dźwięki kolorów	138
10.	Małgorzata	Leja	Cieplice	Między nami w Międzyczasie	137
11.	Ksenia	Bołd	Krosno	Ilustrowany Alfabet Krosna	137

Źródło: Protokół z posiedzenia komisji oceniającej...

Strona BMK w województwie podkarpackim <https://bmk-ck.pl/wyniki-ii-etapu-konkursu/>

W wyniku konkursu w 2021 r. w województwie podkarpackim w ramach BMK projekty zostały zrealizowane na terenie 6 miast oraz 9 wsi. Były to więc miejscowości bardzo zróżnicowanych pod względem wielkości. Wśród miast, w których w tym roku zostały przeprowadzone projekty znalazły się takie jak: Mielec, Przemyśl, Krosno, Jarosław oraz Sanok. Na tym tle wyróżnia się Krosno, w którym w ramach BMK w 2021 r. zostały zrealizowane aż trzy inicjatywy – por. Wykres 3.

Wykres 3. Miasta, w których zrealizowano projekty w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim według liczby mieszkańców

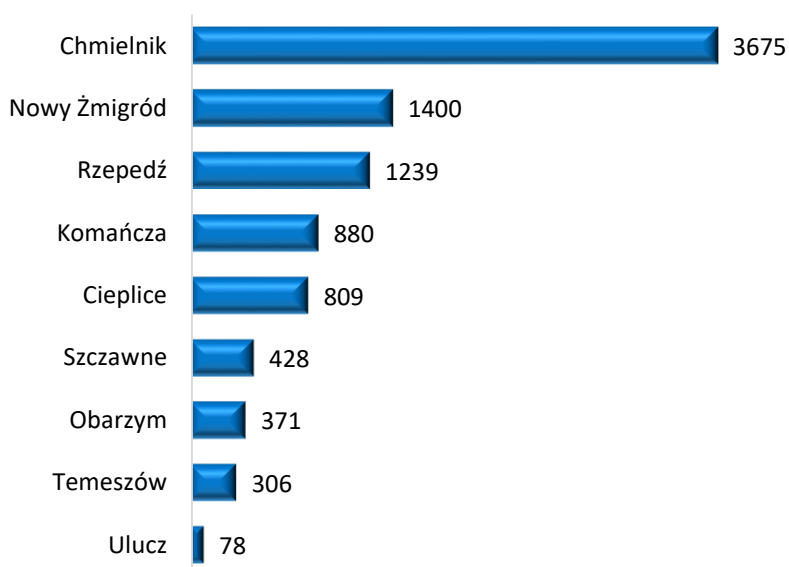

*W 2021 r. w ramach BMK w Krośnie zrealizowano trzy projekty.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank danych lokalnych.

W przypadku podkarpackich wsi projekty w ramach BMK w 2021 r. zagościły w takich miejscowościach jak: Chmielnik, Nowy Żmigród, Rzepedź, Komańcza, Cieplice, Szczawne, Obarzym, Temeszów oraz Ulucz – por. Wykres 4.

Wykres 4. Wsie, w których zrealizowano projekty w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim według liczby mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2021 r. projekty w ramach BMK w województwie podkarpackim zostały zrealizowane w takich powiatach jak: brzozowski, jarosławski, jasielski, przeworski, mielecki, rzeszowski oraz sanocki, a także w miastach na prawach powiatu, tj. w Krośnie (3 inicjatywy) i Przemyśle (1 projekt). Natomiast w tym roku projektów nie przeprowadzono w takich powiatach jak: bieszczadzki, dębicki, kolbuszowski, leski, leżajski, lubaczowski, łańcucki, niżański, przemyski, ropczycko-sędziszowski, stalowowolski, strzyżowski, tarnobrzegi, ani też w takich miastach na prawach powiatów jak Rzeszów oraz Tarnobrzeg. W trzech przypadkach powodem braku realizacji projektów był – jak wspomniano – brak nadesłanych propozycji (powiaty: bieszczadzki, leski oraz ropczycko-sędziszowski) – por. Mapa 2.

Mapa 2. Miejsca realizacji projektów (powiaty) w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r.
– mapa pogładowa

Legenda:

Lp.	Powiat	Gmina	Miejscowość	Tytuł projektu
1.	brzozowski	Dydnia	Dydnia	Korzenie
2.	jarosławski	Jarosław	Jarosław	Poczet dawnych Jarosławian
3.	jasielski	Nowy Żmigród	Nowy Żmigród, Sanok	Izba łemkowska
4.	Krosno	Krosno	Krosno	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw
				Tropy do Franciszka Mirandoli - polskie weird fiction
				Ilustrowany Alfabet Krosna
5.	przeworski	Adamówka	Cieplice	Między nami w Międzyczasie
6.	mielecki	Mielec	Mielec	Dźwięki kolorów
7.	przemyski	Przemyśl	Przemyśl	Bajki robotów...
8.	rzeszowski	Chmielnik	Chmielnik	W poszukiwaniu fraktali
9.	sanocki	Komańcza	Komańcza	Karpackie RękoCZYNY
Ogółem projektów				11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Operatora regionalnego.

W przypadku dwóch z jedenastu wniosków projektowych, które zwyciężyły w konkursie w 2021 r. zostały przyznane środki finansowe w wysokości wnioskowanej w aplikacji. W pozostałych przypadkach na realizację projektów przewidziano przeznaczenie nieco mniejszych środków niż wnioskowane. W przypadku takich projektów jak: *Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych*, *Poczet dawnych Jarosławian*, *Karpackie RękoCZYNY*, *Izba łemkowska*, *Między nami w Międzyczasie*, w których wnioskodawcy wystąpili o maksymalne dofinansowanie swoich inicjatyw środki te zmniejszono o ok. 13%. W odniesieniu do takich projektów jak: *W poszukiwaniu fraktali* oraz *Ilustrowany Alfabet Krosna* zmniejszenie dofinansowania wyniosło ok. 10% kwoty wnioskowanej. Najmniejsze „cięcia” w tym zakresie dotyczyły natomiast takich projektów jak: *Korzenie*, *Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction* oraz *Karpackie RękoCZYNY*, gdzie wyniosły one ok. 4% wnioskowanej kwoty. Można więc zauważyć, że została tu przyjęta zasada, iż im wyższa była wnioskowana kwota, tym większe były uszczuplenia budżetów. Jak okazało się jednak w praktyce, nie wpłynęło to znacząco na jakość realizowanych inicjatyw. Jednocześnie na podkreślenie zasługuje tu fakt, iż m.in. właśnie te działania, które zostały podjęte przez Operatora regionalnego w odniesieniu do wysokości dofinansowania poszczególnych projektów umożliwiły realizację znacząco większej liczby przedsięwzięć, niż miało to miejsce w latach ubiegłych – por. Zestawienie 5, a także Wykres 1 (s. 11).

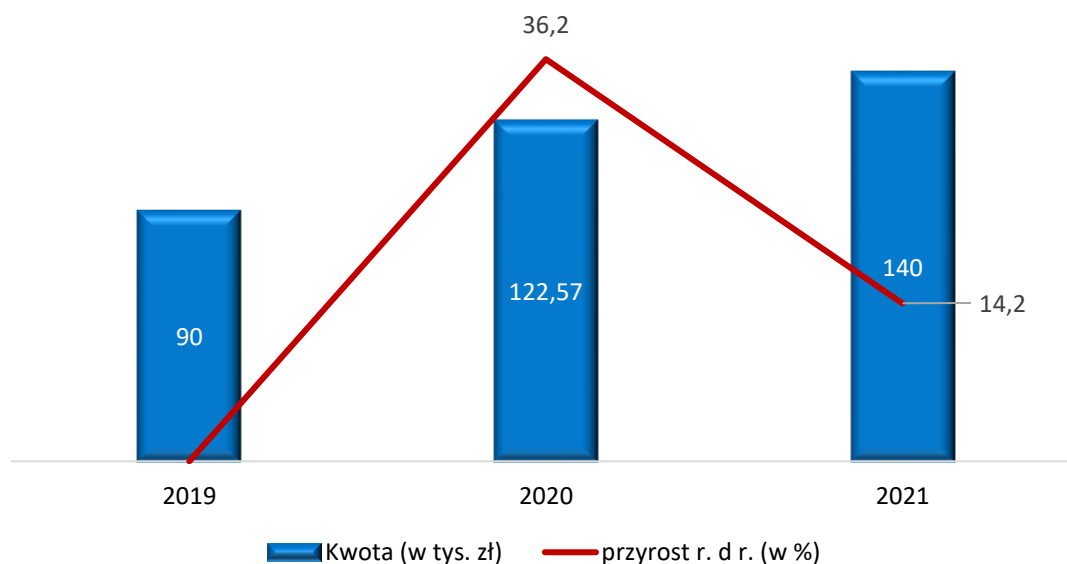
Zestawienie 5. Środki przyznane poszczególnym projektom w procedurze konkursowej w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r.

Lp.	Imię	Nazwisko	Tytuł projektu	Środki wnioskowane (A)	Środki przyznane (B)	Różnica (B-A)
1.	Elżbieta	Brynecka	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	8588	8600	12
2.	Danuta	Zarzyka	Korzenie	15000	14450	-550
3.	Damian	Ziemba	Tropy do Franciszka Mirandoli ...	15000	14450	-550
4.	Katarzyna	Grabka	Bajki robotów ...	15000	13000	-2000
5.	Piotr	Kaplita	Poczet dawnych Jarosławian	15000	13000	-2000
6.	Krystyna	Galik-Harhaj	Karpackie RękoCZYNY	13500	13000	-500
7.	Dominika	Jędrzejczyk-Wielgosz	Izba łemkowska	15000	13000	-2000
8.	Irena	Szczypek	W poszukiwaniu fraktali	14500	13000	-1500
9.	Kamila	Starościak	Dźwięki kolorów	11500	11500	0
10.	Małgorzata	Leja	Między nami w Międzyczasie	15000	13000	-2000
11.	Ksenia	Bołd	Ilustrowany Alfabet Krosna	14500	13000	-1500
Ogółem				152588	140000	-12588

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Operatora regionalnego.

Warto zaznaczyć, iż w przypadku II edycji Programu BMK w województwie podkarpackim odnotowano istotny wzrost środków finansowych przeznaczonych na dofinansowanie inicjatyw z zakresu edukacji i animacji kulturowej. W 2019 r. na ten cel było przeznaczonych 90 tys. zł. W 2020 r. było to już ponad 122 tys. zł, co stanowiło wzrost omawianych tu nakładów o ok. 36% w porównaniu do poprzedniego roku. Natomiast w 2021 r. było to już 140 tys., co w porównaniu do roku poprzedniego oznaczało wzrost o ok. 14%. Porównując jednak pod tym względem 2021 r. z 2019 r. wzrost środków przeznaczonych na projekty z zakresu animacji oraz edukacji kulturowej wyniósł o ok. 56%. Jednocześnie należy tu przypomnieć, iż w poszczególnych omawianych tu latach systematycznie rosła także liczba dofinansowanych przedsięwzięć, i w związku z tym w 2019 r. było ich siedem, w 2020 r. już dziewięć, a w 2021 r. aż jedenaście (por. Wykres 1). Średnio więc kwoty przeznaczane na poszczególne inicjatywy w kolejnych latach kształtowały się na porównywalnym poziomie (tj. w 2019 r. – ok. 12,8 tys. zł; w 2020 r. – ok. 13,6 tys. zł; 2021 r. – 12,7 tys. zł.) – por. Wykres 5.

Wykres 5. Przyrost środków przeznaczonych na dofinansowanie inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2019-21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Operatora regionalnego.

Zgodnie z założeniami Programu Bardzo Młoda Kultura projekty były realizowane w ramach współpracy przedstawicieli podmiotów należących do takich sfer jak: instytucje kultury, placówki oświatowe oraz organizacje pozarządowe. Wśród Wnioskodawców najczęściej reprezentowane były instytucje kultury (5 projektów). W przypadku trzech projektów Wnioskodawcy byli członkami organizacji pozarządowych – stowarzyszeń. Dwa wnioski zostały złożone przez pracowników placówek oświatowych, a konkretnie szkół podstawowych. Ponadto jeden wniosek został nadesłany przez pracownika biblioteki. Natomiast partnerami projektów byli przeważnie reprezentanci placówek oświatowych (8 projektów, przy czym w jednym z nich kooperantem Wnioskodawcy był także przedstawiciel instytucji kultury). W pojedynczych przypadkach partnerami byli także: przedstawiciel instytucji kultury oraz niezależny animator kultury – por. Zestawienie 6.

Zestawienie 6. Podmioty reprezentowane przez wnioskodawców i partnerów zwycięskich projektów realizowanych w ramach BMK w 2021 r.

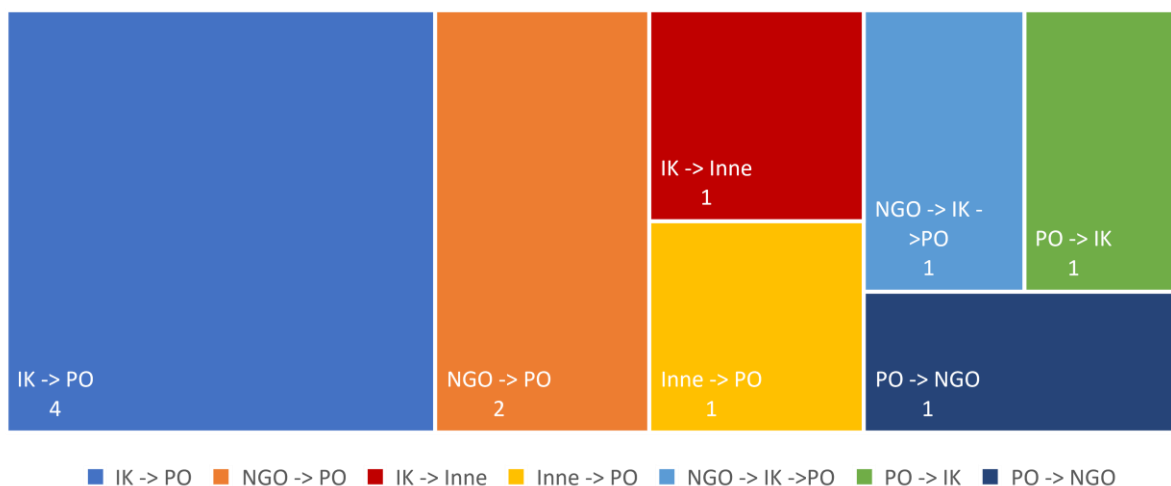
Lp.	Tytuł projektu	Wnioskodawca			Partner		
		imię i nazwisko	afiliacja		imię i nazwisko	afiliacja	
			nazwa	rodzaj		nazwa	rodzaj
1.	Bajki robotów ...	Katarzyna Grabka	Stowarzyszenie Kreatywna Pozytywka	NGO	Marcin Zwonarz	II Liceum Ogólnokształcące w Przemyślu	PO
2.	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	Elżbieta Brynecka	Zespół Szkół Ponadpodstawowych Nr 1 im. Jana Szczepanika w Krośnie	PO	Katarzyna Solińska	BWA w Krośnie	IK
3.	Dźwięki kolorów	Kamila Starościak	Dom Kultury SCK w Mielcu	IK	Justyna Rajca	Przedszkole Miejskie nr 20 im. Smoka Felusia w Mielcu	PO
4.	Ilustrowany Alfabet Krosna	Ksenia Bołd	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza	IK	Dorota Patejko	Szkoła podstawowa nr 3 im. Marii Konopnickiej w Krośnie	PO
5.	Izba Łemkowska	Dominika Jędrzejczyk -Wielgosz	Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Żmigrodzie	IK	Marcin Maresz	Prywatna szkoła muzyczna PIANO, Marcin Maresz	Inne
6.	Karpackie RękoCZYNY	Krystyna Galik-Harhaj	Gminny Ośrodek Kultury w Komańczy	IK	Jarosław Maszluk	Szkoła podstawowa w Rzepedzi	PO
7.	Korzenie	Danuta Zarzyka	Stowarzyszenie Artystyczne Gościniec Południa	NGO	b.d.	Szkoła Podstawowa im. św. Królowej Jadwigi w Dydni	PO
8.	Między nami w Międzyczasie	Małgorzata Leja	Szkoła Podstawowa w Cieplicach	PO	Tadeusz Kyć	Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Kulturalno-Oświatowych i Gospodarczych w Dąbrowicy	NGO
9.	Poczet dawnych Jarosławian	Piotr Kaplita	Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich, Stowarzyszenie Muzyka Dawna w Jarosławiu	IK	Marcelina Witek	Zespół Szkół Plastycznych im. Stanisława Wyspiańskiego w Jarosławiu	PO
10.	Tropy do Franciszka Mirandoli ...	Damian Ziemba	Ekipa GraTy	NGO	b.d.	Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej, Miejski Zespół Szkół nr 7 w Krośnie	IK, PO
11.	W poszukiwaniu fraktali	Irena Szczypek	Gminna Biblioteka Publiczna w Chmielniku	Inne	Aneta Siorek; Bożena Gwizdała	Szkoła Podstawowa nr 3 im. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Chmielniku	PO

*Skróty użyte w zestawieniu: IK – instytucja kultury; PO – placówka oświatowa; NGO – organizacja pozarządowa; Inne – w tym przypadku biblioteka gminna oraz prywatna szkoła muzyczna.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Operatora regionalnego.

W tym kontekście w 2021 r. odnotowano szczególnie dużą różnorodność konfiguracji odnośnie kwestii afiliacji współpracujących podmiotów. W 4 przypadkach była to kooperacja przedstawicieli instytucji kultury z reprezentantami placówek oświatowych, a w dwóch osób działających w ramach NGO z partnerami z placówek oświatowych. W pojedynczych projektach działania te były podejmowane przez animatorów i edukatorów kulturowych z takich podmiotów jak: placówki oświaty wraz z instytucjami kultury albo NGO-sy; NGO wraz z instytucją kultury oraz placówką oświatową; a także placówka oświaty albo instytucja kultury współpracująca z przedstawicielami innych podmiotów działających w sferze kultury (w tym biblioteki oraz niezależnego animatora kultury) – por. Wykres 6.

Wykres 6. Konfiguracja współpracy pomiędzy podmiotami realizującymi projekty w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim

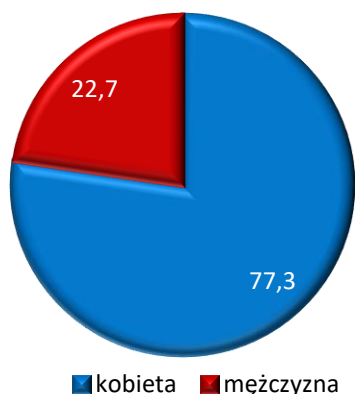
Źródło: opracowanie własne.

Rozdział 2. Działania Operatora regionalnego w opinii Beneficjentów

2.1 Charakterystyka odbiorców oferty szkoleniowej uczestniczących w badaniach CAWI

Zdecydowaną większość uczestników szkoleń – jak wynika z list uczestnictwa, stanowiły kobiety (ok. 77%) wobec ok. 23% mężczyzn – por. Wykres 7.

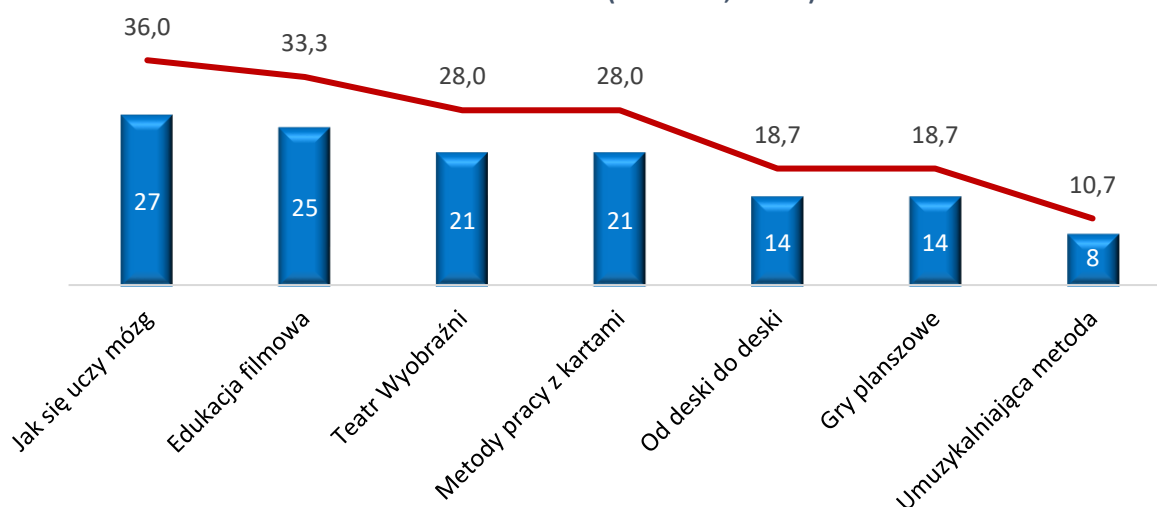
Wykres 7. Płeć uczestników szkoleń w ramach BMK 2021 r. wg list uczestnictwa
(Dane w %, N=75)

Źródło: badania własne.

Najwięcej uczestników wzięło udział w szkoleniu pod nazwą *Jak się uczy mózg, czyli podstawy neurologii uczenia się i neurodydaktyki*, tj. 27 osób (co stanowiło ok. 36% ogółu uczestników szkoleń). Podobnym zainteresowaniem cieszyło się szkolenie zatytułowane *Edukacja filmowa – praktyczne wykorzystanie filmów w pracy wychowawczej i dydaktycznej*, w którym uczestniczyło 25 osób (ok. 33% ogółu). Relatywnie dużo animatorów i edukatorów kulturowych oraz nauczycieli zapoznało się z tematyką takich szkoleń jak: *Teatr wyobraźni* oraz *Metody pracy z kartami MASTPI*, tj. po 21 osób (czyli po ok. 28% ogółu). W dalszej kolejności pod względem frekwencji uplasowały się takie szkolenia jak: *Od deski do deski – animacja tekstów literackich metodami pedagogiki zabawy* oraz *Gry planszowe i fabularne w edukacji*. Najmniej uczestników zgromadziło szkolenie pod nazwą *Umuzykalnianie dzieci metodą Carla Orffa* na co wpływ mógł mieć fakt, iż mogło się ono wydawać najbardziej wymagające pod względem posiadanych predyspozycji (w tym przypadku muzycznych) – por. Wykres 8.

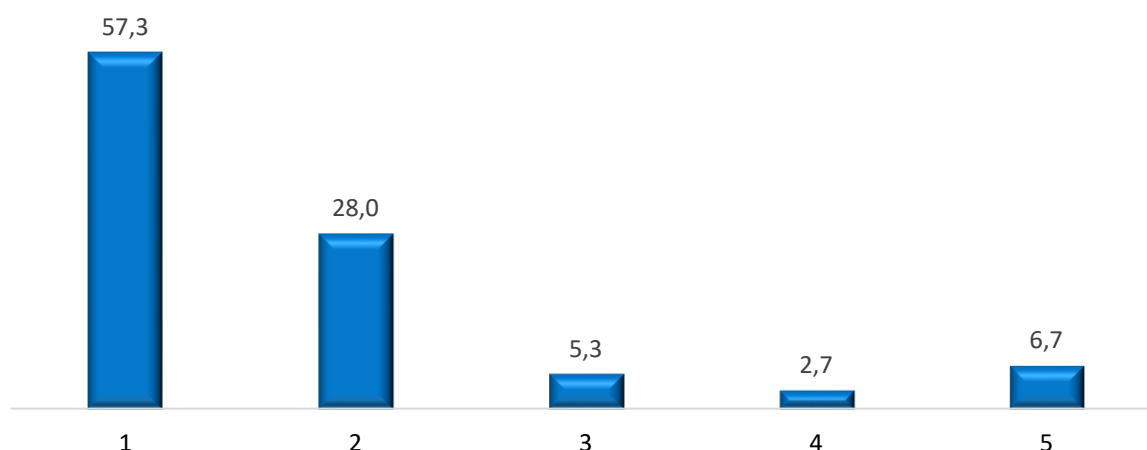
Wykres 8. Frekwencja na szkoleniach wg list uczestnictwa (w liczbach bezwzgl.) oraz w odniesieniu do ogółu uczestników szkoleń (Dane w %, N=75*)

*Uwaga! Dane nie sumują się do ogólnej liczby uczestników szkoleń ponieważ mieli oni możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi. Źródło: badania własne.

Ponad połowa tegorocznych uczestników szkoleń wzięła udział w jednym tego typu przedsięwzięciu (ok. 57%). Znacząca część edukatorów i animatorów kulturowych oraz nauczycieli zainteresowanych podniesieniem poziomu wiedzy oraz kompetencji w ramach Programu BMK uczestniczyła w dwóch szkoleniach (ok. 28%). Natomiast w bieżącym roku były też takie osoby, które zapoznały się z treścią trzech szkoleń (ok. 5%), czterech (ok. 3%), a nawet pięciu kursów (ok. 7%), co zapewne nie byłoby możliwe (głównie ze względów organizacyjnych), gdyby nie były one zorganizowane w formie *on-line* – por. Wykres 9.

Wykres 9. Liczba szkoleń odbytych przez poszczególnych uczestników w ramach BMK 2021 (Dane w %, N=75)

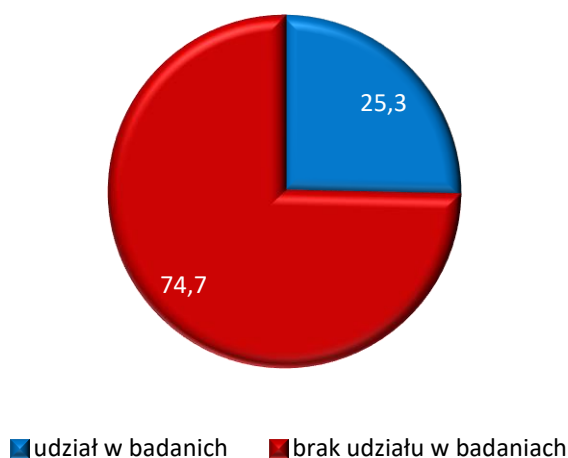
Źródło: badania własne.

Na podstawie informacji Operatora regionalnego została sporządzona lista 75 adresatów – odbiorców oferty szkoleniowej zaproponowanej w ramach Programu BMK w 2021 r., do których we wrześniu br. za pomocą poczty elektronicznej pięciokrotnie została wysłana prośba o udział w badaniach typu CAWI.¹⁶ Pozytywny odzew uzyskano jedynie od 19 osób, które stanowiły ok. 25% badanej populacji* – por. Wykres 10.

¹⁶ Operat badawczy stanowiła lista uczestników szkoleń, którzy udostępnili swoje adresy e-mail oraz osób, które złożyły wnioski o dofinansowanie, tj. łącznie 75 osób. Prośby o udział w badaniach wysłano w dniach: 3., 11., 15., 23., 30. września. Dzięki uprzejmości pracowników CK w Przemyśle, tj. Operatora regionalnego wysyłkę w tych dniach przeprowadzono z adresu e-mail wspomnianej instytucji. Działanie to miało na celu zapewnienie wiarygodności wysyłanego zaproszenia do uczestnictwa w badaniach. Ponadto, co równie istotne, respondentom zapewniono anonimowość.

* W tym przypadku ponownie objawiła się słabość badań typu CAWI, w których *de facto* nie ma możliwości kontrolowania realizacji próby badawczej. Należy tu jednakże zauważyć, iż są to badania, w których próbę określa się udziałem ochotniczym, który choć jest problematyczny pod względem reprezentatywności wyników, to jednakże zwiększa prawdopodobieństwo uzyskanie odpowiedzi od respondentów mających wyrobioną opinię lub wiedzę na tematy poruszane w badaniach. Tym samym choć nie ma możliwości uogólniania rezultatów takich badań na całą populację, to istnieje niższa niż w badaniach z próbkami reprezentatywnymi, uzyskiwanie odpowiedzi z kategorii „nie wiem” albo „trudno powiedzieć”, „nie mam zdania”, które najczęściej (choć nie zawsze) z punktu widzenia analitycznego są pozbawione wartości poznawczej.

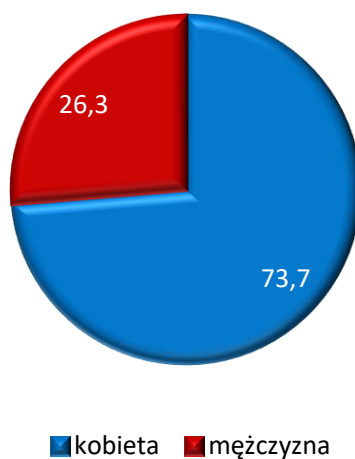
Wykres 10. Udział w badaniach ewaluacyjnych CAWI w ramach BMK 2021
(Dane w %, N=75)

Źródło: badania własne.

W omawianych tu badaniach wzięło udział 14 kobiet i 5 mężczyzn, co w jakiejś mierze oddaje pojęcie o strukturze (proporcji) płci w przypadku animatorów i edukatorów kulturowych – por. Wykres 11.

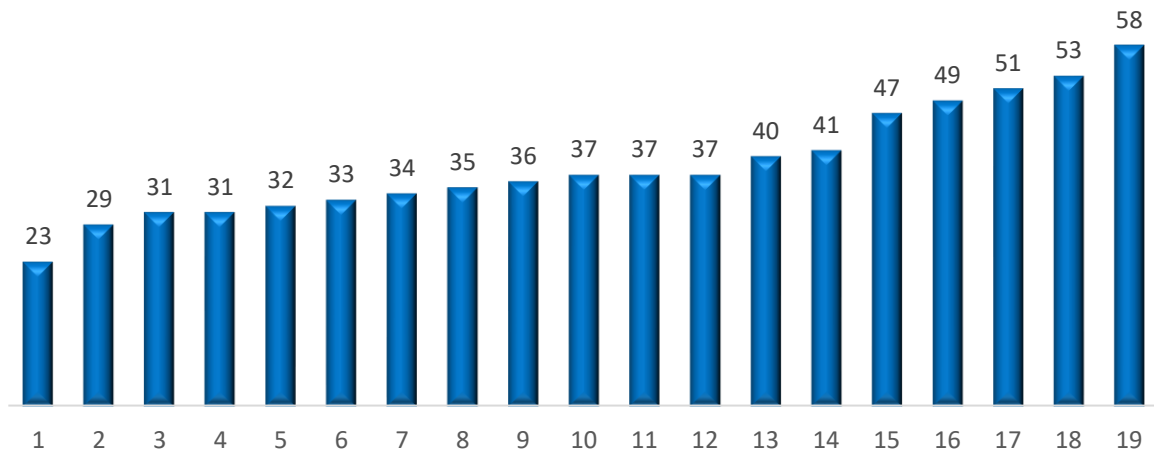
Wykres 11. Płeć badanych odbiorców oferty szkoleniowej
(Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

Najstarszy uczestnik badań to osoba w wieku 58 lat, a najmłodszy respondent zadeklarował wiek 23 lata. Jak widać rozpiętość wieku badanych jest relatywnie duża i wynosi 35 lat. Średni wiek badanych animatorów i edukatorów kulturowych to ok. 39 lat – por. Wykres 12.

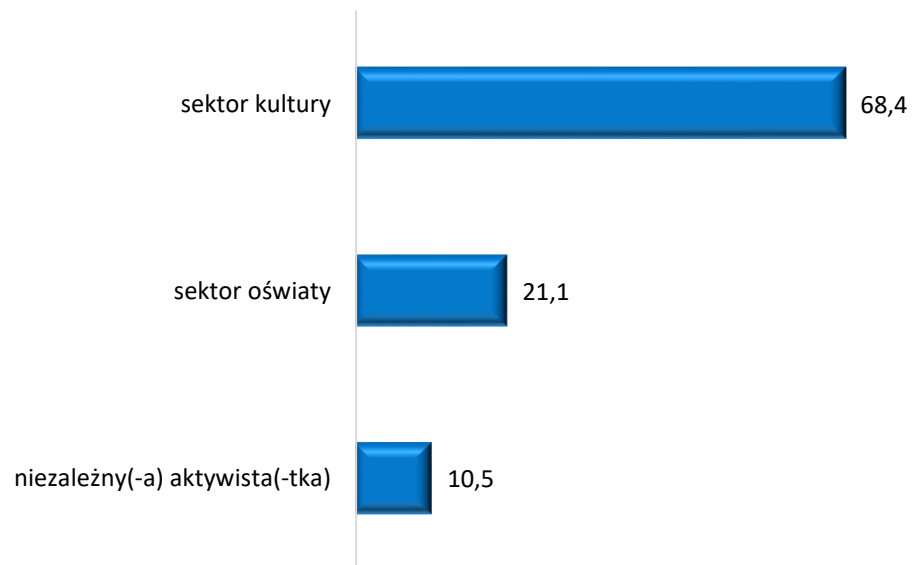
Wykres 12. Wiek badanych odbiorców oferty szkoleniowej (N=19)

Źródło: badania własne.

Większość spośród uczestników badań – dotyczących oceny oferty szkoleniowej – reprezentowała sektor kultury (13 osób). Pozostali respondenci to przeważnie osoby pracujące w sektorze oświaty (4 osoby). W badaniach wzięły też udział dwie osoby będące przedstawicielami środowisk określanych jako niezależni aktywiści – por. Wykres 13.

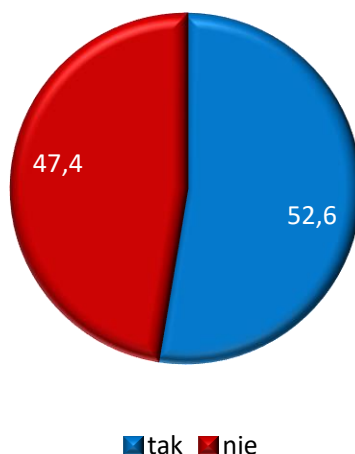
Wykres 13. Sektor reprezentowany przez badanych odbiorców oferty szkoleniowej (Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

Z deklaracji respondentów wynika, iż ponad połowa z nich nie uczestniczyła w Programie BMK w latach 2016-20 – por. Wykres 14.

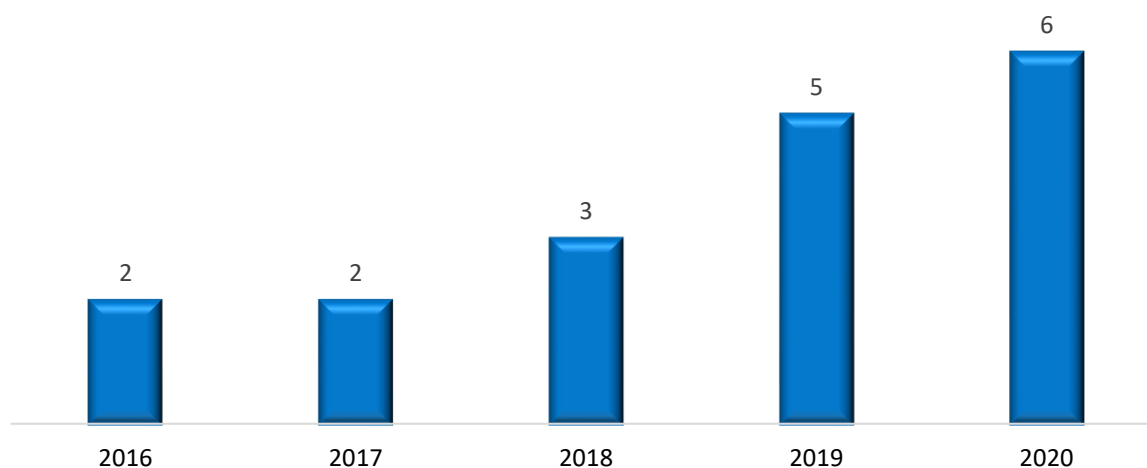
Wykres 14. Udział respondentów w Programie BMK w latach 2016-20
(Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

Największy udział wśród respondentów posiadających już doświadczenia współpracy w ramach BMK to osoby, które brały udział w tym Programie w 2020 r. (6 osób). Drugą pod względem liczebności stanowiły tu osoby uczestniczące w omawianym Programie w 2019 r. (5 osób). Ponadto badani to osoby, które były aktywne w BMK w 2018 r. (3 osoby) oraz w latach 2016 i 2017 (po dwie osoby) – por. Wykres 15.

Wykres 15. Udział respondentów w BMK w latach 2016-20
(N=9*)

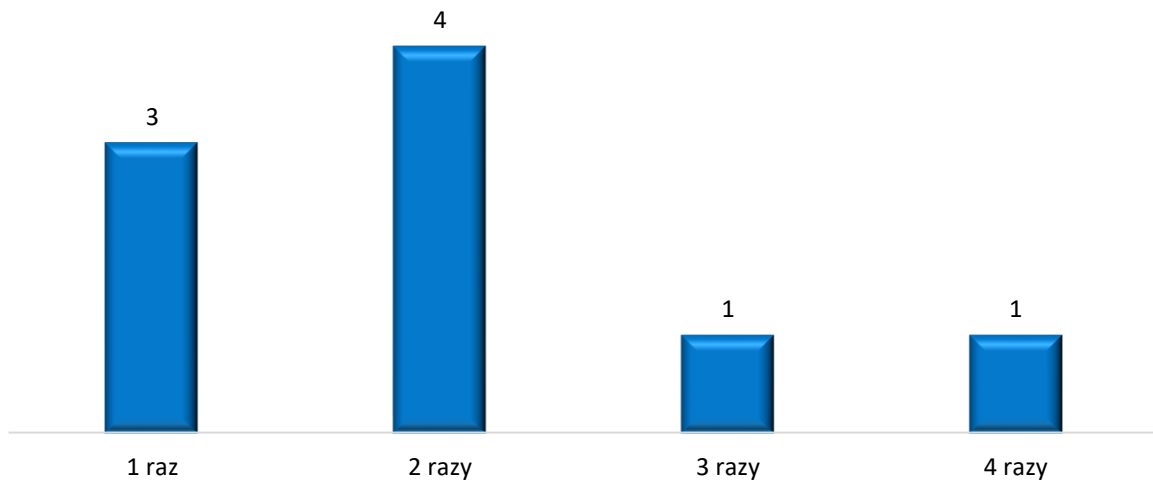

*Uwaga! Dane dotyczą wyłącznie badanych, którzy zadeklarowali uczestnictwo w poprzednich edycjach BMK oraz nie sumują się one do ogólnej liczby respondentów ponieważ mieli oni możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

Źródło: badania własne.

Wśród badanych uczestniczących już w Programie BMK było najwięcej takich osób, które w brały w nim udział dwa razy (4 osoby). W pozostałych przypadkach był to jednokrotny udział (3 osoby), a także trzykrotny oraz czterokrotny (po 1 osobie) – por. Wykres 16.

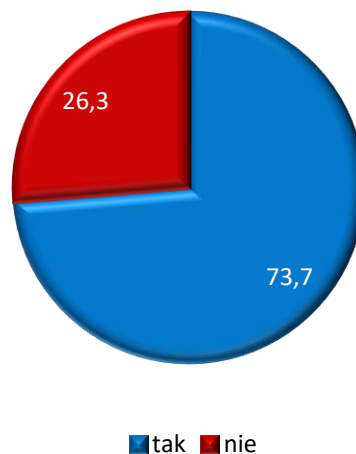
Wykres 16. Liczba uczestnictw w BMK w latach 2016-20
(N=9*)

*Uwaga! Dane dotyczą wyłącznie badanych, którzy zadeklarowali uczestnictwo w poprzednich edycjach BMK oraz nie sumują się one do ogólnej liczby respondentów ponieważ mieli oni możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi. Źródło: badania własne.

Większość badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. przyznała, że złożyła wniosek o przyznanie wsparcia finansowego na realizację autorskiego projektu z zakresu animacji i edukacji kulturowej. Było to prawie ¾ spośród respondentów – por. Wykres 17.

Wykres 17. Deklaracja badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r.
dotycząca złożonego wniosku projektowego
(Dane w %, N=19)

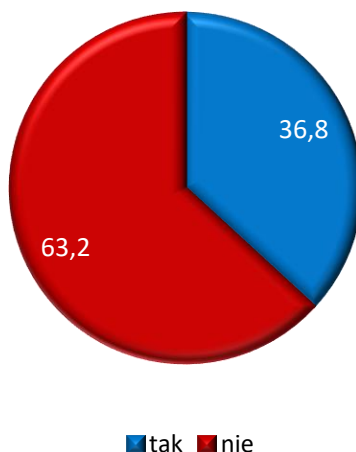

Źródło: badania własne.

Natomiast obie osoby, które nie podjęły się takich starań odpowiedziały, że przyczyną takiego stanu rzeczy było to, iż zostały one partnerami takich projektów. W tym kontekście wskazywano także na niedyspozycyjność („ograniczenia czasowe”; „realizacja innych projektów”), ograniczenia regulaminowe („Jestem niezależnym działaczem i dlatego do złożenia wniosku potrzebowałbym organizacji”; „Nie złożyłam wniosku, ponieważ zgodnie z regulaminem BMK nie miałam takiej możliwości <<zdożyłam dwa granty w poprzednich latach>>. Mimo tego jestem zaangażowana w działania BMK całym sercem i pomagam koordynatorowi projektu w mojej instytucji”). W jednym przypadku uczestnik badań stwierdził, że nie dotarła do niego informacja o rozpoczęciu procedury konkursowej („brak informacji o naborze”).

Większość badanych odbiorców oferty szkoleniowej to osoby, które w bieżącym roku w procedurze konkursowej nie zdobyły dofinansowania na realizację własnego projektu (prawie 2/3 osób) – por. Wykres 18.

Wykres 18. Zdobywanie dofinansowania na realizację własnego projektu
(Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

W opinii badanych osób, które uzyskały dofinansowanie własnych projektów w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim na pozytywny wynik tych starań wpłynęły czynniki merytoryczne, tj. *„ciekawy pomysł”*; *„innowacyjność działań”*; *„oryginalność i kontynuacja projektu z 2020 roku”*. W tym kontekście podkreślano specyfikę społeczności lokalnych oraz ich potrzeby (*„zaangażowana społeczność z miejsca którego pochodzę”*; *„potrzeba środowiskowa”*). Z niektórych odpowiedzi wynika natomiast, iż badani mieli problem ze wskazaniem jednoznacznej przyczyny, która sprawiła, że to właśnie oni wygrali w procedurze konkursowej (*„Trudno stwierdzić, być może pomysł, chęć osiągnięcia założonych celów”*; *„to pytanie do grona osób wybierających wnioski”*).

Natomiast wśród przyczyn, ze względu na które dofinansowanie nie zostało przyznane wymieniono np. takie czynniki jak: brak wystarczającej liczby punktów w ocenie jury, co świadczy o dużej konkurencji pomiędzy wnioskodawcami (*„Cóż, brakło jednego punktu? Brak szczęścia”*; *„Brakło nam niewiele punktów aby otrzymać środki”*); brak wystarczającej różnorodności planowanych działań (*„Nastawienie na jeden rodzaj planowanych działań”*; *„Temat wniosku w całości pokrywał się z moimi – zainteresowaniami”*). W jednym przypadku sformułowano zarzut w myśl, którego uzyskanie środków na własną inicjatywę wymagało nieformalnych działań (*„Trzeba mieć plecy, ja ich nie miałem”*). W tym miejscu warto podkreślić, iż w celu uniknięcia jakichkolwiek niejasności dotyczących procedury przyznawania dofinansowania inicjatyw w ramach BMK w 2021 r. Operator regionalny z własnej inicjatywy wprowadził do Regulaminu zapis o braku możliwości ubiegania się o dofinansowanie inicjatyw animatorów i edukatorów kulturowych, którzy dwa lata pod rząd miały przyznane środki na realizację projektu – por. Zestawienie 7 oraz Aneks.

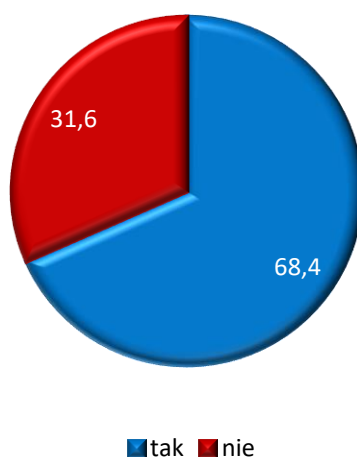
Zestawienie 7. Opinia wnioskodawców odnośnie wyniku własnych starań o przyznanie dofinansowania w ramach BMK w województwie podkarpackim w 2021 r.

	Otrzymanie dofinansowania na realizację własnego projektu w ramach BMK w 2020	
	tak	nie
Przyczyny uzyskanego wyniku starania się o dofinansowanie w opinii wnioskodawców	– Ciekawy pomysł – Innowacyjność działań – Oryginalność i kontynuacja projektu z 2020 roku. – Potrzeba środowiskowa – To pytanie do grona osób wybierających wnioski – Trudno stwierdzić, być może pomysł, chęć osiągnięcia założonych celów. – Zaangażowana społeczność z miejsca którego pochodzę	– Brakło nam niewiele punktów aby otrzymać środki – Cóż, brakło jednego punktu? Brak szczęścia – Nastawienie na jeden rodzaj planowanych działań. – Temat wniosku w całości pokrywał się z moimi – zainteresowaniami – Trzeba mieć plecy, ja ich nie miałem.

Źródło: badania własne.

Większość badanych odbiorców oferty szkoleniowej zapewniła, iż planuje złożyć wnioski o dofinansowanie inicjatyw w następnym roku funkcjonowania Programu BMK, jeśli byłby on kontynuowany (ponad 2/3 osób). Pozostali respondenci aktualnie nie mają takiego zamiaru – por. Wykres 19.

Wykres 19. Plany badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. dotyczące składania wniosków regrantingowych w kolejnych latach Programu (Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

W uzasadnieniach odpowiedzi na pytanie o plany dotyczące wnioskowania o grant – w przypadku ewentualnej kontynuacji Programu Bardzo Młoda Kultura w następnych latach – wśród osób, które wyraziły chęć podjęcia takich działań pojawiły się wypowiedzi wskazujące na to, że Program ten:

– daje impuls do działań na rzecz społeczności lokalnych i stanowi dla nich istotny czynnik rozwojowy („Szansa na rozwój lokalny i promocję dziedzictwa kulturalnego naszego regionu. Beskid Niski, Nowy Żmigród”; „Chcemy pogłębiać działania już rozpoczęte”);

– znacząco zwiększa partycypację dzieci i młodzieży w kulturze („Projekty bardzo rozwijają młodych uczestników, więc BMK jest dla nich ogromną szansą, z której nie można nie skorzystać”; „to szansa na wsparcie rozwoju młodych ludzi”;

– jest szansą na realizację ważnych inicjatyw w sferze kultury zwiększając tym ofertę podmiotów zajmujących się animacją i edukacją kulturową („BMK daje możliwość realizowania inicjatyw, które wpisują się w oczekiwania naszych odbiorców”; „BMK daje możliwość realizacji naprawdę ciekawych i dużo wnoszących do oferty kulturalnej wydarzeń”);

– jest dopasowany do potrzeb animatorów i edukatorów kulturowych, także w kontekście nabywania doświadczeń oraz możliwości podnoszenia swoich kompetencji („Wydaje mi się, że oferta BMK jest pokrewna z moimi działaniami; „Myślę, że warto nawet jeśli nie otrzymamy dotacji w danym roku. Cała idea tego przedsięwzięcia jest przemyślana. Jest jeden operator na dane województwo, który za wszystko odpowiada i sprawuje merytoryczną opiekę nad całością. Warsztaty, szkolenia tutaj też nabieramy doświadczenia i zbieramy pomysły, poznajemy ludzi i ich podejście do kultury”);

– był bardzo dobrym doświadczeniem („Bardzo dobrze pracowało mi się przy realizacji projektu. Współpraca wszystkich stron przebiegała bez zastrzeżeń.”; „Udział w BMK to najlepsza przygoda i doświadczenie zawodowe jaka mnie do tej pory spotkała”).

Natomiast wśród badanych, którzy nie mają zamiaru składać wniosków o dofinansowanie jeśli Program będzie kontynuowany dominuje poczucie rozczarowania brakiem uzyskania oczekiwanego wyniku w postępowaniu konkursowym („jestem bardzo rozczarowana nie otrzymaniem grantów, brakuje mi mobilizacji do pracy”; „Po co składać jak osoba prowadząca mówi, że wniosek jest dobrze napisany a okazuje się, że on nie przeszedł.”). W jednym przypadku podkreślono, iż zasady organizacji Programu wykluczają możliwość uczestnictwa niektórych podmiotów działających w sferze kultury („Sposób administracji i księgowości Programu nie pasuje do mojej formy realizacji projektów”) – por. Zestawienie 8.

Zestawienie 8. Uzasadnienie planów dotyczących udziału w konkursie grantowym w ramach BMK w 2021 r.

	Plany dotyczące złożenia wniosku o dofinansowanie w ramach BMK w 2021 r.	
	tak	nie
Uzasadnienie planów na 2021 r. dotyczących złożenia wniosku o dofinansowanie	– Bardzo dobrze pracowało mi się przy realizacji projektu. Współpraca wszystkich stron przebiegała bez zastrzeżeń. – BMK daje możliwość realizacji naprawdę ciekawych i dużo wnoszących do oferty kulturalnej wydarzeń. – BMK daje możliwość realizowania inicjatyw, które wpisują się w oczekiwania naszych odbiorców – Chcemy pogłębiać działania już rozpoczęte – Myślę, że warto nawet jeśli nie otrzymamy dotacji w danym roku. Cała idea tego przedsięwzięcia jest przemyślana. Jest jeden operator na dane województwo, który za wszystko odpowiada i sprawuje merytoryczną opiekę nad całością. Warsztaty, szkolenia tutaj też nabieramy doświadczenia i zbieramy pomysły, poznajemy ludzi i ich podejście do kultury. – Projekty bardzo rozwijają młodych uczestników, więc BMK jest dla nich ogromną szansą, z której nie można nie skorzystać – Szansa na rozwój lokalny i promocję dziedzictwa kulturalnego naszego regionu. Beskid Niski, Nowy Żmigród. – to szansa na wsparcie rozwoju młodych ludzi – Udział w BMK to najlepsza przygoda i doświadczenie zawodowe jaka mnie do tej pory spotkała. – Wydaje mi się, że oferta BMK jest pokrewna z moimi działaniami	– jestem bardzo rozczarowana nieotrzymaniem grantów, brakuje mi mobilizacji do pracy – Mam wiele pomysłów oraz nadzieje, że w przyszłości uda się pozyskać środki i czas na ich realizację. – Po co składać jak osoba prowadząca mówi, że wniosek jest dobrze napisany a okazuje się, że on nie przeszedł. – Sposób administracji i księgowości Programu nie pasuje do mojej formy realizacji projektów

Źródło: badania własne.

Zestawienie wyniku tegorocznego konkursu z planami dotyczącymi ewentualnej kontynuacji Programu BMK w kolejnych latach pokazuje, że wśród tych badanych osób, które w tym roku uzyskały dofinansowania na realizację autorskiego projektu w zakresie animacji i edukacji kulturowej zdecydowana większość bierze pod uwagę aplikowanie o takie środki w przyszłości. Podobnego zdania jest również większość spośród tych badanych, którzy w tym roku nie uzyskali środków finansowych w ramach BMK, przy czym nie jest to już taka korzystna proporcja jak uprzednio. Chociaż w omawianych tu badaniach uzyskano niewiele danych, to jednak na podstawie uzyskanych odpowiedzi można przypuszczać, iż pozytywne efekty starań o dofinansowanie sprzyjają chęci powtórzenia sukcesu. Mogą być one również traktowane jako doświadczenie – z merytorycznego, ale też i z formalnego punktu widzenia – ułatwiające tego rodzaju działania w kolejnych latach. Natomiast negatywne rezultaty tego rodzaju zabiegów mogą u niektórych osób powodować poczucie zniechęcenia i wpływać demotywująco na osoby je podejmujące – por. Tabela 1.

Tabela 1. Uzyskanie dofinansowania w 2021 r. a plany dotyczące wnioskowania o tego rodzaju wsparcie w kolejnych latach (Dane w %)

Plany dotyczące złożenia wniosku o dofinansowanie w ramach BMK w kolejnych latach	Otrzymanie dofinansowania na realizację własnego projektu w ramach BMK w 2021 r.		Ogółem
	tak	nie	
	N=7	N=12	N=19
tak	85,7	58,3	68,4
nie	14,3	41,7	31,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: badania własne.

Ze względu na to, iż w badaniach pojawiła się uwaga wskazująca na to, że w trakcie przyznawania dofinansowania niektóre instytucje lub osoby mogą być preferowane, przeanalizowano dane dotyczące Wnioskodawców, reprezentowanych przez nich podmiotów oraz miejsc realizowania omawianych tu przedsięwzięć z zakresu animacji i edukacji kulturowej. Na podstawie tego zestawienia można stwierdzić, że w latach 2016-21 (w których to zrealizowano łącznie 48 inicjatyw):

- na 37 autorów zrealizowanych inicjatyw dwóm udało się zdobyć dofinansowanie trzy razy, przy czym było to w jednym przypadku w latach 2016, 2018, 2021, tj. z rocznymi przerwami, a w drugim w latach 2016, 2017 i 2021 r.;

- na 37 autorów zrealizowanych inicjatyw siedem osób zrealizowało projekty 2 razy, przy czym rok po roku było to cztery osoby (tj. w latach 2020 i 2021 – w dwóch przypadkach; 2019 i 2020 – w dwóch przypadkach); ponadto w jednym przypadku Wnioskodawca, który miał okazję realizować 2 projekty w obu występował jako reprezentant różnych instytucji;

- na 38 podmiotów reprezentowanych przez autorów przeprowadzonych inicjatyw tylko 1 udało się to 5 razy w ciągu 6 lat, przy czym nie jest to instytucja z Przemysła (tj. siedziby Operatora regionalnego), a ponadto projekty te realizowały dwie Wnioskodawczynie – z przerwą w 2018 r.; ponadto 6 innym podmiotom udało się zdobyć 2 razy dofinansowanie, w tym w jednym przypadku były to 2 projekty w jednym 2018 r.; w kolejnych 3 przypadkach dofinansowanie zdobywano po rocznej przerwie, a w ostatnim po 2-letniej przerwie; a tylko w jednym były to lata 2020 i 2021;

- na 26 miejscowości (przy czym wymieniono tu wyłącznie główne miejsce realizacji projektu, tak aby zgodziła się liczba miejscowości z liczbą projektów) w Przemysłu zrealizowano 6 projektów, w tym dwa w 2016 r. (przy czym dokonały tego 3 podmioty); w Chmielniku było to 5 projektów; w Mielcu 4 projekty; w Krośnie 3 projekty (wszystkie w 2021 r.), w Sanoku 3 projekty (w latach 2016,

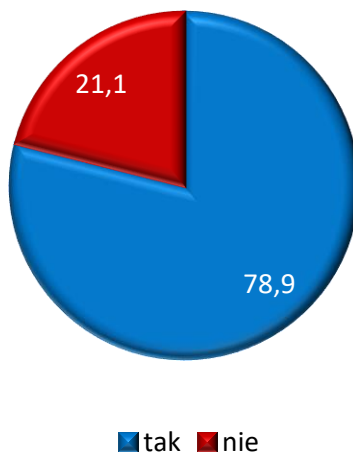
2019 i 2021). Natomiast w takich miejscowościach jak: Cieplice, Chłopice, Krzeszów, Lubaczów, Nowosielec, Nowy Żmigród, Stalowa Wola było to po 2 projekty, przy czym rok po roku było to w Cieplicach i Nowym Żmigrodzie (w latach 2020 i 2021); Krzeszowie i Nowosielcu (w latach 2017 i 2018); w 14 pozostałych miejscowościach przeprowadzono po 1 projekcie.

Dane te pokazują, że nie mamy tu do czynienia z sytuacją, kiedy to regularnie w kolejnych latach dofinansowanie jest przyznawane tym samym osobom, tym samym instytucjom, z tych samych miejscowości. Jeżeli występują jakieś powtarzające się nazwiska, instytucje lub miejscowości to nie ma tu widocznej systematyczności. Jeśli bowiem w jednej miejscowości zrealizowano projekty 6 razy, to nie odbyło się to w każdym roku trwania projektu, ani też nie pojawiały się w nich te same instytucje lub osoby. Jeśli w zestawieniu znalazła się 5 razy ta sama instytucja, to oprócz 1 roku przerwy w realizacji projektów, o dofinansowanie aplikowały różne osoby ją reprezentujące. Powtarzalność ta może być więc konsekwencją determinacji w dążeniu do zdobycia wsparcia finansowego w celu realizacji własnej inicjatywy, ale także wysokich kwalifikacji i kreatywności, przy jednoczesnej umiejętności odpowiedniej prezentacji własnych pomysłów zgodnie z wymogami wniosków projektowych (por. Aneks).

2.2 Sieć BMK w województwie podkarpackim w opinii odbiorców oferty szkoleniowej

Zdecydowana większość respondentów, którzy wzięli udział w badaniach dotyczących odbiorców oferty szkoleniowej przyznała, że czuje się częścią sieci współpracy w województwie podkarpackim na rzecz edukacji kulturowej (prawie 4/5 spośród badanych osób) – por. Wykres 20.

Wykres 20. Poczucie badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. odnośnie uczestnictwa w sieci współpracy w województwie podkarpackim na rzecz edukacji kulturowej
(Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

Wśród korzyści z uczestnictwa w sieci BMK, które wymieniali badani odbiorcy oferty szkoleniowej były takie, które dotyczyły takich zalet jak:

a) dzielenie się tzw. *know how* oraz wymiana informacji odnośnie tzw. dobrych praktyk, rozwój zawodowy animatorów i edukatorów kulturowych

– *Było to bardzo ciekawe doświadczenie.*

– *Ciekawe szkolenia.*

– *Duże!!! Ponieważ są wartościowe szkolenia/warsztaty, z których można skorzystać. Dużo jest tych szkoleń, o różnej tematyce i różnych terminach.*

- ...nabyta wiedza...
- Nowa wiedza każdego roku...
- Nowe doświadczenia...
- Ogromny rozwój, możliwości wymiany doświadczenia.
- Wymiana doświadczeń między uczestnikami, zdobywanie wiedzy, baza ciekawych pomysłów i inspiracji.
- ...wymiana doświadczeń z innymi uczestnikami Programu (...) możliwość lepszego wdrożenia się w pracę z dziećmi i młodzieżą.
- Zdobywanie nowego doświadczenia...
- Zdobywanie nowych umiejętności, sprawdzenie własnych kompetencji w praktyce, wymiana doświadczeń między uczestnikami BMK;

b) nawiązywanie kontaktów mogących zaowocować współpracą

- Na pewno powiększająca się grupa znajomości zwłaszcza osób mocno zaangażowanych w życie społeczne od których możemy czerpać inspiracje.
- Poznajemy nowych ludzi z Podkarpacia, którzy są też związani z kulturą.
- Poznałam nowe osoby, z którymi w przyszłości mogę podjąć współpracę w podobnych działaniach.
- ...możliwość (...) poznania wybitnych ludzi i wzajemnej pomocy w pracy zawodowej.
- Rozwój własny podniesienie jakości pracy...
- Sieciowanie społeczników i aktywistów...
- ...sieciowanie...
- ...udział w szkoleniach, możliwość podnoszenia kwalifikacji...
- Wiedza z warsztatów...
- Z uczestnictwa w sieci BMK wynikają tylko korzyści zarówno dla nas samych jak i naszych grup uczestników. Podnosząc poziom własnych kompetencji stajemy się lepszymi prowadzącymi zajęcia, warsztaty itp.

c) szansa na realizację własnych inicjatyw

- ...możliwość realizacji inicjatyw kulturalnych dla dzieci i młodzieży.
- Jest to szansa na oryginalne działania dla dzieci i młodzieży.
- Możliwość pozyskania środków na działania projektowe w swojej okolicy.
- Udało mi się zrealizować ciekawy projekt.

d) działania na rzecz społeczności lokalnych

- ...rozwój wiejskiej społeczności...

e) poszerzenie oferty kulturowej

- Poszerzenie oferty kulturalno-warsztatowej skierowanej do dzieci i młodzieży.

f) pomoc w realizacji własnych projektów

- ...możliwość zaplanowania i realizacji niekoniecznie dużych inicjatyw, które jednak mają spore znaczenie pod kątem społeczności lokalnych.
- Opieka podczas realizacji projektu, o wszystko można dopytać.

Prawie wszyscy uczestnicy badań zapytani o to, czy poza Programem BMK współpracują z innymi osobami lub instytucjami, organizacjami z zakresu kultury lub oświaty przyznali, że podejmują taką kooperację (18 osób). Jedna osoba na tak zadane pytanie odpowiedziała, iż trudno powiedzieć.

Wśród wymienionych podmiotów, z którym współdziałają respondenci są takie jak:

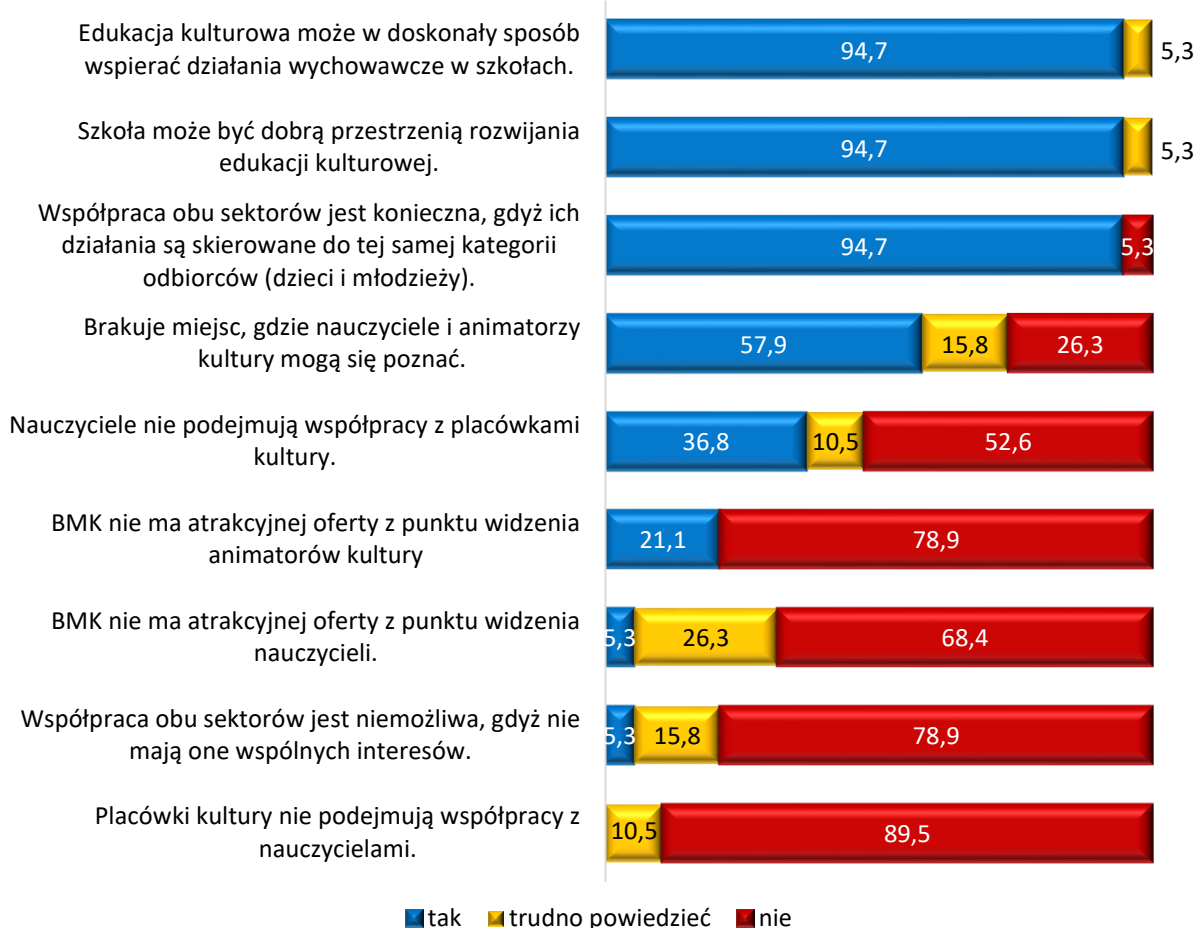
- a) biblioteka – *Biblioteka gminna; Biblioteki; Gminna Biblioteka Publiczna w Chmielniku;*
- b) galerie sztuki – *Z (...) galeriami sztuki;*
- c) instytucje publiczne i rządowe – *Instytut Teatralny Zbigniewa Raszewskiego (...) Espacio Cultural Jawapi (w Boliwii); MKDNIŚ; NIW;*
- d) kino – *kina(5);*
- e) klub sportowy – *klub sportowy;*
- f) muzea – *Z muzeum...*
- g) ośrodki kultury – *Biuro Wystaw Artystycznych w Krośnie; BWA Krosno; Dom Kultury; Domy Kultury (10); GOK Dydnia; inne instytucje kultury; inne ośrodki kultury; MOK Chełmek; RCKP, Etnocentrum, BWA Krosno;*
- h) park narodowy – *Magurski Park Narodowy;*
- i) programy społeczne – *Obecnie z Programem BLISKO;*
- j) przedszkole – *przedszkola (4);*
- k) stowarzyszenia – *2 wspólnoty; CEO; grupy nieformalne; lokalna grupa działania, lokalne stowarzyszenia; lokalne stowarzyszenie; organizacje pożytku publicznego (...) stowarzyszenia, fundacje...; Stowarzyszenie KST Wólka Pełkińska; Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Wsi Wola Rafałowska „Nasza Wola”; stowarzyszenie, zagroda edukacyjna;*
- l) studio filmowe – *Aka Thanqa Studio, OmStudio filmowe;*
- ł) szkoła – *3 Szkoły podstawowe; Są to głównie szkoły...; szkoły (30); szkoły na 3 poziomach kształcenia; Szkoły podstawowe, medyczna...; Szkoły...; Z trzema szkołami podstawowymi; Ze (...) szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi;*
- m) teatr – *Teatr Przedmieście, Entre dos Aguas un Teatro; teatry(2);*
- n) urzędy miasta i gminy – *Urząd.*

Zdecydowana większość uczestników omawianych tu badań zgodziła się z tym, że edukacja kulturowa może w doskonały sposób wspierać działania wychowawcze w szkole, że szkoła może być dobrą przestrzenią rozwijania edukacji kulturowej, jak również że współpraca sektorów kultury i edukacji nie tylko jest możliwa, ale wręcz konieczna – choćby z tego powodu, że działania podejmowane w ramach obu tych dziedzin są skierowane do tych samych kategorii odbiorców. Ponadto większość respondentów zgodziła się z opinią, iż to brak miejsc, gdzie nauczyciele i animatorzy mogą się poznać w celu podjęcia współpracy.

Większość badanych nie zgodziła się z takimi tezami jak: placówki kultury podejmują działania na rzecz współpracy z nauczycielami; współpraca sektorów kultury i oświaty nie jest możliwa, gdyż nie mają one wspólnych interesów; BMK nie ma atrakcyjnej oferty dla nauczycieli oraz animatorów kultury; jak również z taką, iż nauczyciele nie podejmują współpracy z placówkami kultury.

Należy tu jednak zaznaczyć, że w przypadku dwóch kwestii do tyczących nauczycieli, tj. braku chęci z ich strony współpracy z placówkami kultury oraz braku z ich punktu widzenia atrakcyjności oferty BMK wyniki badań wyraźnie sygnalizują występowanie tu problemu – por. Wykres 21.

Wykres 21. Opinia odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. odnośnie współpracy w zakresie edukacji kulturowej pomiędzy instytucjami i organizacjami ze sfery kultury i oświaty
(Dane w %, N=19)

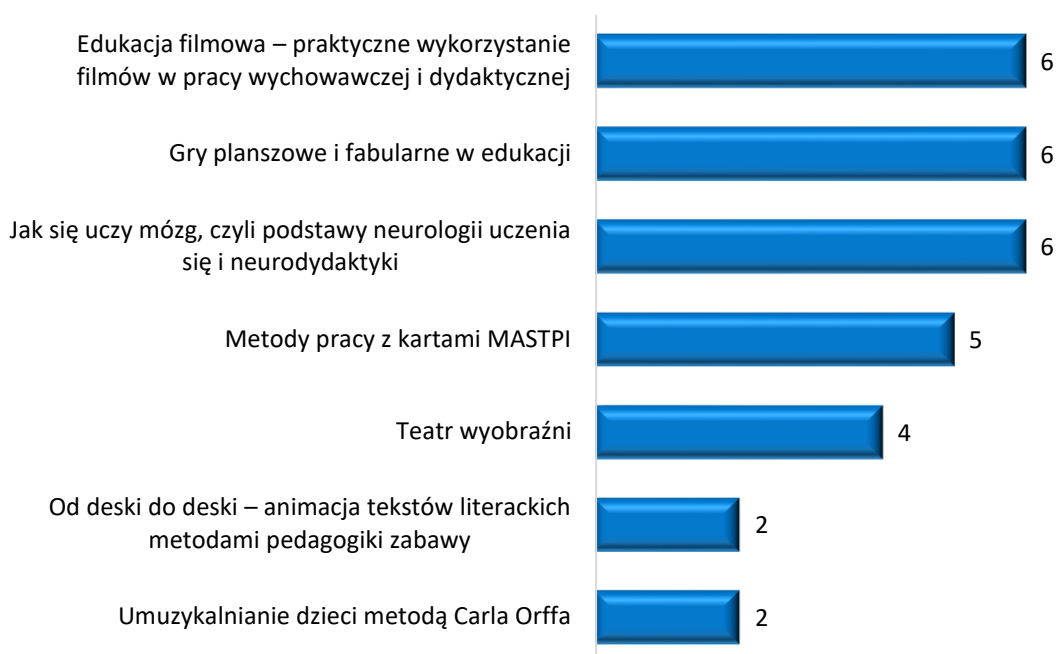
Źródło: badania własne.

2.3 Oferta szkoleniowa w opinii uczestników badań

2.3.1 Zakres i motywy uczestnictwa respondentów w poszczególnych warsztatach

Wśród oferty szkoleniowej – jaka w tym roku została zaproponowana podkarpackim animatorom i edukatorom kulturowym przez Operatora regionalnego – uczestnicy badań przeważnie wybierali spotkania pod tytułem: *Edukacja filmowa – praktyczne wykorzystanie filmów w pracy wychowawczej i dydaktycznej*, *Gry planszowe i fabularne w edukacji* oraz *Jak uczy mózg, czyli podstawy neurologii uczenia się i neurodydaktyki* (po 6 osób). W tym gronie relatywnie dużym zainteresowaniem cieszyło się szkolenie pt.: *Metody pracy z kartami MASTPI* (5 osób). W pozostałych przypadkach były to szkolenia takie jak: *Teatr wyobraźni* (4 osoby), *Od deski do deski – animacja tekstów literackich metodami pedagogiki zabawy* oraz *Umuzykalnianie dzieci i metodą Carla Orloffa* (po 2 osoby). Wyniki te wskazują, iż wśród badanych przeważają potrzeby uzyskania wiedzy na temat nowoczesnych form pracy z młodymi osobami, tak aby podejmowanie działania związane z animacją kulturową były jak najbardziej atrakcyjne i efektywne – por. Wykres 22.

Wykres 22. Uczestnictwo respondentów w poszczególnych szkoleniach w ramach BMK 2021 r. (N=19*)

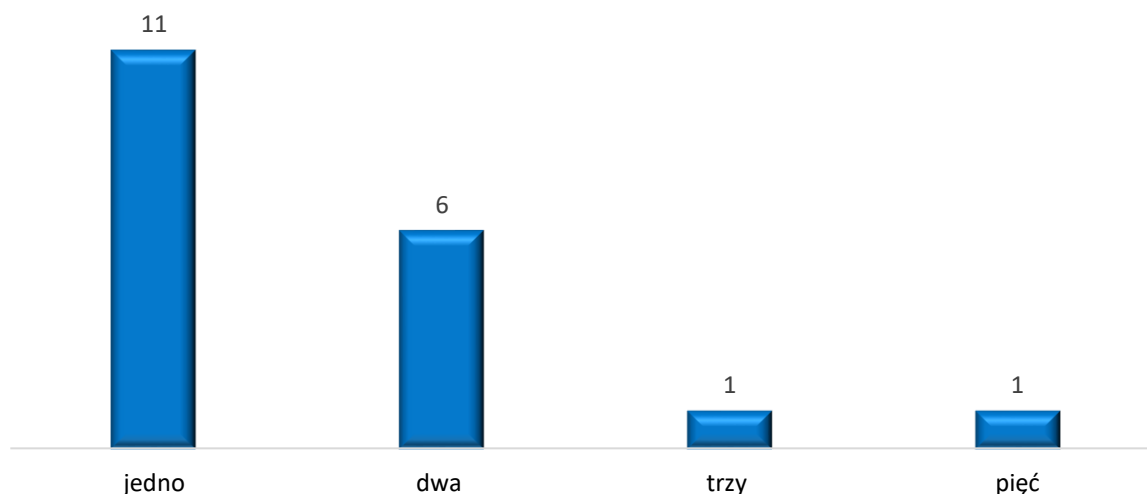

* Dane nie sumują się do ogólnej liczby respondentów, ponieważ mieli oni możliwość uczestnictwa w więcej niż jednym szkoleniu; ponadto z informacji udzielonych przez badanych wynika, że w kilku przypadkach w szkoleniach brało udział kilka osób korzystających z jednego komputera.

Źródło: badania własne.

Respondenci to przeważnie osoby, które wzięły udział w jednym szkoleniu (11 osób). Sześcioro badanych uczestniczyło w dwóch omawianych tu przedsięwzięciach. Ponadto w pojedynczych przypadkach były to osoby, które zapoznały się z tematyką trzech oraz pięciu szkoleń. Warto tu przypomnieć, że z uwagi na uwarunkowania pandemiczne Operator regionalny zaoferował animatorom i edukatorom w roku bieżącym – podobnie jak w poprzednim – udział w szkoleniach w formie *on-line* – por. Wykres 23.

Wykres 23. Liczba odbytych szkoleń w ramach BMK w 2021 r. przez poszczególnych respondentów (N=19)

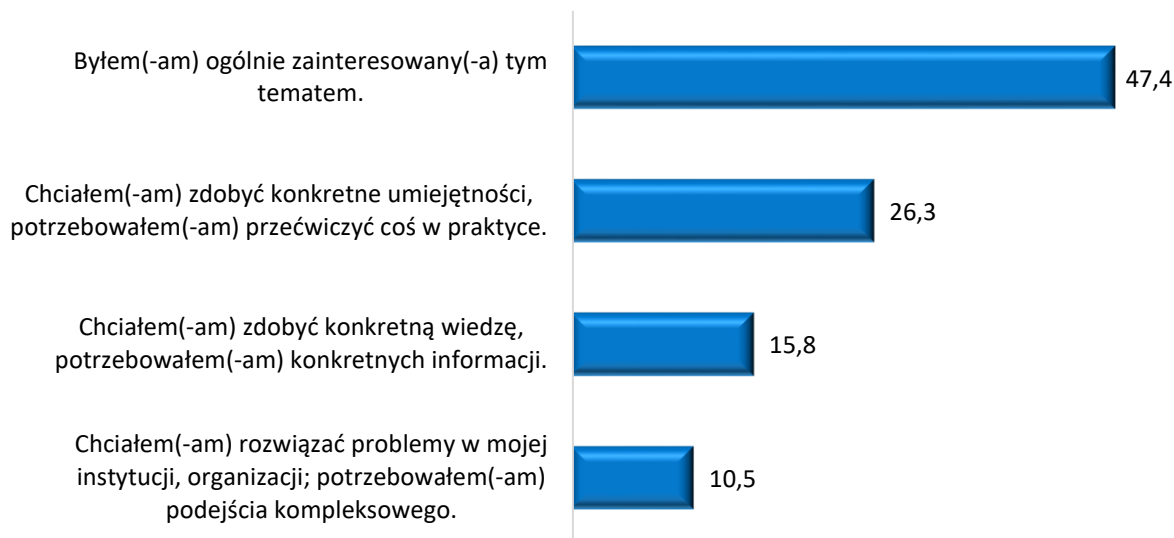

*Uwaga! Dane nie sumują się do ogólnej liczby respondentów, ponieważ mieli oni możliwość uczestnictwa w więcej niż jednym szkoleniu.

Źródło: badania własne.

Większość uczestników badań skierowanych do odbiorców oferty szkoleniowej na pytanie o to: *Jakiego wsparcia oczekiwali ze strony Operatora regionalnego Programu BMK na Podkarpaciu w związku z uczestnictwem we wspomnianych warsztatach?* odpowiedziało, że byli ogólnie zainteresowani prezentowaną na nich tematyką (prawie ½ wskazań). W pozostałych przypadkach zwracano uwagę na takie potrzeby jak: chęć zdobycia konkretnych umiejętności (ponad ¼ odpowiedzi) oraz chęć zdobycia konkretnej wiedzy i szczegółowych informacji, jak również chęć rozwiązania problemu własnej instytucji (organizacji) z wykorzystaniem podejścia kompleksowego – por. Wykres 24.

Wykres 24. Wsparcie oczekiwane przez badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. ze strony Operatora regionalnego Programu na Podkarpaciu
(Dane w %, N=19)

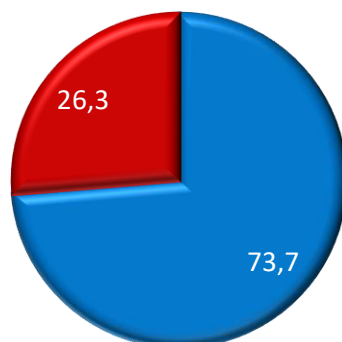

Źródło: badania własne.

2.3.2 Opinia odbiorców oferty szkoleniowej na temat organizacji warsztatów

W kontekście preferencji dotyczących organizacji szkoleń zdecydowana większość badanych wolałaby uczestniczyć w pojedynczych szkoleniach o różnej tematyce (prawie ¾ odpowiedzi), niż w cyklu szkoleń na temat edukacji kulturowej (ponad ¼ odpowiedzi) – por. Wykres 25.

Wykres 25. Opinia badanych odbiorców oferty szkoleniowej na temat najlepszych rozwiązań dotyczących organizacji warsztatów
(Dane w %, N=19)

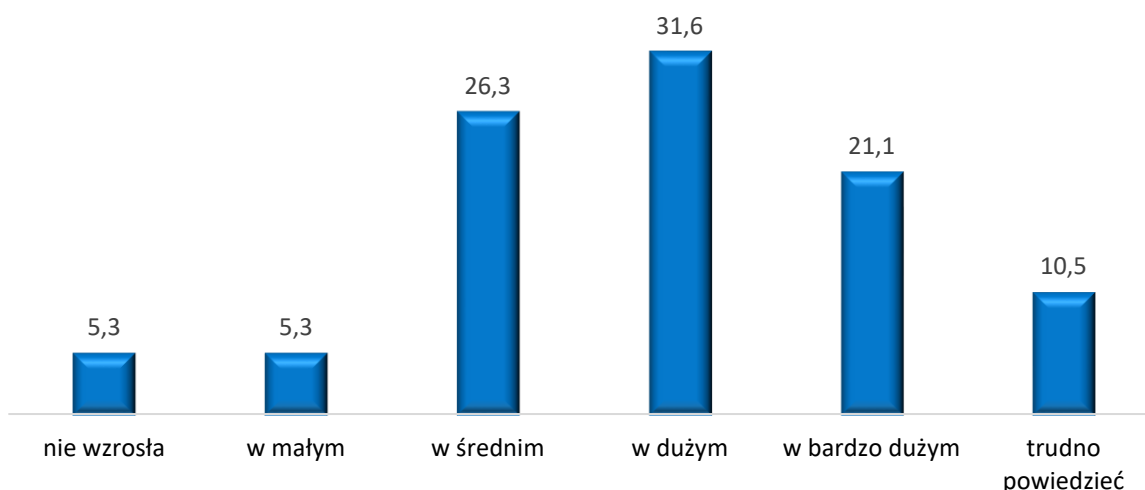
- Wybieram pojedyncze szkolenia o różnej tematyce z oferty Operatora, według tego co mnie interesuje.
- Chcę uczestniczyć w cyklu szkoleniowym organizowanym przez Operatora na temat edukacji kulturowej.

Źródło: badania własne.

2.3.3 Wzrost wiedzy i kompetencji w efekcie udziału w poszczególnych warsztatach w opinii respondentów

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że w przypadku uczestników badań udział w szkoleniach przyniósł oczekiwane efekty. Większość osób, które wykazały zainteresowanie warsztatami zaproponowanymi przez Operatora regionalnego przyznała, że ich poziom wiedzy w zakresie omawianych zagadnień wzrósł (ok. 84%). Jedynie w nielicznych przypadkach taki wzrost w subiektywnej opinii nie nastąpił albo też pojawił się problem z jednoznaczną oceną takiego przyrostu odnośnie zasobu informacji. Wśród badanych przeważają odpowiedzi, iż wzrost ten był duży, a znacząca część respondentów uznała, że był on bardzo duży lub przynajmniej przeciętny – por. Wykres 26.

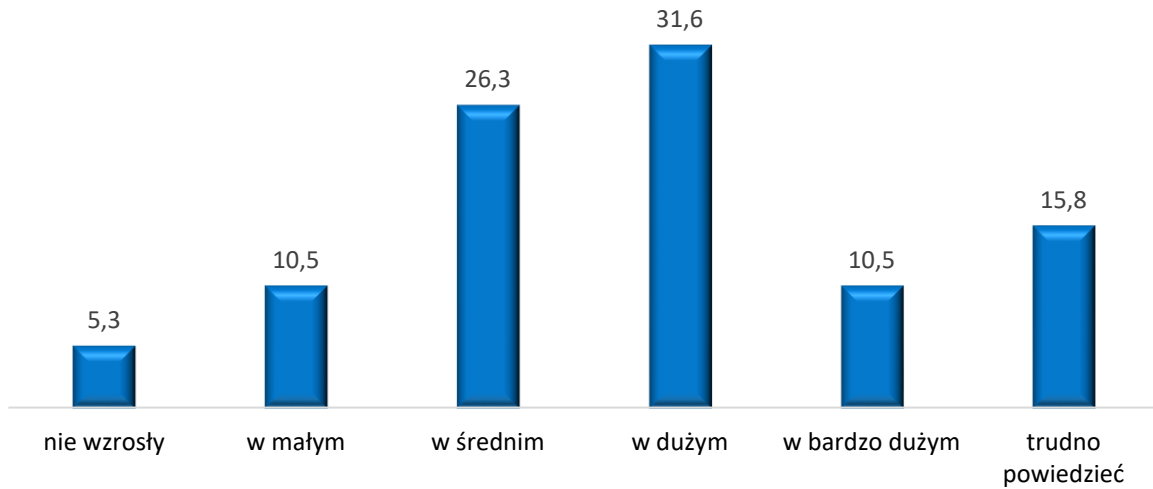
Wykres 26. Opinia uczestników szkoleń na temat wzrostu poziomu własnej wiedzy w zakresie którego dotyczył warsztat (Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

Poziom kompetencji – jak wynika z odpowiedzi udzielonych przez uczestników badań – również zwiększył się w przypadku zdecydowanej większości respondentów (prawie 4/5 odpowiedzi), przy czym najczęściej wskazywano tu na to, iż przyrost ten był duży (prawie 1/3 odpowiedzi). W pozostałych przypadkach wzrost poziomu kompetencji był oceniony jako średni (ponad ¼ odpowiedzi), bardzo duży albo mały (po 1/10 badanych). Problem z jednoznaczną oceną tej kwestii miało ok. 16%. Natomiast wyjątek stanowiły odpowiedzi wskazujące, że taki wzrost poziomu kompetencji nie nastąpił. Mając świadomość tego, iż badani to osoby przeważnie bardzo doświadczone w zakresie działalności związanej z animacją i edukacją kulturową można uznać, że takie wyniki dotyczące przyrostu wiedzy i kompetencji należy ocenić jako bardzo satysfakcjonujące – por. Wykres 27.

Wykres 27. Opinia uczestników szkoleń na temat wzrostu poziomu własnych kompetencji w zakresie którego dotyczył warsztat (Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

Uczestnicy badań poproszeni o uszczegółowienie odpowiedzi dotyczących umiejętności lub kompetencji zdobytych podczas szkoleń wskazywali na takie aspekty jak:

- a) dzielenie się tzw. *know how* i przykładami tzw. dobrych praktyk; inspiracja do działania
 - *Nowe sposoby/metody tworzenia materiałów;*
 - *...poznałam kilka ciekawych pozycji filmowych;*
 - *Takie spotkania/warsztaty dają możliwość poznania nowych umiejętności, zobaczenia co inni robią i myślą na dany temat. Poznania nowych ludzi, którzy działają na tej samej płaszczyźnie zawodowo;*
 - *Współpracy w zespole, innowacyjność, konsekwencja w dążeniu do osiągnięcia celu, skuteczność działania, współkształtowanie charakterów, wpływanie na postawy społeczne;*
 - *...zwiększony zakres wiedzy na dany temat;*
- b) podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej wykorzystania konkretnych narzędzi użytecznych w pracy związanej z animacją i edukacją kulturową
 - *Dowiedziałam się jakie gry planszowe można wykorzystać do pracy z młodzieżą;*
 - *Dowiedziałem się w jaki sposób prowadzić dyskusje po obejrzanym filmie, z jakiego schematu warto korzystać by dyskusja była owocna;*
 - *Terapeutyczne; karty MASTPI;*
 - *Zdobyłam nową wiedzę z zakresu interesujących mnie tematów, na pewno doświadczenie z zakresu pracy z grupą w formie on-line;*
- c) praktyczne wykorzystanie nabytej wiedzy
 - *Nowe kompetencje dotyczące planowania wydarzeń pod kątem najmłodszych odbiorców;*
 - *Poszerzenie wiedzy z konkretnego zagadnienia z możliwością wykorzystania w pracy zawodowej;*
 - *praktyczne wykorzystanie filmów w pracy wychowawczej;*

- *Umiejętność wykorzystania w pracy kart MASTPI;*
- *Wiedzę o działaniu ludzkiego mózgu, umiejętności kreatywnego połączenia i wykorzystania kart MASTPI. praktyczna umiejętność działania z niepełnosprawnymi;*

d) zasady planowania i realizacji współpracy

- *Otrzymałam podstawowe informacje w ramach zagadnienia, które w przyszłości wykorzystam pod kątem planowania wydarzeń dla dzieci i młodzieży.*

Wśród udzielonych odpowiedzi pojawiły się także opinie krytyczne odnośnie kwestii zasadności i korzyści z udziału w szkoleniach:

- *nie zdobyłam nowych umiejętności;*
- *zweryfikowałam to, że nie chcę zagłębiać tego tematu i nie będzie przydatny w mojej pracy;*
- *Żadnych. To szkolenie to było dno.*

Należy tu podkreślić, że prawie wszyscy respondenci odpowiedzieli, że w efekcie udziału w warsztatach ich kompetencje wzrosły, a co ważne takich informacji udzieliły również te osoby, które w przypadku tzw. pytania zamkniętego o wzrost poziomu kompetencji wybierały odpowiedź ambiwalentną (tj. „trudno powiedzieć”).

Rozdział 3. Realizacja projektów z perspektywy Wnioskodawców

3.1 Charakterystyka projektów – w zarysie

3.1.1 Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych

Projekt ten – zgodnie z założeniami Wnioskodawczyni – był skierowany do dzieci i miał na celu umożliwienie wspólnego przemyślenia nietypowego czasu pandemi. Miał on stworzyć płaszczyznę wymiany poglądów i myśli, platformę do analizy aktualnych problemów oraz miejsce swobodnej wypowiedzi dla młodych ludzi na temat nowych wyzwań związanych z dorastaniem. Inicjatywa była realizowana poprzez pryzmat postaci i twórczości Stanisława Lema, który w swoich utworach poruszał takie tematy jak kondycja człowieka w odniesieniu do technologii. Gatunek *science fiction* z uwagi na swą specyfikę, może być dla współczesnej młodzieży atrakcyjną formą przekazu myśli oraz idei, ponieważ łączy on w sobie elementy bajkowe z wizją przyszłości przesiąkniętej nowoczesną technologią. Do zasadniczych celów tego przedsięwzięcia zaliczono takie jak: zapobieganie izolacji dzieci i młodzieży, stworzenie młodym osobom okazji do spotkań i integracji z rówieśnikami, utworzenie miejsca do twórczego spędzania czasu oraz promocja twórczości Stanisława Lema.¹⁷

3.1.2 Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw

Projekt był realizowany we współpracy z Biurem Wystaw Artystycznych w Krośnie. Do zasadniczych jego celów – które wyróżniła Wnioskodawczyni – należały takie jak: rozwinięcie współpracy pomiędzy placówką oświatową (w tym przypadku ZSP Nr 1 w Krośnie) oraz instytucją kultury (tj. BWA w Krośnie), jak również zapoznanie młodzieży z pracą galerii sztuki, przybliżenie im zawodu kuratora wystaw, a także przygotowanie wystawy sztuki abstrakcyjnej w BWA w Krośnie. Młodzież w trakcie realizacji projektu wzięła udział w wykładach dotyczących takich zagadnień jak: funkcjonowanie galerii sztuki, zawód kuratora wystaw, sztuka abstrakcyjna. Uczestnicy projektu mieli okazję odwiedzić BWA w Krośnie i zapoznać się z wystawami czasowymi prezentowanymi w tej galerii. Ponadto wzięli oni udział w warsztatach projektowania graficznego, które miały za zadanie przygotowanie ich do stworzenia oprawy graficznej wystawy. Cel jaki przyświecał realizacji tych warsztatów Autorka projektu określiła jako: *nie tylko naukę konkretnych umiejętności technicznych oraz korzystanie z narzędzi projektowych, ale również uświadomienie młodzieży, że najważniejszym narzędziem w projektowaniu jest umysł, a technologia i metody graficzne są tylko drogą do zwizualizowania pomysłu. Projektowanie graficzne to czynność intelektualna, techniczna i kreatywna.* Do zadań młodych Beneficjentów projektu należało wymyślenie koncepcji wystawy, wybór obrazów abstrakcyjnych ze zbiorów galerii, przygotowanie dokumentacji fotograficznej, napisanie tekstu kuratorskiego do wystawy oraz zaprojektowanie folderów, zaproszeń i plakatów ją promujących. w dalszej kolejności było to przygotowanie całej ekspozycji, zorganizowanie wernisażu wystawy w BWA w Krośnie i poprowadzenie jej otwarcia. We wniosku podkreślono, iż założeniem projektu było zapewnienie młodym ludziom nowych i interesujących doświadczeń wynikających z bliskiego obcowania z galerią sztuki, zapoznanie ich z zasadami projektowania graficznego oraz najważniejszymi nurtami sztuki abstrakcyjnej. Konsekwencją tych zabiegów miało być także zachęcenie młodzieży do częstszego odwiedzania takich miejsc jak galerie sztuki.¹⁸

¹⁷ Informacje na podstawie: formularz aplikacyjny oraz sprawozdanie z realizacji projektu zamieszczone na stronie BMK <https://bmk-ck.pl/aktualnosci> (Dostęp: 20.10.2021).

¹⁸ Ibidem.

3.1.3 Dźwięki kolorów

Projekt – jak podkreśliła Wnioskodawczymi – stanowił połączenie dwóch światów: muzyki i plastyki. To inicjatywa o charakterze edukacyjno-sensorycznym, z elementami Arteterapii, w tym: muzykoterapii i terapii poprzez sztuki plastyczne. Obcowanie ze sztuką pozytywnie wpływa na rozwój psychiczny małego człowieka, a działania muzyczno-plastyczne są wspaniałym sposobem na dotarcie do dzieci. Artystyczne zajęcia dla dzieci są formą budzącą pozytywne nastawienie do świata, podnoszącą samoocenę i uwalniającą od agresji. Głównymi celami tego przedsięwzięcia było kształtowanie wrażliwości artystycznej u najmłodszych, poprzez pobudzenie ich wyobraźni i zdolności, zachęcanie do podejmowania inicjatyw artystycznych oraz dalszego rozwijania nowo odkrytych umiejętności. Młodzi uczestnicy zajęć warsztatowych zrealizowanych w ramach projektu poszukiwali odpowiedzi m.in. na pytania: *Czy da się namalować dźwięki?* oraz *Czy można za pomocą muzyki wyrazić obraz?* W ramach uczestnicy wzięli udział w: (1) muzycznej lekcji edukacyjnej, która odbyła się w placówce partnera (Przedszkolu Miejskim nr 20 im. Smoka Felusia w Mielcu), gdzie poznali oni muzyków z kapeli ludowej Zespołu Pieśni i Tańca „Rzeszowiacy” im. Janusza Mejszy, a które to zajęcia były oparte na scenariuszu instruktorki DK SCK i nauczyciela dyplomowanego Justyny Rajcy i miały na celu spojrzeć na edukację muzyczną z twórczej i aktywnej ruchowo perspektywy plastycznej lekcji edukacyjnej, na której dzieci poznały obrazy regionalnych twórców, w ramach których omówiono podstawowe pojęcia związane z malarstwem, zaprezentowano informacje na temat stosowanych technik malarskich oraz sposobów interpretacji dzieł malarskich; (2) warsztatach plastycznych, które odbyły się w Galerii ESCEK Domu Kultury SCK, w której w tym czasie prezentowany była dorobek lokalnych artystów należących do Stowarzyszenia Twórców Kultury Plastycznej w Mielcu, i w ramach których dzieci po wysłuchaniu muzyki klasycznej albo ludowej próbowały tworzyć własne ilustracje do zasłyszanych dzieł muzycznych; ponadto dzieci wysłuchały utworu ludowego z rzeszowskiego regionu i zajęły się tworzeniem wielkoformatowej pracy plastycznej; (3) warsztatach muzyczno-interaktywnych w Domu Kultury SCK w Mielcu przeprowadzonych przez Annę Brodą (kompozytorkę i wokalistkę), które zostały podzielone na dwie części, tj. koncert piosenek dla dzieci do tekstów samej artystki, a także innych popularnych autorek literatury dziecięcej oraz warsztaty muzyczno-interaktywne – tzw. „Warsztacik małego melomana” – autorski projekt Anny Brody na temat tego jak tworzyć muzykę wraz z elementami praktycznymi. Finałem projektu „Dźwięki kolorów” był wernisaż plenerowej wystawy planszowej w Parku Miejskim „Planty” za budynkiem Domu Kultury SCK w Mielcu, na którym na profesjonalnych systemach wystawienniczych zaprezentowano wszystkie prace plastyczne wykonane przez dzieci podczas warsztatów wraz z krótką relacją fotograficzną z przebiegu projektu. Ponadto na zakończenie wernisażu dzieci wraz z rodzicami i opiekunami mieli możliwość spotkać się na sali DK SCK i oglądnąć film podsumowujące działania projektowe, w tym wysłuchać utworu skomponowanego w trakcie warsztatów z Anną Brodą.¹⁹

3.1.4 Ilustrowany Alfabet Krosna

Projekt zakładał organizację cyklu warsztatów m.in. w tematyce poznawczej miasta (miejsca, ludzie, wydarzenia), terenowych, plastycznych, literackich, graficznych, dotyczących składu publikacji, projektowania okładki itp. prowadzonych przez ekspertów z danej dziedziny. W ich ramach uczestnicy stworzyli ilustrowany album miasta Krosna. Warsztaty praktyczne zostały poprzedzone spotkaniami z historykami i osobami znającymi miasto, lokalnymi animatorami, historykami sztuki itp. co pozwoliło na lepsze i dokładniejsze zobrazowanie miasta w takiej formie. Zrealizowano również lekcje dotyczące zagadnień regionalnych, które były przeprowadzone przez sekcję RCKP, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej

¹⁹ Ibidem.

oraz przedstawicieli Muzeum Rzemiosła w Krośnie. Stworzone podczas warsztatów ilustracje i opisy zostały wydane, jako publikacja dostępna w formie e-booka oraz wydrukowana w nakładzie 1000 egzemplarzy, i która zostanie rozdyskrebowana do placówek oświatowych, różnego rodzaju instytucji na terenie miasta oraz spoza regionu. Ponadto wszyscy bezpośredni uczestnicy projektu otrzymali egzemplarz tego opracowania. Wśród zrealizowanych celów znalazły się takie jak: zapoznanie uczestników z zasadami powstawania książki, rozwój zdolności m.in. plastycznych – manualnych oraz pisarskich – literackich poprzez uczestnictwo w dedykowanych warsztatach; integracja społeczności lokalnej; uczenie się przestrzeni i odkrywanie miasta i najbliższej okolicy, tj. małej ojczyzny. Młodzi Beneficjenci stali się twórcami książki. Wykonali ilustracji nawiązujących m.in. do zabytków, instytucji, sławnych postaci związanych z miastem, miejsc, architektury, ciekawych eksponatów znajdujących się w Krośnie itd. Każda strona książki jest przeznaczona dla kolejnej litery alfabetu i odnosi się będzie wizualnie i treściowo do innego elementu. Każdy uczestnik miał za zadanie stworzenie ilustracji i tekstu (do jednej z liter alfabetu) nawiązujących do elementów charakterystycznych dla Krosna. Całość zadania opierała się głównie na pracy warsztatowej w przestrzeni miejskiej oraz w siedzibie RCKP. Nad przygotowaniem publikacji czuwali eksperci z różnych dziedzin, a w tym: (1) warsztaty tworzenia ilustracji – Karolina Tomaszewska (absolwentka Grafiki Projektowej na ASP w Gdańsku; stypendystka Rektora oraz Miasta Koszalin; w swoich pracach skupia się na technice kolażu; interesuje ją *selfpublishing* oraz wszelkie analogowe działania); (2) warsztaty dotyczące przestrzeni miejskiej i historii miasta – Katarzyna Solińska (historyk sztuki, muzeolog, kurator koordynator projektów wystawienniczych i edukacyjnych. Edukator historii sztuki w Biurze Wystaw Artystycznych w Krośnie; laureatka stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – animacja i edukacja kulturalna – oraz konkursu na najciekawsze działania edukacyjne w ramach konferencji „Sztuka edukacji. Sztuka zaangażowania” organizowanego przez Zachętę – Narodową Galerię Sztuki); (3) warsztaty około wydawnicze – dr Joanna Kułakowska-Lis (absolwentka filologii polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim; wieloletnia redaktor prowadząca w Wydawnictwie BOSZ; redaguje wydawnictwa naukowe UJ; Sekretarza Redakcji rocznika „Studia Pigioniana” oraz wydawnictwa uczelnianego; wykładowca akademicki Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie; prowadzi zajęcia w podyplomowej Szkole Retoryki i na Wydziale Form Przemysłowych Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie). W działania projektowe zostali także zaangażowani pracownicy Regionalnego Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie, tj. osoby o dużym doświadczeniu związanym z pracą w sferze kultury, planowaniem wydarzeń i inicjatyw kulturalnych (instruktorzy plastyki, teatru, osoby tworzące grafiki lub redagujące teksty itp.). Projekt był promowany w mediach lokalnych, na portalach społecznościowych oraz na stronie RCKP, a także poprzez reklamę outdoorową. Finał projektu miał charakter spotkania autorskiego z młodymi twórcami książki.²⁰

3.1.5 Izba Łemkowska

Do podstawowych działań projektu należały takie jak: promowanie, rozpowszechnianie, udostępnienie dziedzictwa kulturowego regionu, kontynuacja motywu rdzennej kultury łemkowskiej z projektu 2020 roku. W ramach projektu dużą wagę przywiązywano także do komunikacji międzypokoleniowej oraz kwestii wyrównywanie szans. Wśród zasadniczych celów projektu Wnioskodawczyni wymieniła takie jak: nabycie i pogłębienie wiedzy historycznej i etnograficznej na temat grupy etnicznej Łemków, ich codziennego stylu życia, a także zwyczajów, odpoczynku, zabawy; kształtowanie praktycznej wiedzy kulinarnej i umiejętności pracy z dorosłymi; kształtowanie wrażliwości estetycznej dzieci, młodzieży i osób dorosłych; rozwijanie indywidualnych talentów,

²⁰ Ibidem.

zarówno w grupie młodszej jak i u dorosłych; kształtowanie kultury muzycznej; rozwijanie percepcji słuchowej i wzrokowej w grupie dzieci i młodzieży; jak również wzmocnienie i doskonalenie pracy manualnej (kaligrafia, wyszywanie, instrumenty, lepienie). W ramach projektu dzielono się z młodymi uczestnikami regionalną wiedzą na temat tradycyjnych kulinariów, którym to przepisom i umiejętnościom grozi zapomnienie. Dążono tu także do pobudzenia artystycznej świadomości dzieci i dorosłych oraz zachęcano do czerpania radości ze słuchania rdzennej muzyki regionu. W kontekście problemów wynikających z okoliczności pandemicznych inicjatywa miała także za zadanie przeciwdziałać izolacji społecznej szczególnie w odniesieniu do dzieci, młodzieży i osób niepełnosprawnych. W trakcie tego przedsięwzięcia zostały zrealizowane warsztaty skierowane do dzieci i dorosłych (a w tym osób niepełnosprawnych), na których zajmowano się takimi zagadnieniami jak: liternictwo (kaligrafia), gry na instrumentach, śpiew, zabawy muzyczne, szycie i wyszywanie (wzór łemkowski-krajka), kulinaria (tradycyjne łemkowskie potrawy). Efekty działań zaprezentowano na głównym Rynku w Nowym Żmigrodzie. Ponadto uczestnicy tej inicjatywy mieli możliwość wzięcia udziału w wycieczce do Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.²¹

3.1.6 Karpackie RękoCZYNY

Projekt miał na celu stworzenie przestrzeni do współpracy, edukacji w zakresie tolerancji i szacunku dla dziedzictwa kulturalnego poprzez zainteresowanie w szczególności młodego pokolenia tradycyjnym rękodzielnictwem karpackim: ikonopisarstwem, ceramiką i garncarstwem oraz tworzeniem biżuterii koralikowej. Inicjatywa została zrealizowana na terenie gminy Komańcza, a w jej ramach zostały przeprowadzone takie warsztaty jak: (1) ikonopisarstwo (Komańcza); (2) warsztaty ceramiki i garncarstwa (Szczawne) oraz (3) warsztaty biżuterii koralikowej (Rzepedź). Część praktyczna została poprzedzona wprowadzeniem do historii rękodzielnictwa karpackiego poprzez pokazanie gotowych wyrobów: naczyń glinianych, krywulek, bransoletek i ikon oraz prezentację multimedialną. Uczestnicy zostali zapoznani z różnorodnymi technikami rękodzielnictwa. Do poprowadzenia warsztatów rękodzielniczych zostali zaangażowani znani artyści i instruktorzy, posiadający długoletnie doświadczenie i gruntowną wiedzę. W efekcie tego przedsięwzięcia powstała wystawa.²²

3.1.7 Korzenie

Projekt dotyczył różnorodności kulturowej. Podjęte działania animacyjne miały na celu wspieranie pluralizmu kulturowego i uwidocznienia współczesnej wielokulturowości w sołectwach nadszańskich z obszaru Gminy Dydnia i okolic oraz odkrywanie wraz z dziećmi i młodzieżą lokalnych korzeni, powiązań, relacji rodzinnych i sąsiedzkich, a przy tym pokazania ich w formie artystycznej ekspresji przygotowanej przez uczestników dla szerszej publiczności. Działania podjęte w ramach projektu dążyły do zwrócenia uwagi na piękno i specyfikę miejsc, w których mieszkają dzieci i młodzież wsi położonych po obu stronach Sanu, na bogactwo przyrodnicze, różnorodność kulturową, burzliwą i ciekawą historię. Działania jakie zostały podjęte to: (1) uczestnictwo w wydarzeniach artystycznych; (2) spotkania z dyrektorami i twórcami wydarzeń artystycznych; (3) warsztat podkarpackich tańców niestylizowanych z poszukiwaniami tanecznymi z nadszańskich wsi; (4) ankieta w formie zapisu korzeni genealogicznych każdego uczestnika; (5) wspólne tworzenie Mapy Powiązań; (6) poszukiwanie rodzinnych opowiadań przeplatanych dawnymi zdjęciami, szczególnie z przekroju lat 1920-50 o takich tematach jak: zabawy, tańce, świętowania i obrządki, praca na roli i w domu, przedmioty i ubiór codziennego użytku, gwara, przysłowia i przyśpiewki (w języku polskim i ukraińskim); (7) plener

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

ekspresji plastycznej i rękodzielniczej; (8) warsztat aktorski dający narzędzia do własnego osobistego przekazu zebranych opowiadań uczestnikom projektu; (9) pokaz rezultatów projektu w formie wystaw zdjęciowych, rękodzielniczych, malarskich i wolnych interpretacji teatralno-multimedialnych. Założeniem projektu było aktywne uczestnictwo dzieci i młodzieży wraz z członkami ich rodzin w wydarzeniach kulturalnych o tematyce dotyczącej wielokulturowości oraz w warsztatach i spotkaniach przybliżających aspekty własnych lokalnych mniejszości kulturowych, a także udział w samodzielnych badaniach swego rodzinnego otoczenia i stworzenie na podstawie nabytych umiejętności własnej ekspresji współczesnego pluralizmu kulturowego. W ramach projektu stworzono również archiwum materiałów zebranych w procesie realizacji projektu, które będzie punktem wyjścia do kolejnych działań organizowanych w przyszłości. Nadaje to projektowi charakter kontynuacyjny otwierając możliwości trwałej współpracy stowarzyszenia jako reprezentanta sektora kultury z lokalnymi placówkami szkolnymi w realizowaniu wspólnych inicjatyw z zakresu edukacji i animacji kulturowej oraz stałej aktywności w regionie.²³

3.1.8 Między nami w Międzyczasie

Sytuacja pandemiczna – jak zauważa Wnioskodawczyni – sprawiła, iż zostały zaburzone niektóre funkcje szkoły, jako miejsca procesowych działań edukacyjnych, a co więcej negatywnie wpłynęła ona na intensywność i jakość relacji międzyludzkich. W kontekście działań w sferze kultury na problem ten nakłada się odczuwalny brak na terenie Gminy Adamówki instytucji kultury, która inicjowałaby działania z zakresu edukacji i animacji kulturowej oraz integrowałaby w działaniu dzieci i młodzież, jak i społeczność lokalną. Biorąc to pod uwagę centralnym zagadnieniem projektu była kwestia czasu, a ściślej skupienie uwagi na czasie w kulturze i jej roli w społeczeństwie. Uczestnikom projektu stworzono możliwości edukacyjnej zabawy w czasie i przestrzeni, na którą składały się warsztaty, happeningi, plenery malarskie, koncerty muzyczne, quizy. Działania te przyczyniły się odbudowie i wzmocnieniu relacji i poczucia wspólnoty, integracji rówieśniczej i międzypokoleniowej. Dzieci i młodzież miała szansę inicjować działania z zakresu animacji kulturowej, przez co mogła doświadczać poczucia sprawstwa. Projekt zakładał zachęcenie uczestników do wchodzenia w rolę młodych edukatorów kultury, którzy będą się jej nie tylko uczyć, ale będą o niej rozmawiać, opisywać ją, odtwarzać i propagować. Podczas warsztatów młodzi Beneficjenci mogli się przekonać, że tradycyjne czynności i działania mogą powrócić w nowych kontekstach, być świeże, odkrywcze, twórcze i radosne (np. pisanie piórem listów na papeterii, pocztówek, ich wysyłanie na pocztę, tworzenie pamiętników, sadzenie roślin, dbanie o wizerunek, zaplatanie warkoczy, przyrządzanie zdrowych potraw), a ponadto stanowić kanwę do rozmów z przedstawicielami starszych pokoleń. Przedsięwzięcie to pozwoliło także rozwinąć się tzw. kompetencjom kluczowym, tak w odniesieniach do dzieci, jak i dorosłych (tj. np. uczenie się przez całe życie, świadomość i ekspresja kulturalna, kompetencje społeczne i obywatelskie). Utworzona została także tzw. „wolna strefa”, tj. miejsce – przestrzeń do tworzenia pomysłów, w którym młodzi ludzie będą mogli planować działania, i w którym później będą mieli możliwość ich realizacji. W kontekście budowania poczucia wspólnotowości istotne było też kolektywne podejmowanie kluczowych decyzji między partnerami projektu, członkami lokalnej społeczności oraz dzielenie się wiedzą i korzystanie ze wspólnych doświadczeń. Bardzo ważnym aspektem projektu było organizowanie przedsięwzięć przy dużym wsparciu istniejącej na terenie gminy Zagrody edukacyjnej „W Międzyczasie”.²⁴

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

3.1.9 Poczet dawnych Jarosławian

Do zasadniczych celów jakie przyświecały projektowi – jak podkreśla Wnioskodawca – należały takie jak: upowszechnianie wiedzy z zakresu historii lokalnej i formowanie – indywidualnej i zbiorowej pamięci społeczności Jarosławia i okolic; tworzenie i testowanie alternatywnych, kreatywnych i efektywnych modeli edukacji historycznej oraz za ich pomocą uczynienie historii ważnym czynnikiem kształtowania świadomej tożsamości mieszkańców. W centrum zainteresowania realizatorów inicjatywy była tzw. mikro historia, tj. dzieje małej ojczyzny i specyficzne uwarunkowania nią rządzące. Założono przy tym odejście w edukacji historycznej od wykładu opartego na historii politycznej, na rzecz położenia akcentów na życiu codziennym, tak aby odbiorcy projektu poczuli się z nią związani. Przedsięwzięciu temu przyświecało motto zaczerpnięte od angielskiego filozofa Alfreda Whiteheada, według którego edukacja to wiedza podana z wyobraźnią. Natomiast tłem działań był okres panowania w Jarosławiu Anny Ostrogskiej (1594-1635) kiedy to miasto przeżyło swój Złoty Wiek. W tym czasie Jarosław miał znaczącą pozycję w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, głównie jako ośrodek handlowy, w którym odbywały się największe w Europie Środkowo-Wschodniej jarmarki. Okres ten może stanowić więc dla mieszkańców miasta istotny punkt odniesienia, do którego można się odwołać w celu budowania pozytywnych skojarzeń i wzbudzenia dumy z miejsca zamieszkania. Osią działań projektowych były więc wybrane życiorysy XVII-wiecznych Jarosławian ze szczególnym uwzględnieniem postaci mało znanych lub zupełnie nieznanych, które nie odegrały wielkich ról historycznych, a mimo to zapisały się na kartach historii miasta (np. Andrzej Cichończyk – jarosławski księgarz, który prowadził oficynę gdzie oprócz podręczników szkolnych dla uczniów kolegium jezuickiego sprzedawał dzieła Cyserona, Owidiusza czy Wergiliusza; Jan Ozimkowicz, złotnik, który pracował również na jarosławskich jarmarkach jako tłumacz języka perskiego; Andrzej Armata – jeden z tutejszych browarników; Paweł Tetlicz – nadworny muzyk Anny Ostrogskiej; czy Walenty Kobyłka – członek cechu rzeźników). Życiorysy tych ówczesnych mieszkańców Jarosławia złożyły się na całościowy obraz epoki i stały się tłem do opowieści o mieście i jego barwnej historii. W ramach projektu przygotowano życiorysy 24 dawnych mieszkańców Jarosławia. Na ich podstawie uczniowie Zespołu Szkół Plastycznych w Jarosławiu po serii warsztatów i spotkań z koordynatorami w ramach prac „grupy koncepcyjnej” przygotowali portrety wybranych postaci. Tym samym powstał „Poczet dawnych Jarosławian”. Tak przygotowany materiał posłużył do przygotowania teczek edukacyjnych, które zostały przekazane wszystkim jarosławskim szkołom łącznie z sugestiami możliwych scenariuszy ich wykorzystania. Ponadto na jego bazie została przygotowana wystawa plenerowa pod nazwą „Poczet dawnych Jarosławian” zaprezentowana na obszarze jarosławskiej Starówki. „Poczet...” został także wykorzystany do realizacji cyklu warsztatów, których celem było propagowanie sztuki opowieści i słowa mówionego jako ważnych czynników wspomagających edukację historyczną i wzmacniających przekaz tradycji. Warsztaty poprowadziło dwóch specjalistów w tej dziedzinie, posiadających udokumentowane osiągnięcia. Finałem warsztatów był „Wieczór opowieści”, który odbył się w jarosławskim Muzeum, i był transmitowany *on-line*. W tym przedsięwzięciu chodziło o to, aby za pomocą sztuki, z mało znaczących faktów, zrobić pasjonującą opowieść, która będzie się składać na całościowy pejzaż jednej z epok w historii miasta.²⁵

²⁵ Ibidem.

3.1.10 Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction

Projekt odwołuje się do niesłusznie zapomnianej dziś przez wielu postaci Franciszka Mirandoli - tłumacza, pisarza, wynalazcy, farmaceuty. Przełożył około 200 tomów prozy literatury włoskiej, francuskiej, angielskiej, niemieckiej i skandynawskiej. Publikował także tłumaczenia poezji m.in. Navalisa (tj. niemieckiego poety i prozaika o nazwisku Georg Philipp Friedrich Freiherr von Hardenberg) i Julesa Laforgue (francuski poeta, symbolista). Jego autorskie dzieła, choć nieznane szerokiej publiczności, były pierwszymi z gatunku fantastyki naukowej oraz grozy (tzw. weird fiction). Tworzył też pod pseudonimem Mirandola Pik. W ramach projektu została zekranizowana jedna z jego powieści pod tytułem „Zatruta Studnia”. Został stworzony tzw. artbook, słuchowisko ze wspomnianego opowiadania²⁶, a także zrealizowano szereg warsztatów (w tym scenopisarskie prowadzone *on-line* przez Jakuba Nurzyńskiego). Scenariusz – pod kierunkiem wspomnianego reżysera – przygotowała krośnieńska młodzież zrekrutowana do tego przedsięwzięcia przez Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej i Miejski Zespół Szkół nr 7 w Krośnie. Kolejnym etapem było przygotowanie scenografii oraz zaprojektowanie pod okiem doświadczonej krawcowej ubrań, dodatków i rekwizytów, które pojawiły się w filmie. Plan oraz kostiumy posłużyły także do przeprowadzenia warsztatu fotograficznego, w trakcie którego instruktorzy zaprezentowali młodzieży sposób kreatywnej pracy z aparatem. Zdjęcia zostały wykorzystane przy działaniach promocyjnych, w artbooku, a także wyświetlone podczas napisów końcowych ekranizacji. Przed realizacją filmu młodzież wzięła udział w warsztacie głosu i mowy, który miał za zadanie przygotować ją do stworzenia słuchowiska. Także efekty dźwiękowe (w tym dialogi) zostały zrealizowane przez uczestników warsztatów, a efekt ich prac został opublikowany w Internecie. Kolejnym etapem prac było przeprowadzenie otwartego castingu do filmu, do którego zostali zaproszeni mieszkańcy miasta Krosna, którzy wcielili się w postacie, statystów, a także mogli służyć pomocą na planie filmowym. Osoby zainteresowane udziałem w tym przedsięwzięciu (w tym młodzież uczestnicząca w poprzednich działaniach) miały możliwość skorzystać z warsztatu aktorskiego, podczas którego zostały przećwiczone role, wypracowane sceny oraz doświadczyć działań mających na celu integrację grupy (tzw. team-building). W efekcie tych zabiegów została przygotowana kilkunastominutowa społeczna etiuda filmowa, która była ekranizacją opowiadania Franciszka Mirandoli „Zatruta Studnia” wraz z jego wątkiem biograficznym wykorzystanym w wideo²⁷. Punktem kulminacyjnym projektu była premiera filmu w sali kinowej Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej. Wytwory projektu zostały także udostępnione w Internecie.²⁸

3.1.11 W poszukiwaniu fraktali

Forma projektu i zaplanowane warsztaty – jak podkreślał Wnioskodawca – w założeniu miały wykraczać poza ramy tradycyjnej edukacji i program szkolny, a także utworzyć przestrzeń do zdobywania wiedzy w obszarach nieznanych dotąd uczestnikom. Aby to osiągnąć wzbogacono przekaz skierowany do młodych ludzi o zaangażowanie ich w twórcze działania oparte na eksperymentowaniu z nowymi narzędziami pracy i zadaniami do wykonania, których wspólnym mianownikiem było dzieci i młodzieży swoją małą ojczyznę. Do szczegółowych celów projektu należały takie jak: (1) rozwijanie wśród dzieci i młodzieży umiejętności dostrzegania walorów kulturowych małej

²⁶ Zatruta Studia Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction
https://www.youtube.com/watch?v=vB_4F1tFqPI (Dostęp: 23.10.2021).

²⁷ "Zatruta Studnia" - Ekipa GraTy i Grupa Filmowa ViArt || Bardzo Młoda Kultura 2019-2021
<https://www.youtube.com/watch?v=DkFwVaNYOGQ> (Dostęp: 23.10.2021).

²⁸ Informacje na podstawie: formularz aplikacyjny oraz sprawozdanie z realizacji projektu zamieszczone na stronie BMK <https://bmk-ck.pl/aktualnosci> (Dostęp: 20.10.2021).

ojczyzny; (2) pogłębianie wiedzy o miejscu zamieszkania, walorach krajoznawczo-turystycznych podczas wędrówek i wycieczek; (3) nauka dokumentowania i wizualizacji poznawanych walorów obiektów, zjawisk i fraktali w Bullet Journal; (4) odkrywanie powiązań między przyrodą, kulturą i sztuką rozwijanie postaw patriotycznych związanych z kulturą lokalną i regionalną rozwijanie tożsamości lokalnej; (5) wyrabianie u dzieci i młodzieży więzi z najbliższym środowiskiem; (6) kształtowanie wrażliwości na piękno przyrody poprzez fraktale; (7) przekonanie dzieci i młodzieży, że najbliższe otoczenie oferuje im bardzo ciekawe atrakcje; (8) zachęcenie dzieci i młodzieży do poznawania i odkrywania zalet miejscowości w których mieszkają. Cele te były realizowane dzięki cyklowi innowacyjnych warsztatów przyrodniczo-artystycznych, które łączyły edukację z zabawą, wybiegały poza program szkolny, jak np. wykorzystanie fraktali – rozmaitych kształtów i figur występujących w naturze oraz przygotowanie Bullet Journal, którego zadaniem było pomóc uczestnikom upamiętniać przeszłość, organizować teraźniejszość oraz planować przyszłość. Innowacyjną formą pracy było również stworzenie pocztówek metodą Zentangle Art oraz warsztaty cyjanotypii. Wśród działań przeprowadzonych w ramach inicjatywy znalazły się: nabór młodych uczestników zamieszkających w Gminie Chmielnik; spotkanie integracyjne w Centrum Promocji Dziedzictwa Kulturowego w Chmielniku pt. „Nocka w Bibliotece”, w trakcie którego oprócz nawiązania znajomości pomiędzy uczestnikami miała miejsce dyskusja, której osią były takie pytania jak: *Czym jest dla mnie mała ojczyzna? Dlaczego warto poznać miejsce, w którym mieszkam?* oraz praca nad plakatem, a ponadto dzieciom i młodzieży została przedstawiona idea fraktali; warsztaty podzielone na bloki tematyczne takie jak: (1) „Z BuJo przez świat” – 3 spotkania – warsztaty tworzenia Bullet Journal, tj. notatnika łączącego w sobie funkcję notesu, planera i kalendarza; (2) „W poszukiwaniu fraktali” – 1 spotkanie – warsztaty plenerowe pozwalające odkryć piękno okolicy, w tym zwiedzenie wieży widokowej na wzgórzu Magdalenki w Malawie, uczestniczyć w grze terenowej i skorzystać z drabinki wspinaczkowa i zjechać na linie; (3) „Etnoinspiracje czyli chmielnickie micyje” – 1 spotkanie – warsztaty w Centrum Promocji obejmujące proces powstawania cyjanotypii; (4) „W Boskiej Dolinie” – 1 spotkanie – wyjazd do gospodarstwa agroturystycznego Boska Dolina w Dylągówce, gdzie uczestnicy wzięli udział w lekcji na żywo dotyczącej różnorodności biologicznej przyrody; (5) „Pocztówki Zentangle” – 2 spotkania – warsztaty w Centrum Promocji, podczas których przygotowano oryginalne pocztówki przedstawiające piękno małej ojczyzny; „W Chatce zielarki” – 2 spotkania – pierwsze w Chatce Zielarki w Błędowej Tyczyńskiej dotyczące zielarstwa i drugie w Centrum Promocji, w trakcie którego uczestnicy przygotowali naturalne – ziołowe sole do kąpieli, peelingi oraz kosmetyki; „Dzięki z niespodzianką” – 4 spotkania – warsztaty w Centrum Promocji, w trakcie których młodzi uczestnicy dowiedzieli się jak odkrywać fraktale w ludowych dźwiękach, śpiewie ptaków, szumie drzew oraz kroplach deszczu, a także pod kierunkiem trenera przygotowali układ taneczny oraz wzięli udział w zajęciach z projektowania i szycia strojów, których motywem przewodnim były natura i fraktale. Finałem tego przedsięwzięcia był happening artystyczny, który został zaplanowany i zorganizowany przez uczestników projektu, którzy stworzyli oryginalne zaproszenia, wyeksponowali powstałe Bullet Journale, pocztówki Zentangle, kosmetyki oraz zdjęcia promocyjne. Na to spotkanie zaproszono rodziny uczestników oraz przedstawicieli społeczności lokalnej.²⁹

²⁹ Ibidem.

3.2 Docelowe grupy odbiorców

1) *Bajki robotów* – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych – dzieci i młodzież w wieku 10 -17 lat;

2) *Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw* – grupa uczniów Zespołu Szkół Ponadpodstawowych Nr 1 w Krośnie, tj. uczniowie liceum i technikum mieszkający w Krośnie oraz w pobliskich miejscowościach; młodzież w wieku 15-19 lat; nabór był prowadzony w sposób otwarty w ZSP Nr 1 po to, aby mogli wziąć w nim udział uczniowie wszystkich klas;

3) *Dźwięki kolorów* – dzieci z Przedszkola Miejskiego nr 20 im. Smoka Felusia w Mielcu w wieku od 5-7 lat; nie były wymagane żadne uzdolnienia z zakresu poszczególnych dziedzin sztuki; rodzice, dziadkowie i inni członkowie rodziny dzieci biorących udział w projekcie, mieszkańcy miasta, którzy będą mogli stale monitorować działania projektowe na kontach społecznościowych oraz w mediach;

4) *Ilustrowany Alfabet Krosna* – dzieci w wieku od 9 do 14 lat; uczniowie szkół podstawowych z terenu Krosna;

5) *Izba łemkowska* – dzieci i młodzież (od 8 lat do 17 lat), dorośli (od 18 lat do 65 lat), grupa dorosłych osób niepełnosprawnych; zajęcia były realizowane w trzech grupach, tj. dzieci w klasach od II do IV oraz dorośli; dzieci i młodzież w klasach od V do 17 roku życia oraz dorośli; osoby niepełnosprawne uczących się lub pracujące albo będące na emeryturze z terenu gminy Nowy Żmigród;

6) *Karpackie RękoCZYNY* – dzieci i młodzież szkolna z terenu gminy Komańcza, artyści i twórcy rzemiosła ludowego, pracownicy GOK w Komańczy, członkowie zespołu, grono pedagogiczne ze Szkół Podstawowych, w tym Szkoły Podstawowej w Rzepedzi oraz członkowie społeczności lokalnej, a w tym rodzice i krewni uczestników projektu;

7) *Korzenie* – to projekt międzypokoleniowy, skierowany był do uczniów klas 1-8 edukacji podstawowej z udziałem ich rodzin, mieszkających we wsiach po obu stronach rzeki San na odcinku między Dynowem a Sanokiem; członkowie społeczności lokalnej;

8) *Między nami w Międzyczasie* – uczniowie klas II – VIII SP w Cieplicach oraz uczniowie szkół podstawowych z terenu Gminy w Adamówce; pośrednio odbiorcami projektu były też dzieci przedszkolne, rodzice uczniów, mieszkańcy sołectw Gminy Adamówka i sąsiednich gmin, członkowie lokalnych stowarzyszeń i instytucji;

9) *Poczet dawnych Jarosławian* – uczniowie jarosławskich szkół oraz ich nauczyciele (szczególnie nauczyciele historii i wiedzy o kulturze), społeczność lokalna;

10) *Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction* – młode osoby fizyczne, zamieszkujące obszar powiatu i gminy Krosno, w tym osoby z niepełnosprawnościami, w wieku od 10 do 15 roku życia, członkowie społeczności lokalnych, a w tym Krośnianie oraz mieszkańcy okolicznych wsi, którzy wyrazili chęć włączenia się w realizację przedsięwzięcia, seniorzy;

11) *W poszukiwaniu fraktali* – dzieci i młodzież z terenu Gminy Chmielnik w przedziale wiekowym 10 – 14 lat, które nie wykazywały żadnych talentów (partycypacja miała na celu wyrównanie ich szans edukacyjnych)³⁰ – por. Zestawienie 9.

³⁰ Ibidem.

Zestawienie 9. Kategorie wiekowe, społeczne i zawodowe uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim

Lp.	Nazwa projektu	dzieci (do 14 r.ż.)	młodzież (15-24 r.ż.)	dorośli (25 lat i w.)	os. niepełnospr.	nauczyciele	członk. społ. lok.	seniorzy	lokalni artyści	inni
1.	Bajki robotów ...	x	x							
2.	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw		x							
3.	Dźwięki kolorów	x		x	x		x	x		
4.	Ilustrowany Alfabet Krosna	x								
5.	Izba łemkowska	x	x	x	x			x		
6.	Karpackie RękoCZYNY	x	x	x		x			x	x ^{a)}
7.	Korzenie	x	x				x			
8.	Między nami w Międzyczasie	x	x			x				
9.	Poczet dawnych Jarosławian	x	x			x	x			
10.	Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction	x	x				x	x		
11.	W poszukiwaniu fraktali	x					x			

a) pracownicy GOK

Źródło: opracowanie własne.

3.3 Potrzeby zaspokajane przez zrealizowane projekty

1) *Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych* – projekt miał odpowiadać na takie problemy młodych osób jak odizolowanie, poczucie samotności, brak realnego kontaktu z rówieśnikami, brak możliwości wypowiedzenia własnych problemów. Dzieci i młodzież w okresie obostrzeń spowodowanych pandemią znaczną część swojego czasu spędzała przed monitorami komputerów. Brak alternatywy dla takiej formy aktywności mogło prowadzić do wielu negatywnych konsekwencji, jak np. uzależnienie od Internetu lub używanie tego narzędzia w sposób nieprzynoszący żadnych korzyści dla rozwoju osobowości. Dzięki zorganizowaniu spotkań – warsztatów – podczas których uczestnicy projektu wspólnie z rówieśnikami mieli możliwość twórczej ekspresji wykorzystując w tym celu różne techniki artystyczne;

2) *Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw* – projekt ten odnosił się do problemu rzadkiego uczęszczania młodych ludzi do instytucji kultury oraz dostrzegalnego braku ich zainteresowania sztuką. Zakładał on zaszczepienie w młodzieży potrzeby kontaktu z kulturą poprzez zapoznanie ich ze specyfiką funkcjonowania galerii artystycznej, tak aby w przyszłości – w ich dorosłym życiu – działania te procentowały systematycznym kontaktem ze sztuką. Głównym celem projektu było więc zapoznanie młodzieży z pracą galerii sztuki, przybliżenie im zawodu kuratora wystaw oraz przygotowanie wystawy sztuki abstrakcyjnej w BWA w Krośnie. Drugim problemem z jakim podjęto się zmierzyć w ramach projektu jest brak przygotowania młodzieży do odbioru współczesnej sztuki abstrakcyjnej. Jak podkreślał Wnioskodawca, iż z jego obserwacji wynika, że jest ona przez młodych ludzi często postrzegana jako bezwartościowa, dziwaczna lub niezrozumiała. Młodzież interesuje się przede wszystkim tym, co przedstawia dzieło, a nie jego unikatowym stylem czy walorami kompozycyjnymi. Nie przywiązuje ona wagi do analizy formalnej. Dlatego właśnie dzięki temu projektowi miała ona szansę poznać wybrane nurty sztuki abstrakcyjnej i zetknąć się „na żywo” z obrazami reprezentującymi tę formę ekspresji, co ułatwi jej zrozumienie i percepcję;

3) *Dźwięki kolorów* – przedszkole, z którym współpracowano w ramach projektu, znajduje się na osiedlu oddalonym od centrum miasta, w którym skądinąd znajduje się instytucja Wnioskodawcy. Ze względu na lokalizację wspomniana placówka opiekuńczo-wychowawcza ma ograniczony dostęp do podmiotów kultury. Jej wychowankowie rzadko korzystają z oferty kulturalnej instytucji reprezentowanej przez Wnioskodawcę, a w tym: koncertów dla dzieci oraz wystaw artystycznych. Projekt miał więc na celu przybliżenie działalności instytucji kultury Wnioskodawcy nie tylko dzieciom, z którymi pracowano w ramach tego przedsięwzięcia, ale także rodzicom i opiekunom, tak aby zachęcić do korzystania z jej oferty kulturalnej. Ponieważ – jak podkreśla Wnioskodawca – edukacja kulturalna dzieci jest bardzo ważnym aspektem w procesie kształcenia i wychowania „poprzez kulturę”, to powinna ona znaleźć się w kręgu zainteresowania nauczyciela wychowania przedszkolnego, po to również aby w pełni umożliwić dziecku rozwój jego zdolności. Ideą projektu była nauka i rozwój dzieci poprzez zabawę, tak aby oprócz realizacji tzw. podstawy programowej miało ono również zapewnione optymalne warunki do swobodnego rozwijania swoich talentów. W tym celu został stworzony autorski scenariusz zajęć, dzięki któremu możliwe jest zmaksymalizowanie poziomu świadomości kulturalnej u najmłodszych, który uwzględniał utworzenie swego „kąci twórczości”, w którym dzieci czułyby się wyjątkowe i mogłyby podbudowywać poczucie własnej wartości;

4) *Ilustrowany Alfabet Krosna* – działania w ramach projektu – jak podkreśla Wnioskodawca – zostały zaprojektowane pod kątem problemów zdiagnozowanych wśród osób młodych należących do społeczności lokalnej. Mowa tu o małej świadomości miejsca zamieszkania oraz spadku poziomu zainteresowania książką. Dlatego też działania prowadzone w terenie oraz warsztaty poznawcze oraz lekcje regionalne miały na celu zniwelowanie tej niewiedzy i zainspirowanie młodych ludzi do samodzielnego odkrywania najbliższej okolicy oraz uczenia się przestrzeni. Z kolei zaznajomienie młodych ludzi z poszczególnymi etapami powstawania książki wraz z ich zaangażowaniem w ten proces twórczy powinno być impulsem do częstszego sięgania po różnego rodzaju publikacje. W trakcie warsztatów zwrócono uwagę na tworzenie ilustracji oraz zapoznanie młodych uczestników z prostymi ciekawymi formami plastycznymi. Dzieci mogły w bezstresowej atmosferze tworzyć ciekawe obrazy i nabywać tym samym nowe umiejętności, a co szczególnie ważne w kontekście doświadczeń wywołanych pandemią, działania te miały formę pracy grupowej;

5) *Izba łemkowska* – projekt jest odpowiedzią na problem izolacji społecznej, który szczególnie dotyczy dzieci i młodzieży w związku z obostrzeniami wynikającymi z pandemii. Młodzi ludzie, podobnie jak i dorośli, większość czasu spędzali korzystając z mediów, komputerów i Internetu. Nauka i praca zdalna mogą mieć bardzo negatywne konsekwencje dla relacji społecznych. Z obserwacji Wnioskodawcy wynika, że problem ten dotyczył również społeczności Nowego Żmigrodu. Problem ten przejawiał się poprzez wycofywanie się z działań na rzecz społeczności i jej rozwoju, brak otwartości na potrzeby drugiego człowieka, braku komunikacji pomiędzy pokoleniami dzieci i rodziców oraz poczucie lęku. Taka sytuacja ogranicza zdolności poznawcze, chęć doświadczania świata, rozwój psychofizyczny, motoryczny i osobowościowy. Nie sprzyja aktywności poza miejscem zamieszkania, a w tym uczestnictwu w kulturze. Realizacja projektu miała na celu przeciwdziałanie tym negatywnym zjawiskom i trendom. Uczestnictwo w tej inicjatywie dało szansę na pogłębienie wiedzy o przepięknym dziedzictwie kulturowym regionu, rozwój społeczny i relacyjny poprzez komunikację dzieci z dorosłymi. Różnorodne zajęcia oparte na doświadczeniach wzrokowo-słuchowych miały za zadanie rozwinąć i utrwalić wiedzę na temat bogatej kultury Beskidu Niskiego. Wykorzystanie w pracy grupowej – w formie stacjonarnej – poprzez zabawę kart MASTPI, wprowadzenie czynności manualnych jak np. kaligrafii, poprzez zmianę i zróżnicowanie aktywności warsztatowych wspomagało

uczestników (młodych i dorosłych) w dysfunkcjach rozwojowych, jak np. dysleksja. Realizacja projektu przyczyniła się do wzrostu poziomu tolerancji i zrozumienia dla niepełnosprawności. Efektem realizacji projektu jest nabycie wiedzy o specyfice kulturalno-artystycznej regionu (codziennego życia Łemków), zapoznanie się z motywami sztuki ludowej, muzycznej i dekoracyjnej oraz zobaczenie chat łemkowskich. Doświadczenie to pozytywnie wpłynie na utrwalenie się dorobku kultury lokalnej;

6) *Karpackie RękoCZYNY* – problemem, na który miał odpowiadać projekt był zaobserwowany brak dostatecznej wiedzy wśród społeczności lokalnej – a szczególnie wśród młodego pokolenia – na temat karpackiego dziedzictwa kulturowego. Inicjatywa miała więc na celu przybliżenie uczestnikom tego przedsięwzięcia na temat rękodzielnictwa, tradycji, sztuki oraz kultury karpackiej. Dlatego więc zorganizowane zostały warsztaty rękodzieła ginącego, tj. ikonopisarstwa, ceramiki i garncarstwa oraz wyrobu biżuterii koralikowej. Działania te przyczynią się do przetrwania zanikających zawodów w gminie Komańcza;

7) *Korzenie* – projekt odpowiada na problem pamięci o trudnym dziedzictwie terenów położonych nad Sanem od Bieszczadów po Pogórze Przemyskie, a szczególnie z okresu 1939-47, która w istotny sposób rzutuje na współczesne życie we wsiach po obu stronach. Konieczna jest więc praca z dziećmi i młodzieżą, aby mogły samodzielnie zmierzyć się z historią społeczności, do których należą. Co ważne, w ramach tej inicjatywy położono nacisk na sąsiedzkie współżycie, które przerywane było tragicznymi konfliktami zbrojnymi. W związku z tym odwołano się do wspomnień i lokalnych legend będących dowodem na pokojowe współistnienie kultur i mniejszości etnicznych w nadszańskich wsiach gminy Dydnia oraz gmin przyległych. Realizacja projektu naświetliła uczestnikom bogactwo kulturowe wsi po obu stronach Sanu oraz dążyła do pobudzenia i pogłębienia wrażliwości młodych osób na różnorodność lokalnej kultury;

8) *Między nami w Międzyczasie* – projekt został poprzedzony przez Wnioskodawcę dogłębną diagnozą problemów, opartą m.in. na obserwacji, rozmowach z młodymi ludźmi, wywiadach rodzinnych i środowiskowych, z jakimi borykają się młodzież, szczególnie w trudnych okolicznościach wynikających z pandemicznych obostrzeń. W efekcie ustalono, iż istnieje istotna luka w kontaktach międzyludzkich, a w tym rówieśniczych. Uszczegóławiając wspomniany problem można mówić o takich kwestiach jak: „zamknięcie się” młodych ludzi na siebie wzajemnie; ograniczenie kontaktów jedynie do relacji online, przy użyciu mediów (nawet przy nadarzającym się sporadycznie kontakcie bezpośrednim); trudności z emocjami i stresem (w przypadku wszystkich grup wiekowych), problemy „wizerunkowe” związane z dbałością o siebie; zubożenie języka, słownictwa, pisowni, treści rozmów, wyobraźni; wizja likwidacji szkoły, jako jedynej możliwości na podejmowanie działań w celu realizacji wspólnych inicjatyw; brak ośrodka kultury i miejsca na wykazanie się wspólną inicjatywą; brak ofert rozwoju zainteresowań dla dzieci i młodzieży w celu ciekawego zagospodarowania czasu wolnego (brak wsparcia i słaby dostęp do zajęć rozwijających zainteresowania; w gminie istnieje tylko orkiestra dęta); brak świeżego spojrzenia na zjawiska kulturowe połączone z edukacją; mała wiara we własne możliwości i wspólne działanie; brak współuczestniczenia różnych partnerów w życiu zbiorowości lokalnej; brak wykorzystania walorów środowiskowych do rozwoju i integracji; brak promocji miejscowości i jej zasobów; brak środków na realizację ciekawych i bardzo potrzebnych przedsięwzięć i dodatkowych zajęć rozwojowych. Projekt był więc odpowiedzią na oddolne pomysły, wychodził naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom wyrażonym w diagnozie, a wszystkie działania ukierunkowane były na realizację zagadnień w niej ujętych. W ramach projektu poprzez realizację zaplanowanych przedsięwzięć starano się – jak określił to Wnioskodawca – „dać młodym ludziom czas na bycie razem”, umożliwić realizację ich pomysłów oraz podjęcie wspólnych inicjatyw. Przedsięwzięcie to było również szansą dla partnerów projektu na ponowne – po okresach tzw.

lockdownów – nawiązanie i zacieśnienie współpracy w sferze edukacyjno-kulturowej. Ponadto wartością dodaną projektu było też pobudzenie aktywności ruchowej uczestników. Podjęte działania miały więc na celu podniesienie jakości życia młodych ludzi, ich rodzin i lokalnej społeczności w tak trudnym czasie;

9) *Poczet dawnych Jarosławian* – projekt uwzględniał problem zderzenia się dużego zainteresowania historią miasta wśród jego mieszkańców, szczególnie w jej wymiarze lokalnym z brakiem materiałów, które prezentowałyby dawne czasy w sposób nowoczesny, przystępny, popularyzatorski i pobudzający wyobraźnię. Istniejące opracowania w formie prac naukowych dotyczące wybranych okresów ze względu na swoją hermetyczną formę nie nadawały się do osiągnięcia celów stawianych sobie przez realizatorów tej inicjatywy. W tym kontekście istotnym problemem był również brak materiałów do nauki historii lokalnej przygotowanych z myślą przede wszystkim o uczniach szkół podstawowych. Projekt dotyczył ponadto na ważnej kwestii jaką jest identyfikacja lokalna. Przekazując w ciekawej formie wiedzę o złotym wieku w historii Jarosławia – jego barwnej i wielu punktach imponującej historii – przedsięwzięcie to przyczyniło się do wzmocnienia więzi młodych ludzi z miejscem zamieszkania;

10) *Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction* – miał za zadanie – jak podkreślił Wnioskodawca – zaznajomić i rozkochać odbiorców w sztuce filmowej, uzupełniając jednocześnie ich szkolną edukację o umiejętności miękkie oraz wiedzę z zakresu audio i wideo. Z uwagi na społeczny aspekt tego przedsięwzięcia położono w nim nacisk na partycypację i aktywizm lokalny jego uczestników. Dzięki tej inicjatywie uczestnicy zostali wyposażeni w umiejętności: (1) z zakresu fotografii (a w tym związane z posługiwaniem się aparatem, wykorzystaniem różnorodnych technik i stylów fotograficznych, kompozycją zdjęć), (2) emisji głosu (w tym poprawne nawyki pozwalające zachować zdrowy aparat mowy nawet w sytuacjach zwiększonego wysiłku), (3) aktorstwa (uczestnicy rozwinęli umiejętności interpersonalne, nauczyli się pracy w grupie, łatwiej wyrażają swoje uczucia, poćwiczyli improwizację i wcielanie się w postać), (4) scenopisarstwa (uczestnicy poznali podstawowe metody tworzenia historii, konstruowania bohaterów, tworzenia napięć i konfliktów oraz techniki zaplatania opowieści), (5) krawiectwa (warsztaty te wpłynęły na rozwój wyobraźni, nie tylko tej odpowiedzialnej za działania kreatywne i pomysłowość, ale również przestrzennej). Ponadto wspólnotowość filmu sprawia, że uczestnicy mieli możliwość kreowania każdego etapu projektu. Współdecydowali o całym przedsięwzięciu, ucząc się przy tym jak wygląda produkcja filmowa, praca w grupie, zarządzanie projektem oraz koordynacja inicjatywy. Wymiar społeczny jest dobrą praktyką, aby zaprezentować, że działania partycypacyjne mają sens, oraz że dobrze zorganizowana społeczność jest w stanie przy pewnym wsparciu stworzyć inicjatywę lokalną;

11) *W poszukiwaniu fraktali* – odpowiada – jak zaznacza Wnioskodawca – przede wszystkim na potrzebę rozwiązania problemu związanego z brakiem zainteresowania dzieci i młodzieży swoją małą ojczyzną oraz jej zaletami i walorami. Z obserwacji jakie poczyniono wynika, że młodzi ludzie nie zauważają piękna otaczającego ich krajobrazu, który na co dzień przegrywa z ekranami telefonów i komputerów. Inicjatywa ma przeciwdziałać takim postawom młodych osób, które objawiają się w znudzeniu otaczającym światem oraz postrzeganiem go jako mało atrakcyjnego. Nadmierny czas spędzony w domu w związku z pandemicznymi obostrzeniami sprawił, iż młode osoby w znacznej mierze przestały być aktywne i straciły satysfakcję ze zdobywania nowych umiejętności oraz podejmowania nowych wyzwań. Projekt miał za zadanie to zmienić. Udział w kreatywnych i innowacyjnych zajęciach przyczynił się do zachęcenia dzieci i młodzieży do – jak to określił Wnioskodawca – „zatrzymania się” na chwilę w miejscu swojego zamieszkania, odkrycia jego zalet oraz uświadomienia sobie piękna otoczenia, zapoznania się z kulturą, krajobrazem, pomnikami przyrody, historią swojej małej ojczyzny.

3.4 Metody realizacji projektów

1) *Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych* – inicjatywa była realizowana jako komplet w dwóch turach po 30 godzin z założeniem, że każdy uczestnik miał wziąć udział w całym pakiecie 30 godzinnym. W ramach projektu przeprowadzono: (1) warsztaty osobowościowe (zrealizowane przez psychologa – miały za zadanie zintegrować grupę, w formie zabawy i warsztatów pokazać jaką rolę w życiu człowieka ogrywają emocje, jak je wyrażać aby czuć się dobrze we własnej skórze i z innymi); (2) warsztaty literackie (obejmowały takie działania jak czytanie fragmentów utworów Lema, kaligrafię, liternictwo, druk na maszynie drukarskiej oraz dwa spotkania z autorem książek; były pomocne w pisaniu listów do kapsuły czasu; pokazały uczestnikom ciekawe techniki manualne jak kaligrafia gęsim piórem, używanie laku do listów składanie tekstu do maszyny drukarskiej); (3) warsztaty teatralne (obejmowały takie formy jak teatr kamishibai, teatr cieni, kukiełkowy, muzyczny oraz przygotowanie do inscenizacji); (4) warsztaty ceramiczne i sitodruku (podczas których uczestnicy zaprojektowali i wykonali mozaikę inspirowaną utworami S. Lema; mozaika stała się postumentem ławki, w której zamknięto kapsuła czasu; podczas warsztatów uczestnicy wykonali gadżety inspirowane twórczością S. Lema, tj.: magnesy, kubki, koszulki i torby z nadrukiem; wyroby te zostały wykorzystane w celach promocyjnych projektu); (5) warsztaty ceramiczne oraz sitodrukowe (atrakcyjna forma plastyczna dla dzieci i młodzieży do tworzenia, powstałe tu wyroby nie tylko spełniają potrzeby wypowiedzi artystycznej, ale mogą również spełniać rolę użytkową); (6) prezentacja inscenizacji teatralnej (która była efektem warsztatów teatralnych; inscenizacja była imprezą otwartą w plenerze wykorzystującą dźwięk, światło, ruch do zaprezentowania treści inspirowanych twórczością S. Lema oraz własnych interpretacji rzeczywistości uczestników warsztatów); (7) wykonanie w przestrzeni publicznej ławeczki z mozaiką (ma ona być zaaranżowanym miejscem na kapsułę czasu);

2) *Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw* – w tej inicjatywie uczniowie przede wszystkim pracowali tzw. metodą projektu. Jednakże zostały wykorzystane także tradycyjne metody takie jak wykład, pogadanka, opis, oprowadzanie kuratorskie po wystawie. Na warsztatach projektowania graficznego skorzystano z programu Illustrator Photoshop. Ponadto uczniowie zostali zapoznani z tym, jak pisać tekst kuratorski i mieli za zadanie samodzielne przygotowanie takiego właśnie opracowania. Uczestnicy wymyślili całą koncepcję wystawy od tytułu, do oprawy graficznej i zawieszenia obrazów w odpowiednich miejscach w galerii. W tym kontekście dowiedzieli się oni czym jest aranżacja wystawy muzealnej, jak komponować obrazy, aby dobrze oddziaływały one na widza, a całość ekspozycji była czytelna i estetyczna. Finałem działań była wspólnie zamontowana wystawa oraz wernisaż, który zwieńczył ich młodych uczestników tego przedsięwzięcia;

3) *Dźwięki kolorów* – u podstaw projektu legło założenie, iż – jak podkreślił Wnioskodawca – postęp technologii i łatwy dostęp do mediów powodują, że placówka kulturalna albo oświatowa, aby stać się miejscem atrakcyjnym dla dzieci i rodziców musi iść z duchem czasu. Dlatego też w tej inicjatywie wykorzystano takie metody pracy jak: różnorodne gry edukacyjne, dyskusje, pogadanki, opisy oraz prezentacje. Podczas warsztatów uczestnicy pracowali metodą indywidualną (dającą możliwość uczenia się samodzielności i odpowiedzialności, a także wdrażającą do planowania oraz organizowania swojej pracy), a także grupową (która uczy skutecznego komunikowania się, daje poczucie radości ze wspólnie wykonanego zadania i solidarności wobec grupy). Wśród wykorzystanych narzędzi były m.in. takie jak: rzutnik, ekran kinowy, przybory plastyczne, instrumenty, a przede wszystkim wyobraźnia;

4) *Ilustrowany Alfabet Krosna* – w pierwszym etapie trwania projektu, który Wnioskodawca określił jako poznawczy, uczestnicy mieli za zadanie zastosować metody badawcze polegające na analizie danych zastanych. Na tym opierał się proces gromadzenia materiałów (bazy różnego rodzaju informacji), które pozwoliły stworzyć zbiór elementów, które następnie zostały zilustrowane w książce. Podobny charakter miały spacerzy połączone z obserwacją przestrzeni miejskiej oraz lekcje regionalne oraz inne spotkania. Wszystkie te metody oraz zastosowane narzędzia poznawcze pozwoliły zbudować początkowy zarys formuły, którą przybrała publikacja. W tym czasie ustalono wykaz haseł przedmiotowych istotnych dla miasta, które miały trafić do książki. Dla całości zadania kluczowe były warsztaty, podczas których powstała baza materiałów – ilustracji i tekstów, które po odpowiednim składzie stworzyły kompletny „Ilustrowany Alfabet Krosna”. Metoda pracy warsztatowej była tutaj najlepszym rozwiązaniem, ponieważ dzieci krok po kroku tworzyły kompletną publikację pod okiem specjalistów z danej dziedziny. Tym samym stały się one pełnoprawnymi autorami tego opracowania;

5) *Izba łemkowska – projekt zakładał wykorzystanie metody warsztatowej*, tzn. uczestnicy aktywnie biorący udział w zajęciach nabywali wiedzę konfrontując ją na bieżąco z praktyką. Każdorazowo zajęcia z kaligrafii rozpoczynały się od wykorzystania kart MASTPI (100 kart z prostymi obrazami z otoczenia, jak rower, aparat, ślimak, które umożliwiają różną formę zabawy, zagadek, mikstów matematycznych, a mogą się nimi bawić i ćwiczyć dzieci, dorośli, jak również osoby niepełnosprawne). Metoda warsztatowa wspiera i kształtuje umiejętności: analizowania, wnioskowania, wyszukiwania, selekcjonowania ważnych informacji, rozwija różne formy wypowiedzi, wzbogaca mowę, syntezuje wiedzę, umożliwi zdobycie cennych umiejętności praktycznych do codziennego życia, jak np. gotowanie czy szycie, a także rozwija pracę w grupie, uczy wzajemnego szacunku i kultury osobistej, wzajemnej pomocy i empatii, w tym także w odniesieniu do osób niepełnosprawnych. Natomiast dzięki wycieczce grupa miała możliwość ugruntowania nabytej wiedzy, poprzez pogadanki i zabawy quizowe, rozszerzyć swoje możliwości poznawcze. W ramach warsztatów z kaligrafii zrealizowano zajęcia z liternictwa, na warsztatach kulinarnych przygotowano takie tradycyjne potrawy jak: adzymki (ciasto z nadzieniem słodkim i słonym), kislecica (łemkowski żur owsiany podawany z ziemniakami), perohy (pierogi - w tym przypadku z farszem gryczanym z serem i ziemniakami oraz suszoną śliwką i miodem). Na warsztatach krawieckich przygotowano poduszkę ozdobioną wzorem o nazwie Krajka. Warsztaty muzyczne posłużyły nie tylko zapoznaniu się z tradycyjną muzyką Łemków, a w tym z instrumentami, tekstami pieśni, ale także umożliwiły spróbowania własnych sił w roli muzyków i śpiewaków. Ponadto w ramach projektu odbyła się wycieczka do Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, przede wszystkim w celu zaprezentowania uczestnikom łemkowskich chyży (budynków, domostw) wraz z ich wyposażeniem. Po zakończeniu realizacji projektu odbyła się wystawa i rozdanie uczestnikom dyplomów i upominków;

6) *Karpackie RękoCZYNY* – w projekcie zastosowano następujące metody nauczania: (1) praktyczne, tj. warsztaty ikonopisarstwa, pracy w glinie i ceramiczne oraz wyrobu biżuterii koralikowej; a także (2) podające, tj. pogadanka, rozmowa, wywiad; jak również (3) eksponujące, tj.: pokaz, prezentacja, film oraz (4) problemowe : dyskusja dydaktyczna;

7) *Korzenie* – w projekcie zastosowano szereg metod i narzędzi, wśród których znalazły się takie jak: (1) metoda obserwacyjna (zorganizowane wyjazdy na wydarzenia artystyczne); (2) metoda refleksji (otwarty dialog z dyrektorami i twórcami wydarzeń artystycznych nawiązujący do zagadnienia poruszonego w pracy artystycznej: Teatro Due Mondi – Faenza, Włochy – spotkanie pod tytułem „Mury i podziały”; Entre dos Aguas un Teatro – Obarzym, Polska-Boliwia – spotkanie pod tytułem „W spadku po dziadku”; Kapela Drewutnia – Lublin, Polska – spotkanie pod tytułem „Odnalezione pieśni

pogranicza południowego i wschodniego Polski”; zespół Widymo żeński wielogłos Karpat – Sanok, Polska – spotkanie pod tytułem „Śpiewy nad Sanem”; zespół Wernyhora – Sanok, Polska – spotkanie pod tytułem „Bojkowskie subtelności”); (3) metoda nauki podstawowych zasad, powiązana z metodą wolnej interpretacji (warsztat tańców niestylizowanych z własną improwizacją do rytmów podkarpackich prowadzony przez Akademię Tańca Tradycyjnego – Warszawa, Polska; warsztat tworzenia metafor wizualnych obejmujący proces twórczy, podstawowe zasady interpretacji artystycznej z myślą o naszych odbiorcach, emisja głosu, użycie ciała i rekwizytów w przekazie artystycznym teatralnym i filmowym prowadzony przez F. Lucasa Achirico Espinoza; plener rękodzielniczy i malarski pod tytułem „Wrażenia” dający podstawowe zasady techniki pracy i wolność interpretacyjną nawiązującą do tematyki projektu: rodzime korzenie, różnorodność kulturowa, wielokulturowość lokalna); (4) metoda samodzielnego działania odkrywczego (poszukiwanie rodzinnych opowiadań poprzez nadanie uczniowi roli młodego reportera, pomoc merytoryczna ze strony Stowarzyszenia Artystycznego i ze strony nauczycieli w procesie zbierania materiału; przygotowane formularze pomocnicze, rozdane uczniom do wypełnienia w domu z udziałem rodziny);

8) *Między nami w Międzyczasie* – w tej inicjatywie wykorzystano różnorodne metody i narzędzia pracy z młodzieżą. Położono tu akcent na innowacyjność twórczą jako drogę do zachęcenia i zintegrowania społeczności wokół zadań projektu. Były to działania realizowane tzw. metodą projektu, happeningi, warsztaty pracy twórczej, quizy, prezentacje, mapy myśli itp. W ramach wymienionych metod wykorzystano narzędzia nowoczesne interaktywne, jak np. Moodle, Emaze, Pixteller, Evernote, aparaty fotograficzne, jak również tradycyjne już mało znane dzisiejszym uczniom, tj. np. pióro atramentowe, maszyna do pisania. U podstaw takiego działania leżało założenie, iż szkoła i edukacja kulturowa muszą być atrakcyjne, zaciekawiać, zachęcać do poznania, samorozwoju i tworzenia relacji. W tym kontekście – jak podkreślił Wnioskodawca – ważne jest kształtowanie i wzmacnianie postaw, zachęta do aktywności i bycia potrzebnym dla siebie wzajemnie;

9) *Poczet dawnych Jarosławian* – metodologicznym podłożem projektu – jak podkreślał Wnioskodawca – były zasady interpretacji dziedzictwa sformułowane przez Freemana Tildena, które można ująć w sześciu punktach: (1) Połączenie przekazywanych treści z osobowością i doświadczeniem odbiorcy; (2) Należy nie tyle przekazywać informacje co ukazywać znaczenia ukryte pod informacją; (3) Efektywna interpretacja dziedzictwa zawsze łączy się ze sztuką; (4) Należy raczej pobudzać do myślenia niż przekazywać „suche fakty”; (5) Zawsze należy starać się uzyskać całościowy obraz stojący za szczegółowymi informacjami; (6) Trzeba opracować osobny program dla dzieci. W tym kontekście uwypuklone zostało znaczenie sztuki opowiadania w edukacji, zgodnie z przeświadczeniem, iż historia nie istnieje bez opowieści (w potocznym użyciu słowa te bywają używane zamiennie), a zwłaszcza, że nie istnieje edukacja historyczna, którą można by oderwać od pobudzającej wyobraźnię narracji. Zajęcia w projekcie odbywały się metodami warsztatowymi wykorzystującymi pracę indywidualną i grupową;

10) *Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction* – do przeprowadzenia przedsięwzięcia została zastosowana tzw. metoda projektu, dzięki której uczestnicy zdobywali wiedzę, rozwijali szereg umiejętności (w tym społecznych), a także mieli możliwość otworzyć się na proces uczenia, oparty na ciekawości i odkrywaniu. Uczestnicy projektu dokonali diagnozy sytuacyjnej, podjęli wspólne rozważania nad celami i kryteriami sukcesu, tj. ustalili priorytety jakie miały być osiągnięte w ramach tej inicjatywy. Po zakończeniu projektu uczestnicy zaprezentowali osiągnięcia szerokiej publiczności oraz podzielili się refleksjami na temat tego czego się nauczyli w ramach tego przedsięwzięcia, czego się dowiedzieli, co ich zaniepokoiło, a co stanowiło jakąś trudność. W trakcie tych działań zostały wykorzystane takie narzędzia jak: burza mózgów, tzw. „twórcza dyskusja”, mapa myśli, tzw. kruszenie obiektu oraz ewaluacja inicjatywy;

11) *W poszukiwaniu fraktali* – w projekcie wykorzystano takie narzędzia jak: praca w grupie, praca indywidualna, prezentacje multimedialne, klocki konstrukcyjne, warsztaty plenerowe, wycieczka do gospodarstwa agroturystycznego i udział w lekcji na żywo w „Chatce zielarki”, rejestracja fotograficzna, nowoczesne materiały i akcesoria wykorzystywane podczas warsztatów i zakupione w ramach dofinansowania. Natomiast wśród metod pracy z młodzieżą znalazły się takie jak: (1) metody problemowe, tj. uczenie się przez odkrywanie (burza mózgów, dyskusja panelowa); (2) metody ekspresji i impresji (metoda projektu, a w tym praktyczne ćwiczenia warsztatowe połączone z odpowiednią dawką wiedzy teoretycznej); (3) metody graficznego zapisu (tworzenie krok po kroku Bullet Journal i pocztówek Zentangle); (4) metody integracyjne (zabawy grupowe); (5) metody dyskusyjne (wymiana poglądów i doświadczeń podczas wykonywania poszczególnych zadań); (6) metoda grupowego podejmowania decyzji (rozwinięcie umiejętności komunikowania się w grupie, ustalanie trasy pieszej wycieczki, organizowanie happeningu artystycznego); (7) metoda planowania (zdobycie umiejętności tworzenia i wykorzystania Bullet Journal); (8) metody praktyczne (uczenie się poprzez działanie); (9) metody waloryzacyjne (inspirowanie uczestników do współpracy; pobudzanie do aktywności twórczej; stworzenie przyjaznej atmosfery; motywowanie do działania oraz zachęcanie do zadawania pytań).

3.5 Kompetencje kluczowe we wnioskach projektowych w kontekście wymogów regulaminowych

1) Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- nabycie praktycznych umiejętności związanych ze sztuką teatralną;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- oswojenie z wystąpieniami publicznymi;
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze wysokiej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwinięcie poczucia empatii;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania przez uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;

2) Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu kompetencji społecznych i obywatelskich;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu partycypacji społecznej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze wysokiej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności współpracy pomiędzy młodszymi i starszymi osobami;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- projektowanie graficzne z wykorzystaniem oprogramowania komputerowego;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- zorganizowanie ekspozycji dzieł sztuki;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;

3) Dźwięki kolorów

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- nabycie wiedzy w zakresie tradycyjnych form sztuki ludowej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze wysokiej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności współpracy pomiędzy młodszymi i starszymi osobami;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;

- rozwijanie wyobraźni;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- uwrażliwienie na otaczające dźwięki i ich odbiór z możliwością przeniesienia ich na inne formy artystyczne;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;

4) Ilustrowany Alfabet Krosna

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu kompetencji społecznych i obywatelskich;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu partycypacji społecznej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- podniesienie poziomu wiedzy o wypowiedzi artystycznej jaką jest film;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z historią regionu (patriotyzm lokalny);
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zapoznanie z tradycyjnymi lub nowatorskimi technikami plastycznymi;
- znajomość procesu powstawania książki;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;

5) Izba Łemkowska

- aktywizacja seniorów;
- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- kształtowanie wrażliwości przyrodniczej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu kompetencji społecznych i obywatelskich;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności współpracy pomiędzy młodszymi i starszymi osobami;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- praktyczne umiejętności kulinarne;
- promowanie idei integracji i współpracy międzypokoleniowej;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie percepcji wzrokowej i słuchowej;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- uwrażliwienie na otaczające dźwięki i ich odbiór z możliwością przeniesienia ich na inne formy artystyczne;
- uwrażliwienie na potrzeby otaczającego świata;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z historią regionu (patriotyzm lokalny);
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zapoznanie z tradycyjnymi lub nowatorskimi technikami plastycznymi;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;
- zwiększenie wrażliwości społecznej, w tym na potrzeby innych osób;

6) Karpackie RękoCZYNY

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;

- nabycie wiedzy w zakresie tradycyjnych form sztuki ludowej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności współpracy pomiędzy młodszymi i starszymi osobami;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- promowanie idei integracji i współpracy międzypokoleniowej;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwinięcie poczucia empatii;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- uwrażliwienie na potrzeby otaczającego świata;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z historią regionu (patriotyzm lokalny);
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zapoznanie z tradycyjnymi lub nowatorskimi technikami plastycznymi;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;
- zwiększenie wrażliwości społecznej, w tym na potrzeby innych osób;

7) Korzenie

- aktywizacja seniorów;
- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- nabycie wiedzy w zakresie tradycyjnych form sztuki ludowej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu kompetencji społecznych i obywatelskich;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu partycypacji społecznej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności współpracy pomiędzy młodszymi i starszymi osobami;

- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- promowanie idei integracji i współpracy międzypokoleniowej;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej;
- rozwinięcie poczucia empatii;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- uwrażliwienie na potrzeby otaczającego świata;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z historią regionu (patriotyzm lokalny);
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zapoznanie z tradycyjnymi lub nowatorskimi technikami plastycznymi;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie stopnia koordynacji ruchowej;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;

8) Między nami w Międzyczasie

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie umiejętności radzenia sobie ze stresem i emocjami (samokontrola);
- kształtowanie własnego wizerunku;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- kształtowanie wrażliwości przyrodniczej;
- nabycie wiedzy w zakresie tradycyjnych form sztuki ludowej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu kompetencji społecznych i obywatelskich;
- podniesienie poziomu partycypacji społecznej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności współpracy pomiędzy młodszymi i starszymi osobami;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- podniesienie samoświadomości młodych osób, umiejętności wyrażania swoich uczuć i myśli;
- promowanie aktywnej formy wypoczynku;
- promowanie idei integracji i współpracy międzypokoleniowej;

- promowanie idei uczenia się przez całe życie;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie percepcji wzrokowej i słuchowej;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwinięcie poczucia empatii;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- uwrażliwienie na potrzeby otaczającego świata;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z – historią regionu (patriotyzm lokalny);
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zapoznanie z tradycyjnymi lub nowatorskimi technikami plastycznymi;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie stopnia koordynacji ruchowej;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;
- zwiększenie wrażliwości społecznej, w tym na potrzeby innych osób;

9) Poczet dawnych Jarosławian

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągania celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze wysokiej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- promowanie idei uczenia się przez całe życie;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z historią regionu (patriotyzm lokalny);

- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;

10) Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie *weird fiction*

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- nabycie praktycznych umiejętności związanych ze sztuką teatralną;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągania celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu partycypacji społecznej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze wysokiej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- podniesienie poziomu wiedzy o wypowiedzi artystycznej jaką jest film;
- podniesienie świadomości kulturowej młodzieży poprzez stworzenie słuchowisk radiowego;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność tworzenia scenariusza filmowego;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z historią regionu (patriotyzm lokalny);
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zapoznanie dzieci ze ideą różnych form teatralnych;
- zapoznanie się z technikami fotografowania;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie stopnia koordynacji ruchowej;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki;

11) W poszukiwaniu fraktali

- integracja grupowa;
- integracja w ramach społeczności lokalnej;
- kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- kształtowanie wrażliwości przyrodniczej;
- nabycie wiedzy w zakresie tradycyjnych form sztuki ludowej;
- nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągnięcia celów);
- otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych;
- podniesienie poziomu kompetencji społecznych i obywatelskich;
- podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej;
- podniesienie poziomu partycypacji społecznej;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej;
- podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu;
- podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się;
- podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu;
- podniesienie samoświadomości młodych osób, umiejętności wyrażania swoich uczuć i myśli;
- promowanie aktywnej formy wypoczynku;
- promowanie idei uczenia się przez całe życie;
- promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu;
- rozbudzenie kreatywności i ciekawości;
- rozwijanie percepcji wzrokowej i słuchowej;
- rozwijanie wrażliwości na sztukę;
- rozwijanie wyobraźni;
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej;
- rozwinięcie poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności manualnych;
- umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji;
- umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę;
- uwrażliwienie na otaczające dźwięki i ich odbiór z możliwością przeniesienia ich na inne formy artystyczne;
- uwrażliwienie na potrzeby otaczającego świata;
- wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych;
- wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z – historią regionu (patriotyzm lokalny);
- zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego;
- zapoznanie z tradycyjnymi lub nowatorskimi technikami plastycznymi;
- zwiększenie poziomu kompetencji językowych;
- zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze;
- zwiększenie stopnia koordynacji ruchowej;
- zwiększenie świadomości w zakresie sztuki – por. Zestawienie 10.

Zestawienie 10. Wykaz kompetencji kluczowych osiągniętych w poszczególnych projektach w ramach BMK 2021 w woj. podkarpackim według częstości ich występowania

Lp.	Kompetencje	1) Bajki robotów ...	2) Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	3) Dźwięki kolorów	4) Ilustrowany Alfabet Krosna	5) Izba temkowska	6) Karpackie RękoCZYNY	7) Korzenie	8) Między nami w Międzyczasie	9) Poczet dawnych Jarosławian	10) Tropy do Franciszka Mirandoli ...	11) W poszukiwaniu fraktali
1.	integracja grupowa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.	integracja w ramach społeczności lokalnej	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.	kształtowanie świadomości dziedzictwa kulturowego	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.	kształtowanie wrażliwości estetycznej	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.	nauka pracy w grupie (umiejętność wspólnego wyznaczania i osiągania celów)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.	otwartość na przyjmowanie bodźców z otaczającego świata, w tym głównie treści kulturowych	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.	podniesienie poziomu samooceny	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
8.	podniesienie poziomu umiejętności koncentracji, uczenie cierpliwości, konsekwencji w działaniu	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
9.	podniesienie poziomu umiejętności z zakresu komunikowania się	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
10.	rozbudzenie kreatywności i ciekawości	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
11.	rozwijanie wrażliwości na sztukę	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12.	rozwijanie wyobraźni	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
13.	rozwinięcie poczucia sprawstwa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
14.	umiejętność obcowania z wytworami kultury wyższej, a w tym ich interpretacji	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
15.	wytworzenie lub wzmocnienie postaw poznawczych	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
16.	zwiększenie poziomu kompetencji językowych	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
17.	zwiększenie poziomu potrzeb kulturalnych i chęci ich zaspokajania poprzez aktywne uczestnictwo w kulturze	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
18.	zwiększenie świadomości w zakresie sztuki	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19.	podniesienie poziomu literackiego (kreatywne pisanie) i świadomości językowej	x	x	x	x	x		x		x	x	x
20.	podniesienie poziomu wiedzy na temat regionu			x	x	x	x	x	x	x	x	x
21.	rozwinięcie umiejętności manualnych	x		x	x	x	x	x	x		x	x
22.	umiejętność wyrażania siebie poprzez sztukę	x		x	x	x	x	x	x		x	x
23.	zainspirowanie samodzielnych poszukiwań własnych form wyrazu artystycznego	x		x	x	x	x	x	x		x	x
24.	promowanie walorów architektonicznych i krajobrazowych regionu				x	x	x	x	x	x	x	x
25.	wzmocnienie poczucia identyfikacji lokalnej, więzi ze społecznością lokalną poprzez zapoznanie jej z historią regionu (patriotyzm lokalny)				x	x	x	x	x	x	x	x
26.	podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze ludowej	x		x		x	x	x	x			x
27.	podniesienie poziomu kompetencji społecznych i obywatelskich		x		x	x		x	x			x

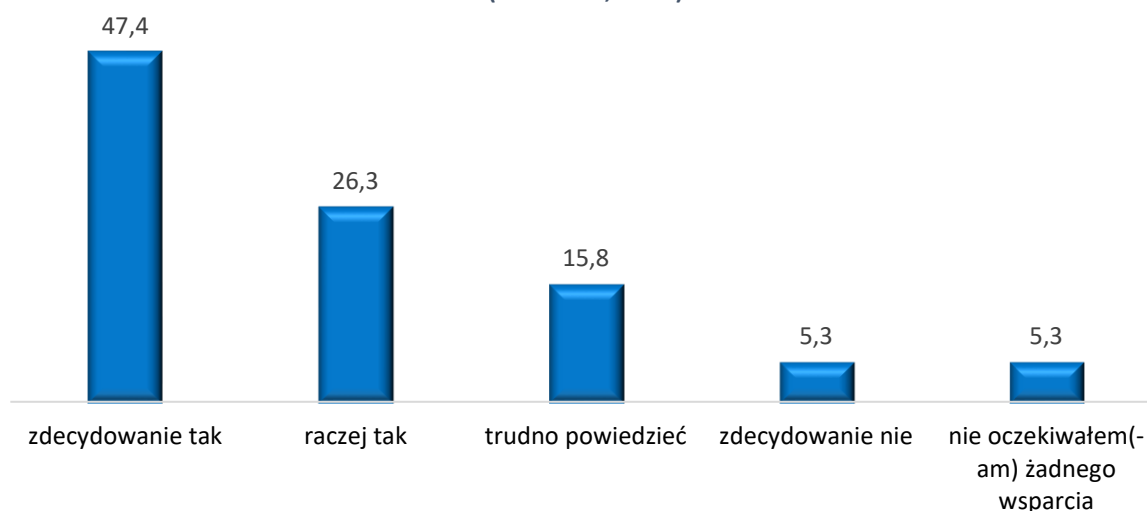
Lp. c.d.	Kompetencje c.d.	1)	2)	3)	4)	5)	6)	7)	8)	9)	10)	11)
28.	podniesienie poziomu partycypacji społecznej		x		x			x	x		x	x
29.	podniesienie poziomu umiejętności współpracy pomiędzy młodszymi i starszymi osobami		x	x		x	x	x	x			
30.	zapoznanie z tradycyjnymi lub nowatorskimi technikami plastycznymi				x	x	x	x	x			x
31.	nabycie wiedzy w zakresie tradycyjnych form sztuki ludowej			x			x	x	x			x
32.	podniesienie poziomu uczestnictwa w kulturze wysokiej	x	x	x						x	x	
33.	rozwijanie wyobraźni przestrzennej		x		x			x			x	x
34.	uwrażliwienie na potrzeby otaczającego świata					x	x	x	x			x
35.	promowanie idei integracji i współpracy międzypokoleniowej					x	x	x	x			
36.	rozwińnięcie poczucia empatii	x					x	x	x			
37.	zwiększenie stopnia koordynacji ruchowej							x	x		x	x
38.	kształtowanie wrażliwości przyrodniczej					x			x			x
39.	promowanie idei uczenia się przez całe życie								x	x		x
40.	rozwijanie percepcji wzrokowej i słuchowej					x			x			x
41.	uwrażliwienie na otaczające dźwięki i ich odbiór z możliwością przeniesienia ich na inne formy artystyczne			x		x						x
42.	zwiększenie wrażliwości społecznej, w tym na potrzeby innych osób					x	x		x			
43.	aktywizacja seniorów					x		x				
44.	nabycie praktycznych umiejętności związanych ze sztuką teatralną	x									x	
45.	podniesienie poziomu wiedzy o wypowiedzi artystycznej jaką jest film				x						x	
46.	podniesienie samoświadomości młodych osób, umiejętności wyrażania swoich uczuć i myśli								x			x
47.	promowanie aktywnej formy wypoczynku								x			x
48.	kształtowanie umiejętności radzenia sobie ze stresem i emocjami (samokontrola)								x			
49.	kształtowanie własnego wizerunku								x			
50.	oswojenie z wystąpieniami publicznymi	x										
51.	podniesienie świadomości kulturowej młodzieży poprzez stworzenie słuchowisk radiowego										x	
52.	praktyczne umiejętności kulinarne					x						
53.	projektowanie graficzne z wykorzystaniem oprogramowania komputerowego		x									
54.	umiejętność tworzenia scenariusza filmowego										x	
55.	zapoznanie dzieci ze ideą różnych form teatralnych										x	
56.	zapoznanie się z technikami fotografowania										x	
57.	znajomość procesu powstawania książki				x							
58.	zorganizowanie ekspozycji dzieł sztuki		x									

Źródło: badania własne.

3.6 Wsparcie ze strony Operatora regionalnego w opinii realizatorów projektów

Operator regionalny – jak wynika z odpowiedzi uczestników badań – spełnił oczekiwania dotyczące wsparcia większości badanych odbiorców oferty szkoleniowej, a w tym realizatorów projektów (prawie $\frac{3}{4}$ odpowiedzi). Pojedyncze osoby przyznały, że nie otrzymały takiego wsparcia albo też nie oczekiwały żadnej pomocy. Kilkoro respondentów miało problem z jednoznacznym wyrażeniem opinii w omawianym tu względzie – por. Wykres 28.

Wykres 28. Otrzymanie wsparcia ze strony Operatora regionalnego Programu BMK na Podkarpaciu
(Dane w %, N=19)

Źródło: badania własne.

Uwzględniając kwestię realizacji projektu, można stwierdzić, że zdecydowana większość badanych przyznała, iż uzyskała pomoc ze strony Operatora regionalnego (ok. 74%). W tej kategorii respondentów nieliczna część miała problem ze sformułowaniem jednoznacznej opinii w odniesieniu do otrzymanego wsparcia. Tu również pojawiła się odpowiedź wskazującą, iż taka pomoc nie była oczekiwana. Także w przypadku osób, które nie realizowały swojej inicjatywy w ramach BMK w 2021 r. większość stwierdziła, że ze strony Operatora otrzymała oczekiwaną pomoc (było to $\frac{3}{4}$ odpowiedzi). Również i w tej kategorii badanych w nielicznych przypadkach pojawiły się problemy z jednoznacznym ustosunkowaniem się do pytania o otrzymaną pomoc. Natomiast jedynie wśród tych badanych udzielono odpowiedzi wskazującej na to, że takiej pomocy nie udzielono w zadowalającym zakresie – por. Tabela 2.

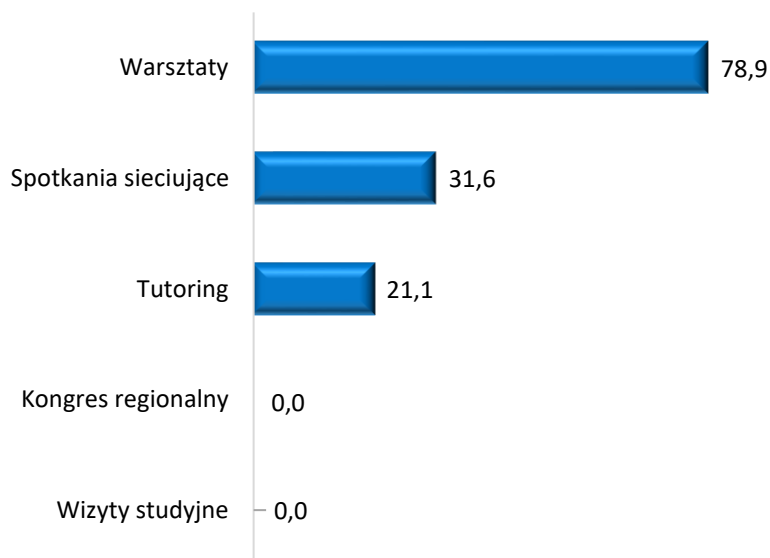
Tabela 2. Ocena pomocy uzyskanej ze strony Operatora regionalnego Programu BMK 2021 r. w woj. podkarpackim według realizacji projektu
(Dane w %)

Pomoc uzyskana ze strony Operatora regionalnego	Realizacja projektu		Ogółem
	tak	nie	
	N=7	N=12	N=19
zdecydowanie tak	57,1	41,7	47,4
raczej tak	14,3	33,3	26,3
trudno powiedzieć	14,3	16,7	15,8
raczej nie	0,0	0,0	0,0
zdecydowanie nie	0,0	8,3	5,3
nie oczekiwałem(-am) żadnego wsparcia	14,3	0,0	5,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: badania własne.

Najczęstszym rodzajem wsparcia wymienianym przez uczestników badań – odbiorców oferty szkoleniowej, którzy z niej skorzystali – były warsztaty (prawie 4/5 odpowiedzi). W dalszej kolejności wymieniano spotkania sieciujące (prawie 1/3 odpowiedzi) oraz tutoring (ponad 1/5 odpowiedzi) – por. Wykres 29.

Wykres 29. Rodzaj wsparcia otrzymanego przez badanych uczestników warsztatów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. ze strony Operatora regionalnego Programu BMK na Podkarpaciu (Dane w %, N=19)*

*Uwaga! Uwzględniono wyłącznie odpowiedzi osób, które zdobyły dofinansowanie. Odpowiedzi nie sumują się do ogólnej liczby badanych w tej kategorii, ponieważ mogli oni wskazać więcej, niż jedną opcję.

Źródło: badania własne.

Wśród uczestników szkoleń, którzy nie mieli wobec nich skonkretyzowanych wymagań w większości przypadków udzielono odpowiedzi, że wsparcie udzielone ze strony Operatora regionalnego było zgodne z oczekiwaniami. Także wśród osób, które w ramach szkoleń chciały nabyć konkretnych umiejętności przeważają odpowiedzi, że omawiane wsparcie było takie jakiego oczekiwano. Osoby chcące w ramach BMK zdobyć konkretną wiedzę również przeważnie stwierdziły, że wsparcie spełniło ich oczekiwania. Jednakże w tej kategorii badanych pojawiła się krytyczna ocena. Natomiast badani uczestniczący w szkoleniach z powodu chęci znalezienia rozwiązań konkretnych problemów występujących w ich podmiotach sfery kultury lub oświaty uznali, że pomoc otrzymana ze strony Operatora regionalnego była adekwatna do ich potrzeb – por. Tabela 3.

Tabela 3. Udzielone wsparcie według oczekiwań

Wsparcie udzielone przez Operatora regionalnego zgodne z oczekiwaniami	Rodzaj oczekiwań				Ogółem
	Byłem(-am) ogólnie zainteresowany(-a) tym tematem.	Chciałem(-am) zdobyć konkretne umiejętności, potrzebowałem(-am) przećwiczyć coś w praktyce.	Chciałem(-am) zdobyć konkretną wiedzę, potrzebowałem(-am) konkretnych informacji.	Chciałem(-am) rozwiązać problemy w mojej instytucji, organizacji; potrzebowałem(-am) podejścia kompleksowego.	
tak	6	4	2	2	14
trudno powiedzieć	2	1	0	0	3
nie	0	0	1	0	1
ogółem	8	5	3	2	18

Uwaga! Pominięto jednego uczestnika szkoleń, który wskazał, że nie oczekiwał wsparcia.

Źródło: badania własne.

3.7 Okres realizacji projektów i trwałość uzyskanych w nich efektów

Wszystkie projekty zrealizowane w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim zostały przeprowadzone zgodnie z założeniami zawartymi we wnioskach o dofinansowanie. Maksymalny czas na ich sfinalizowanie wykorzystano w przypadku takich projektów jak: *Izba łemkowska*, *Karpackie RękoCZYNY* oraz *Poczet dawnych Jarosławian* (po 136 dni, tj. około 4,5 miesiąca). Podobny czas od rozpoczęcia po finał upłynął w takich projektach jak: *Korzenie* oraz *W poszukiwaniu fraktali* (odpowiednio 130 oraz 125 dni). Około czterech miesięcy trwały takie projekty jak: *Tropy do Franciszka Mirandoli...*, *Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw*, *Ilustrowany Alfabet Krosna* oraz *Bajki robotów* (tj. od 116 dni do 122 dni). Natomiast około trzy miesiące były realizowane takie projekty jak: *Między nami w Międzyczasie* oraz *Dźwięki kolorów* (odpowiednio 91 i 81 dni). Projekty najwcześniej rozpoczynano 1 czerwca, a 27 lipca. Natomiast kończono je najwcześniej 31 sierpnia, a najpóźniej 15 października – por. Zestawienie 11.

Zestawienie 11. Ramy czasowe realizacji projektów w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim

Lp.	Tytuł projektu	Okres realizacji*	Liczba dni
1.	Izba łemkowska	01.06-15.10.2021	136
2.	Karpackie RękoCZYNY	01.06-15.10.2021	136
3.	Poczet dawnych Jarosławian	01.06-15.10.2021	136
4.	Korzenie	07.06-15.10.2021	130
5.	W poszukiwaniu fraktali	07.06-10.10.2021	125
6.	Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction	11.06-11.10.2021	122
7.	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	01.06-30.09.2021	121
8.	Ilustrowany Alfabet Krosna	01.06-30.09.2021	121
9.	Bajki robotów – teraźniejszość do przyszłości opowieść młodych	07.06-01.10.2021	116
10.	Między nami w Międzyczasie	01.06-31.08.2021	91
11.	Dźwięki kolorów	26.07-15.10.2021	81

*Okres od rozpoczęcia projektu do jego zakończenia; nie jest on jednoznaczny z efektywnym wykorzystaniem poszczególnych dni w ramach działań związanych z projektem.

Źródło: opracowanie własne.

Efekty projektów – jak wynika z lektury wniosków projektowych – dzielone są przez ich realizatorów przeważnie na materialne (wymierne) i niematerialne (niewymierne). Należy tu jednakże podkreślić, że kwestia trwałości uzyskanych rezultatów może, ale nie musi być związana z ich materialnym przejawem. Biorąc pod uwagę te dwa kryteria formy i trwałości można wyróżnić cztery kategorie rezultatów. W celu zobrazowania tego zagadnienia poniżej podane zostały wybrane przykłady – por. Zestawienie 12.

Zestawienie 12. Wybrane przykłady efektów uzyskanych w ramach projektów według ich formy i trwałości

Trwałość efektów	Forma efektów	
	materialne	niematerialne
trwałe	ławeczka ceramiczna z umieszczoną wewnątrz kapsułą czasu	wzrost wiedzy o społeczności lokalnej
nietrwałe	produkty warsztatów kulinarnych	spacery

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane w ramach poszczególnych inicjatyw trwałe efekty dokładnie wpisują się w oczekiwania wynikające z istoty i założeń Projektu jakim jest Bardzo Młoda Kultura. Jednocześnie należy docenić te rezultaty, które co prawda jako takie nie są trwałe, ale mogą mieć długofalowy efekt przejawiający się w takich aspektach jak np.: pobudzenie w młodych ludziach kreatywności, podniesienie samooceny, nabycie nowych tzw. kompetencji miękkich (komunikowanie się, umiejętność współpracy, organizowanie czasu). Można tu również mówić o wytworzeniu w dzieciach i młodzieży poczucia podmiotowości i sprawczości. Ponadto w przypadku wszystkich projektów widocznymi i szczególnie ważnymi efektami są zrealizowane warsztaty, których różnorodność, pomysłowość i rozmach w znacznej mierze decydowały o atrakcyjności inicjatyw. Działania te kończyły się efektowymi finałami, które same w sobie mogły stanowić dla młodych uczestników tych przedsięwzięć szczególnie cenną formę gratyfikacji za aktywny udział w tychże projektach. W rezultacie omawianych tu inicjatyw powstało także szereg autorskich dzieł wykonanych głównie przez dzieci i młodzież. Realizatorzy projektów zadbali również o to, aby projekty posiadały odpowiednie materiały dydaktyczne, informacyjne oraz promocyjne. We wszystkich tych działaniach zostały osiągnięte założone cele i rezultaty, które w poszczególnych projektach prezentują się następująco (przy czym w tym miejscu warto zwrócić uwagę na fakt, iż w omawianym tu kontekście, nie jest istotne to ile zostało osiągniętych efektów, ale to jakie niosą one ze sobą wartości):

1) Bajki robotów – terażniejszość do przyszłości opowieść młodych

a) Rezultaty mierzalne:

- gadżety związane ze S. Lemem w różnych technikach (kubki, torby, magnesy) – materiały promocyjne;
- inscenizacja muzyczno-światlna w pracowni Ceramiczny Lis;
- listy i ilustracje do kapsuły czasu;
- ławeczka ceramiczna z umieszczoną wewnątrz kapsułą czasu;
- projekt i część mozaiki, która stała się częścią ławeczki;
- realizacja warsztatów ceramiki i sitodruku, literackich, osobowościowych, teatralnych (łącznie 10 dni i 60 godz.);

b) Efekty niemierzalne:

- integracja grupy rówieśniczej;
- podniesienie poczucia sprawstwa;
- podniesienie poziomu samooceny;
- podniesienie poziomu zdolności manualnych;
- twórcze spędzenie czasu;
- umiejętności komunikacyjne;
- umiejętności pracy grupowej;

2) Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw

a) Wymierne rezultaty projektu to:

- realizacja sześciu warsztatów (i wykładów) o fotografii, o przygotowaniu wystawy w galerii sztuki, o sztuce abstrakcyjnej;
- wernisaż;
- wystawy;
- foldery, zaproszenia i plakaty promujące wernisaż;

b) Niewymierne efekty projektu to:

- integracja społeczności lokalnej;

- rozwinięcie umiejętności komunikacyjnych;
- rozwinięcie umiejętności krytycznego spojrzenia na sztukę;
- umiejętności pracy grupowej;
- wzrost poczucia sprawstwa;
- wzrost poziomu potrzeb natury estetycznej;

3) Dźwięki kolorów

a) Efekty wymierne:

- film promocyjny działań projektowych;
- indywidualne prace;
- krótki spot promocyjny działań projektowych;
- praca grupowa wielkoformatowa;
- wystawa plenerowa indywidualnych prac plastycznych;
- wystawa wewnętrzna grupowych prac plastycznych;

b) Rezultaty niewymierne:

- doświadczenie wyrażania spontanicznej ekspresji artystycznej;
- nabycie wiedzy związanej z malarstwem;
- nabycie wiedzy związanej z muzyką;
- nauka odczuwania sztuki, a nie postrzegania jej przez pryzmat znanych sobie desygnatów pojęć, zjawisk i przedmiotów;
- pobudzenie zainteresowań związanych z muzyką;
- umiejętność poszukiwania własnej interpretacji dzieł muzycznych i plastycznych;
- umiejętność rozpoznawania instrumentów muzycznych;
- umiejętność zrozumienia kodu kulturowego związanego z galeriami sztuki;

4) Ilustrowany Alfabet Krosna

a) Rezultaty wymierne projektu:

- autorska książka obrazująca miasto Krosno (1000 egzemplarzy);
- dwa spacer;
- materiały promocyjne;
- realizacja cyklu dziewięciu warsztatów dotyczących ilustracji, tekstów, okładki oraz dotyczących procesu wydawniczego;
- spotkanie autorskie;
- zwiedzanie instytucji;

b) Efekty niewymierne:

- nabycie umiejętności literackich;
- nabycie umiejętności plastycznych;
- poznanie historii i topografii swojego miasta;
- umiejętność pracy grupowej;
- zwiększenie poziomu identyfikacji lokalnej;

5) Izba łemkowska

a) Rezultaty wymierne projektu:

- dokumentacja zdjęciowa;
- karty pergaminowe z ozdobnym pismem (14 sztuk);
- materiały promocyjne (4 afisze);
- nagranie łemkowskiej piosenki „W temnu niczku”;

- pięć filmów;
- poduszki z łemkowskim worem krajką (14 sztuk);
- realizacja 23 warsztatów (krawieckie, kulinarne, muzyczne, z kaligrafii);
- wycieczka;
- wzorniki ćwiczeń kaligraficznych;

b) Efekty niewymierne projektu:

- pismo kaligraficzne;
- poznanie alfabetu – cyrylicy;
- umiejętności komunikacyjne;
- umiejętności pracy w grupie;
- umiejętność haftowania – haft tradycyjny krajka;
- umiejętność prostego czytania nut i ich rytmizacja;
- umiejętność rozpoznania tradycyjnych instrumentów łemkowskich;
- umiejętność samodzielnego sporządzania łemkowskich potraw;
- zapoznanie się z muzyką łemkowską;
- zapoznanie się z niekonwencjonalnymi narzędziami pisania (patyk, stalówka, bambus, brash pen);
- znajomość łemkowskich potraw (w tym w oryginalny nazewnictwie);

6) Karpackie RękoCZYNY

a) Rezultaty wymierne projektu:

- prace powstałe w trakcie warsztatów;
- realizacja trzynastu warsztatów (i wykładów) z ikonopisarstwa, ceramiki i garncarstwa, tworzenia biżuterii koralikowej,
- wstawa prac powstałych w trakcie warsztatów (10 ikon, 42 wyroby biżuterii koralikowej, 34 wyroby z gliny i ceramiki);

b) Efekty niewymierne projektu to:

- aktywizacja przedstawicieli młodego pokolenia;
- integracja społeczności lokalnej;
- kreatywne i zagospodarowanie czasu wolnego dzieci, młodzieży i rodzin należących do społeczności lokalnej;
- pobudzanie i rozwijanie zdolności twórczych;
- promocja wolontariatu;
- promocja wyrobów karpackich;
- zwiększenie wiedzy z zakresu rękodziela, pisania ikon oraz wyrabiania przedmiotów z gliny oraz tworzenia biżuterii koralikowej;

7) Korzenie

a) Efekty wymierne projektu

- artykuły internetowe;
- filmowa relacja z procesu realizacji projektu;
- internetowa strona „Korzenie” na portalu społecznościowym Facebook – Stowarzyszenie Artystyczne Gościniec Południa;
- kubki pamiątkowe dla uczestników projektu „Korzenie”;
- Mapa Powiązań;
- materiały promocyjne;
- nagranie wideo z nauką pracy aktorskiej;

- prace plastyczne i rękodzielnicze uczestników projektu;
- relacja filmowa na kanale YouTube Stowarzyszenia Artystycznego Gościniec Południa;
- wypełnione ankiety „Korzenie”;
- wystawa prac dla lokalnej społeczności;
- wywiady przeprowadzone przez uczestników z domownikami;

b) Rezultaty niewymierne projektu:

- aktywizacja osób starszych;
- aktywizacja społeczności lokalnej;
- doświadczenie kontaktów międzykulturowych;
- nauka tańca niestylizowanego;
- nawiązywanie nowych relacji międzypokoleniowych;
- pobudzenie chęci tworzenia i podejmowania własnych inicjatyw;
- pobudzenie wyobraźni, wrażliwości i tolerancji;
- rozwijanie poczucia własnej wartości;
- wiedza o historii własnej rodziny;
- współpraca z przedstawicielami poszczególnych podmiotów działających w społeczności lokalnej;
- zapoznanie się z historią i kulturą regionalną;
- zwiększenie świadomości dotyczącej kwestii współistnienia mniejszości kulturowych;

8) Między nami w Międzyczasie

a) Efekty wymierne:

- artykuły prasowe;
- film z przebiegu działań projektowych;
- happening na podsumowanie projektu;
- informacje promocyjne na stronach internetowych szkoły i gminy;
- koncert muzyczny;
- opracowanie i wydruk „Gazety Międzyczasu”;
- pamiątki uczestników;
- plener malarski;
- pocztówki „Pozdrowienia z Cieplic”;
- realizacja 9 pięciogodzinnych warsztatów (przyrodnicze, plastyczne, kulinarne, ogrodnicze, kreatywności, fryzjerskie, muzyczne, dziennikarskie, kaligraficzne);
- spotkania z interesującymi osobami posiadającymi ciekawe pasje („Godni naśladowania”);
- strona internetowa (www.kulturacieplice.pl)
- wernisaż prac plastycznych;
- wyjazd edukacyjno-rekreacyjny do Leżajska;
- wyjście na pocztę;
- wystawa fotograficzna;

b) Rezultaty niewymierne:

- kreatywne i zagospodarowanie czasu wolnego dzieci, młodzieży i rodzin należących do społeczności lokalnej;
- relacje rówieśnicze;
- rozwinięcie umiejętności autoprezentacji;
- rozwinięcie umiejętności komunikacyjnych;
- poprawa koordynacji narządów wzroku i ruchu w efekcie ćwiczeń kaligraficznych;

- kształtowanie i poprawa percepcji wzrokowej, myślenia abstrakcyjnego, zdolności motorycznych, koncentracji i zdolności orientacji przestrzennej;
- wzrost poczucia własnej wartości oraz poczucia sprawstwa;
- integracja społeczności lokalnej;
- umiejętność pracy grupowej;
- kontrola nad stresem i emocjami;
- wzrost świadomości i docenienie walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych społeczności lokalnej;
- wzrost aktywności społecznej;
- plany dalszych działań w sferze animacji i edukacji kulturowej;
- wzrost motywacji do działań prospołecznych;
- świadomość zalet ustawicznego uczenia się;
- tworzenie klimatu wzajemnego zaufania;
- kreowanie pozytywnego wizerunku społeczności lokalnej;
- promocja działań z zakresu animacji i edukacji kulturowej;

9) Poczet dawnych Jarosławian

a) Efekty wymierne:

- realizacja warsztatów;
- dwadzieścia cztery życiorysy oraz wizerunki historycznych mieszkańców Jarosławia;
- teczki edukacyjne (500 sztuk);
- wystawa plenerowa składająca się z 22 plansz w formacie A2;
- wydarzenie artystyczne w postaci „Wieczoru opowieści” będącego rezultatem warsztatów;
- transmisja *on-line* „Wieczoru opowieści”;

b) Rezultaty niewymierne:

- integracja grupowa i społeczna;
- podniesienie poziomu poczucia sprawstwa;
- rozwinięcie umiejętności komunikacyjnych;
- umiejętność pracy grupowej;
- wzrost poczucia identyfikacji lokalnej i więzi społecznej;
- wzrost poziomu aktywności społecznej;
- wzrost świadomości historycznej miejsca zamieszkania;

10) Tropcy do Franciszka Mirandoli – polskie *weird fiction*

a) Efekty wymierne:

- artbook;
- film;
- materiały promocyjne (posty, zdjęcia, transmisje działań „na żywo” w mediach społecznościowych);
- publikacja reportażu z warsztatów;
- słuchowisko;
- warsztaty (aktorskie, emisji głosu, krawieckie, fotograficzne, scenopisarskie);

b) Rezultaty niewymierne:

- integracja grupowa;
- rozwinięcie umiejętności komunikacyjnych i interpersonalnych;
- umiejętności charakteryzacji, tworzenia rekwizytów oraz kostiumów;
- umiejętności pracy głosem;

- umiejętności scenopisarskie;
- umiejętności w zakresie fotografii i filmu;
- umiejętność improwizacji;
- umiejętność pracy grupowej;
- warsztat aktorski;
- wzrost poziomu aktywności społecznej;
- zapoznanie się z twórczością Franciszka Mirandoli;

11) W poszukiwaniu fraktali

a) Efekty wymierne:

- kosmetyki na bazie naturalnych produktów;
- materiały promocyjne;
- pocztówki Zentangle;
- przygotowanie Bullet Journal;
- realizacja czternastu warsztatów (w tym spotkania integracyjne; wycieczki, tj. krajoznawcza, do gospodarstwa agroturystycznego, do „Chatki zielarki;

b) Rezultaty niewymierne:

- integracja grupowa i społeczna;
- podniesienie poziomu zdolności manualnych;
- wzrost aktywności społecznej;
- wzrost kreatywności;
- wzrost poczucia identyfikacji lokalnej;
- wzrost świadomości historycznej miejsca zamieszkania;
- wzrost świadomości związanej z przyrodą.

Efekty uzyskane w ramach projektów ogólnie w liczbach – pamiętając o tym, że mowa tu o często nieporównywalnych przedsięwzięciach – przedstawiają się następująco:

- minimalna liczba zrealizowanych przedsięwzięć w poszczególnych projektach takich jak: warsztaty, szkolenia, spotkania, spektakle, koncerty, projekcje filmowe to 5, a maksymalna to 24;
- minimalna ogólna liczba uczestników wszystkich przedsięwzięć w ramach poszczególnych projektów wyniosła 12, a maksymalna 150;
- minimalna liczba osób zaangażowanych w realizację w poszczególnych projektach to 2, a maksymalna 54;
- minimalna liczba partnerów w poszczególnych projektach to 1, a maksymalna 12;
- minimalna liczba/ilość „produktów” powstałych w ramach poszczególnych projektów, tj. np.: wystawa, film itd. to 1, a maksymalna 102;
- minimalna liczba wytworzonych materiałów promocyjnych w poszczególnych projektach to 1, a maksymalna 100 – por. Zestawienie 13.

**Zestawienie 13. Efekty poszczególnych projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r.
w woj. podkarpackim**

Lp.	Kategorie efektów	Bajki robotów – terazniejszość do przyszłości opowieść młodych	Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	Dźwięki kolorów	Ilustrowany Alfabet Krosna	Izba Łemkowska	Karpacie RękoCZYNY	Korzenie	Między nami w Międzyczasie	Poczet dawnych Jarosławian	Tropy do Franciszka Mirandoli – polskie weird fiction	W poszukiwaniu fraktali	Ogółem
1.	Liczba przedsięwzięć zrealizowanych w ramach projektu: warsztaty, szkolenia, spotkania, spektakle, koncerty, projekcje filmowe	12	6	5	13	24	13	9	24	6	20	14	146
2.	Ogólna liczba uczestników wszystkich przedsięwzięć w ramach projektu*	34	24	26	22	40	120	21	48	40	150	60	585
3.	Liczba/ilość „produktów” powstałych w ramach projektu: wystawa, film itd.	102	1	4	2**	8	87	3	8	49	4	1	269
4.	Liczba wytworzonych materiałów promocyjnych	100	80	2	2	4	1	4	18	1	3	2	217
5.	Liczba osób zaangażowanych w realizację projektu	10	5	11	4	6	54	27	32	2	30	7	188
6.	Liczba partnerów	1	1	1	1	1	1	6	12	2	3	2	31

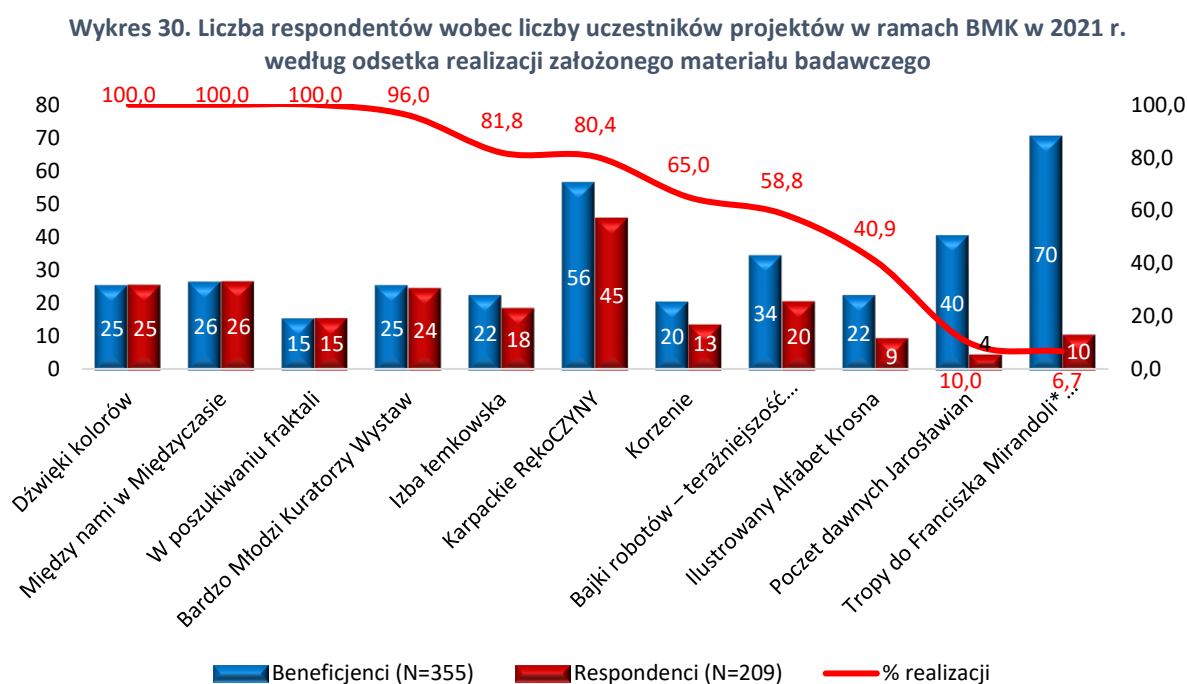
* W niektórych sprawozdaniach wyszczególniono nie tylko bezpośrednich uczestników (tzw. Beneficjentów ostatecznych), ale wszystkich odbiorców działań podejmowanych w ramach projektu, jak np. słuchaczy, widzów lub członków społeczności lokalnych; ** w sprawozdaniu wykazano utworzenie jednej publikacji (Ilustrowany alfabet Krosna) natomiast została ona powielona w liczbie 1000 egzemplarzy.

Źródło: opracowanie własne.

Rozdział 4. Efektywność projektów w ocenie uczestników projektów

4.1 Charakterystyka Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży), doboru próby oraz sieci relacji

Na spotkaniach, które przeważnie odbyły się w końcowej fazie realizacji poszczególnych projektów, zostały przeprowadzone badania, w których wykorzystano m.in. tzw. ankietę wydzierankę*. Założeniem tego przedsięwzięcia była realizacja badań całościowych, tj. obejmujących swoim zasięgiem wszystkich Beneficjentów ostatecznych Projektu. Efekt ten uzyskano w przypadku trzech projektów (*Dźwięki kolorów*, *Między nami w Międzyczasie* oraz *W poszukiwaniu fraktali*). W pozostałych projektach uzyskano wskaźnik realizacji na poziomie co najmniej. Wysoki odsetek uzyskanych zwrotów wypełnionych ankiet uzyskano w takich projektach jak *Bardzo Młodzi kuratorzy wystaw*, *Izba łemkowska* oraz *Karpackie RękoCZYNY* (odpowiednio ok. 96%, ok. 82% i ok. 80%). Ankiety wypełniło także prawie 2/3 uczestników projektu pn. *Korzenie*, a także ponad połowa osób, które wzięły udział w projekcie *Bajki robotów...* oraz ok. 41% osób z projektu *Ilustrowany Alfabet Krosna*. W przypadku pozostałych dwóch projektów tj. *Poczet dawnych Jarosławian* oraz *Tropy do Franciszka Mirandoli* prośba o wypełnienie ankiet nie spotkała się z pozytywnym odzewem – por. Wykres 30.

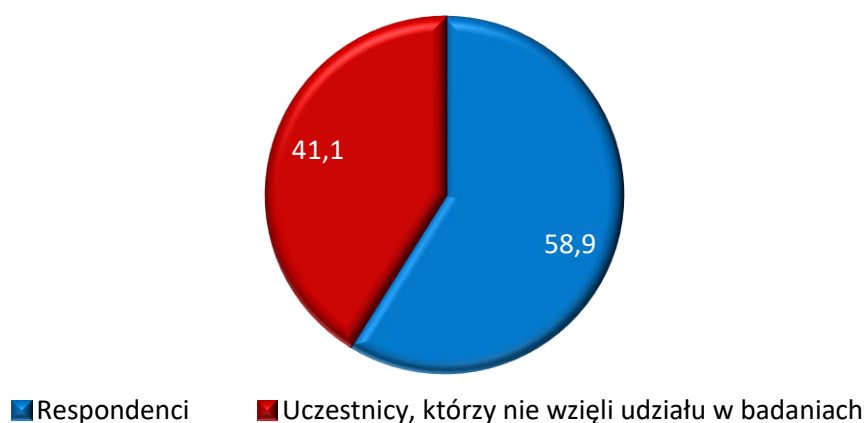
*Informacja ze strony Krosno. Miasto szkła, <https://www.krosno.pl/aktualnosci/ekipa-graty-znowu-w-dzialaniu-tropy-do-franciszka-mirandoli--polskie-weird-fiction,13169> (Dostęp: 20.10.2021).

Źródło: badania własne.

* Ankieta wydzieranka – to narzędzie stosowane w metodzie sondażowej, która przeważnie zawiera niewielką liczbę pytań i służy do realizacji badań na relatywnie dużych próbach badawczych, przy założeniu prowadzenia badania w takich okolicznościach, kiedy to nie ma możliwości (albo są one utrudnione) zadawania pytań bezpośrednio ani też udzielania ich przez badanych w tradycyjnej formie pisemnej. Respondent udziela odpowiedzi poprzez naderwanie kartki w przeznaczonym do tego miejscu przy poszczególnych opcjach w kafeterii pytań. Minusem tego rodzaju sposobu realizacji badań jest wspomniane już ograniczenie liczby pytań, brak kontroli nad realizacją próby badawczej oraz potencjalny problem w kodowaniu tak udzielanych odpowiedzi. Badania zrealizowano wśród uczestników wszystkich projektów na końcowych albo ostatnich spotkaniach mających miejsce w ich ramach i posłużono się w nich ankietą przygotowaną przez ich ogólnopolskiego koordynatora (w bieżącym roku twórcy ankiety niestety również nie ustrzegli się błędów w pytaniu o wiek badanych, który polega na braku rozłączności drugiego i trzeciego przedziału wiekowego).

Spośród wszystkich 355 młodych uczestników projektów w badaniach wzięło udział 209 osoby, tj. ok. 59% populacji. Biorąc pod uwagę szacunkowe dane dotyczące liczby uczestników poszczególnych projektów, uwzględnianie w sprawozdaniach w niektórych przypadkach zarówno bezpośrednich jak i pośrednich Beneficjentów oraz specyfikę badań ankietowych, tj. dobrowolność udziału, wynik ten można uznać za względnie satysfakcjonujący – por. Wykres 31.

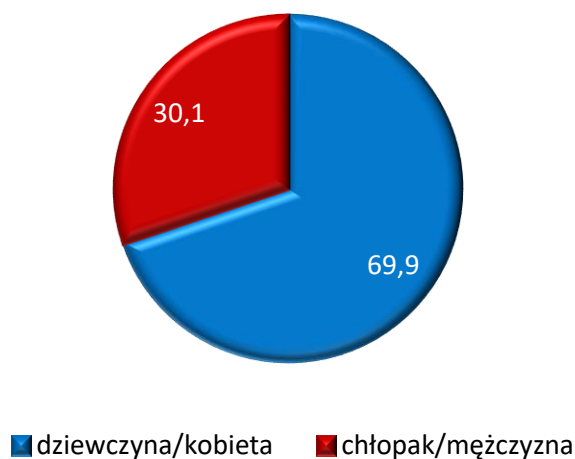
Wykres 31. Skala udziału w badaniach wśród uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r.
(Dane w %, N=355)

Źródło: badania własne.

Wśród badanych zdecydowaną większość stanowiły dziewczęta/kobiety (ok. 70%), wobec ok. 30% chłopców/mężczyzn – por. Wykres 32.

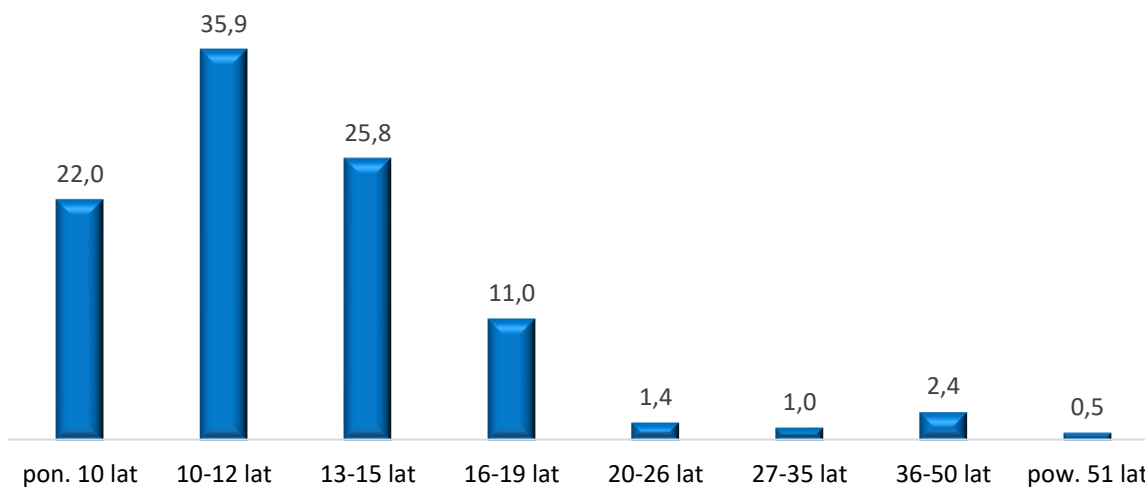
Wykres 32. Struktura płci badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r.
(Dane w %, N=209)

Źródło: badania własne.

Pod względem wieku największy odsetek uczestników projektów stanowiły osoby liczące sobie od 10 do 12 lat (ok. 36%). Pozostałymi respondentami byli przeważnie młodzi ludzie w wieku od 13 do 15 lat (ok. 26%) oraz w wieku poniżej 10 lat (ok. 22%). Co dziesiąty młody człowiek był w wieku od 16-19 lat (ok. 11%). Ankiety wypełniły również osoby w wieku od 36 do 50 lat (ok. 2%), a także w przedziałach wiekowych 20-26 lat oraz 27-35 lat (po ok. 1%). Najmniejszy odsetek uczestników badań to osoby w wieku powyżej 51 lat – por. Wykres 33.

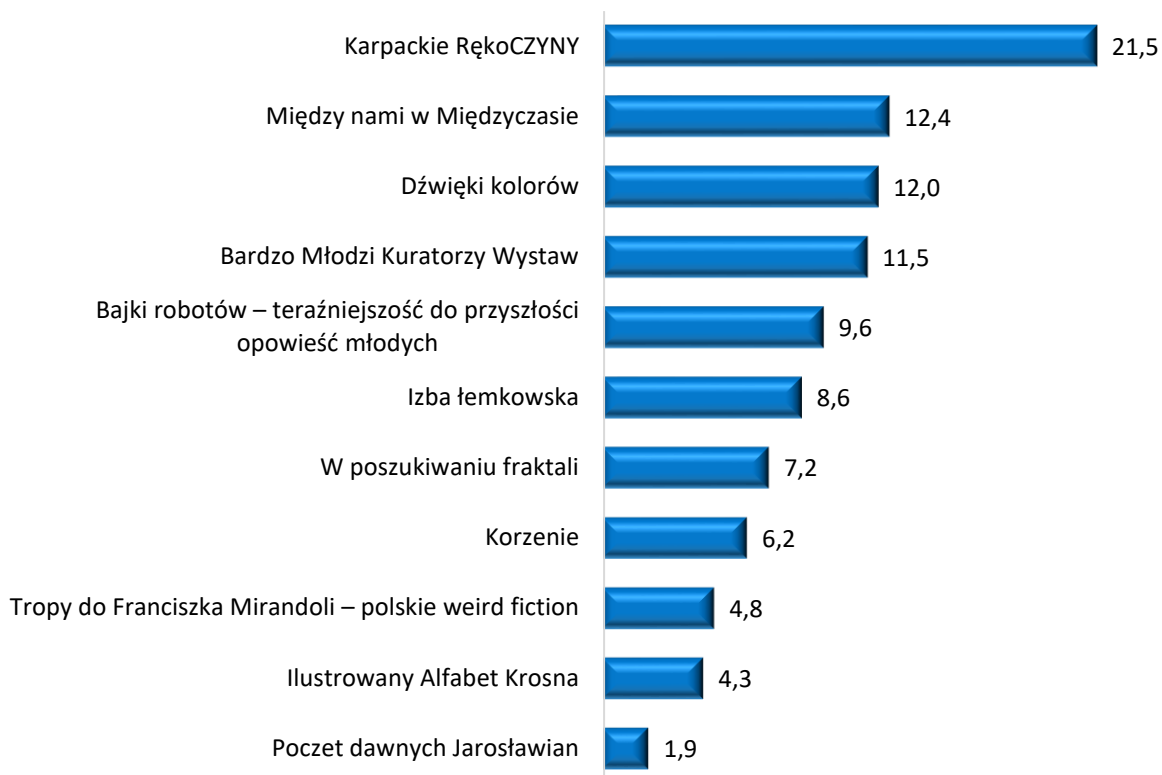
Wykres 33. Struktura wieku badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r.
(Dane w %, N=209)

Źródło: badania własne.

Największy odsetek wśród ogółu badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim stanowiły młode osoby, które wzięły udział w projekcie *Karpackie RękoCZYNY* (ok. 22%). Natomiast najmniejszą grupę w omawianych tu badaniach była młodzież uczestnicząca w projekcie *Poczet dawnych Jarosławian* (ok. 2%) – por. Wykres 34.

Wykres 34. Uczestnicy badań według projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r.
(Dane w %, N=209)

Źródło: badania własne.

Biorąc pod uwagę wiek uczestników poszczególnych projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim można zauważyć, że najbardziej zróżnicowana pod tym względem była inicjatywna pod nazwą *Między nami w Międzyczasie*, w której wzięły udział dzieci w wieku od 10-12 lat (ok. 39%), w wieku 13-15 lat (ok. 23%), a także w wieku poniżej 10 roku życia (ok. 15%), jak również w wieku 20-26 lat i 36-50 lat (po ok. 8%) oraz w wieku 16-19 i 27-36 lat (po ok. 4). Duże zróżnicowanie wieku Beneficjentów odnotowano także w przypadku *Izby łemkowskiej*, w której były reprezentowane takie przedziały wiekowe jak: 13-15 lat (ok. 33%), 10-12 lat (ok. 28%), dzieci w wieku poniżej 10 lat (ok. 11%), a także osoby w wieku 36-50 lat (ok. 17%), jak również w wieku 20-26 lat oraz powyżej 51 roku życia (po ok. 6%). Najmniejsze zróżnicowanie w tym kontekście miało miejsce w przypadku projektu *Dźwięki kolorów*, w którym wszyscy uczestnicy mieli poniżej 10 lat. W trzech projektach, tj. *Ilustrowany Alfabet Krosna*, *Karpackie RękoCZYNY*, *Korzenie*, *Tropy Franciszka Mirandoli* oraz *W poszukiwaniu fraktali* uczestnicy mieli nie więcej niż 15 lat. W projektach tj. *Bajki robotów...* oraz *Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw* wiek Beneficjentów nie przekraczał 19 roku życia. Natomiast w projekcie *Poczet dawnych Jarosławian* uczestnikami byli przeważnie młodzi ludzie w wieku 13-15 (ok. 75%), przy współudziale osób w wieku 27-35 lat (ok. 25%). Dane te potwierdzają zadeklarowane we wnioskach grupy wiekowe młodych Beneficjentów poszczególnych projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim. – por. Tabela 4.

Tabela 4. Struktura wieku respondentów według poszczególnych projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim (Dane w %*)

Nazwa projektu		Wiek (w latach)								Ogółem
		pon. 10	10-12	13-15	16-19	20-26	27-35	36-50	pow. 51	
Bajki robotów...	N=20	0	50,0	35,0	15,0	0	0	0	0	100,0
Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw	N=24	0	0	20,8	79,2	0	0	0	0	100,0
Dźwięki kolorów	N=25	100,0	0	0	0	0	0	0	0	100,0
Ilustrowany Alfabet Krosna	N=9	22,2	55,6	22,2	0	0	0	0	0	100,0
Izba łemkowska	N=18	11,1	27,8	33,3	0	5,6	0	16,7	5,6	100,0
Karpackie RękoCZYNY	N=45	20,0	48,9	31,1	0	0	0	0	0	100,0
Korzenie	N=13	30,8	46,2	23,1	0	0	0	0	0	100,0
Między nami w Międzyczasie	N=26	15,4	38,5	23,1	3,8	7,7	3,8	7,7	0	100,0
Poczet dawnych Jarosławian	N=4	0	0	75,0	0	0	25,0	0	0	100,0
Tropy do Franciszka Mirandoli...	N=10	0	50,0	50,0	0	0	0	0	0	100,0
W poszukiwaniu fraktali	N=15	0	80,0	20,0	0	0	0	0	0	100,0
Ogółem	N=209	22,0	35,9	25,8	11,0	1,4	1,0	2,4	0,5	100,0

Źródło: badania własne.

W badaniach przeprowadzonych wśród młodych tzw. Beneficjentów ostatecznych oprócz badań sondażowych zrealizowanych za pomocą tzw. ankiety wydzieranki wykorzystano także narzędzie o nazwie *Pociąg do wiedzy***. Jednym z zagadnień, które zostały poruszone w tej części badań była

* Z uwagi na niewielkie frekwencje w poszczególnych kategoriach należy mieć świadomość ograniczeń odnośnie możliwości wykorzystania procedur analitycznych (co dotyczy m.in. dokonywania porównań pomiędzy kategoriami). Jednakże standaryzacja danych jest najlepszym sposobem prezentacji uzyskanych wyników w postaci ustrukturyzowanej.

** *Pociąg do wiedzy* to narzędzie, którego szata graficzna jest opracowana na wzór pociągu, tj. posiada ono stronę tytułową symbolizującą lokomotywę oraz kolejne strony z wagonami (kartki z pytaniami i polem do samodzielnego uzupełnienia treścią – pytania otwarte). Badanie za pomocą *Pociągu do wiedzy* może przybrać

kwestia tzw. sieciowania, czyli budowania relacji opartych na bezpośrednich interakcjach w określonych kontekstach – w tym przypadku działań prowadzonych w sferze animacji i edukacji kulturowej. W „wagonie” o nazwie „Ludzie” młodzi respondenci zostali zapytani o to: *Kogo można było poznać dzięki projektowi? Kim są te osoby? Czy to są dorośli, czy rówieśnicy?* Udział w projektach – jak wynika z uzyskanych odpowiedzi – umożliwił ich młodym uczestnikom przede wszystkim poznanie dorosłych osób zajmujących się animacją lub edukacją kulturową, a w tym głównie artystów, jak również przedstawicieli zawodów rzemieślniczych, członków społeczności lokalnych, przedstawicieli różnych instytucji, wolontariuszy. Takie wskazania są o tyle zrozumiałe, że projekty były przeważnie skierowane do grup dzieci i młodzieży, które najczęściej miały ze sobą styczność wynikającą z bliskiego miejsca zamieszkania oraz pobierania nauki w tych samych klasach lub szkołach. Oprócz osób dorosłych młodzi respondenci mieli również sposobność poznać swoich rówieśników. W tym kontekście wśród zapoznanych osób znalazły się także inne dzieci i młodzież, koleżanki i kolegów, tj. osoby będące w podobnym wieku. Wśród tych znajomości zawiązały się także nowe przyjaźnie. W wypowiedziach badanych dzieci i młodzieży, co warto jest podkreślić, wyraźnie zostało zaakcentowane to, iż udział w projektach był okazją do spotkania „fajnych, miłych, wspaniałych, ciekawych i przyjaznych ludzi”. Jest to bardzo ważny i szczególnie cenny walor związany z projektami realizowanym w ramach BMK. W młodym wieku bardzo ważne są bowiem wzory osobowe, tj. postaci które swoją postawą, kompetencjami i pasją mogą kształtować drogi życiowe młodych ludzi – por. Schemat 1.

Schemat 1. Kategorie osób poznanych przez Beneficjentów projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim

Źródło: opracowanie własne.

postać wywiadu grupowego (jedno narzędzie wypełnia kilka lub więcej osób lub dyktują one odpowiedzi moderatorowi) albo jak w przypadku niniejszych badań narzędzie to może zostać uzupełnione przez poszczególnych respondentów z osobna, i tym samym przypomina ono badania ankietowe (ankieta audytoryjna), tyle że zawierającą nieliczne i wyłącznie otwarte pytania.

Wyróżnione kategorie zagadnień (według liczby wskazań) dotyczących ludzi poznanych w ramach projektów przez ich uczestników i ich szczegółowe wypowiedzi przedstawiają się następująco:

– **artyści** (48 odpowiedzi):

aktorów z Włoch; artystami; artystki (2 odpowiedzi); artystki od śpiewu i malarstwa; artystów; artystów z Domu Kultury; artystów z okolic; artyści (4 odpowiedzi); ceramiczkę; grają i śpiewają; malarze; muzycy (5 odpowiedzi); muzycy z Domu Kultury; muzyczki (2 odpowiedzi); muzyka; muzykami; muzyków (2 odpowiedzi); one malują i rysują z dziećmi; one śpiewały, grały, rysowały i malowały; pisarkę (2 odpowiedzi); plastycy (3 odpowiedzi); plastycy z Domu Kultury (2 odpowiedzi); plastyczki; plastyków (2 odpowiedzi); poznałam włoskich aktorów; są artystami; są pracownikami plastyki i muzyki; są w zespole; są zespołem, który gra na instrumentach; spotkałem wiele osób związanych ze sztuką; śpiewaczki; te osoby są artystami; to osoby plastyczki;

– **dorośli** (33 odpowiedzi):

byli to dorośli ludzie; dorosłe; dorosłych; dorośli (23 odpowiedzi); Różne Panie (4 odpowiedzi); różnych dorosłych, którzy pokazywali nam nowe rzeczy; są to osoby dorosłe; szkół a także poznać zawody dorosłych i ich samych;

– **rówieśnicy** (32 odpowiedzi):

było też dużo osób w moim wieku; było też wielu rówieśników, z którymi miło spędziłam czas; dzieci w moim wieku; jest dużo osób w podobnym wieku; można było poznać rówieśników; można było poznać rówieśników, którzy interesują się tym co ja; można było poznać swoich rówieśników, z którymi odkryliśmy wspólne zainteresowania; osoby te są naszymi rówieśnikami; poznałam kilku rówieśników; poznałam rówieśników z okolic Chmielnika; rówieśnicy (11 odpowiedzi); rówieśników (2 odpowiedzi); rówieśników; są moimi rówieśniczkami; są to moi rówieśnicy (2 odpowiedzi); są to rówieśnicy (3 odpowiedzi); to rówieśnicy; to są rówieśnicy; wielu rówieśników;

– **animatorzy kulturowi** (29 odpowiedzi):

byli też prowadzący, którzy wszystko dokładnie i z cierpliwością wszystko nam tłumaczyli; była możliwość poznania sympatycznego prowadzącego; dodatkowym atutem projektu była możliwość zapoznania się z instruktorem tworzenia ikon; dzięki projektowi mogłam poznać świetnych instruktorów; dzięki projektowi można było poznać bardzo miłą osobę, która prowadziła warsztaty; fajnego instruktora panią Teresę Wasylów; instruktora o dużym doświadczeniu p. Teresę Wasylów; mogliśmy poznać prowadzących, którzy w ciekawy sposób opowiadali o warsztatach; mogłam poznać panią Zofię, która bardzo ciekawie opowiadała o dawnych historiach; osoby prowadzące; pani Elżbieta edukator; pani Gosia koordynator; panią która uczy tańca; panie z Domu Kultury (2 odpowiedzi); poznałam panią zielarkę (2 odpowiedzi); poznałem osoby pracujące w RCKP; poznałem panią zielarkę; poznałem panią, która prowadziła warsztaty; poznałem też panią, która opowiadała fajne historie; pracowników Domu Kultury; pracują w Domu Kultury; prowadzących (3 odpowiedzi); różne Panie z Domu Kultury (2 odpowiedzi); te osoby są pracownikami Domu Kultury;

– **dorośli – konkretne osoby** (25 odpowiedzi):

Babcia Karoliny; ks. Marka Gocko; można było poznać panią Kamilę; p. Agatę Bąk; p. Iwonę z Ośrodka Kultury; p. Krystynę; pan Artur kierowca; pan Marcin kierowca; pani Beata; pani Bogusia; pani Dominika; pani Gosia kosmetyczka; pani Joanna z poczty; pani Kasia studentka; pani Lidia mistrz fryzjerstwa; pani Zofia szefowa; panią Kamilę (2 odpowiedzi); panią Marzenę (2 odpowiedzi); panią Natalię; poznałam panią Dominiczkę, która ma dużą wiedzę o ziołach; poznałam panią Sylwię z którą będę kontynuować zajęcia plastyczne; poznałam również panią Sylwię, która była jedną z prowadzących projekt; wspomniała Panią Alinę Gałęza – naszego instruktora;

– **dorośli i rówieśnicy** (21 odpowiedzi):

były tam osoby dorosłe jak i rówieśnicy; dorosłe i dzieci; dorosłych i rówieśników; dorośli i rówieśnicy (2 odpowiedzi); dzięki projektowi mieliśmy okazję poznać wiele pozytywnych osób zarówno dorosłych jak i dzieci; dzięki projektowi poznaliśmy wspaniałą grupę osób, z którymi bardzo dobrze się współpracowało, byli to rówieśnicy jak i osoby dorosłe; na projekcie są rówieśnicy i osoby dorosłe; osoby dorosłe i rówieśnicy; rówieśnicy i dorośli (3 odpowiedzi); rówieśnicy oraz osoby dorosłe, które z nami pracowały; rówieśnicy ze szkoły i osoby dorosłe z którymi współpracowaliśmy; rówieśniki i osoby dorosłe, które nam pomagały; rówieśników i dorosłych; rówieśników, ale także dorosłych; różne osoby w moim wieku z innych miejscowości; są różnymi osobami, dorośli i rówieśnicy; są to rówieśnicy; spotkałem rówieśników a także starsze osoby interesujące się i pracujące ze sztuką;

– **fajni, mili, wspaniali, przyjaźni ludzie** (21 odpowiedzi):

dzięki projektowi mieliśmy okazję poznać wielu wspaniałych ludzi; fajną grupę uczestników; fajne były; fajne Panie i Panów (2 odpowiedzi); fajne panie prowadzące; fajnych ludzi (4 odpowiedzi); miłych członków; można było poznać fajne osoby; na projekcie poznałam miłe panie; podczas projektu poznałam dużo miłych osób; różne fajne osoby; różne przyjazne osoby; są fajne i uśmiechnięte; uśmiechnięte osoby; uśmiechniętych dorosłych; wesołych dorosłych; wesołych i uśmiechniętych ludzi;

– **nowe osoby** (15 odpowiedzi):

kogoś nowego; koleżanki z innych szkół; można było poznać nowych ludzi; nowe koleżanki i kolegę; nowe twarze, starsi ode mnie; nowych znajomych; poznać nowych ludzi; poznałam dużo nowych koleżanek; poznałam nowe koleżanki; poznałam nowe koleżanki i kolegę; poznałem nowe fajne koleżanki; różne dzieci z innych miejscowości; są to osoby zarówno, które znałam ale także nowo poznane; utworzyłam wiele nowych znajomości; w projekcie poznałam nowe koleżanki;

– **konkretne osoby** (8 odpowiedzi):

Anię (2 odpowiedzi); Gosię (2 odpowiedzi); Justynę (2 odpowiedzi); Kamilkę; Marzenę;

– **osoby dorosłe, młodzież i dzieci** (8 odpowiedzi):

dorośli i młodzie; dorośli i rówieśnicy (3 odpowiedzi); dorośli oraz rówieśnicy; można było poznać zarówno osoby dorosłe jak i dzieci; te osoby są różnego wieku, idą jakąś wybraną drogą lub dopiero się odkrywają; w moim wieku, jak i dzieci i starszych;

– **dzieci – konkretne osoby** (6 odpowiedzi):

Amelia, Maja, Kinga; dzięki projektowi poznałem Miłosza. Jest Polakiem. Jest rówieśnikiem; Ignacy – rówieśnik; Oliwię z Temeszowa; w projekcie poznałam Anastazję i Patrycję; w projekcie poznałam Kingę i Amelię;

– **wolontariusze** (6 odpowiedzi):

praktykantkę; dzięki projektowi można było poznać miłych i pomocnych wolontariuszy; wolontariuszy, którzy byli bardzo pomocni i wszystko dokładnie nam tłumaczyli; wolontariuszy; w trakcie projektu poznałem miłych wolontariuszy, którzy byli bardzo pomocni podczas tworzenia prac; wolontariuszy;

– **ciekawi ludzie** (5 odpowiedzi):

ciekawych ludzi (3 odpowiedzi); ciekawych uczestników; dzięki projektowi poznałem wiele ciekawych osób;

– **dzieci** (4 odpowiedzi):

dużo dzieci; dzieci; inne dzieci; można było poznać wiele dzieci;

– **dzieci, młodzież z innych szkół** (4 odpowiedzi):

dzieci naszej społeczności; poznałam dzieci z innych szkół, młodzież; te osoby są uczniami z innych szkół; z innej szkoły;

– **kolegów i koleżanki** (4 odpowiedzi):

kolegów i koleżanki; poznałam dwie koleżanki z którymi spotykam się poza warsztatami; poznałam kilku kolegów; są moimi koleżankami z piątej klasy;

– **młodzież** (4 odpowiedzi):

młodzież (4 odpowiedzi);

– **różni ludzie** (4 odpowiedzi):

dzięki projektowi można było poznać różnych ludzi, poznać ich zainteresowania, trochę się od nich dowiedzieć; różni ludzie; różnych innych ludzi; różnych ludzi;

– **młodsze osoby** (3 odpowiedzi):

cudowne małe dzieci; młodszych ludzi; mogłam poznać także młodsze koleżanki i kolegów z innych szkół;

– **przedstawiciele instytucji** (3 odpowiedzi):

dyrektor GOKU; pan wójt; panie z nadleśnictwa Marta i Iza;

– **przyjaciół** (3 odpowiedzi):

nowych fajnych przyjaciół; przyjaciiele; przyjaciół;

– **boliwijska rodzina** (2 odpowiedzi):

boliwijską rodzinę – panią Danę, Lukasa i Milenę (Misię); rodzinę polsko-boliwijską, która była gospodarzem warsztatu;

– **dzieci i młodzież** (2 odpowiedzi):

dzieci i młodzież (2 odpowiedzi);

– **osoby niepełnosprawne** (2 odpowiedzi):

niepełnosprawnych; osoby niepełnosprawne;

– **bibliotekarka** (1 odpowiedź): *bibliotekarkę;*

– **członkowie społeczności lokalnej** (1 odpowiedź): *mieszkańcy Rzepedzi;*

– **członków rodziny** (1 odpowiedź): *poznałam mojego św. pamięci Dziadka;*

– **dziennikarz** (1 odpowiedź): *dziennikarz;*

– **inne rodziny** (1 odpowiedź): *można było poznać inne rodziny;*

– **inni uczestnicy** (1 odpowiedź): *innych uczestników;*

– **ks. proboszcz** (1 odpowiedź): *ks. proboszcz;*

– **nauczyciele** (1 odpowiedź): *nauczycielki;*

– **organistka** (1 odpowiedź): *Organistka;*

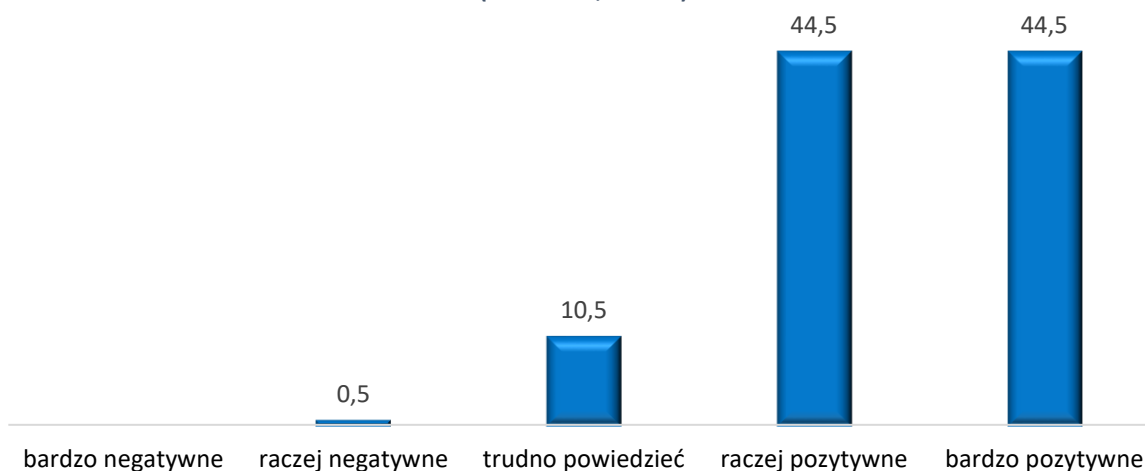
– **rzemieślnicy** (1 odpowiedź): *poznaliśmy wielu rzemieślników z Jarosławia;*

– **znajomych** (1 odpowiedź): *poznałem znajomych.*

4.2 Opinia *ex ante* i *ex post* Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży) na temat projektów oraz ich efekty wskazane przez młodych uczestników badań

Młodzi uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim w przeważającej większości zadeklarowali, że ich początkowe nastawienie wobec omawianych tu przedsięwzięć było pozytywne (ok. 89%). Co warto szczególnie podkreślić, to fakt iż prawie 45% młodych respondentów przyznało, że ich nastawienie odnośnie projektów było bardzo pozytywne. Jedynie co dziesiąty badany miał problem z jednoznacznym określeniem swojego nastawienia przed rozpoczęciem projektów (ok. 11%). W jednostkowych przypadkach pojawiły się odpowiedzi wskazujące na negatywne podejście do kwestii udziału w projektach – por. Wykres 35.

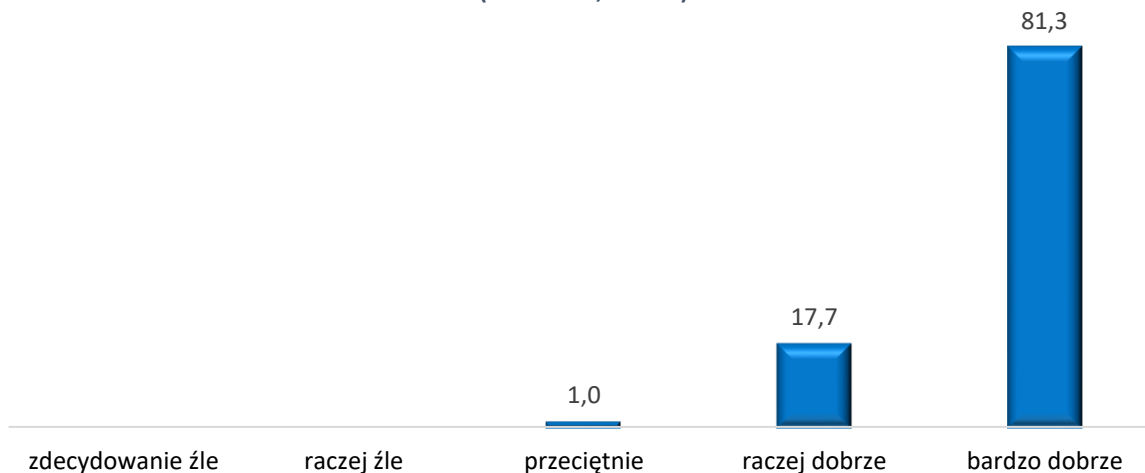
Wykres 35. Początkowe nastawienie do projektów wśród badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r.
(Dane w %, N=209)

Źródło: badania własne.

W kontekście ogólnie pozytywnego nastawienia dzieci i młodzieży do udziału w projektach warto docenić fakt, iż po zakończeniu tych przedsięwzięć zostały one pozytywnie ocenione przez prawie wszystkich młodych Beneficjentów (ok. 99%), a w tym bardzo pozytywnie przez aż ok. 81%. Jedynie nieliczni respondenci uznali, że realizacja projektu w którym wzięli udział zasługuje na ocenę przeciętną (ok. 1%) – por. Wykres 36.

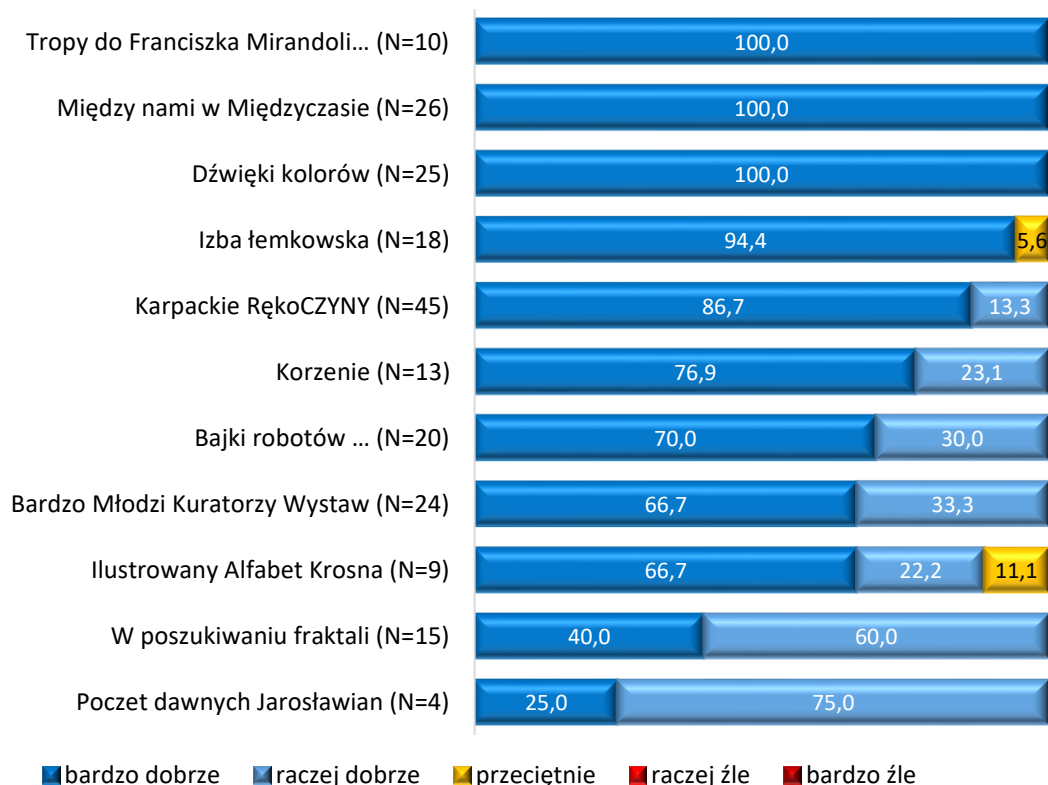
Wykres 36. Ocena realizacji projektów przeprowadzonych w ramach BMK w 2021 r. wśród ich uczestników, którzy wzięli udział w badaniach
(Dane w %, N=209)

Źródło: badania własne.

W przypadku trzech projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim, tj. *Tropy do Franciszka Mirandoli...*, *Między nami w Międzyczasie* oraz *Dźwięki kolorów* wszyscy uczestnicy bardzo dobrze ocenili ich realizację. Bardzo dobrą ocenę w zdecydowanej większości uzyskały również takie projekty jak *Izba łemkowska*, *Karpackie RękoCZYNY*, *Korzenie*, *Bajki robotów...*, *Bardzo Młodzi Kuratorzy Wystaw* oraz *Ilustrowany Alfabet Krosna*. Także dwa pozostałe projekty tj. *W poszukiwaniu fraktali* oraz *Poczet dawnych Jarosławian* również uzyskały pozytywne opinie młodych Beneficjentów. Ogólnie należy zauważyć, że tegoroczne projekty zostały bardzo dobrze odebrane przez ich uczestników i jednocześnie adresatów, ponieważ jedynie wśród odpowiedzi dotyczących dwóch projektów (tj. *Ilustrowanego Alfabetu Krosna* oraz *Izby łemkowskiej*) w omawianym kontekście pojawiły się nieliczne oceny przeciętne (odpowiednio ok. 11% i ok. 6%) – por. Wykres 37.

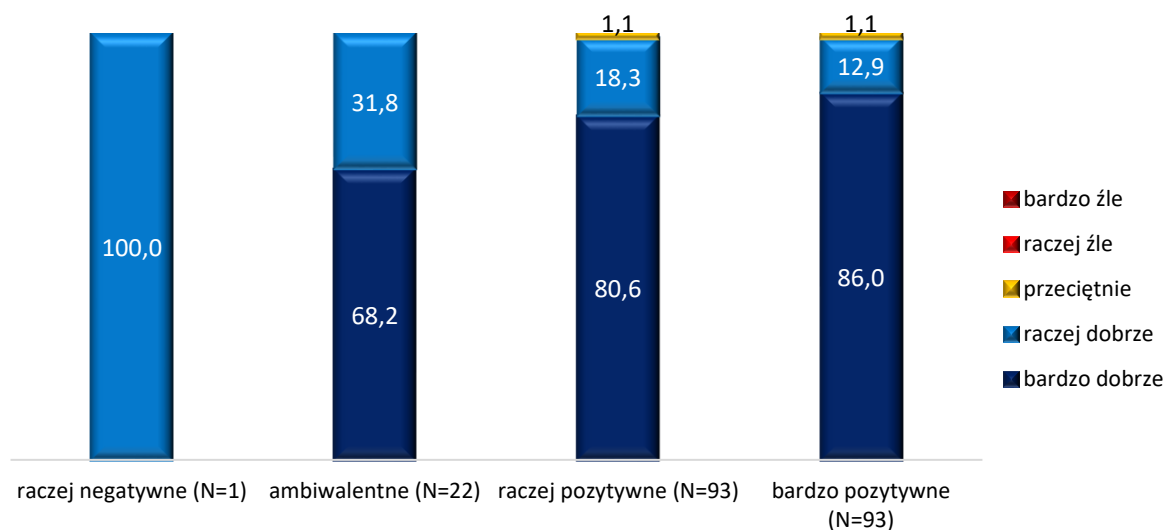
Wykres 37. Ocena respondentów dotycząca realizacji projektów przeprowadzonych w ramach BMK w 2021 r. według poszczególnych projektów
(Dane w %)

Źródło: badania własne.

Zestawienie początkowego nastawienia dzieci i młodzieży do uczestnictwa w projektach z ich opiniami wyrażonymi na temat tych przedsięwzięć już po ich zakończeniu wyraźnie pokazało, że osoby mające pozytywne oczekiwania w zdecydowanej większości nie zawiodły się, choć w nielicznych przypadkach *post factum* pojawiły się oceny przeciętne. Natomiast wśród osób, które przed rozpoczęciem projektów nie bardzo wiedziały czego się spodziewać po uczestnictwie w nich, w zdecydowanej większości po zakończeniu tych inicjatyw bardzo dobrze je oceniły. Co ważne pozostałe osoby w tej kategorii badanych uznały, że projektom tym należą się dobre oceny. Jedyne respondenty, którzy przyznał, że przed projektem był do niego nastawiony sceptycznie, po jego ukończeniu wyraził pozytywną opinię – por. Wykres 38.

Wykres 38. Ocena respondentów dotycząca realizacji projektów przeprowadzonych w ramach BMK w 2021 r. według początkowego nastawienia (Dane %)

Źródło: badania własne.

W badaniach zrealizowanych za pomocą narzędzia *Pociąg do wiedzy* istotnym aspektem, który został poruszony w „wagonie” o nazwie „Produkty” była kwestia umiejętności samodzielnego wykonania prac, dzieł, form artystycznych itp., które to kompetencje zostały nabyte w związku z udziałem w projekcie (*Co teraz, po projekcie, potrafisz samodzielnie robić? Jaką rzecz? Jakie dzieło wykonać?*). Odpowiedzi, które udzielili młodzi respondenci były ściśle związane z tematyką projektów. Ponadto w interpretacji uzyskanych wyników należy też wziąć pod uwagę różną liczebność uczestników poszczególnych inicjatyw. Najczęściej wskazywaną umiejętnością nabytą w efekcie udziału w omawianych tu przedsięwzięciach była możliwość wykonania pracy malarskiej lub plastycznej, samodzielnie albo w ramach pracy grupowej, przy czym w grę wchodziły tu bardzo różnorodne formy oraz techniki malarskie. Znaczna część odpowiedzi wskazywała na umiejętność wykonania pracy o charakterze rękodzieła. Także tutaj była mowa o bardzo różnorodnych dokonaniach artystycznych. Ważnym aspektem o jakim wspomnieli badani była także kwestia kontaktu z muzyką, od grania i śpiewania (solo i w chórze), przez taniec, aż po możliwość odróżniania poszczególnych stylów muzycznych oraz instrumentów (w tym tradycyjnych). W ramach projektów badani nabyli również umiejętności z zakresu kulinariów, w tym regionalnych. Ponadto, w zależności od specyfiki projektu, wskazywano także na umiejętności związane z fotografią, tworzeniem różnorodnych treści. W trakcie badań pojawiły się też takie odpowiedzi, które wskazują na nabycie tzw. miękkich kompetencji, tj. kreatywność, rozwój wyobraźni, komunikatywność, umiejętność współpracy, wytrwałość, samokontrola. Wspomniano także o nabyciu takich cech osobowości jak optymizm i odwaga. Ogólnie doceniono również to, że w ramach poszczególnych inicjatyw można było nauczyć się odbierać sztukę w sposób bardziej dojrzały i owocny – por. Schemat 2.

Schemat 2. Umiejętność samodzielnie wytworzonych produktów i dzieł w efekcie udziału w projektach zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim

Źródło: opracowanie własne.

Wyróżnione kategorie zagadnień (według liczby wskazań) dotyczących osiągnięć dokonanych w ramach projektów przez ich uczestników i ich szczegółowe wypowiedzi przedstawiają się następująco:

– praca malarska, plastyczna, w tym grupowa (78 odpowiedzi):

arcydzieło (2 odpowiedzi); dzieła abstrakcyjne; dzieło (3 odpowiedzi); dzieło malarskie (2 odpowiedzi); ładną pracę artystyczną na tablecie do rysowania; łączyć kolory; malować (3 odpowiedzi); malować arcydzieło; malować do muzyki; malować farbami (2 odpowiedzi); malować farbami na dużej kartce; malować i rysować; malować obraz (3 odpowiedzi); malować palcami i balonami; malować prace; malować pracę plastyczną; malować rysunki; malować w plenerze; malowanie; malowanie przy sztaludze; moją pracę; namalować; namalować obrazy; namalować pola; napisać pocztówkę; napisać własną ikonę; narysować; narysować coś bez szkicu; nauczyłam się tworzyć zentangle; nauczyłem się robić kolaż; obraz; obraz do galerii; obraz malować; obrazek (3 odpowiedzi); obrazek dla mamy; odbicie rąk i palców; oprócz ikon mogę teraz malować inne obrazy na desce albo na czymś innym, bo wiem co robić po kolei; po warsztatach potrafię stworzyć ikonę i odpowiednio cieniować kolory; pocztówki (2 odpowiedzi); pocztówki zentangle; potrafię sam stworzyć ikonę i odpowiednio mieszać farby i cieniować postacie; potrafię zrobić komiks; prace plastyczne; robić rysunek; różne rysunki; rysować (2 odpowiedzi); rysować na tablecie graficznym dowolne rzeczy; rysować zentangle; rysunek (2 odpowiedzi); rysunek i obraz; umiem efektywniej łączyć farby; umiem lepiej malować; umiem rysować drzewa; umiem rysować drzewo; umiem rysować młyn; umiem wykonywać cudowne kolaże; w trakcie projektu nauczyłam się pisać ikony i odpowiednio wykorzystywać farby poprzez odpowiednie

ich naniesienie na zagruntowaną deskę, która wcześniej była wyzłoconą; wspólnie malować; wspólny obraz z dziećmi; wykonać pocztówkę zentangle; zentangle (3 odpowiedzi); zrobienie ładnego plakatu;

– praca rękodzielnicza (55 odpowiedzi):

anioły; balsam; bez problemu jestem w stanie samodzielnie wykonać każdy przedmiot z gliny; bransoletkę na krośnie; figurki z gliny; haft krzyżykowy; instrumenty; jak zrobić instrumenty; już umiem zrobić własną, ciekawą biżuterię w łemkowskim stylu dla siebie albo na prezent; kolczyki; kosmetyki (3 odpowiedzi); krywulkę na igle; krywulki i bransoletkę na krośnie; miskę; mogę wyszywać różne wzory wyszywane krajką; pilingi; po projekcie jestem w stanie samodzielnie stworzyć biżuterię koralikową oraz ulepić miseczkę z gliny; po projekcie jestem w stanie stworzyć samodzielnie ikony; po projekcie potrafię samodzielnie stworzyć gliniane talerzyki, kubeczki oraz miseczki; po projekcie potrafię samodzielnie wykonać różnego rodzaju biżuterię z koralików; po projekcie potrafię samodzielnie zrobić cukier różany; po projekcie umiem robić różnego rodzaju bransoletki; po projekcie umiem zrobić talerzyk i miseczkę; po projekcie wiem jak krok po kroku wykonywać glinianą miskę; pocztówkę; poduszka; posługiwać się igłą i nitką; poszewkę na poduszkę; potrafię lepiej wykonywać prace z wydzieranek; potrafię robić herbarz; potrafię wyszyć na kanwie wzór; potrafię zrobić krywulkę; potrafię zrobić samodzielnie kolczyki z koralików i odpowiednio dobrać koraliki do rodzaju wykonanej biżuterii; robić kolczyki i krywulkę; samodzielnie potrafię stworzyć z gliny garnek; ształas; szyć; talerzyk; teraz po projekcie potrafię sama wykonać bransoletkę z koralików; teraz po projekcie potrafię wykonać sama gliniany kubek; ulepić miskę; umiem haftować; umiem samodzielnie zrobić sól do kąpiel; umię lepiej wyszywać; wykonywać domki z masy solnej; wykonywać masę solną; wyszywać (2 odpowiedzi); wyszywać krajką; wyszywać wzory krzyżykami; zrobić masę solną, umiem tworzyć z masy solnej; zrobić piling czekoladowy; zrobić sól do kąpieli;

– muzyka, praca z muzyką, w tym grupowa (20 odpowiedzi):

grać i śpiewać; grać na instrumencie; grać na talerzach; grać na tamburynie; grać w orkiestrze; grać w zespole; łączyć muzykę i kolory; mogę od siebie samej przedstawić coś usłyszanego; nauczyłam się współpracy z chórem; poznawać dźwięki; rozpoznawać dźwięki; rozpoznawać rytm; śpiewać (3 odpowiedzi); śpiewać lepiej; umiem zgrać się w chórze podczas śpiewu; wystukiwać rytm; zaśpiewać piosenkę; zaśpiewać po łemkowsku;

– produkty kulinarne (18 odpowiedzi):

gotować pierogi i adzynki; gotować; gotować żurek i robić pyszne pierogi łemkowskie z wykonania pani Zosi (Dziękujemy); herbatę z cytryną; parówki z mikrofali; pierochy; pierogi (pyrogi); potrafię samodzielnie gotować; potrafię ugotować pyrogi, proziaki; potrawy łemkowskie; prozaki; proziaki (adzymki); robić herbatę; sok; spróbować samodzielnie zrobić kosmetyki; umiem gotować pierogi z kaszą; umiem ugotować pyrogi, proziaki i kisielę; żurek na zakwasie (kisielę);

– odbiór sztuki (12 odpowiedzi):

chodzić do galerii; chodzić oglądać obrazy; dowiedziała się wielu rzeczy na temat dzieł; inaczej patrzę na sztukę i ją doceniam; nazywać kolory; oglądać obrazy (4 odpowiedzi); oglądać obrazy w galerii; słuchać muzyki (2 odpowiedzi);

– BuJo, zarządzanie czasem (9 odpowiedzi):

bujo (4 odpowiedzi); mogę rozplanować sobie czas by na wszystko starczyło; po projekcie mogę samodzielnie przygotować bujo; po projekcie nauczyłam się jak pracować w bujo; prowadzić bujo;

– umiejętność zabawy, prace plastyczne (9 odpowiedzi):

bawić się balonami i farbami, łączyć kolory; bawić się kolorami (3 odpowiedzi); łączyć kolory (2 odpowiedzi); mieszać kolory; odbijać palce (2 odpowiedzi);

– **kaligrafia** (7 odpowiedzi);

ładnie pisać; moje pismo się poprawiło; ozdobne pismo; pisać atramentem; pisać ładnie; pisać piórem; pisać po łemkowsku;

– **nowe umiejętności, nowa wiedza, nowe pojęcia** (7 odpowiedzi):

nauczyłam się dużo nowych rzeczy; po projekcie umiem powiedzieć czym jest fraktal; podszkoliłem swoje zdolności artystyczne; rozpoznawać otaczającą przyrodę; umiem zrobić mapę; wiem co to fraktal; wiem gdzie są niektóre obiekty;

– **podniesienie poziomu komunikatywności, w tym niewerbalnej** (6 odpowiedzi):

dogadać się z innymi osobami; kontrolować swój głos i mimikę twarzy; przeprowadzać wywiady ze starszymi osobami; rozmawiać; rozmawiać ze sobą; umiem też lepiej występować przed ludźmi;

– **fotografia** (5 odpowiedzi);

obrabiać zdjęcia w Photoshopie; obróbka obrazu; potrafię zrobić ładne zdjęcia; zdjęcia (2 odpowiedzi);

– **tworzenie wystawy** (5 odpowiedzi):

przygotować wystawy; stworzyć wystawy; tworzenie wystawy (2 odpowiedzi); ustawiać plakaty;

– **umiejętność zabawy** (5 odpowiedzi):

bawić się (2 odpowiedzi); odbijać balony (2 odpowiedzi); zabawy;

– **abstrakcyjne prace tworzyć** (4 odpowiedzi):

abstrakcja; abstrakcyjne (2 odpowiedzi); dzieła abstrakcyjne;

– **karty opowiadań** (3 odpowiedzi):

karty opowiadań; narysować karty do kamisibai; powiedzieć o historii Krosna;

– **kreatywność** (3 odpowiedzi);

potrafię wymyślać bardziej kreatywne projekty; projektować; tworzyć;

– **uczęszczać do instytucji kultury** (3 odpowiedzi):

chodzić do Domu Kultury; chodzić do galerii (2 odpowiedzi);

– **jazda konno** (2 odpowiedzi):

jazda konno; jazdy konnej;

– **rozwój wyobraźni** (2 odpowiedzi):

mieć wyobraźnię; rozwinąć swoją wyobraźnię;

– **samokontrola, cierpliwość** (2 odpowiedzi):

milczeć; praca ta nauczyła mnie cierpliwości i pozwoliła mi odnaleźć siebie, był to pierwszy raz jaki udało mi się namalować ikonę;

– **taniec** (2 odpowiedzi):

potrafię wykonać podstawowe kroki tradycyjnych tańców, których uczyliśmy się na warsztatach; tańczyć;

– **wyprodukowanie, stworzenie książki** (2 odpowiedzi):

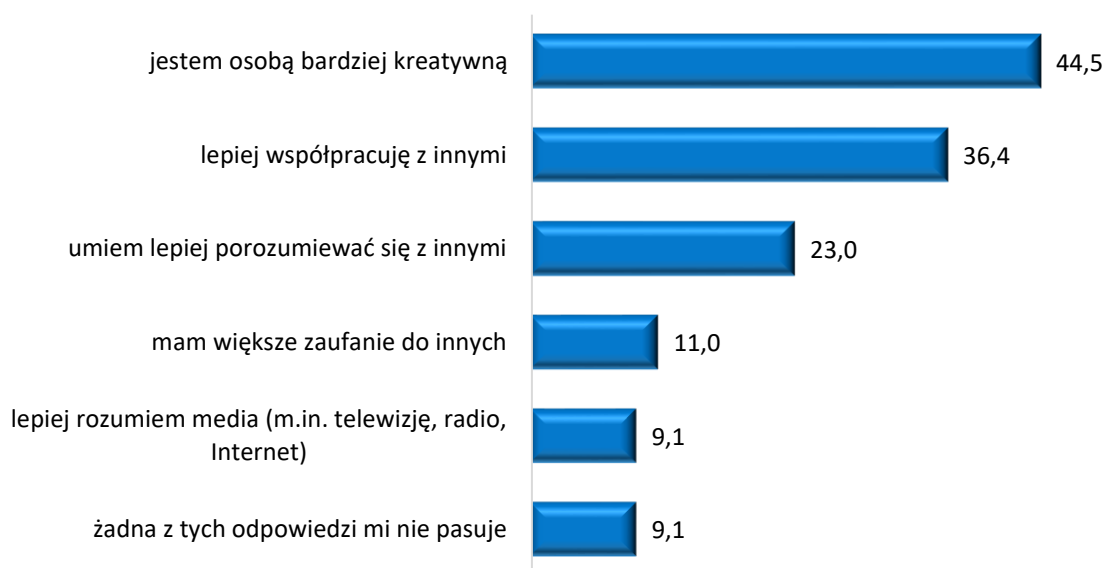
a przede wszystkim dowiedziałam się jak pisać książkę; następna książka;

- **interakcji społecznych, budowy więzi społecznej** (1 odpowiedź): *być razem*;
- **listy** (1 odpowiedź): *listy*;
- **nauka** (1 odpowiedź): *uczyć się*;
- **odwaga** (1 odpowiedź): *nie bać się*;
- **optymizm** (1 odpowiedź): *cieszyć się*;
- **pamiętnik** (1 odpowiedź): *pamiętnik*;
- **podniesienie poziomu kompetencji** (1 odpowiedź): *coraz lepiej wychodzą mi prace*;
- **tor przeszkód** (1 odpowiedź): *tor przeszkód*;
- **umiejętność współpracy, kooperacja** (1 odpowiedź): *pracować z innymi*;
- **wolna strefa** (1 odpowiedź): *wolną strefę*;
- **wytrwałość w dążeniu do celu** (1 odpowiedź): *po projekcie potrafię się nie poddawać*.

4.3 Kluczowe kompetencje nabyte lub wzmocnione w efekcie realizowanych projektów wśród Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży)

Młodzi uczestnicy badań w większości stwierdzili, że w efekcie udziału w projekcie stali się osobami bardziej kreatywnymi (ok. 46%). Znaczna część respondentów przyznała, że obecnie lepiej potrafi współpracować z innymi (ok. 36%). Na lepszą komunikację z innymi jako skutek uczestnictwa w projekcie zwróciło uwagę ok. 23% spośród badanych osób. Ponadto co dziesiąty młody Beneficjent uznał, że obecnie bardziej niż kiedyś ufa innym (ok. 11%). Podobny odsetek badanych przyznał, że w wyniku uczestnictwa w projekcie lepiej niż kiedyś rozumie media (ok. 9%). Tyle samo młodych osób stwierdziło natomiast, że żadna z proponowanych im odpowiedzi nie obrazuje tego, co według nich dał im udział w omawianych tu inicjatywach (ok. 9%) – por. Wykres 39.

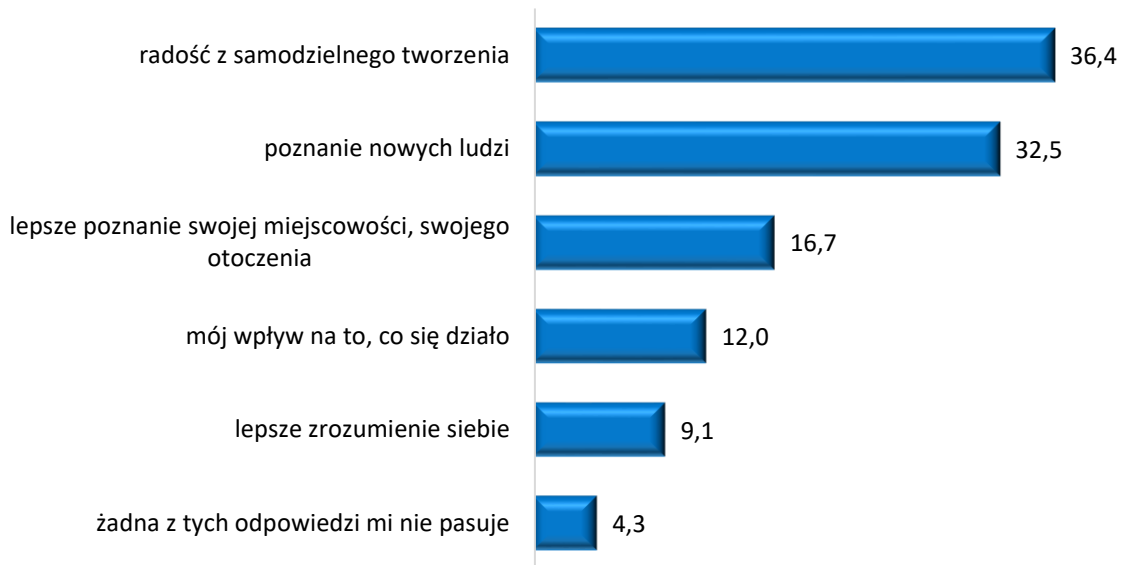
Wykres 39. Opinia badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. odnośnie nabytych kompetencji i umiejętności
(Dane w %, N=209)*

Uwaga! Dane nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mieli możliwość wyboru więcej, niż 1 odpowiedzi.
Źródło: badania własne.

Wśród największych zalet projektów, w których wzięli udział młodzi respondenci najczęściej wymieniali oni odczuwanie radości z samodzielnego tworzenia (ok. 36%). Znaczna część z dzieci i młodzieży, która uczestniczyła w niniejszych badaniach doceniła takie walory projektów jak: poznanie nowych ludzi (ok. 33%), lepsze poznanie swojej miejscowości i swojego otoczenia (ok. 17%), poczucie sprawstwa (ok. 12%) oraz lepsze zrozumienie samego siebie (ok. 9%) – por. Wykres 40.

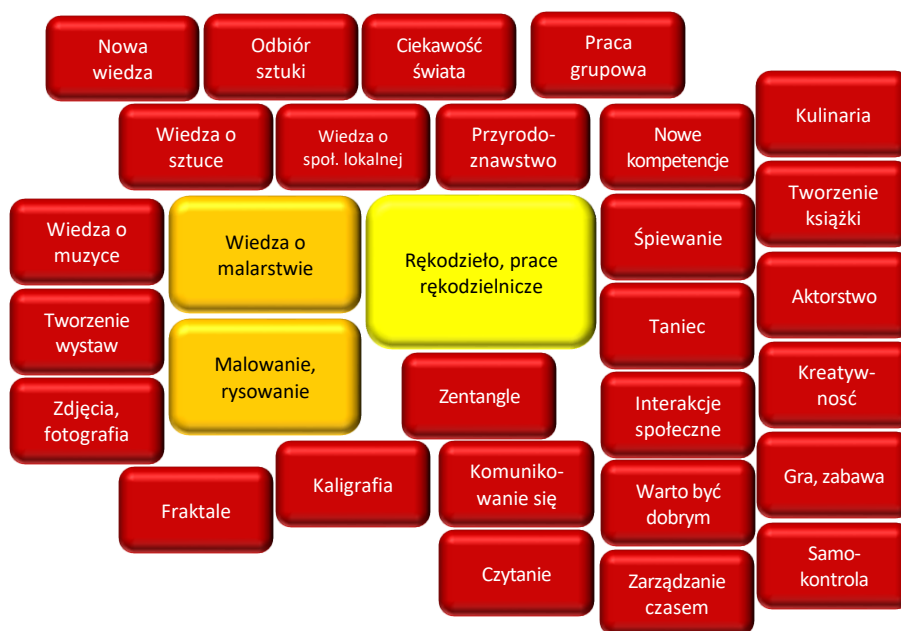
Wykres 40. Największe zalety projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w opinii badanych uczestników tych przedsięwzięć (Dane w %, N=209)*

Uwaga! Dane nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mieli możliwość wyboru więcej, niż 1 odpowiedzi.
Źródło: badania własne.

Młodzi uczestnicy projektów zostali także poproszeni o wypowiedź dotyczącą tego, czego dowiedzieli się w związku z udziałem w tych przedsięwzięciach (narzędzie *Pociąg do wiedzy* „wagon” o nazwie „Wiedza” – pytania: *Czego nowego można było nauczyć się w ramach projektu? Czego nowego można było się dowiedzieć w trakcie projektu?*). Odnosząc się do pytań, młodzi respondenci najczęściej odpowiadali, że nowością było dla nich zetknięcie się z rękodziełem i tego typu pracami, a także zapoznanie się z nurtami i technikami malarskimi, jak również z ich praktycznym zastosowaniem. Ponadto – oczywiście w zależności od specyfiki projektu – wskazywano także na takie nowe treści jak: informacje o sztuce, fotografii, muzyce, społecznościach lokalnych, przyrodzie. Młodzi ludzie mieli okazję zdobyć umiejętności m.in. z zakresu: aktorstwa, tańca, śpiewu, kulinariów, zarządzania czasem oraz pracy grupowej. Niektórzy wskazali także na podniesienie swoich kompetencji w odniesieniu do takich aspektów jak: komunikowanie się, kreatywność, samokontrola. Duże wrażenie na młodych respondentach zrobiło także nabycie kwalifikacji dotyczących tworzenia wystaw oraz publikowania książek. Udział w inicjatywach zrealizowanych w ramach BMK – jak wynika z uzyskanych odpowiedzi – rozbudził w ich młodych uczestnikach ciekawość świata, wyposażył w zdolność świadomego odbioru sztuki oraz twórczego i radosnego spędzania czasu. W tym kontekście symptomatyczną odpowiedzią jednego z młodych respondentów była taka, że w efekcie udziału w projekcie umocnił się on w przekonaniu, iż „warto być dobrym człowiekiem” – por. Schemat 3.

Schemat 3. Nowe kompetencje i wiadomości uzyskane w efekcie uczestnictwa w projekcie w opinii Beneficjentów inicjatyw zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim

Źródło: opracowanie własne.

Wyróżnione kategorie zagadnień (według liczby wskazań) kompetencji nabytych w ramach projektów przez ich uczestników i ich szczegółowe wypowiedzi przedstawiają się następująco:

– **rękodzieło, prace rękodzielnicze** (41 odpowiedzi):

co to jest zentangle; dowiedziałam się jak zrobić talerzyk z gliny i jak go ozdobić; dowiedziałem się co się robi w dalszej kolejności ze stworzonymi garnkami; dzięki projektowi BMK nauczyliśmy się również wyszywać krajkę; jak lepić z gliny na kole garncarskim; jak się robi kosmetyki (2 odpowiedzi); jak zrobić pocztówkę Zentangle; mogliśmy dowiedzieć się jak wykonywać miseczkę z gliny; na zajęciach nauczyłam się robić bransoletki i inne rzeczy z koralików; nauczyłam się jak robić bransoletkę przy użyciu krosna; nauczyłam się lepić figurki; nauczyłam się robić cukier różany; nauczyłam się robić gliniany talerzyk z różnymi ozdobieniami; nauczyłam się robić kubek i miseczkę z gliny; nauczyłam się robić naszyjnik z koralików; nauczyłam się w projekcie jak się robi kosmetyki z ziół; nauczyłem się tworzyć z masy solnej; odkryłam moja pasję do ceramiki; pokazano nam różne sposoby wykonywania biżuterii i różne rodzaje koralików, z których można robić biżuterię; poznaliśmy różnego rodzaju techniki wykonywania biżuterii koralikowej; robić różne rzeczy z gliny; robienia pięknych ozdób z koralików. Powstały krywulki, bransoletki i kolczyki. Fajne warsztaty bo można było się troszeczkę zaprzyjaźnić z igłą i nitką; robiliśmy figurki z masy solnej; różnych rękodzieł; szycia krajkę; szyć; technik wykonywania krywulki i bransoletki; umiem lepiej wyszywać; w ramach projektu mieliśmy okazję zapoznać się z technikami ceramiki i garncarstwa i biżuterii koralikowej; w ramach projektu można było nauczyć się robić bransoletki na krośnie; w ramach projektu można było nauczyć się wykonywać różnego rodzaju biżuterię; w ramach projektu nauczyłem się lepić z gliny; w trakcie projektu dowiedziałam się jak robić np. herbatę, balsam; wyrobów tacek, miseczek, kubeczków, ozdób świątecznych z gliny, ceramiki. Techniki wykonania, jak powstają wyroby i jak się je wypala; wyrobu krywulek, bransoletek na krośnie, kolczyków, krywulki wykonywanej igłą; wyszywać krajkę; wyszywaliśmy poszewkę krajkę; zdobyłam wiedzę jak wyrabiać naczynia z gliny, robić krywulki; zielarstwie;

– **wiedza o malarstwie** (28 odpowiedzi):

co obrazy mają namalowane; czym jest abstrakcjonizm i jak go rozpoznawać; jak powstają różne kolory; jakie mamy kolory; kolor i muzyka to to samo; kolory ciepłe i zimne; ks. Marek Gocko opowiadał o ikonach i ich historii; malować do muzyki, poznać kolory; malowanie pędzlem, wałkiem, nakrętkami; mieszać kolory rękami; można było nauczyć się pisać ikony; można łączyć muzykę i farby; można malować gdy gra muzyka; muzyka to kolory; o mieszaniu kolorów farb; pisanie ikon, techniki do malowania ikon, jak łączyć kolory i robić kontury na ikonie; poznanie kolorów, ciepłe i zimne, łączenia kolorów; poznawanie kolorów ciepłych i zimnych, że fajnie malujemy; w ramach projektu można było nauczyć się pisać ikony; w trakcie trwania projektu mieliśmy okazję nauczyć się techniki tworzenia ikon; że fajnie jest się malować farbami; że kolory są ciepłe i zimne; że kolory są fajne; że można łączyć kolory; że można tworzyć różne kolory; że są ciepłe i zimne [kolory]; że są kolory i muzyka;

– wiedza o kulturze, w tym łemkowskiej, historii, przodkach (22 odpowiedzi):

a najwięcej dowiedziałam się o moich krewnych, gdy w ramach projektu szukałam powiązań międzypokoleniowych; ciekawe rzeczy o Łemkach; dowiedziałam się, że jest to ginąca kultura i jak my się nie nauczymy tego robić, to ta tradycja zaginie; dowiedzieć się wiele rzeczy o Łemkach; dowiedzieliśmy [się] w jakim języku mówili Łemkowie, co jedli, jak grali i jak śpiewali oraz jak pisali; gdzie jest Dom Kultury; gdzie jest galeria, jak się tam zachować, co jest na obrazach; gdzie jest pracownia plastyczna; kulturę łemkowską; można było nauczyć się gotować po łemkowsku, pieśni łemkowskich; można było się nauczyć historii i kultury łemkowskiej; można dowiedzieć się więcej o swoich przodkach. O tym jak żyli; o przodkach, co robili, jak żyli; o tym, że Łemkowie to lud o odrębnej kulturze. O tym, że słowo ale pochodzi od słowa łem; o zwyczajach, które opowiadała nam Pani Zofia, dowiedziałam się paru ciekawostek; o życiu na naszych terenach ludności łemkowskiej; poznać kulturę i opowieści o tematyce historycznej naszych przodków; poznać kulturę łemkowską, poznać zwyczaje łemkowskie; poznawać dawny czas; w ramach projektu mogliśmy się nauczyć na temat fachów którymi zajmowali się ci ludzie; warsztaty skłoniły mnie do poszukiwań informacji o mojej rodzinie i jej przodkach, do odnajdywania starych albumów; zwyczaje łemkowskie;

– malowanie, rysowanie (17 odpowiedzi):

malować obrazy; malowania; malowania, różnych kolorów; malowanie dużym pędzlem; malowanie, rysowanie palcami; nauczyliśmy się techniki malowania; nauczyła się lepiej rysować; nauczyłam się malować pocztówki zentangle; nauczyłam się techniki malowania (2 odpowiedzi); nauczyłam się w projekcie, że warto rysować; nauczyłem się malować ikony, zrobiłem jedną dla babci, nie wiedziałem wcześniej, że jest tam tyle warstw różnych farb; pisać ikony; w rezultacie udało nam się namalować piękne ikonki; że fanie mazać się farbami; że można łączyć kolory; że umiem malować;

– wiedza o muzyce, muzyka (16 odpowiedzi):

grania na instrumentach z Panią Anią; instrumentów; jak grać na instrumentach; kolory mają dźwięki i dźwięki kolory; można było nauczyć się taktu w muzyce; muzykę łemkowską; muzyki; muzyki łemkowskiej; nagraliśmy piękną piosenkę łemkowską; o dawnej muzyce; poznanie instrumentów; wystukiwania rytmu; że malujemy i słuchamy muzyki; że muzyka jest różna; że muzyka jest w obrazie; że muzyka ma kolory;

– odbiór sztuki (14 odpowiedzi):

gdzie oglądać obrazy; jak oglądać obrazy; jak skuteczniej oglądać wystawę; jak zachować się w galerii; mówić co jest na obrazach; nauczyć się też, jak samemu sobie radzić i uczyć się o teatrze; nie dotykać ich [obrazów]; oglądać muzyków z instrumentami; oglądanie obrazów; oglądanie obrazów w galerii, jak się zachować [w galerii]; słuchania muzyki (2 odpowiedzi); że fajnie jest w Domu Kultury; żeby nie dotykać obrazów w galerii;

– **wiedza o społeczności lokalnej** (11 odpowiedzi):

ciekawostek o Jarosławiu; dowiedzieliśmy się gdzie znajdowało się różne budynki które teraz nie istnieją; dużo dowiedziałem się o Krośnie; historia Krosna; historii Temeszowa; Można było dowiedzieć się wielu ciekawych rzeczy o Krośnie; o miejscowości Chmielnik; odwiedzaliśmy skansen w Sanoku, albo lepiej poznać kulturę łemkowską; poznałam historię Temeszowa; pozwiedzać piękne wioski; w trakcie projektu można było dowiedzieć się wielu ciekawostek o naszym mieście;

– **fraktale** (10 odpowiedzi):

ciekawostek na tamte fraktali (czym jest fraktal, przykłady fraktali); co to jest fraktal (3 odpowiedzi); dowiedziałam się co to fraktal, w ramach projektu dowiedziałam się co to znaczy fraktal; dowiedziałam się co to jest fraktal; dowiedzieć się czym są fraktale, nauczyć się je wykorzystywać w codziennym życiu; fraktal; można było się dowiedzieć np. co to jest fraktal; nauczyłem się fraktali;

– **interakcje społeczne, poznanie ciekawych ludzi** (9 odpowiedzi):

dzielić się; można był się dowiedzieć trochę o ludziach i o sposobie ich bycia; można było nauczyć się współpracy; poznałam bliżej moją dalszą rodzinę; poznanie artystów; poznanie fajnych Pań; poznanie ludzi z zespołu; poznanie muzyków; poznanie plastyków;

– **kaligrafia** (9 odpowiedzi):

ja nauczyłam się pisać kaligraficznie / pismem kaligraficznym; ładnego pisania; ładnie pisać; można było nauczyć się ładniej pisać; nauczyła się jak pisać stalówką; pisać; poznać kaligrafię; poznaliśmy zasady kaligrafii; starannie pisać;

– **nowa wiedza, nowe doświadczenia** (9 odpowiedzi):

dowiedziałam się wielu nowych rzeczy, z którymi wcześniej nie miałam do czynienia; dużo rzeczy; fajnych nowych rzeczy, umiejętności; można było się dowiedzieć wielu wspaniałych rzeczy; nowe doświadczenia; wiele ciekawych rzeczy; wielu ciekawostek o wielu rzeczach; wszystkie zajęcia były bardzo interesujące; wszystko;

– **wiedza o sztuce** (9 odpowiedzi):

czym jest sztuka; gdzie jest Dom Kultury; gdzie jest galeria; można było nauczyć się np. o nowoczesnej sztuce; można było się dowiedzieć wiele o sztuce oraz o ludziach; trochę o sztuce; wielu ciekawych i nowych rzeczy na temat sztuki; wielu ciekawych rzeczy o artystach; że sztuka jest bardzo ciekawa;

– **kulinaria, w tym tradycyjne** (7 odpowiedzi):

gotować i piec; gotowania; można było poznać kuchnię łemkowską od strony teoretycznej, a także praktycznej; potrawy łemkowskie; poznać kuchnię – tradycyjną łemkowską; robić łemkowskie potrawy; wielu potraw i muzyki łemkowskiej;

– **praca grupowa, zespołowa** (7 odpowiedzi):

jak i pracy w zespole; pracy grupowej z innymi dorosłymi i rówieśnikami lub młodszymi koleżankami i kolegami; pracy w zespole; pracy z rówieśnikami; w czasie projektu nauczyłam się lepszej współpracy; że fajnie razem malować; że lepiej pracować w grupach;

– **śpiewanie, w tym chóralne** (7 odpowiedzi):

jak ćwiczyć głos; ładnie śpiewać; można było nauczyć się śpiewać; można było się nauczyć ładnie śpiewać; poćwiczyć śpiew w grupie; śpiewania; w trakcie projektu można było poćwiczyć i nauczyć się śpiewu;

– **tworzenie książki, pisanie scenariusza, listów, pamiętnika** (7 odpowiedzi):

informacje o piśmie i druku; jak się pisze książkę; na przykład jak napisać książkę; o pisaniu; pisać listy; pisać pamiętniki; pisać scenariusz;

– **taniec** (6 odpowiedzi):

można było nauczyć się także o trochę o tańcu; poznanie kroków tanecznych; poznanie tańców: oberka i krakowiaka; tańczenia (2 odpowiedzi); tańczenie do muzyki, gdzie jest duża sala;

– **zarządzenie czasem, posiadanie hobby** (5 odpowiedzi):

jak mieć czas dla siebie; jak miło i pożytecznie spędzić czas, a przy tym zrobić coś pięknego dla siebie bądź najbliższych; jak prowadzić Bujo; jak spędzać czas; mieć hobby;

– **komunikowanie się, negocjowanie, empatia** (4 odpowiedzi):

jak rozmawiać ładnie; można było nauczyć się iść na kompromis, np. przy wyborze kolorów i wzorów na spódnicę; nauczyłam się pytać swoich dziadków o rodzinne historie; zrozumienia innych czy postawienia się na miejscu kogoś innego. Zrozumienie myślenia i perspektywy drugiej osoby;

– **kreatywność** (4 odpowiedzi):

jak być kreatywnym; kreatywności (2 odpowiedzi); oraz stałem się bardziej kreatywny;

– **przyrodoznawstwo, ochrona środowiska** (4 odpowiedzi):

o ochronie środowiska; poznawać rośliny; przyroda; zakładać ogródki;

– **zdjęcia, fotografia** (4 odpowiedzi):

dowiedziałam się jak się robiło zdjęcia; można było nauczyć się wywoływać zdjęcia; negatyw, ciemnia; tworzyć zdjęcia, obrabiać je;

– **nowe kompetencje informatyczne** (3 odpowiedzi):

obsługiwać nowe programy; pracować w programach graficznych; rysować na tablecie graficznym;

– **gra, zabawa** (2 odpowiedzi):

grać z panią Anią; zabawy z Panią Marzeną;

– **zentangle tworzenie** (2 odpowiedzi):

dowiedziałam się jak się tworzy Zentangle; mogłem się dowiedzieć co to zentangle;

– **aktorstwo** (1 odpowiedź): *jak ćwiczyć i rozruszać mięśnie twarzy;*

– **ciekawość świata i otoczenia** (1 odpowiedź): *interesować się czymś;*

– **czytanie** (1 odpowiedź): *czytać;*

– **dziennikarstwa** (1 odpowiedź): *dziennikarstwa;*

– **samokontrola** (1 odpowiedź): *nauczyłam się cierpliwości;*

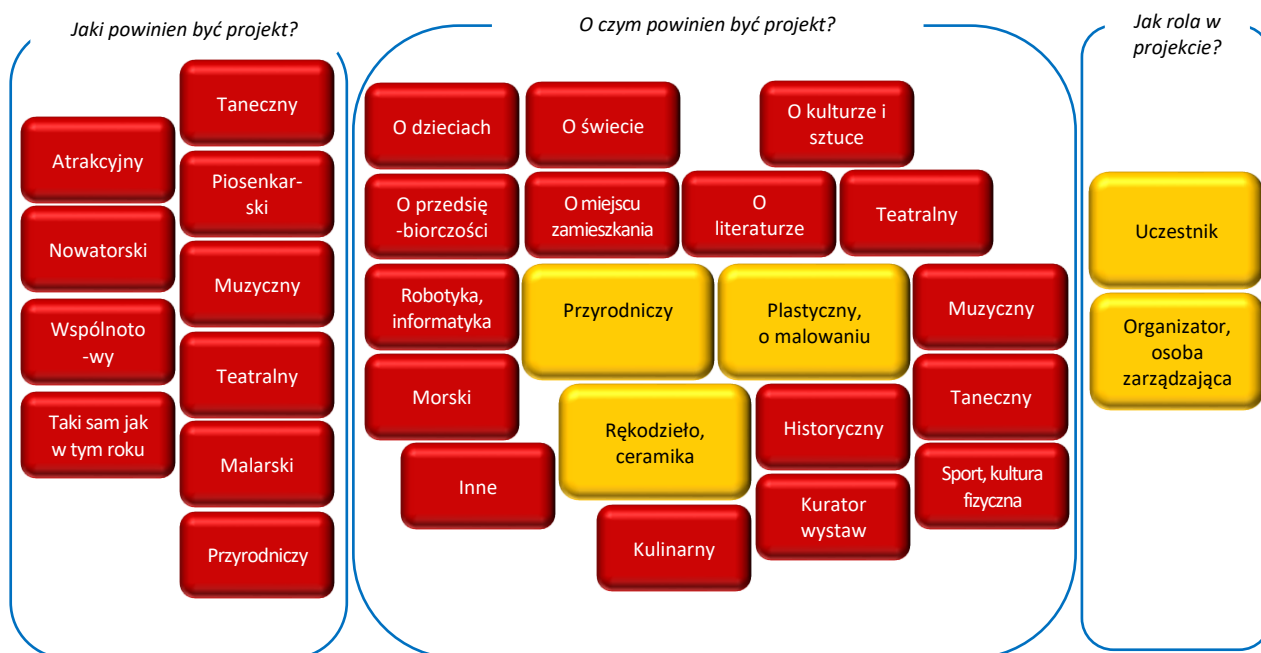
– **tworzenie wystaw** (1 odpowiedź): *jak tworzyć wystawy;*

– **warto być dobrym** (1 odpowiedź): *warto być dobrym.*

4.4 Oczekiwania Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży) w kontekście trwałości efektów projektowych

Z punktu widzenia animatorów i edukatorów kulturowych szczególnie interesujące mogą być wypowiedzi dotyczące oczekiwań dzieci i młodzieży odnośnie tematyki projektów, o których realizację można byłoby się pokusić w przyszłości (*Pociąg do wiedzy* – „wagon Oczekiwania” – pytania: *Jaki powinien być kolejny projekt? O czym? Jaka mogłaby być w nim Twoja rola?*). W kontekście oczekiwanej tematyki przyszłych projektów młodzi respondenci wskazywali głównie na takie zagadnienia jak przyroda, plastyka i malarstwo, a także rękodzieło i ceramika. Ponadto w wypowiedziach badanych pojawiały się propozycje tematów dotyczących takich obszarów jak teatr, muzyka, taniec, literatura, historia, sport, marynistyka, a także robotyka, przedsiębiorczość oraz kulinaria. Byli oni również zainteresowani poznawaniem okolic swojego zamieszkania oraz funkcjonowaniem społeczności lokalnych. Młodzi uczestnicy badań oprócz projektów nastawionych na rozwój umiejętności manualnych, byłiby też skłonni wziąć udział w przedsięwzięciach dotyczących takich zagadnień jak: sztuka i kultura. W odpowiedziach uzyskanych w toku badań pobrzmiwały tony wskazujące na zadowolenie z uczestnictwa w dotychczasowych przedsięwzięciach, ponieważ odnoszono się do pojawiających się już w nich treści (np. wspomniane tematy malarskie oraz rękodzieło, ale także kuratela wystaw). Młodzi uczestnicy wystaw wyrazili także oczekiwania dotyczące tego jakie powinny być ewentualne nowe inicjatywy. Zdaniem respondentów powinny one być atrakcyjne, nowatorskie oraz budujące poczucie wspólnoty. Wspomniano o tym, że ich myślą przewodnią mogłyby być takie motywy jak: muzyka, piosenka, taniec, teatr, malarstwo oraz przyroda. Ponadto jak wynika z deklaracji młodych respondentów chcieliby oni w projektach realizowanych w przyszłości być nie tylko ich uczestnikami, ale również wziąć odpowiedzialność za ich zaplanowanie, organizację oraz przeprowadzenie. Takie podejście wpisuje się w ideę podejmowania działań animacyjnych i edukacyjnych nie tylko dla dzieci i młodzieży, ale razem z nimi – por. Schemat 4.

Schemat 4. Oczekiwania Beneficjentów projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim wobec kolejnych inicjatyw związanych z animacją i edukacją kulturową

Źródło: opracowanie własne.

Wyróżnione kategorie zagadnień (według liczby wskazań) dotyczących oczekiwań uczestników projektów odnośnie przyszłych przedsięwzięć tego rodzaju i ich szczegółowe wypowiedzi przedstawiają się następująco:

1) Jaki powinien być projekt?

– **taneczny** (14 odpowiedzi):

baletowo-taneczny; baletowy; nowoczesny taniec; taneczny (8 odpowiedzi); tańczenie (3 odpowiedzi);

– **atrakcyjny, interesujący, wartościowy** (9 odpowiedzi):

artystyczny; atrakcja; chcemy być zainteresowani; chcemy się rozwijać; fajny, o ciekawych rzeczach; kolejny projekt powinien opierać się na tworzeniu dzieł samodzielnie, aby rozwinąć swoje umiejętności; oderwać się od szkoły; żeby się nie nudzić; mieć dobry czas;

– **piosenkowski**: *śpiewanie* (5 odpowiedzi)

– **teatralny** (4 odpowiedzi): *coś z teatrem; teatr; teatralny, przedstawienia;*

– **muzyczny** (3 odpowiedzi): *coś z muzyką; muzyczny (2 odpowiedzi);*

– **malarski, plastyczny** (3 odpowiedzi): *fajny, o ciekawostkach i też chciałabym taki projekt, w którym jest rysowanie ludzi itp.; malowanie; coś z plastyką;*

– **taki sam jak w tym roku** (3 odpowiedzi): *fajnie zaplanowany i taki sam; konieczne taki projekt; mógłby być podobny; obecny projekt był bardzo ciekawy i z chęcią wziąłbym w nim udział po raz kolejny; prosimy o powtórkę projektu. Ten był super. Czasami aż było ciasno przy stole.*

– **dający poczucie wspólnoty** (2 odpowiedzi): *dbać o siebie; trzymać się razem*

– **nowatorski** (1 odpowiedź): *inny niż wszystkie;*

– **przyrodniczy** (1 odpowiedź): *w lesie;*

2) O czym powinien być projekt?

– **przyrodniczy, o zwierzętach** (26 odpowiedzi):

kolejny projekt powinien być o przyrodzie i rysowaniu zwierząt; kolejny projekt powinien być o przyrodzie pt. Młodzi przyrodnicy; Kolejny projekt powinien być o przyrodzie, spacer po lesie, wycieczki przyrodnicze itp. pt. „Przyroda Wokół Nas”; moim zdaniem powinien być projekt o zwierzętach; myślę, że następny projekt mógłby obejmować ekologię lub zdrowy tryb życia; nie wiem, może ekologia w mojej miejscowości?; o biedronkach i motylach; o jesieni; o koniach; o kwiatach; o małych stworzeniach; o porach roku; o przyrodzie; o ptakach; o roślinach; o uczeniu się o roślinach; o zwierzętach (5 odpowiedzi); o żabach; o żabkach i pszczołkach 😊; pory roku; projekt o ochronie zwierząt; ptaki; zwierzęta;

– **rękodzieło, ceramika** (20 odpowiedzi):

bardzo bym chciała, aby w kolejnym projekcie była możliwość nauczenia się robienia krywulki; chciałabym się nauczyć nowych wzorów w biżuterii koralikowej albo robić makramę i inne rzeczy ze sznurków; chciałabym uczestniczyć w projekcie dotyczącym wyrobów ceramicznych; chciałabym żeby odbyły się warsztaty szydełkowania; chciałabym, aby kolejny projekt był również o rękodzielnictwie lub makramą; chciałabym, aby po raz kolejny odbyły się warsztaty z biżuterii koralikowej, ponieważ były bardzo ciekawe i można było dużo nowych informacji uzyskać; chciałbym jeszcze poćwiczyć ozdabianie różnych naczyń glinianych i innych; chciałbym, aby warsztaty robienia biżuterii koralikowej odbyły się ponownie, żebym miała możliwość nauczyć się robić jeszcze inną biżuterię tą metodą; kolejny projekt powinien być również

o rękodzielnictwie, ponieważ ta edycja cieszyła się dużym zainteresowaniem; mogą być warsztaty biżuterii sutasz i makramy; o lepieniu; o malowaniu futerka; o szyciu; o technice malowania futerka; projekt bardzo fajny mógłby być powtórzony. Bardzo spodobało nam się posługiwanie koralikami, nitką i igłą. Możemy ponownie zrobić krywulki bądź bransoletki. Ewentualnie moglibyśmy nauczyć się wyszywać obraz koralikami lub haftem krzyżkowym; projekt powinien być o rysowaniu, plastycznych rzeczach i origami; przydałyby się kolejne warsztaty z tworzenia krywulek dla bardziej zaawansowanych, być może sutasz lub np. zrobienie naczyń; w kolejnym projekcie chciałabym nauczyć się szydełkować; w kolejnym projekcie chciałabym warsztaty tworzenia bombek ze wstążki metodą kanzashi; według mnie takie warsztaty są świetną i aktywną formą rozwoju i twórczości u małych dzieci. Powinny one być organizowane we wszystkich świetlicach. Zapewne wiele radości dostarczyłyby dzieciom w okresie przed bożonarodzeniowym, kiedy każde dziecko mogłoby zrobić dla siebie ozdóbki na choinkę;

– **plastyczny, o malowaniu, w tym grafika oraz ikonopisarstwo** (17 odpowiedzi):

być może raz jeszcze ikonopisarstwo; chciałabym nauczyć się między innymi pisanie ikon; chciałabym pracować graficznie; chciałabym uczestniczyć w projekcie dotyczącym (...) szkicowania portretów; chciałabym warsztaty malowania obrazów na płótnie; chciałabym, żeby był projekt, na którym nauczę się robić bombki metodą decoupage; chciałabym, żeby odbyły się warsztaty robienia bombek na choinkę ze wstążki metodą kanzashi; chciałabym, żeby odbyły się warsztaty, na których nauczyłabym się malować obrazy na płótnie; chciałabym jeszcze poćwiczyć malowanie ikon; jak dla mnie to mogłoby być ikonopisarstwo; kaligrafia; kolejny projekt powinien być o ikonopisarstwie; kolejny projekt powinien być o plastyce; kolejny projekt powinien być o szkicowaniu i poprawianiu cienkopisem; myślę, że ciekawy byłby projekt o podstawach rysowania (perspektywa, światłocien) itp. nie chodzi o wpajanie tego na siłę, ale o przystępną naukę ponieważ osoby młodsze raczej nie będą zainteresowane „kuciem” teorii; pisać ikony; plastyczne; rysowaniu co nam przyjdzie na myśl;

– **o kulturze i sztuce, w tym mniejszości narodowych** (10 odpowiedzi):

kolejny projekt mógłby być nadal o Łemkach i śpiewaniu; kolejny projekt mógłby dotyczyć innej kultury lub mniejszości narodowej mieszkającej w okolicy; kolejny projekt powinien być stworzony z myślą o dawnej sztuce, kulturze, zwyczajach oraz tradycjach tego regionu; mogłoby być kultura sztuki; o kolejnych rodzajach dzieł; o nastoletnim poglądzie na sztukę; o poznawaniu kolejnych kultur; o starożytności; o zabawach; według mnie kolejny projekt powinien być o kaligrafii, muzyce oraz zwyczajach łemkowskich;

– **o miejscu zamieszkania** (6 odpowiedzi):

kolejny projekt powinien nadal dotyczyć spraw Jarosławia; na ulicach miasta; Następnym projektem mogło by być „Jakie piękne obiekty możemy znaleźć w Krośnie”. W skrócie mogło by być „Piękno Krosna”; o historii miejscowości w których mieszkam, o opowieściach ludowych i tańcach, które w niej obowiązywały; o Mielcu; o moim mieście;

– **o literaturze** (4 odpowiedzi):

festiwal pisanie książek o wizji totalitarnego i depresyjnego świata; o książkach; o postaciach z bajek; o wrózkach;

– **o świecie** (4 odpowiedzi):

kolejny projekt mógłby się nazywać „Poznajemy świat z Bujo”; o życiu; poznawać mądrych ludzi; poznawać świat;

– **o muzyce, w tym ludowej** (3 odpowiedzi):

następny projekt mógłby dotyczyć muzyki polskiej ludowej; moim zdaniem nauka gry na instrumentach; projekt muzyczny;

– **o tańcu** (3 odpowiedzi): *chciałabym nauczyć się tańczyć; o tańcu; żeby tańczyć hip-hop;*

– **sport i kultura fizyczna** (3 odpowiedzi):

chciałabym uczestniczyć w projekcie dotyczącym kultury fizycznej; o bieganiu; o sporcie;

– **związany z teatrem** (3 odpowiedzi):

bajki w przedszkolu; chciałabym odwiedzić duży teatr; chciałabym zrobić przedstawienie;

– **o dzieciach** (2 odpowiedzi): *o dzieciach* (2 odpowiedzi)

– **o kulinariach** (2 odpowiedzi): *cukierniczy; nowy projekt mógłby być o gotowaniu;*

– **robotyka, informatyka, Kosmos** (2 odpowiedzi):

o prawdziwych robotach albo o Kosmosie; z informatyki o komputerze lub z programowania;

– **o dawnych czasach, o przodkach** (1 odpowiedź): *o moim pradziadziu Józiu;*

– **o przedsiębiorczości** (1 odpowiedź): *o interesie*

– **o tematyce morskiej** (1 odpowiedź):

Kolejny projekt mógłby dotyczyć tajemnic morskiego świata. W kreatywny sposób pokazywać żyjące w wodzie stworzenia oraz rośliny. Poznawać tereny na których mogą żyć nawet syreny, czy inne magiczne stworzenia. Pokazać nawet trochę fantastyczne z syrenami, rybkami, wielorybami oraz innymi jeszcze nieodkrytymi istotami. W końcu kto wie co się kryje w głębi morza czy oceanu?

– **o tworzeniu wystaw** (1 odpowiedź): *tworzenie wystawy;*

– **inne** (3 odpowiedzi): *może o czymś związanym z pasjami; o światłach; tworzyć wolną strefę;*

3) Jaka byłaby rola w projekcie?

– **uczestnik** (29 odpowiedzi):

będę aktorem; będę malować rękami; będę motylem albo biedronką; będę mówić; będę postacią z bajki; będę śpiewać i tańczyć; będę tańczyć (3 odpowiedzi); *będę wróżką; chciałabym zagrać na jakimś instrumencie; chciałabym zaśpiewać w chórze; chętnie byłabym uczestnikiem; chętnie wezmę udział w warsztatach. Lubię poznawać nowe rzeczy, które bardzo przydają się w życiu; cieszyć się wspólnie; i byłabym uczestnikiem; mogę o nim opowiedzieć; mogę śpiewać i zbierać kwiatki; mogłabym być uczestnikiem; mogłabym gotować; mogłabym pomóc w tym graficznie; opowiadanie o nich; opowiadanie o pracy; ptakiem; ptakiem z piórami; tańczyć; uczestnik; umiem malować obrazki; z chęcią bym w nim uczestniczył;*

– **organizator, osoba zarządzająca** (19 odpowiedzi):

będę mówić co mają robić; będę mówić co robić; będę reżyserem; będę rządzić (2 odpowiedzi); *będę to prowadzić i mówić co robić; będę wszystkim kierować; kierownik; królować i rządzić; kurator; kuratora; mogę być kuratorem; mogłabym być kuratorem; mogłabym być kuratorem wystawy; moja rola to by była organizator zabaw; reżyserem; rola kuratora; rządzić; sekretarz;*

– **brak opinii i inne** (7 odpowiedzi):

moja rola = nie wiem; myślę, że swoją rolę wypełniłam i żadnej innej nie muszę; nie wiem (5 odpowiedzi).

Wnioski i rekomendacje

Założeniem przeprowadzenia ewaluacji jest odniesienie się do pięciu zasadniczych kwestii, tj.:

- trafność, która wymaga zestawienia celów i potrzeb. Kryterium to pozwala ocenić w jakim stopniu cele programu odpowiadają potrzebom i priorytetom danego sektora lub regionu. Ustalone w wyniku zastosowania kryterium trafności wnioski wpływają na podjęcie decyzji o kontynuowaniu, modyfikacji lub całkowitym wstrzymaniu projektu albo programu;
- użyteczności odnosi się do tego w jakim stopniu oddziaływanie projektu lub programu odpowiada potrzebom grupy docelowej;
- efektywność (tzw. „ekonomiczność”) to ocena danego projektu albo programu, czyli określenie stosunku poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, poświęcony czas) do uzyskanych produktów, rezultatów oraz oddziaływania;
- skuteczność dotyczy poziomu osiągnięcia celów projektu lub programu zdefiniowanych na etapie programowania tych przedsięwzięć;
- trwałość, czyli określenie tego na ile efekty osiągnięte w projektach mają szansę na długie oddziaływanie.³¹

Biorąc powyższe pod uwagę, można stwierdzić, iż w przypadku badań ewaluacyjnych Programu BMK z 2021 r. w województwie podkarpackim zebranie szczegółowych informacji – dotyczących m.in. kwestii sieciowania, opinii beneficjentów odnośnie działań Operatora regionalnego oraz procesu realizacji autorskich projektów, a także opinii beneficjentów ostatecznych, tj. dzieci i młodzieży na temat działań, w których wzięli udział – pozwoliło na udzielenie odpowiedzi na pięć zasadniczych pytań:

- 1) Czy cele jakie są stawiane przed programem odpowiadają na zapotrzebowanie przedstawicieli sektora kultury i edukacji?*
- 2) Czy cele osiągnięte w ramach projektów są użyteczne z punktu widzenia wymogów Programu BMK, potrzeb Beneficjentów (animatorów i edukatorów kulturowych) oraz Beneficjentów ostatecznych Programu Bardzo Młoda Kultura (przede wszystkim dzieci i młodzieży), tj. czy osiągnięte rezultaty są odpowiedzią na zapotrzebowanie występujące w odniesieniu do wspomnianych tu trzech płaszczyzn analizy?*
- 3) Czy dofinansowane przez Operatora projekty regrantowe są adekwatne w stosunku do celów osiągniętych w projekcie?*
- 4) Czy dofinansowane projekty osiągnęły założone cele, w tym czy skutecznie modelują kompetencje u odbiorców ostatecznych Programu Bardzo Młoda Kultura?*
- 5) Czy cele osiągnięte w ramach zrealizowanych projektów posiadają cechę trwałości?*

Przeprowadzone badania i analizy pozwalają na sformułowanie następujących konkluzji:

³¹ Por. Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, *Ewaluacja Funduszy Strukturalnych*, Warszawa 2003, s. 37-40.

Ad.1) Trafność celów z punktu widzenia wymogów stawianych Programowi BMK.

Zdiagnozowanie przez Narodowe Centrum Kultury potrzeby sektora kultury znalazły swoje odzwierciedlenie w 4 zasadniczych celach, które postawiono przed realizatorami Programu Bardzo Młoda Kultura w Regulaminie w &4³²:

(1) wzmacnianie edukacji kulturowej poprzez eliminowanie barier pomiędzy sferą edukacji a kultury (założenia); realizacja:

– wymogiem stawianym przed autorami inicjatyw z zakresu animacji i edukacji kulturowej było podejmowanie współpracy pomiędzy przedstawicielami sektorów kultury i edukacji (por. Podrozdział 1.2);

(2) rozwijanie sieci współpracy instytucji, organizacji i osób prywatnych, zajmujących się animacją i edukacją kulturową (założenia); realizacja:

(a) we wszystkich wnioskach złożonych w trakcie procedury konkursowej została zadeklarowana współpraca pomiędzy przedstawicielami instytucji kultury oraz innymi podmiotami (w tym placówkami oświatowymi) działającymi w sferze edukacji kulturowej, a w przypadku zrealizowanych przedsięwzięć taka kooperacja została wdrożona;

(b) choć na podstawie wyników badań można stwierdzić, że u podłoża omawianej tu współpracy inicjatywa najczęściej należała do przedstawicieli instytucji kultury (co może wynikać z postrzegania działań związanych stricte z kulturą np. przez nauczycieli jako dodatkowej formy aktywności zawodowej, hobby albo przejaw działalności o charakterze non-profit), to jednakże w obecnym roku konfiguracje typów współpracujących podmiotów (a w tym inicjujących taką kooperację) były bardzo zróżnicowane (por. Podrozdział 1.2);

(3) budowanie podstaw dla zintegrowanych działań z zakresu animacji i edukacji kulturowej na poziomie lokalnym i ogólnopolskim (założenia); realizacja:

(a) w ramach Programu zostały rozdysponowane środki w wysokości 140 tys. zł na realizację 11 projektów – autorskich inicjatyw podkarpackich animatorów i edukatorów kulturowych, które to wsparcie jest bardzo istotne z punktu widzenia finansowego, ale również jako czynnik motywujący do podejmowania działań z zakresu animacji i edukacji kulturowej;

(b) podkreślenia wymaga tu fakt, iż wobec rekordowej liczby wniosków, które napłynęły do konkursu regrantowego Operator regionalny zdecydował na zwiększenie liczby dofinansowanych inicjatyw (do wspomnianych 11 – w porównaniu z 9 w roku ubiegłym), która to decyzja skutkowała również wzrostem ilości środków przeznaczonych na ten cel (wspomniane 140 tys. zł w porównaniu z ok. 122 tys. zł w roku poprzednim), przy czym tylko niewielka część tej kwoty została wygospodarowana w wyniku negocjacji dotyczących wysokości środków koniecznych na realizację poszczególnych inicjatyw – wysokość przyznanych środków w odniesieniu do wnioskowanych różniła się *in minus* o ok. 8% (por. Podrozdział 1.3);

(4) wzmacnianie zawodowych kompetencji osób zajmujących się animacją i edukacją kulturową w Polsce (założenia); realizacja:

– Operator regionalny zaproponował w bieżącym roku atrakcyjną – jak wynika z przeprowadzonych badań – ofertę szkoleniową skierowaną do animatorów i edukatorów kulturowych, które to warsztaty zostały ponadto dostosowane do okoliczności wywołanych pandemią, tzn. zostały one przeprowadzone w formie zdalnej (*on-line*) – (por. Podrozdział 1.1);

³² Regulamin Programu Narodowego Centrum Kultury Bardzo Młoda Kultura 2019-2021, s. 3.

Zakładając trafność diagnozy NCK można stwierdzić, iż w przypadku realizacji BMK w województwie podkarpackim mamy do czynienia ze spełnieniem oczekiwań dotyczących trafności działań podejmowanych w ramach tego Programu.

Ad. 2) W odniesieniu do kwestii użyteczności Programu BMK należy przyjąć trzy perspektywy analizy, tj. relacji pomiędzy osiągniętymi celami a wymogami Programu, potrzebami Beneficjentów i Beneficjentów ostatecznych.

(1) relacja pomiędzy osiągniętymi celami a wymogami BMK – efekty działań przeprowadzonych w ramach projektów zrealizowanych w 2021 r. w województwie podkarpackim odpowiadają wymogom stawianym przez ten Program, tym samym są odpowiadają celom, których kryterium stanowi użyteczność (por. Trafność). Ponadto – tak jak było to w latach ubiegłych – do zadań Operatora regionalnego należało przeprowadzenie procedury konkursowej, która miała wyłonić najlepsze wnioski i w konsekwencji umożliwić ich realizację. W tym kontekście należy stwierdzić, iż wdrożenie tej procedury było zgodne z wymogami Regulaminu Programu BMK zarówno pod względem formalnym (dokumentacja, terminy, działania informacyjne itp.), jak i merytorycznym (w tym m.in. kryteria oceny wniosków). Trzeba tu również podkreślić duże kompetencje oraz doświadczenie osób wchodzących w skład jury wynikające z ich aktywnego funkcjonowania w sferze animacji i edukacji kulturowej, a w przypadku części z nich szczególne zrozumienie dla idei Programu nabyte w związku z wieloletnim udziałem w tym gremium (por. Podrozdział 1.2);

(2) w odniesieniu do Beneficjentów Programu, tj. animatorów i edukatorów kulturowych zaproponowanie zróżnicowanej tematyki szkoleń zrealizowanych przez profesjonalną kadrę, o dużym doświadczeniu zawodowym, przy czym niejednokrotnie były to osoby posiadające stopnie albo tytuły naukowe (por. Podrozdział 1.1); istotnym aspektem jest tu również wsparcie finansowe podjętych inicjatyw w zakresie animacji i edukacji kulturowej (por. Podrozdział 1.3); ponadto Operator regionalny zapewnił realizatorom projektów wsparcie merytoryczne i organizacyjne, które zostało przez nich bardzo dobrze ocenione. (por. Podrozdział 3.6);

(3) w przypadku Beneficjentów ostatecznych również można mówić o adekwatnej do potrzeb ofercie w postaci zakresu i tematyki projektów; potwierdzają to wyniki badań przeprowadzonych wśród dzieci i młodzieży uczestniczących w tych przedsięwzięciach (por. Podrozdział 4.2); należy tu podkreślić, że autorzy tych inicjatyw w zakresie animacji i edukacji kulturowej podjęli starania o zdiagnozowanie potrzeb Beneficjentów ostatecznych, co znalazło swoje odzwierciedlenie w pomysłach na działania i formy ich realizacji (por. Podrozdziały 3.1-3.3) oraz określili szereg kompetencji, których nabycie albo podniesienie ma stanowić kluczowy rezultat podjętych działań (por. Podrozdział 3.5).

Biorąc powyższe pod uwagę można stwierdzić, iż oczekiwania dotyczące użyteczności Programu BMK w przypadku jego odstony w województwie podkarpackim w 2021 r. zostały spełnione.

Ad. 3) Analiza efektywności wymaga zestawienia nakładów finansowych z uzyskanymi rezultatami projektu.

– Wyłącznie ilościowe podejście to tego zagadnienia mogłoby nie uwzględnić osiągnięć o niewymiernym charakterze. W efekcie realizacji projektów powstały także takie rezultaty, które można zmierzyć i wycenić, co jednakże nie oddaje specyfiki Programu i poszczególnych projektów zrealizowanych w jego ramach. Pomimo tych zastrzeżeń, wyniki analiz dają podstawy do stwierdzenia, że Program był jak najbardziej efektywny, tj. nakłady finansowe przyniosły owocne efekty. Przemawiają za tym takie dane jak: liczba przedsięwzięć zrealizowanych w ramach projektów (w tym

takich jak warsztaty, szkolenia, spotkania, spektakle, koncerty, projekcje filmowe itp.) – 146; ogólna (szacunkowa) liczba uczestników wszystkich przedsięwzięć w ramach projektów – 585; liczba osób zaangażowanych w realizację projektów (animatorów i edukatorów kulturowych, artystów i twórców, wykładowców, przedstawicieli różnego rodzaju branż w mniejszym lub większym stopniu związanych z kulturą, jak np. strażacy i reżyserzy teatralni, itd.) – 188; liczba partnerów w projektach (reprezentujących m.in. sektor kultury, edukacji, organizacji pozarządowych) – 31; liczba/ilość „produktów” powstałych w ramach projektów (jak np. wystawa, film itd.) – 269 oraz liczba wytworzonych materiałów promocyjnych – 217 (przy czym nie uwzględniono tu liczby egzemplarzy poszczególnych materiałów, tylko liczbę ich rodzajów). Do tego zestawienia – podobnie jak w latach ubiegłych – należy doliczyć zaangażowanie i energię: realizatorów projektów, zespołu ds. koordynacji, opiekunów projektów, uczestników tych przedsięwzięć oraz aktywnie włączających się w te działania członków społeczności lokalnych, które trudno wprost przeliczyć na tzw. roboczogodziny. To także różnorodność zastosowanych metod realizacji projektów (por. Podrozdział 3.4). Ponadto w tym wyliczeniu nie można pominąć efektów w postaci nabytej wiedzy i kompetencji, przez animatorów i edukatorów kulturowych (por. Podrozdział 2.3) oraz Beneficjentów ostatecznych, tj. przede wszystkim dzieci i młodzieży, które zapewne będą procentować jeszcze długo po tym, jak projekty te dotarły do swoich szczęśliwych finałów (por. Podrozdział 4.2). Na ocenę efektywności powinno wpłynąć także to, że w trudnych okolicznościach wywołanych pandemią realizacja tych przedsięwzięć nie była czymś oczywistym i rutynowym.

Biorąc to pod uwagę, należy stwierdzić, że Program okazał się w aspekcie efektywności ze wszech miar przedsięwzięciem spełniającym pokładane w nim oczekiwania.

Ad. 4) Skuteczność, rozumiana jako modelowanie kompetencji u odbiorców wymaga odniesienia się do Beneficjentów (animatorów i edukatorów kulturowych) oraz Beneficjentów ostatecznych (dzieci i młodzieży). Zgodnie z Regulaminem Programu Bardzo Młoda Kultura, ma on: *budować i wspierać system, w ramach którego działania podejmowane w sferze kultury przyczynią się do kształtowania cenionych społecznie umiejętności i postaw, m.in. kreatywności, innowacyjnego działania, współpracy, zaufania, kompetencji medialnych oraz komunikacyjnych*³³ (założenia); realizacja:

(1) W tym kontekście opinia Beneficjentów dotycząca warsztatów jednoznacznie wskazuje, iż w efekcie uczestnictwa w tych przedsięwzięciach zaobserwowali oni wzrost poziomu swojej wiedzy i kompetencji (por. Podrozdział 2.3); także w przypadku Beneficjentów ostatecznych opinie na ten temat są podobne i jednoznacznie wskazują na dostrzeżenie podniesienia poziomu wiedzy i kompetencji. Wszystkie kompetencje wymienione w Preambule do Regulaminu Programu BMK* zostały zaliczone przez beneficjentów ostatecznych do zestawu tych, które nabyli oni w efekcie udziału w projekcie. Co ważne lista kompetencji nabytych w efekcie uczestnictwa w projektach, którą samodzielnie sformułowali Beneficjenci ostateczni jest zdecydowanie dłuższa i bogatsza, niż ta zapisana w Regulaminie (por. Podrozdział 4.3).

(2) Również oferta szkoleniowa przygotowana przez Operatora regionalnego, a także warsztaty przeprowadzone w ramach poszczególnych autorskich inicjatyw podkarpackich animatorów i edukatorów kulturowych dokładnie odpowiadały wymienionym tu regulaminowym wytycznym (por. Podrozdział 2.3).

Wyniki badań pozwalają bezspornie stwierdzić, że działania podjęte w ramach Programu BMK, a w tym w jego integralnej części jaką są projekty były skuteczne.

³³ Regulamin Programu Narodowego Centrum Kultury Bardzo Młoda Kultura 2019-2021, Preambuła, s. 1.

* Chodzi o kreatywności, innowacyjnym działaniu, współpracy, zaufaniu, kompetencji medialnych oraz komunikacyjnych.

Ad. 5) Ocena trwałości uzyskanych efektów

(1) Pomimo tego, iż mamy tu do czynienia z ewaluacją *ex-post*, ocena trwałości efektów uzyskanych w ramach zrealizowanych inicjatyw jest o tyle utrudniona, że znaczna część z tych osiągnięć ma charakter niewymierny. Co więcej, są to tego rodzaju działania, które przynoszą równie niewymierne skutki, które ponadto są odłożone w czasie, tj. trudne do uchwycenia w chwilę po ich zakończeniu. W kontekście specyfiki omawianych tu przedsięwzięć oszacowanie trwałości osiągniętych rezultatów może dotyczyć takich kwestii jak: produkty materialne, produkcje medialne, wiedza, kompetencji, umiejętności, cechy osobowościowe oraz ogólne doświadczenie życiowe.

(2) W przypadku materialnych efektów w odniesieniu do zrealizowanych projektów mowa jest przede wszystkim o artystycznych dokonaniach ich młodych uczestników w zakresie wytworów pracy manualnej, ale także opracowaniach dokumentujących przebieg i efekty tych inicjatyw oraz materiały promocyjne. Jeśli więc wielu amatorskich dzieł dzieci i młodzieży najprawdopodobniej nie można zaliczyć do trwałych efektów, to już ich utrwalenie np. w postaci dokumentacji fotograficznej może na długi czas zachować wiedzę o wydarzeniach jakie miały miejsce w związku z projektami zrealizowanymi w ramach BMK w 2021 r. w województwie podkarpackim. W dobie Internetu za trwałe można uznać wszelkiego rodzaju produkcje medialne, a w tym te działania i wydarzenia, które zostały zapisane w postaci cyfrowej (np. zdjęcia z realizacji przebiegu projektów) oraz były bezpośrednio nastawione na upowszechnienie w sieci (np. filmy będące docelowym efektem projektów).

(3) Również wiedza, którą nabyli uczestnicy Programu, a w tym także projektów może zostać zaliczona do kategorii efektów trwałych, przy czym nie chodzi tu o szczegóły (zapamiętanie jakichś definicji albo dat jakiś wydarzeń), ale o samą świadomość istnienia określonych faktów (np. wydarzeń i postaci należących do historii w jej lokalnym wymiarze). Także poszczególne kompetencje zdobyte w ramach poszczególnych inicjatyw, choć nie mają charakteru wymiernego, to jednakże mają one cechy trwałości. Mowa tu o takich kwestiach jak m.in.: sprawne komunikowanie się, współpraca w grupie, liderowanie w grupie, poszukiwanie i selekcja informacji, rozumienie mediów, kreatywność itp. itd. Podobnie rzecz przedstawia się w odniesieniu do umiejętności, które w tym kontekście rozumiane są jako konkretne przejawy działalności artystycznej, tj. malowanie, rzeźbienie, szycie, gotowanie, pisanie scenariuszy, robienie zdjęć, gra aktorska, taniec, śpiew, produkcja filmu albo książki itp. itd., które również nie są mierzalne, ale na stałe wejdą one w zakres sprawności, którymi będą dysponować uczestnicy projektów.

(4) Także w odniesieniu do takich aspektów – choć również nie można mówić o ich wymiernym charakterze – a które można określić jako cechy osobowościowe (np. podniesienie poziomu samooceny, pewności siebie, poczucie odpowiedzialności, identyfikacja lokalna, poczucie patriotyzmu i dumy narodowej) można stwierdzić, iż na trwale kształtują one postawy dzieci i młodzieży, które wzięły udział w inicjatywach zrealizowanych w ramach BMK (por. Podrozdział 4.3).

Biorąc powyższe pod uwagę, można stwierdzić, iż w ramach zrealizowanych projektów został osiągnięty efekt trwałości, pomimo tego, że większość tych rezultatów nie ma wymiaru materialnego i jednoznacznie wymiernego.

* * *

Badania ewaluacyjne pozwoliły ponadto na sformułowanie szeregu dodatkowych wniosków i zarekomendowanie określonych działań mających na celu zwiększenie efektywności Programu Bardzo Młoda Kultura w przypadku jego kontynuacji w przyszłości – por. Zestawienie 14.

Zestawienie 14. Wnioski i rekomendacje

Obszar	Wnioski (W) i rekomendacje (R)		Adresat	Czas wdrożenia*												
Spotkania informacyjne	W	W 2021 r. Operator regionalny nie zdecydował się na przeprowadzenie spotkań informacyjnych, na co wpłynęły co najmniej dwie przesłanki tj.: sytuacja epidemiczna w Polsce oraz 6 rok działania Programu BMK i w związku z tym uzasadnione założenie o znajomości jego zasad wśród podkarpackich animatorów i edukatorów kulturowych; problemem w tym kontekście stała się kwestia sieciowania, która była jednym z istotnych aspektów tego typu spotkań. W tym kontekście położono nacisk na indywidualne konsultacje za pomocą poszczególnych narzędzi komunikacji (a w tym telefon, poczta elektroniczna, strona internetowa, media społecznościowe).	Operator regionalny	styczeń - marzec												
	R	W przypadku ustąpienia pandemii w przyszłości warto powrócić do bezpośrednich spotkań z animatorami i edukatorami kultury w dotychczasowej formule, przy czym warto byłoby jednakże nie rezygnować z możliwości jakie daje w tym względzie komunikacja internetowa. Tym samym zwiększyłoby się zasięg rozprzestrzeniania informacji oraz umożliwiłoby to udział osób, które z różnych względów nie mogłyby uczestniczyć w spotkaniach <i>face to face</i> . Przy czym proporcje pod względem formy spotkania powinny przemawiać na korzyść tych standardowych. Jeżeli jednak epidemia nie ustąpi i konieczne będzie przeniesienie wszystkich spotkań informacyjnych do Internetu, to: - analogicznie jak w standardowych warunkach warto przeprowadzić kilka spotkań; - w celu zapewnienia odpowiednio wysokiej frekwencji warto byłoby uwzględnić dwie zmienne, tj. jak czas (pora dnia) oraz dzień, w efekcie czego powstałoby takie zestawienie: <table><tr><td>Pora dnia (godziny)</td><td colspan="2">Dzień tygodnia</td></tr><tr><td></td><td>roboczy</td><td>Weekend (sobota, niedziela)</td></tr><tr><td>8-15</td><td>X</td><td>X</td></tr><tr><td>16-20</td><td>X</td><td>X</td></tr></table>			Pora dnia (godziny)	Dzień tygodnia			roboczy	Weekend (sobota, niedziela)	8-15	X	X	16-20	X	X
	Pora dnia (godziny)	Dzień tygodnia														
		roboczy			Weekend (sobota, niedziela)											
	8-15	X			X											
	16-20	X			X											
	W	Kolejny rok z rzędu wyniki badań pokazały, że nieuzyskanie dofinansowania może powodować wśród osób, których projekty nie zdobyły wystarczającej liczby punktów przyznawanych przez Komisję konkursową pewną dozę frustracji.														
	R	W trakcie trwania spotkań informacyjnych warto szczególnie podkreślać zasady i przejrzystość procedury konkursowej, tak aby nie budziła ona żadnych wątpliwości wynikających z niedoinformowania. W tym celu można posłużyć się danymi przygotowanymi w formie Aneksu w niniejszym opracowaniu.														
	W	W bieżącym roku nie pojawił się problem odrzucenia wniosków ze względu na ich niedociągnięcia natury formalnej, co m.in. świadczy o skutecznej komunikacji pomiędzy Wnioskodawcami oraz przedstawicielami Operatora regionalnego.														
	R	W ramach spotkań informacyjnych warto położyć nacisk na kwestię wypełnienia wniosków, tak aby problem ten nie wystąpił i nie stanowił przesłanki do braku możliwości konkurowania o dofinansowanie inicjatywy.														
W	Mankamentem realizacji badań ewaluacyjnych za pomocą ankiety internetowej jest brak kontroli nad realizacją próby badawczej. Tegoroczne zabiegi w tym względzie ponownie napotkały na duży opór ze strony uczestników spotkań informacyjnych – odbiorców oferty szkoleniowej.															
R	Konieczna jest intensywna promocja badań ewaluacyjnych i ankietowych wśród animatorów i edukatorów kulturowych oraz uwzględnienie w badaniach typu CAWI takich problemów badawczych, które nie dotyczą prawie wyłącznie uczestników szkoleń.															

* Szacunkowe propozycje zakładające podjęcie działań z początkiem roku.

Oferta szkoleniowa przygotowana przez Operatora regionalnego	W	Animatorzy lub edukatorzy mogą mieć sprecyzowane oczekiwania odnośnie oferty szkoleniowej	Operator regionalny	styczeń - marzec
	R	Diagnoza potrzeb szkoleniowych animatorów lub edukatorów kulturowych (za pomocą np. techniki ankiety internetowej CAWI z wykorzystaniem np. istniejącej bazy adresów e-mail dotychczasowych uczestników szkoleń, warsztatów i realizatorów projektów wraz z zebraniem informacji o potrzebach w trakcie spotkań informacyjnych).*	Realizatorzy badań	
	W	W celu zachęcenia do udziału w szkoleniach warto udostępnić jak najwięcej informacji przemawiających na korzyść propozycji szkoleniowych.	Operator regionalny	styczeń - marzec
	R	W informacji dotyczącej szkoleń przesyłanych do animatorów i edukatorów kulturowych warto udostępniać opis sylwetek prelegentów		
Realizacja szkoleń	W	Przygotowanie warsztatów dostosowano do niekorzystnej sytuacji pandemicznej, tj. zostały one przeprowadzone w formie tzw. webinarów.	Operator regionalny	styczeń – marzec
	R	W przypadku, gdyby było możliwe realizowanie szkoleń w tradycyjnej formie warto byłoby nie rezygnować z ich internetowych odpowiedników w celu zwiększenia ich dostępności oraz zasięgu ich oddziaływania. Konieczne byłoby przy tym przewidzenie odpowiednich środków na ten cel oraz przygotowanie takich rozwiązań technicznych, aby można było np. sporządzić listę obecności	Autorzy szkoleń	
	W	Wprowadzając webinaria do oferty szkoleniowej (jak uzupełniające w „normalnych” warunkach albo konieczne w sytuacji pandemicznej) warto zadbać także nie tylko o ich merytoryczną stronę, ale także o tę formalną i organizacyjną (w tym np. przygotowanie materiałów szkoleniowych dla uczestników warsztatów).	Operator regionalny Autorzy szkoleń	styczeń – marzec
	R	Uzgodnione z autorami, wcześniejsze przygotowanie webinarów oznaczałoby brak konieczności nagrywania bezpośrednich szkoleń <i>on-line</i> , które rządzą się własnymi prawami, tj. w trakcie których są możliwe np. potknięcia językowe lub merytoryczne prowadzących lub uczestników, nieprzewidywalne sytuacje np. techniczne itp. itd.; warsztaty wcześniej nagrane i udostępnione np. już po szkoleniu <i>on-line</i> , zostaną tym samym uwiecznione. W tym przypadku warto byłoby zapewnić pomoc techniczną w nagraniu takiego profesjonalnego webinarium autorom wymagającym takiego wsparcia (albo wówczas, gdyby zaistniała chęć ujednolicenia tego typu przekazu, co też wpłynęłoby na jakość jego odbioru). Ponadto w przypadku przeprowadzania webinarów warto byłoby zadbać o licznik gości (frekwencja) i ogólną identyfikację (np. poprzez adres e-mail, który później mógłby zostać wykorzystany w badaniach ewaluacyjnych).		
Projekty	W	Dzieci i młodzież biorące udział w projektach szczególnie doceniała ich interdyscyplinarność oraz wymaganą od nich w ich trakcie aktywność	Autorzy inicjatyw Operator regionalny	Etap planowania projektów i składania wniosków
	R	Ważne, aby w planowaniu projektów mających być realizowanych w ramach BMK położyć nacisk na podejmowanie działań nie tylko dla młodzieży, ale z młodzieżą. Wzorami wniosków projektowych szczególnie branych pod uwagę przy ocenie powinno być: interdyscyplinarność, poziom zaangażowania dzieci i młodzieży, zakres swobody w podejmowaniu decyzji w ramach działań projektowych, praca zespołowa.		
	W	Ze względu na możliwość trwania pandemii konieczne jest dostosowanie do niej organizacji zajęć z dziećmi i młodzieżą.	Komisja konkursowa	styczeń – marzec Etap oceny wniosków
	R	Na etapie projektowania inicjatywy oraz formułowania wniosku konieczne jest przewidzenie ewentualnej zmiany formuły organizacji pracy: (a) tak aby mogła ona przebiegać w małych grupach zadaniowych. Albo więc projekty powinny być skierowane do mniejszych grup albo uwzględnić konieczność zwiększenia liczby grup w celu zmniejszenia ich liczebności;		

* Rekomendacja ta poczyniona w 2019 r. została uwzględniona w 2020 r. i przyniosła oczekiwane efekty wobec czego warto pokusić się o ponowienie tego typu działania

		(b) uwzględnianie pracy w otwartych przestrzeniach; (c) przewidzenie możliwości przeniesienia działań do Internetu bez straty dla poziomu osiągnięcia zaplanowanych celów.		
	W	Jednym z istotniejszych – i powtarzających się – ustaleń badań przeprowadzonych wśród dzieci i młodzieży, jest to, iż chcą oni partycypować w projektowaniu i realizowaniu inicjatyw w zakresie animacji i edukacji kulturowej		
	R	Warto podkreślać na spotkaniach informacyjnych z animatorami i edukatorami kulturowymi kluczowe znaczenie diagnozy potrzeb dzieci i młodzieży oraz uwzględnienia ich aktywnej partycypacji w realizacji projektów, przy czym miałyby to wpływ na ostateczną ocenę wniosków.		
	W	Wśród nielicznych problemów związanych z realizacją warsztatów, które permanentnie należy brać pod uwagę jest kwestia nadmiernego obciążenia natury organizacyjnej beneficjentów ostatecznych. Planowanie takich przedsięwzięć w okresie wakacyjnym ma te plusy, że młodzież ma wolny czas, a minusem jest to, że może być nieobecna. W okresie szkolnym jest na miejscu, ale jest ona obciążona obowiązkami szkolnymi.	Autorzy inicjatyw	Etap planowania projektów
	R	Przygotowując projekty trzeba bardzo uważnie dostosować je do kalendarza, obowiązków ich młodych uczestników. Należy na to zwrócić szczególną uwagę potencjalnym wnioskodawcom na spotkaniach informacyjnych, a następnie zweryfikować tę kwestię w trakcie procedury konkursowej.		
	W	W trakcie trwania pandemii animatorzy i edukatorzy kulturowi nabrali doświadczenia w realizacji projektów z wykorzystaniem technologii internetowych.	Autorzy inicjatyw	od stycznia do czasu złożenia wniosku
	R	Bez względu na to, czy warunki pandemii będą się utrzymywać, czy też nie warto pokusić się o wykorzystanie możliwości jakie daje sieć internetowa oraz multimedia i zaprojektować inicjatywy tak, aby były one zakorzenione w społecznościach lokalnych, ale nabrały ponadregionalnego, a nawet międzynarodowego zasięgu w myśl zasady „działaj lokalnie, myśl globalnie”. Co więcej, istnieje prawdopodobieństwo, że tego typu projekt byłby dla dzieci i młodzieży jeszcze bardziej atrakcyjny.		
Formularz wniosku o dofinansowanie inicjatyw	W	Wnioski o dofinansowanie cechowały się bardzo dużym zróżnicowaniem pod względem ilości i szczegółowości zawartych w nich informacji, co może utrudniać członkom Komisji konkursowej ich porównywanie.	Operator regionalny	styczeń – marzec
	R	Warto pokusić się o częściowe ujednolicenie wniosków, tak aby podnieść poziom ich porównywalności, poprzez ustalenie (szczególnie w części dotyczącej opisu projektu) maksymalnej liczby znaków do wykorzystania przez Wnioskodawców, odpowiednio dużą, aby można było całościowo opisać zamierzone działania bez konieczności używania skrótowców, ale na tyle ograniczoną, aby opisy były pod tym względem wystandaryzowane. Takie rozwiązanie wpłynęłoby pozytywnie na wyrównanie szanse poszczególnych Wnioskodawców.		
Procedura konkursowa	W	W trakcie badań ponownie pojawiły się wypowiedzi wskazujące na rozczarowanie uzyskanymi efektami udziału w konkursie, tj. brakiem dofinansowania inicjatywy, co niewątpliwie stanowi istotny czynnik demotywujący.	Operator regionalny	Planowanie procedury konkursowej
	R	W celu zniwelowania poczucia frustracji w przypadku osób, które nie uzyskały dofinansowania warto byłoby (1) utrzymać w Regulaminie wniosku zapis o braku możliwości wnioskowania o dofinansowanie osób, które w ubiegłym roku otrzymały takie dofinansowanie; przy czym można byłoby zastrzyć ten przepis wprowadzając również obostrzenie dotyczące reprezentowanej instytucji; (2) w ramach spotkań informacyjnych położyć nacisk na zaakcentowanie klarowności procedury konkursowej; (3) rozważyć możliwość symbolicznego podziękowania za udział w konkursie		

		wszystkim tym, którzy nie otrzymali dofinansowania własnych inicjatyw w postaci np. imiennego listu (w wersji tradycyjnej), zawierającego również treści wskazujące na docenienie chęci i nakład pracy, co mogłoby w jakieś mierze złagodzić nieco poczucie porażki.		
	W	Liczba wniosków konkursowych, które nadesłano w tym roku była rekordowo duża w porównaniu z latami ubiegłymi.	Operator regionalny	Etap przyjmowania wniosków
	R	W celu ułatwienia składania wniosków warto – bez względu na sytuację pandemiczną – pozostać przy elektronicznej formie takiego dokumentu*, a jego fizycznej wersji wymagać ewentualnie od osób, których inicjatywy znajdą się w gronie wspartych w ramach BMK.		
	W	W tegorocznym konkursie przywrócono dwuetapową procedurę konkursową, który to zabieg wobec bardzo dużej liczby wniosków okazał się bardzo efektywnym sposobem wyłaniania zwycięskich inicjatyw. Tym samym dzięki uproszczonym wnioskom wymagany w I etapie udało się zaoszczędzić dużej ilości pracy zarówno wnioskodawcom jak i członkom jury. Pomogło to także zrationalizować czas przeznaczony na ocenę wniosków przez członków Komisji.	Operator regionalny	Czas organizacji konkursu
	R	W związku z przynajmniej roczną przerwą w realizacji Programu BMK w razie jego wznowienia można spodziewać się dużego zainteresowania tym przedsięwzięciem ze strony animatorów i edukatorów kulturowych wobec czego warto pozostać przy dwuetapowym procesie aplikacyjnym.		
	W	Jak wykazały badania Beneficjenci ostateczni (dzieci i młodzież) szczególnie doceniały to, że projekty odpowiadały na ich rzeczywiste potrzeby. Co więcej, taki też jest ogólny wymóg stawiany wobec Programu BMK.	Operator regionalny Komisja konkursowa	Etap oceny projektów
	R	Warto, aby Komisja konkursowa w swoich ocenach szczególnie uwzględniała kwestię realizacji diagnozy potrzeb wśród dzieci i młodzieży oraz zakresu partycypacji w realizacji projektu (np. w kontekście regulaminowego kryterium merytorycznego uwzględnienie w koncepcji Programu działań służących aktywnemu uczestnictwu dzieci i młodzieży w kulturze) ³⁴ .		
Realizacja projektów	W	Realizatorzy projektów – pomimo trudnych warunków – ponownie stanęli na wysokości zadania i sfinalizowali swoje inicjatywy oraz osiągnęli w nich założone cele. Wykazali się oni przy tym dużą dozą elastyczności, pomysłowości i determinacji w dążeniu do przeprowadzenia tych przedsięwzięć do szczęśliwego końca.	Autorzy inicjatyw	Etap planowania inicjatyw
	R	Powyższa konstatacja potwierdza profesjonalizm wybranych wnioskodawców oraz trafność doboru projektów do realizacji przez Komisję konkursową. Tym samym rekomendowane jest „trzymanie poziomu” w tym względzie.	Komisja konkursowa	Etap oceny projektów
	W	Pomoc ze strony Operatora regionalnego w realizacji projektów i ogólnie współpraca pomiędzy autorami inicjatyw i przedstawicielami Centrum Kulturalnego w Przemysłu została bardzo dobrze oceniona przez odbiorców oferty szkoleniowej oraz realizatorów projektów.	Operator regionalny	Poszczególne etapy działań w ramach BMK
	R	Należy utrzymać poziom zaangażowania przedstawicieli Operatora regionalnego we współpracę z Wnioskodawcami.		

* Z punktu widzenia procesu gromadzenia danych do ewaluacji warto poprosić Wnioskodawców o przysyłanie dwóch wersji formularza nieedytowalnego dokumentu (PDF) oraz w wersji edytowalnej ułatwiającej późniejszą analizę przesłanych treści.

³⁴ Regulamin Programu Narodowego Centrum Kultury Bardzo Młoda Kultura 2019-2021, & 10, s. 12.

Podsumowanie projektów	W	Osoby zaangażowane w działalność związaną z animacją lub edukacją kulturową potrzebują informacji zwrotnej odnośnie podejmowanych przez nie aktywności. Pozytywny przekaz w tym względzie, wskazujący na docenienie wykonanej pracy może skutkować podniesieniem samooceny, motywować do dalszej pracy i przeciwdziałać frustracji i wypaleniu zawodowemu.	Operator regionalny	Poszczególne etapy działań w ramach BMK Finał(-y) projektu
	R	Wykonawcom projektów warto dostarczać informacji zwrotnych (które mogą np. pochodzić z badań ewaluacyjnych), co wiąże się z udostępnieniem informacji np. na stornach internetowych Operatora regionalnego (a co jest praktykowane). Ponadto taką rolę mogłyby wypełniać spotkania podsumowujące poszczególne etapy działań w ramach projektu BMK (które mogłyby pełnić także funkcję integracyjną – sieciującą).		
Badania i ewaluacja	W	Badania ewaluacyjne i diagnostyczne permanentnie napotykają na opór wśród uczestników spotkań informacyjnych, odbiorców oferty szkoleniowej, a nieraz nawet realizatorów projektów.	Operator regionalny	styczeń – marzec
	R	Konieczne byłoby akcentowanie obowiązku udziału ww. osób nie tylko w rozmowach i wywiadach z przedstawicielem zespołu badawczego ds. ewaluacji, ale także w badaniach ankietowych, przy czym oczywiście wyłącznie odwołując się tu do poczucia obowiązku i bez przewidywania jakichkolwiek sankcji za niewypełnienie tej powinności z uwagi na to, że badania tego rodzaju muszą być oparte na dobrowolności.		
	W	W bieżącym roku ponownie skumulowały się badania ewaluacyjne realizowane przez różne podmioty, co mogło wpłynąć na niechęć Beneficjentów do uczestniczenia w tego typu działaniach.	NCK	styczeń – marzec
	R	Warto uwzględnić jak najdłuższy czas na projektowanie i realizację badań diagnostycznych i ewaluacyjnych, tak aby oczekiwania w zakresie zapotrzebowania informacyjnego wobec Beneficjentów mogłyby być jak najbardziej rozłożone w czasie, a tym samym jak najmniej dla nich uciążliwe.		

Źródło: opracowanie własne.

Uwagi metodologiczne

Zestawienie 15. Zagadnienia metodologiczne w zarysie

Obszary badawcze	Ogólne problemy badawcze	Metoda / technika badawcza	Rodzaj doboru próby
Realizacja warsztatów	Jak zostały zrealizowane warsztaty w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim?	Analiza Desk Research	Celowy: materiały Operatora regionalnego (por. Podrozdział 1.1)
Diagnoza potrzeb szkoleniowych	Jakie są potrzeby szkoleniowe animatorów i edukatorów kulturowych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim?	CAWI*	Celowy: animatorzy i edukatorzy kulturowi z Podkarpacia oraz podmioty kultury (dotychczasowi uczestnicy BMK oraz podmioty figurujące w bazie danych BMK w woj. podkarpackim z 2016 r. (por. Podrozdział 2.1) – liczba respondentów 19
Percepcja działań Operatora regionalnego wśród odbiorców oferty szkoleniowej	Jaki odbiorcy oferty szkoleniowej Operatora regionalnego w woj. podkarpackim postrzegają kwestię przynależności do sieci BMK? Jak Beneficjenci działań Operatora regionalnego w woj. podkarpackim oceniają przedstawioną im ofertę szkoleniową? Jak odbiorcy oferty szkoleniowej Operatora regionalnego w woj. podkarpackim oceniają: a) wzrost poziomu swojej wiedzy; b) wzrost poziomu swoich kompetencji – w efekcie udziału w tych przedsięwzięciach?	CAWI**	Celowy: Uczestnicy szkoleń zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. (por. Podrozdział 2.3) – liczba respondentów – 19
Procedura konkursowa	Jak została przeprowadzona procedura konkursowa w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r.?	Analiza Desk Research	Celowy: materiały Operatora regionalnego (por. Podrozdział 1.2 i 1.3)
Realizacja projektów z perspektywy wnioskodawców	Jakie cele stawiali sobie realizatorzy projektów w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim? Jakimi potrzebami stały u źródeł projektów? Jakimi były grupy docelowe projektów? Jakimi metodami chcieli je oni osiągnąć? Jakimi kluczowe kompetencje miałyby być osiągnięte przez uczestników BMK w 2021 r.? I czy wpisują się one w cele Programu? Jak realizatorzy projektów w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim oceniają pomoc otrzymaną ze strony Operatora regionalnego? Jaka jest przewidywana trwałość efektów projektowych?	Analiza Desk Research	Celowy: materiały Operatora regionalnego; sprawozdania z realizacji projektów (w tym źródła internetowe) – por. Podrozdział 3.2 i 3.7)
Efektywność projektów z ocenie ich uczestników	Jaka jest opinia uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim na temat udziału w tych przedsięwzięciach? Jakie uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim we własnej opinii nabyli kompetencje w efekcie udziału w projektach? Jakie są oczekiwania uczestników projektów przeprowadzonych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim wobec przedsięwzięć tego rodzaju do zrealizowania w przyszłości?	Metoda sondażowa: ankieta audytoryjna (tzw. wydzieranka);*** Analiza treści: relacje z udziału w projekcie (narzędzie w postaci tzw. pociągu)****	Celowy: uczestnicy projektów (por. Rozdział 4) – ankieta wydzieranka – liczba respondentów 209; <i>Pociąg do wiedzy</i> – liczba respondentów – 142.

Źródło: opracowanie własne.

* Twórcą ankiety był autor niniejszego opracowania.

** Ankieta zlecona przez NCK zawierająca dodatkowe pytania autora niniejszego opracowania.

*** Ankieta zlecona przez NCK.

**** Narzędzie opracowanie przez autora niniejszego opracowania na kanwie narzędzia zastosowanego w roku ubiegłym, którego realizacja była zlecona przez NCK.

Aneks

Zestawienie 16. Liczba projektów w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21

Lp.	Rok	Liczba projektów
1.	2016	7
2.	2017	7
3.	2018	7
4.	2019	7
5.	2020	9
6.	2021	11
Ogółem		48

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie 17. Wykaz imienny realizatorów inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg uzyskanego dofinansowania

Lp.	Nazwisko i imię	Liczba projektów
1.	Grabka Katarzyna	3
2.	Szczypek Irena	3
3.	Jędrzejczyk-Wielgosz Dominika	2
4.	Kozak Sylwia	2
5.	Leja Małgorzata	2
6.	Maj-Lichończak Monika	2
7.	Mazur-Fedak Jolanta	2
8.	Piękoś Anna	2
9.	Ramus Wojciech	2
10.	Adamczyk Agnieszka	1
11.	Bołd Ksenia	1
12.	Bronkiewicz Alicja	1
13.	Brynecka Elżbieta	1
14.	Buczek Monika	1
15.	Buczko Iwona	1
16.	Cieszyński Andrzej	1
17.	Cieślicka-Majka Zakia	1
18.	Dec Małgorzata	1
19.	Drzymała Beata	1
20.	Galik-Harhaj Krystyna	1
21.	Harapińska Marta	1
22.	Kapłita Piotr	1
23.	Kargol Anna	1
24.	Katyńska Marta	1
25.	Kostkiewicz Joanna	1
26.	Madera Katarzyna	1
27.	Migoń Dominika	1
28.	Pawłowska Katarzyna	1
29.	Piotrowska Sylwia	1
30.	Pomykała-Berrached Justyna	1
31.	Sędyka Łukasz	1
32.	Starościak Kamila	1
33.	Surmiak Maria	1
34.	Szymańska-Czaja Anna	1
35.	Ulewicz Anna	1
36.	Zarzyka Danuta	1
37.	Ziomba Damian	1
Ogółem		48

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie 18. Wykaz imienny realizatorów inicjatywy w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg poszczególnych lat i częstości

Lp.	Nazwisko i imię	Rok						Ogółem
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1.	Grabka Katarzyna	1	0	0	1	0	1	3
2.	Szczypek Irena	1	1	0	0	0	1	3
3.	Jędrzejczyk-Wielgosz Dominika	0	0	0	0	1	1	2
4.	Kozak Sylwia	0	0	0	1	1	0	2
5.	Leja Małgorzata	0	0	0	0	1	1	2
6.	Maj-Lichończak Monika	0	0	1	0	1	0	2
7.	Mazur-Fedak Jolanta	1	0	0	1	0	0	2
8.	Piękoś Anna	0	1	0	1	0	0	2
9.	Ramus Wojciech	0	0	0	1	1	0	2
10.	Adamczyk Agnieszka	0	0	0	1	0	0	1
11.	Bołd Ksenia	0	0	0	0	0	1	1
12.	Bronkiewicz Alicja	0	0	1	0	0	0	1
13.	Brynecka Elżbieta	0	0	0	0	0	1	1
14.	Buczek Monika	0	0	0	0	1	0	1
15.	Buczko Iwona	0	1	0	0	0	0	1
16.	Cieszyński Andrzej	0	0	0	0	1	0	1
17.	Cieślicka-Majka Zakia	0	1	0	0	0	0	1
18.	Dec Małgorzata	1	0	0	0	0	0	1
19.	Drzymała Beata	0	0	1	0	0	0	1
20.	Galik-Harhaj Krystyna	0	0	0	0	0	1	1
21.	Harapińska Marta	0	0	1	0	0	0	1
22.	Kaplita Piotr	0	0	0	0	0	1	1
23.	Kargol Anna	0	0	1	0	0	0	1
24.	Katyńska Marta	0	1	0	0	0	0	1
25.	Kostkiewicz Joanna	0	0	0	1	0	0	1
26.	Madera Katarzyna	1	0	0	0	0	0	1
27.	Migoń Dominika	0	0	1	0	0	0	1
28.	Pawłowska Katarzyna	1	0	0	0	0	0	1
29.	Piotrowska Sylwia	0	1	0	0	0	0	1
30.	Pomykała-Berrached Justyna	0	0	0	0	1	0	1
31.	Sędyka Łukasz	0	0	0	0	1	0	1
32.	Starościak Kamila	0	0	0	0	0	1	1
33.	Surmiak Maria	1	0	0	0	0	0	1
34.	Szymańska-Czaja Anna	0	0	1	0	0	0	1
35.	Ulewicz Anna	0	1	0	0	0	0	1
36.	Zarzyka Danuta	0	0	0	0	0	1	1
37.	Ziemia Damian	0	0	0	0	0	1	1
Ogółem		7	7	7	7	7	9	11

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie 19. Instytucje reprezentowane przez realizatorów inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg częstości

Lp.	Instytucje - wnioskodawcy	Liczba projektów
1.	Gminna Biblioteka Publiczna w Chmielniku	5
2.	Fundacja Wspierania Edukacji i Rozwoju EDU	2
3.	Gminny Ośrodek Kultury w Chłopicach	2
4.	II Liceum Ogólnokształcące w Sanoku	2
5.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Rudniku nad Sanem	2
6.	Stowarzyszenie „Kreatywna Pozytywka”	2
7.	Szkoła Podstawowa w Cieplicach	2
8.	Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Informacji Turystycznej w Tyczynie	1
9.	Dom Kultury Samorządowego Centrum Kultury w Mielcu	1
10.	Dom Kultury SCK w Mielcu	1
11.	Ekipa GraTy	1
12.	Fundacja Teatr Wyobraźni	1
13.	Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu	1
14.	Gminny Ośrodek Kultury w Borowej	1
15.	Gminny Ośrodek Kultury w Komańczy	1
16.	Gminny Ośrodek Kultury w Krzeszowie	1
17.	Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Żmigrodzie	1
18.	Gminny Ośrodek Kultury w Żurawicy	1
19.	MBP w Nisku – filia biblioteczna w Nowosielcu, Stowarzyszenie Mieszkańcy z Pasją	1
20.	Miejski Dom Kultury w Stalowej Woli	1
21.	Miejski Ośrodek Kultury w Dębicy	1
22.	Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich, Stowarzyszenie Muzyka Dawna w Jarosławiu	1
23.	niezależny animator	1
24.	Ośrodek Kultury w Wiśniowej, Fundacja Cherry Home	1
25.	Podkarpackie Powiatowe Centrum Kultury w Lubaczowie	1
26.	Powiatowe Centrum Kultury w Lubaczowie	1
27.	"Prywatna szkoła muzyczna:	
28.	PIANO, Marcin Maresz"	1
29.	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza	1
30.	Rzeszowski Dom Kultury	1
31.	Stowarzyszenie Artystyczne Gościniec Południa	1
32.	Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze „Jabłoń”	1
33.	Stowarzyszenie Kreatywna Pozytywka	1
34.	Stowarzyszenie na Rzesz Promocji Kultury Tradycyjnej „Życie z przytupem”	1
35.	Szkoła Podstawowa w Krzeszowie	1
36.	Szkoła Podstawowa w Małkowicach	1
37.	Teatr S.A.N.	1
38.	Trynieckie Centrum Kultury w Tryńcy	1
Ogółem		48

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie 20. Instytucje reprezentowane przez realizatorów inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg lat i częstości

Lp.	Instytucje - wnioskodawcy	Rok						Ogółem
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1.	Gminna Biblioteka Publiczna w Chmielniku	1	1	0	1	1	1	5
2.	Fundacja Wspierania Edukacji i Rozwoju EDU	0	1	0	1	0	0	2
3.	Gminny Ośrodek Kultury w Chłopicach	0	0	1	0	1	0	2
4.	II Liceum Ogólnokształcące w Sanoku	1	0	0	1	0	0	2
5.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Rudniku nad Sanem	0	0	2	0	0	0	2
6.	Stowarzyszenie „Kreatywna Pozytywka”	0	1	0	1	0	0	2
7.	Szkoła Podstawowa w Cieplicach	0	0	0	0	1	1	2
8.	"Prywatna szkoła muzyczna: PIANO, Marcin Maresz"	0	0	0	0	0	1	1
9.	Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Informacji Turystycznej w Tyczynie	0	1	0	0	0	0	1
10.	Dom Kultury Samorządowego Centrum Kultury w Mielcu	0	0	0	0	1	0	1
11.	Dom Kultury SCK w Mielcu	0	0	0	0	0	1	1
12.	Ekipa GraTy	0	0	0	0	0	1	1
13.	Fundacja Teatr Wyobraźni	0	0	0	1	0	0	1
14.	Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu	0	0	0	0	1	0	1
15.	Gminny Ośrodek Kultury w Borowej	0	0	0	1	0	0	1
16.	Gminny Ośrodek Kultury w Komańczy	0	0	0	0	0	1	1
17.	Gminny Ośrodek Kultury w Krzeszowie	0	1	0	0	0	0	1
18.	Gminny Ośrodek Kultury w Nowym Żmigrodzie	0	0	0	0	1	0	1
19.	Gminny Ośrodek Kultury w Żurawicy	0	0	0	1	0	0	1
20.	MBP w Nisku – filia biblioteczna w Nowosielcu, Stowarzyszenie Mieszkańcy z Pasją	0	1	0	0	0	0	1
21.	Miejski Dom Kultury w Stalowej Woli	1	0	0	0	0	0	1
22.	Miejski Ośrodek Kultury w Dębicy	0	0	1	0	0	0	1
23.	Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich, Stowarzyszenie Muzyka Dawna w Jarosławiu	0	0	0	0	0	1	1
24.	niezależny animator	1	0	0	0	0	0	1
25.	Ośrodek Kultury w Wiśniowej, Fundacja Cherry Home	0	0	1	0	0	0	1
26.	Podkarpackie Powiatowe Centrum Kultury w Lubaczowie	0	1	0	0	0	0	1
27.	Powiatowe Centrum Kultury w Lubaczowie	0	0	0	0	1	0	1
28.	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza	0	0	0	0	0	1	1
29.	Rzeszowski Dom Kultury	1	0	0	0	0	0	1
30.	Stowarzyszenie Artystyczne Gościniec Południa	0	0	0	0	0	1	1
31.	Stowarzyszenie Edukacyjno-Wychowawcze „Jabłoń”	0	0	0	0	1	0	1
32.	Stowarzyszenie Kreatywna Pozytywka	0	0	0	0	0	1	1
33.	Stowarzyszenie na Rzesz Promocji Kultury Tradycyjnej „Życie z przytupem”	0	0	0	0	1	0	1
34.	Szkoła Podstawowa w Krzeszowie	0	0	1	0	0	0	1
35.	Szkoła Podstawowa w Małkowicach	1	0	0	0	0	0	1
36.	Teatr S.A.N.	1	0	0	0	0	0	1
37.	Trynieckie Centrum Kultury w Tryńcy	0	0	1	0	0	0	1
38.	Zespół Szkół Ponadpodstawowych Nr 1 im . Jana Szczepanika w Krośnie	0	0	0	0	0	1	1
Ogółem		7	7	7	7	9	11	48

Źródło: opracowanie własne.

**Zestawienie 21. Miejsca realizacji projektów w ramach BMK w woj. podkarpackim
w latach 2016-21**

Lp.	Miejsce realizacji projektu	Liczba projektów
1.	Przemyśl	6
2.	Chmielnik	5
3.	Mielec	4
4.	Krosno	3
5.	Sanok	3
6.	Cieplice	2
7.	Chłopice	2
8.	Krzeszów	2
9.	Lubaczów	2
10.	Nowosielec	2
11.	Nowy Żmigród	2
12.	Stalowa Wola	2
13.	Borowa	1
14.	Dębica	1
15.	Jarosław	1
16.	Komańcza	1
17.	Komorów	1
18.	Lutowiska	1
19.	Małkowice	1
20.	Obarzym	1
21.	Rudnik nad Sanem	1
22.	Rzeszów	1
23.	Tryńcza	1
24.	Tyczyn	1
25.	Wiśniowa	1
26.	Wyszatyce	1
Ogółem		49*

*Uwaga! We wniosku wskazano więcej niż jedną miejscowość realizacji projektu.

Źródło: opracowanie własne.

**Zestawienie 22. Miejsca realizacji projektów w ramach BMK w woj. podkarpackim
w latach 2016-21 wg lat i częstości**

Lp.	Miejsce realizacji projektu	Rok						Ogółem
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	
1.	Przemyśl	2	1	0	1	1	1	6
2.	Chmielnik	1	1	0	1	1	1	5
3.	Mielec	0	1	0	1	1	1	4
4.	Krosno	0	0	0	0	0	3	3
5.	Sanok	1	0	0	1	0	1	3
6.	Cieplice	0	0	0	0	1	1	2
7.	Chłopice	0	0	1	0	1	0	2
8.	Krzeszów	0	1	1	0	0	0	2
9.	Lubaczów	0	1	0	0	1	0	2
10.	Nowosielec	0	1	1	0	0	0	2
11.	Nowy Żmigród	0	0	0	0	1	1	2
12.	Stalowa Wola	1	0	0	0	1	0	2
13.	Borowa	0	0	0	1	0	0	1
14.	Dębica	0	0	1	0	0	0	1
15.	Jarosław	0	0	0	0	0	1	1
16.	Komańcza	0	0	0	0	0	1	1
17.	Komorów	0	0	0	0	1	0	1
18.	Lutowiska	0	0	0	1	0	0	1
19.	Małkowice	1	0	0	0	0	0	1
20.	Obarzým	0	0	0	0	0	1	1
21.	Rudnik nad Sanem	0	0	1	0	0	0	1
22.	Rzeszów	1	0	0	0	0	0	1
23.	Tryńcza	0	0	1	0	0	0	1
24.	Tyczyn	0	1	0	0	0	0	1
25.	Wiśniowa	0	0	1	0	0	0	1
26.	Wyszatyce	0	0	0	1	0	0	1
Ogółem		7	7	7	7	9	12*	49*

*Uwaga! We wniosku wskazano więcej niż jedną miejscowość realizacji projektu.

Źródło: opracowanie własne.

Spis map, schematów, tabel wykresów i zestawień

Mapa 1. Miejsca działalności edukatorów i animatorów kulturowych wnioskujących o dofinansowanie inicjatywy w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r. – mapa pogładowa 15

Mapa 2. Miejsca realizacji projektów (powiaty) w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r. – mapa pogładowa 19

Schemat 1. Kategorie osób poznanych przez Beneficjentów projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim 84

Schemat 2. Umiejętność samodzielnie wytworzonych produktów i dzieł w efekcie udziału w projektach zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim 91

Schemat 3. Nowe kompetencje i wiadomości uzyskane w efekcie uczestnictwa w projekcie w opinii Beneficjentów inicjatyw zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim 96

Schemat 4. Oczekiwania Beneficjentów projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim wobec kolejnych inicjatyw związanych z animacją i edukacją kulturową 100

Tabela 1. Uzyskanie dofinansowania w 2021 r. a plany dotyczące wnioskowania o tego rodzaju wsparcie w kolejnych latach (Dane w %) 33

Tabela 2. Ocena pomocy uzyskanej ze strony Operatora regionalnego Programu BMK 2021 r. w woj. podkarpackim według realizacji projektu (Dane w %) 70

Tabela 3. Udzielone wsparcie według oczekiwań 71

Tabela 4. Struktura wieku respondentów według poszczególnych projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim (Dane w %) 83

Wykres 1. Liczba złożonych wniosków i zrealizowanych inicjatyw w ramach BMK w województwie podkarpackim w latach 2016-21 12

Wykres 2. Struktura miejscowości reprezentowanych przez wnioskodawców (Dane w %, N=68) 17

Wykres 3. Miasta, w których zrealizowano projekty w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim według liczby mieszkańców 18

Wykres 4. Wsie, w których zrealizowano projekty w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim według liczby mieszkańców 18

Wykres 5. Przyrost środków przeznaczonych na dofinansowanie inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2019-21 21

Wykres 6. Konfiguracja współpracy pomiędzy podmiotami realizującymi projekty w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim 23

Wykres 7. Płeć uczestników szkoleń w ramach BMK 2021 r. wg list uczestnictwa (Dane w %, N=75) 24

Wykres 8. Frekwencja na szkoleniach wg list uczestnictwa (w liczbach bezwzgl.) oraz w odniesieniu do ogółu uczestników szkoleń (Dane w %, N=75*) 24

Wykres 9. Liczba szkoleń odbytych przez poszczególnych uczestników w ramach BMK 2021 (Dane w %, N=75) 25

Wykres 10. Udział w badaniach ewaluacyjnych CAWI w ramach BMK 2021 (Dane w %, N=75) 26

Wykres 11. Płeć badanych odbiorców oferty szkoleniowej (Dane w %, N=19) 26

Wykres 12. Wiek badanych odbiorców oferty szkoleniowej (N=19) 27

Wykres 13. Sektor reprezentowany przez badanych odbiorców oferty szkoleniowej (Dane w %, N=19) 27

Wykres 14. Udział respondentów w Programie BMK w latach 2016-20 (Dane w %, N=19) 28

Wykres 15. Udział respondentów w BMK w latach 2016-20 (N=9*) 28

Wykres 16. Liczba uczestnictw w BMK w latach 2016-20 (N=9*) 29

Wykres 17. Deklaracja badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. dotycząca złożonego wniosku projektowego (Dane w %, N=19) 29

Wykres 18. Zdobywanie dofinansowania na realizację własnego projektu (Dane w %, N=19)	30
Wykres 19. Plany badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. dotyczące składania wniosków regrantowych w kolejnych latach Programu (Dane w %, N=19)	31
Wykres 20. Poczucie badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. odnośnie uczestnictwa w sieci współpracy w województwie podkarpackim na rzecz edukacji kulturowej (Dane w %, N=19)	34
Wykres 21. Opinia odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. odnośnie współpracy w zakresie edukacji kulturowej pomiędzy instytucjami i organizacjami ze sfery kultury i oświaty (Dane w %, N=19)	37
Wykres 22. Uczestnictwo respondentów w poszczególnych szkoleniach w ramach BMK 2021 r. (N=19*)	38
Wykres 23. Liczba odbytych szkoleń w ramach BMK w 2021 r. przez poszczególnych respondentów (N=19)	38
Wykres 24. Wsparcie oczekiwane przez badanych odbiorców oferty szkoleniowej BMK w 2021 r. ze strony Operatora regionalnego Programu na Podkarpaciu (Dane w %, N=19).....	39
Wykres 25. Opinia badanych odbiorców oferty szkoleniowej na temat najlepszych rozwiązań dotyczących organizacji warsztatów (Dane w %, N=19)	39
Wykres 26. Opinia uczestników szkoleń na temat wzrostu poziomu własnej wiedzy w zakresie którego dotyczy warsztat (Dane w %, N=19)	40
Wykres 27. Opinia uczestników szkoleń na temat wzrostu poziomu własnych kompetencji w zakresie którego dotyczy warsztat (Dane w %, N=19).....	41
Wykres 28. Otrzymanie wsparcia ze strony Operatora regionalnego Programu BMK na Podkarpaciu (Dane w %, N=19).....	70
Wykres 29. Rodzaj wsparcia otrzymanego przez badanych uczestników warsztatów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. ze strony Operatora regionalnego Programu BMK na Podkarpaciu (Dane w %, N=19)*	71
Wykres 30. Liczba respondentów wobec liczby uczestników projektów w ramach BMK w 2021 r. według odsetka realizacji założonego materiału badawczego	80
Wykres 31. Skala udziału w badaniach wśród uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r. (Dane w %, N=355)	81
Wykres 32. Struktura płci badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. (Dane w %, N=209).....	81
Wykres 33. Struktura wieku badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. (Dane w %, N=209)	82
Wykres 34. Uczestnicy badań według projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. (Dane w %, N=209)	82
Wykres 35. Początkowe nastawienie do projektów wśród badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. (Dane w %, N=209)	88
Wykres 36. Ocena realizacji projektów przeprowadzonych w ramach BMK w 2021 r. wśród ich uczestników, którzy wzięli udział w badaniach (Dane w %, N=209)	88
Wykres 37. Ocena respondentów dotycząca realizacji projektów przeprowadzonych w ramach BMK w 2021 r. według poszczególnych projektów (Dane w %)	89
Wykres 38. Ocena respondentów dotycząca realizacji projektów przeprowadzonych w ramach BMK w 2021 r. według początkowego nastawienia (Dane %).....	90
Wykres 39. Opinia badanych uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. odnośnie nabytych kompetencji i umiejętności (Dane w %, N=209)*	94
Wykres 40. Największe zalety projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w opinii badanych uczestników tych przedsięwzięć (Dane w %, N=209)*.....	95

Zestawienie 1. Wykaz szkoleń zrealizowanych w ramach BMK (woj. podkarpackie) w 2021 r.	8
Zestawienie 2. Uczestnictwo w składzie jury konkursu realizowanego w ramach BMK w latach 2016-21 w województwie podkarpackim	11
Zestawienie 3. Wykaz wniosków projektowych zgłoszonych do konkursu regrantingowego przeprowadzonego w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim.....	13
Zestawienie 4. Lista rankingowa zwycięskich projektów w 2021 r. – BMK w woj. podkarpackim według liczby punktów uzyskanych w ramach procedury konkursowej	17
Zestawienie 5. Środki przyznane poszczególnym projektom w procedurze konkursowej w ramach BMK w woj. podkarpackim w 2021 r.....	20
Zestawienie 6. Podmioty reprezentowane przez wnioskodawców i partnerów zwycięskich projektów realizowanych w ramach BMK w 2021 r.	22
Zestawienie 7. Opinia wnioskodawców odnośnie wyniku własnych starań o przyznanie dofinansowania w ramach BMK w województwie podkarpackim w 2021 r.	31
Zestawienie 8. Uzasadnienie planów dotyczących udziału w konkursie grantowym w ramach BMK w 2021 r. ...	32
Zestawienie 9. Kategorie wiekowe, społeczne i zawodowe uczestników projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim	52
Zestawienie 10. Wykaz kompetencji kluczowych osiągniętych w poszczególnych projektach w ramach BMK 2021 w woj. podkarpackim według częstości ich występowania	68
Zestawienie 11. Ramy czasowe realizacji projektów w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim.....	72
Zestawienie 12. Wybrane przykłady efektów uzyskanych w ramach projektów według ich formy i trwałości ...	72
Zestawienie 13. Efekty poszczególnych projektów zrealizowanych w ramach BMK w 2021 r. w woj. podkarpackim	79
Zestawienie 14. Wnioski i rekomendacje.....	109
Zestawienie 15. Zagadnienia metodologiczne w zarysie	114
Zestawienie 16. Liczba projektów w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21.....	115
Zestawienie 17. Wykaz imienny realizatorów inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg uzyskanego dofinansowania.....	115
Zestawienie 18. Wykaz imienny realizatorów inicjatywy w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg poszczególnych lat i częstości.....	116
Zestawienie 19. Instytucje reprezentowane przez realizatorów inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg częstości.....	117
Zestawienie 20. Instytucje reprezentowane przez realizatorów inicjatyw w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg lat i częstości	118
Zestawienie 21. Miejsca realizacji projektów w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21	119
Zestawienie 22. Miejsca realizacji projektów w ramach BMK w woj. podkarpackim w latach 2016-21 wg lat i częstości	120

Operator regionalny
Programu Bardzo Młoda Kultura
w województwie podkarpackim

**CENTRUM KULTURALNE
w Przemyślu**

Institucja Kultury Województwa Podkarpackiego

ul. Stanisława Konarskiego 9
37-700 Przemyśl
tel./fax 16 678 20 09
e-mail: ck@ck.przemysl.pl

**NARODOWE
CENTRUM
KULTURY**

**BARDZO
MŁODA KULTURA**
woj. podkarpackie